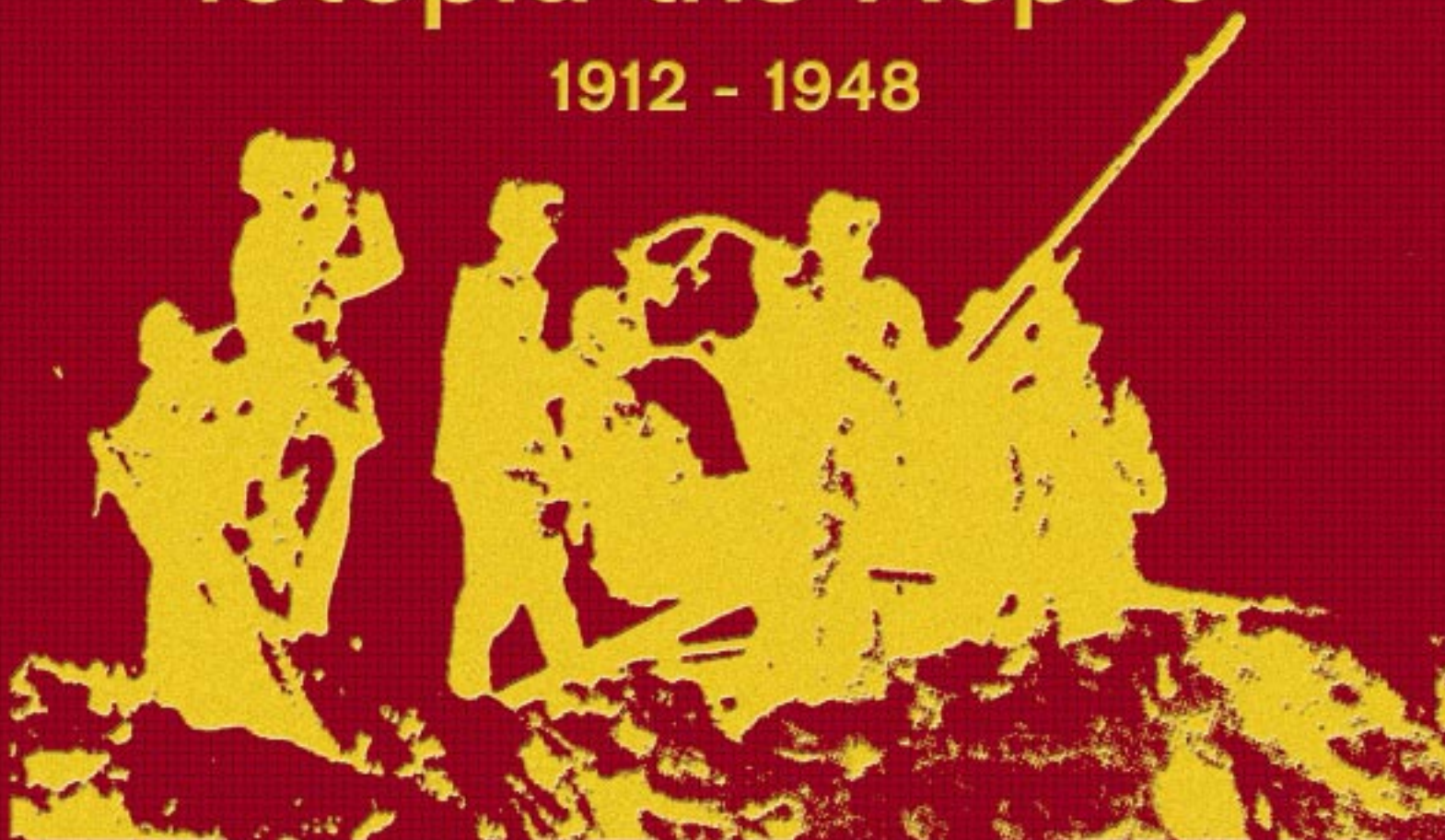

E p i s o d e s o f L e r o s m o d e r n h i s t o r y

Σελίδες από τη νεότερη ιστορία της Λέρου

1912 - 1948

Κωνσταντίνος Κοχιόπουλος

Πνευματικό κέντρο δήμου Λέρου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

**ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ 1912 - 1948**

EXTRACTS FROM LEROS MODERN HISTORY 1912 - 1918

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΛΕΡΟΥ 2002

Σ Υ Ν Τ Ε Λ Ε Σ Τ Ε Σ

Εκδοση:

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΛΕΡΟΥ

Κείμενα - Φωτογραφίες:

ΚΟΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Σχεδιασμός - Παραγωγή :

ΚΙΝΗΤΡΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ-Κρεκούκια 10, Κως - Τηλ: 0242027540-029064

ΠΑΝΕΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ - ΣΥΝΤΥΧΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

Επιμέλεια κειμένου :

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ ΕΙΡΗΝΗ - ΚΟΤΖΑΤΑΙΑΝΗ ΚΟΝΥ

Μεταφράσεις :

α) Αγγλικά : ΜΙΣΙΡΗ ΜΑΡΙΑΝΝΑ

β) Ιταλικά : ΤΣΑΚΙΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

γ) Γερμανικά : SCHENK PETER

ISBN 960-87153-0-X

Το παρόν βιβλίο αφιερώνεται
στη μνήμη του αγαπητού φίλου
Μανόλη Ήσκου

**ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΛΕΡΟΥ ΚΑΛΥΜΝΟΥ & ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ**

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Λέρος, "προθάλαμο του Παραδείσου", σε ονόμασε ο αείμνηστος άρχοντας Παναγιώτης Σούλος. Λέρος, "Μάλια του Αιγαίου", σε είπε ο Καλύμνιος γυμνασιάρχης Μιχ. Σαμάρκος, για τη πρόσφατη ιστορία σου. Λέρος, το νησί της Άρτεμις και της Παναγίας του Κάστρου.

Πως να προλογίσω τις ομορφιές και τα μεγαλεία σου; Πώς να υμνήσω την αρχαία, τη βυζαντινή και τη σύγχρονη ιστορία σου; Τι να πρωτογράψω για τη Λερναία Ύδρα που φανερώνει τη θηλυκότητά σου στην αρχαιότητα, για τον επίσκοπο Λέρνης Ιωάννη που συμμετείχε στην Ε' Οικουμενική Σύνοδο και τους τρεις Λεριούς Μητροπολίτες Ηρακλείας που πλούτισαν με δόξα και χρυσές ποιμαντικές σελίδες τη Πρωτόθρονη Εκκλησία, το Οικουμενικό μας Πατριαρχείο; Τι να γράψω για τη πολύφημη σ' όλο το Αιγαίο Σχολή του Δαμασκηνού, που λειτούργησε στο Κάστρο στη τουρκοκρατία και φωτοδότησε το υπόδουλο Γένος; Πως να περιγράψω τους μεγάλους ευεργέτες σου; Τι να πρωτοείπω για της πληγές σου στα πέτρινα χρόνια της δικτατορίας και για το σουρίγγιο που τελικά σου άνοιξε η ευσυμπάθειά σου προς τους πάσχοντες, τα Ιδρύματα που σου άφησαν βαθιές χαρακιές στο πανέμορφο σώμα σου, μα και στη ψυχή σου; Αυτή την αγάπη σου στον ανθρώπινο πόνο τη πλήρωσες ακριβά. Σε είπαν νησί των τρελών, εσένα που έβγαλες ένα σοφό Χαραμή, ένα μέγα Μπελένη, ένα πρωθυπουργό Πάρι Ρούσοο.

Εσύ που έδωσες νύφη στο Κυριακό, το γιο του Ελευθ. Βενιζέλου, εσένα που τα αρχοντικά σου και σήμερα θεωρούνται τα καλύτερα της Ευρώπης. Όμως παρά τα λοζά και ορμητικά πυρά εναντίον σου έζησες και μεγαλούργησες και πρόσφερες και στην εποχή μας πρόσωπα και έργα θαυμαστά και μεγάλα. Συνεχιστή του Μ. Γεδεών, του Θ. Μοσχονά, τη διακόνισσα των αγγέλων και των πτωχών της Καλκούτας μονάχη Γαβριηλία, που το σώμα της αναπαύεται στα σπλάχνα σου. Και σήμερα τα έργα που έγιναν στο ιστορικό Κάστρο σου, Βιβλιοθήκες, Μουσείο, ο Ναός του αγνώστου χριστιανού μάρτυρος με το

φρέσκο του στρατηγού Μακρυγιάννη, μαρτυρούν τα χρώματα, τα ουράνια τόξα της ψυχής σου. Είσαι το μόνο νησί στο Αιγαίο που έχεις Πατριαρχείο, που σαν κτίριο δεν έχει να ζηλέψει τίποτε από τα αλλά ιστορικά Πατριαρχεία. Πιο πολύ όμως απ' όλα είναι το ευρύ πνεύμα σου, αυτή η ανοικτοσύνη του νου και της ψυχής σου, που δέχεται τον άνθρωπο όποιος είναι, όπως κι' αν είναι. Η οικουμενικότητα που την απέκτησες από το διάσημο λιμάνι σου, που σ' έκανε σταυροδρόμι μεγάλων πόλεων και πολιτισμών στη πορεία Οδησός - Σμύρνη - Λέρος - Αλεξάνδρεια. Ίσως εδώ βρίσκεται η αιτία της εσωτερικής απλοχωριάς, της αγάπης που έχεις για κάθε άνθρωπο, ακόμη και για τους εχθρούς σου. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος ο ΣΤ' σε απεκάλεσε "αναφυκτήριο των επισκοπών". Και η ταπεινότητα μου "αναφυκτήριο όλων των ανθρώπων". Οποίος διαβάζει και τα ημερολόγια της τοπικής Εκκλησίας θα δει και έγγραφο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που σε επαινεί γι' αυτή τη συμπεριφορά σου ακόμη και σε φανατικούς μουσουλμάνους.

Όμως πέρασα τα όρια του μικρού έστω πρόλογου που μου ζήτησαν επίμονα. Σταματώ λοιπόν, αφού ορκιστώ στη ψυχή και την ιστορία σου, ότι εφ' όσον ζω, αναπνέω και υπάρχω, θα υπηρετώ εσένα και την κυρά Παναγιά σου, τη Καστριώτισσα, θα κηρύττω τα χαρίσματα της ψυχής σου και θα διαλαλώ τις ομορφιές που πλούσια σου χάρισε ο δωρεοδότης Θεός. Αλλά και μετά το θάνατο μου, η ψυχή μου θα φτερουγίζει πάνω στο Κάστρο σου και θα βλέπει εσένα πανέμορφη Λέρος, "χρυσοπράσινο φύλλο ριγμένο στο πέλαγος", όπως σε προσφώνησα με τα λόγια του ποιητή όταν σε πρωτοείδα την ημέρα της ενθρονίσεώς μου.

+ Ο Μητροπολίτης Λέρου, Καλύμνου και Αστυπάλαιας Νεκτάριος

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

"Έκδοση ιστορικού - φωτογραφικού Λευκώματος"

Το πολύπλευρο έργο του Κώστα Κογιόπουλου, αλλά κυρίως το ιστορικό-φωτογραφικό Λεύκωμα αποτελεί σήμερα, όχι μόνο την πληρέστερη συλλογή υλικού από την περίοδο της Ιταλικής κατοχής στη Λέρο αλλά θεωρείται χωρίς αμφιβολία το σημαντικότερο έργο της νεότερης ιστορίας της Λέρου στο οποίο απεικονίζεται με μοναδικό τρόπο η Λέρος την περίοδο 1912-1948. Το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, η κατοχή, τα μικρά και μεγάλα γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή του τόπου.

Αυτό το έργο αποτελεί ένα ακόμα λιθαράκι στην προσπάθεια διατήρησης της μνήμης, επιδιώκοντας να κάνει ευρύτερα γνωστή την ιστορία της Λέρου και να παρουσιάσει με κάθε λεπτομέρεια πτυχές από εκείνη την περίοδο.

Είναι αξιοσημείωτο πως πηγές πληροφόρησης του συγγραφέα αποτέλεσαν αρχειακό υλικό που φυλάχτηκε με ευλάβεια, διασώθηκε και αποτελεί πραγματικά σήμερα ανεκτίμητο ιστορικό πλούτο.

Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια, στον συγγραφέα Κώστα Κογιόπουλο, Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λέρου και στον Πρόεδρο του, τον κ. Χρήστο Καρπαθάκη, για την ωραία προσπάθεια που κατέβαλλαν ούτως ώστε να γίνει πραγματικότητα η έκδοση αυτού του λευκώματος.

Το Υπουργείο Αιγαίου, όπως παλιότερα, έτσι και τώρα, αλλά και στο μέλλον, θα είναι συμπαραστάτης σας,

Φιλικά
Γιάννης Μαχαιρίδης
Γενικός Γραμματέας
Υπουργείου Αιγαίου

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΛΕΡΟΥ

κ. Ι. ΑΝΤΑΡΤΗ

Όλα αυτά που οι πατεράδες και οι παππούδες μας έζησαν δεν πρέπει να ξεχαστούν, αλλά να γίνουν παράδειγμα για μας για να συνεχίσουμε με τον ίδιο ζήλο την αγάπη για την ελευθερία και τον τόπο μας. Τα δύσκολα χρόνια της ιταλικής κατοχής οι πρόγονοί μας κράτησαν την ελληνική γλώσσα, τη θρησκεία και τα έθιμά τους παρά τις διώξεις και τους εκβιασμούς.

Η μάχη της Λέρου αποτέλεσε μία μεγάλη σιγμή στην ιστορία του νησιού. Οι παλαιότεροι γνωρίζουν καλά όλα τα γεγονότα, που σημάδεψαν το νησί, εκείνες τις 52 ημέρες του 1943. Μέσα από τις φωτογραφίες, που συνέλεξε ο ιατρός κ. Κων/νος Κογιόπουλος και όλοι όσοι συνέβαλαν στην έκδοση αυτού του αξιόλογου βιβλίου, διαφαίνεται όλη η ιστορική περίοδος της ιταλικής, γερμανικής και αγγλικής κατοχής της Λέρου.

Τα ντοκουμέντα και οι πηγές που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας δεν ήταν καθόλου εύκολο να βρεθούν, έτσι "Οι σελίδες από τη νεότερη ιστορία της Λέρου" αποτελεί το πρώτο βιβλίο που στηρίζεται στην εικόνα και ελπίζω να καλύψει ένα κενό σε ανθρώπους σαν και εμένα που γεννήθηκαν μετά την κατοχή, αλλά και σε άλλους που ενδιαφέρονται για την ιστορία της Λέρου. Η παρούσα Δημοτική Αρχή εκφράζει τα συγχαρητήρια στον συγγραφέα και σε όλους που βοήθησαν στην δημιουργία αυτού του βιβλίου. Τέτοιες εργασίες πρέπει να γίνουν σε όλους τους τομείς της ιστορίας του τόπου μας.

Ελπίζω τέλος το μεράκι και η γόνιμη συνεργασία με την οποία έγινε αυτό το βιβλίο να βρουν την ανταπόκρισή σας.

Ο Δήμαρχος Λέρου
Ι. Αντάρτης

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

Από την πρώτη συνάντηση, που είχα με το φίλο Κων/νο Κογιόπουλο, κατάλαβα την αγάπη που έχει για την ιστορία της Δωδεκανήσου.

Συζητήσαμε για τη Λέρο και με χαρά διαπίστωσα ότι όχι μόνο ήταν άριστος γνώστης της ιστορίας του νησιού, αλλά είχε και αρκετό έντυπο υλικό, που επιθυμούσε να αξιοποιηθεί από το Δήμο μας. Θεώρησα ευτυχική συγκυρία την κοινή επιθυμία για τη δημιουργία ενός ανάλογου βιβλίου που θα περιλάμβανε αυτό το υλικό. Η συνεργασία με το συγγραφέα ήταν θαυμάσια, καθώς και η συμβολή του κ. Αναστάσιου Κανάρη, του κ. Δημήτριου Καλανδράνη και του Γερμανού ιατρού και συγγραφέα Peter Schenk, που ευγενώς προσέφεραν το πλούσιο και μοναδικό υλικό τους και συνέβαλαν, ώστε το παρόν βιβλίο να εμπλουτιστεί ακόμη περισσότερο.

Έτσι η νεότερη ιστορία του τόπου μας εμπλουτίζεται με ένα νέο βιβλίο, με δυνατότητα να διαβαστεί και από ξενόγλωσσους, διότι υπάρχουν πολύγλωσσοι υπότιλοι στις φωτογραφίες και με την χρησιμοποίηση εικόνων δίνει τη δυνατότητα και σε κάποιον που δεν επισκέφθηκε καθόλου το νησί, να αντιληφθεί καλύτερα το μέγεθος του χρόνου, που μόνο η φωτογραφία μπορεί να αναδείξει. Έτσι οι παλαιότεροι θα θυμηθούν και οι νεότεροι θα γνωρίσουν την πρόσφατη ιστορία της Λέρου.

Αισθάνομαι ιδιαίτερα υπερήφανος που κατά την διάρκεια της θητείας μου στο Πνευματικό Κέντρο ολοκληρώθηκε αυτή η εργασία. Ευχαριστώ όλους όσους συνέβαλαν και ελπίζω ότι τέτοιες προσπάθειες θα συνεχισθούν και στο μέλλον.

Πρόεδρος Π.Κ.
Χρήστος Καρπαθάκης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.

Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Κω. Από μικρό παιδί άκουγα τους μεγαλύτερους συχνά να λένε για την ιταλική κατοχή, τον πόλεμο, τους Γερμανούς και τους Άγγλους και τη μεγάλη ημέρα της ενσωμάτωσης. Όλες αυτές οι αναμνήσεις της παιδικής μου ηλικίας, από τις διηγήσεις των μεγαλύτερων, φάνταζαν σαν κάτι που συνέβη πολύ παλιά και είχε τις διαστάσεις παραμυθιού. Το 1975 για πρώτη φορά θυμάμαι ότι διάβασα το βιβλίο του Μ. Σαμάρκου "Λέρος, η Μάλια του Αιγαίου". Τότε άρχισα να καταλαβαίνω ότι όλα αυτά που άκουγα από τους μεγαλύτερους δεν ήταν απλές ιστορίες, αλλά αληθινά γεγονότα μιας εποχής απaráμιλλου ηρωισμού και κακουχιών. Τον Αύγουστο του 1980, στις καλοκαιρινές μου διακοπές επισκέφθηκα για πρώτη φορά την Λέρο. Προσπάθησα να δω τι υπήρχε ακόμη από εκείνη την εποχή, έμεινα δύο εβδομάδες και έκανα ένα πρόχειρο χάρτη, ώστε να φθάσω σε όλες τις οχυρές θέσεις του νησιού και να τις φωτογραφίσω. Από εκείνο το καλοκαίρι μέχρι σήμερα, τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, πηγαίνω στη Λέρο. Κατόρθωσα να γυρίσω όλο το νησί που διαθέτει πολλές φυσικές ομορφιές και φιλόξενους ανθρώπους, πρόθυμους πάντα να μου εξηγούν ό,τι τους ρωτούσα. Παρά την τουριστική ανάπτυξη τις δεκαετίες του '80 και του '90 το νησί κρατάει ακόμη αυτή την φυσική ομορφιά και τα περισσότερα παλιά κτίρια, από τη δεκαετία του '30 και του '40 που δημιουργήθηκε το Λακκί και οι στρατιωτικές κατασκευές.

Στην έρευνά μου δεν περίμενα ότι τα οχυρωματικά έργα ήταν αυτών των διαστάσεων και εντυπωσιάστηκα από αυτά που απομένουν ακόμη. Δεν υπάρχει κορυφή βουνού που να μην έχει μια πυροβολαρχία ή διάφορα άλλα κτίρια. Παντού υπήρχαν τούνελ, καταφύγια και θέσεις ελέγχου με σκοπιές. Ακόμη και σήμερα φαίνονται οι τρείς πανύψηλοι πύργοι για τις κεραίες του ασύρματου. Το Λακκί είναι μια πόλη, που έγινε κατά την διάρκεια της ιταλικής κατοχής. Στα Λέπδα, εκεί που σήμερα είναι το ψυχιατρικό νοσοκομείο, ήταν ο αεροναύσταθμος. Προχωρώντας προς τον Άγιο Γεώργιο φαίνονται τα τεράστια κτίρια της ναυτικής βάσης, που κάποτε υπήρχαν τα ιταλικά

υποβρύχια. Από εκεί έφυγε και το Υ/Π "Delfino" για την πειρατική του αποστολή βύθισης του "Ελλη", στις 15 Αυγούστου 1940.

Τα οχυρωματικά έργα προκαλούν εντύπωση και με έκαναν να αναρωτιέμαι, πώς κουβάλησαν, σ' εκείνες τις βουνοκορφές και με τα μέσα της εποχής, τα βαριά πυροβόλα και τα οικοδομικά υλικά.

Μίλησα με αρκετούς παλιούς Λεριούς, αλλά και με πρώην Ιταλούς στρατιώτες που ερχόντουσαν στο νησί για διακοπές. Σε ένα από τα ταξίδια μου το 1989, γνώρισα και τον αξεχαστο φίλο Μανόλη Ήσουκο, ένα άνθρωπο που ήταν αφοσιωμένος ψυχή και σώμα στην ιστορία της Λέρου. Τον διέκρινε ένα πάθος να ανακαλύπτει νέες πηγές και να μελετάει ό,τι είχε σχέση με το νησί. Ο Μανόλης ήταν εκείνος που μου είπε να ασχοληθώ με τη στρατιωτική ιστορία της Λέρου και μου ανέθεσε να γράψω και το ανάλογο κεφάλαιο, όταν θα ετοιμαζόταν ο δεύτερος τόμος του "Πανοράματος της Λέρου". Δυστυχώς ο Μανόλης έφυγε από κοντά μας αφήνοντας ένα μεγάλο κενό, ελπίζω το έργο που άρχισε να συνεχισθεί.

Σήμερα η νέα γενιά που δεν έζησε εκείνη την εποχή, είναι φυσικό να μην γνωρίζει τι σημαίνει κατοχή και πόλεμος. Οι παλιές γενιές που τα έζησαν, σιγά - σιγά φεύγουν. Άρα καθήκον μας είναι, εμείς που γνωρίσαμε τους ανθρώπους εκείνης της εποχής να συλλέξουμε και να καταγράψουμε αυτή τη μνήμη, ώστε ποτέ να μην ξεχαστεί.

Από την πρώτη επίσκεψή μου στην Λέρο άρχισα να δείχνω μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη νεότερη ιστορία του νησιού. Έτσι σήμερα, ύστερα από αρκετά χρόνια ενασχόλησης και αναζήτησης σε παλαιοπωλεία και επιστημονικά ιδρύματα στην Ελλάδα και την Ιταλία, βρέθηκα σήμερα με αρκετό έντυπο και φωτογραφικό υλικό, που θεωρώ καθήκον μου να το αποδώσω εκεί που ανήκει, δηλαδή στη Λέρο. Διάλεξα το πρώτο μισό του 20ου αιώνα, διότι πιστεύω ότι αυτή η χρονική περίοδος σημάδεψε το μέλλον του νησιού.

Αυτή μου η επιθυμία μπόρεσε να πραγματοποιηθεί χάρη στην αμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση του αγαπητού φίλου Χρήστου Καρπαθάκη, ο οποίος πιστεύει ότι η πλούσια ιστορία της Λέρου πρέπει να αναδειχθεί και να γίνει

γνωστή σε όλους, ώστε να διατηρηθεί η μνήμη που η παλαιότερη γενιά έζησε. Η συνεργασία μας ήταν άψογη, διότι και οι δύο πιστεύαμε στην αξία αυτού του έργου.

Ευχαριστώ τον Δήμαρχο κ. Ι. Αντάρτη, το Δημοτικό Συμβούλιο και το Διοικητικό Συμβούλιο του Πνευματικού Κέντρου Λέρου για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν.

Οφείλω να ευχαριστήσω τον αγαπητό φίλο και συνάδελφο Γερμανό Dr. Peter Schenk, συγγραφέα του αξιόλογου βιβλίου Kampf um die Aegaeis, ο οποίος με τις έρευνές του στα αρχεία της Γερμανίας και τις συναντήσεις του με αρκετούς πρώην Γερμανούς στρατιώτες κάλυψε ένα μεγάλο κενό στη συλλογή του υλικού. Το έθεσε στη διάθεσή μου μαζί με πλήθος φωτογραφιών και εγγράφων. Η συμβολή του ήταν σημαντικότερη για την ολοκλήρωση του παρόντος βιβλίου.

Ευχαριστώ επίσης το συλλέκτη κ. Τάσο Κανάρη, ο οποίος με κόπο και μεράκι έφτιαξε ένα μικρό μουσείο και μια αξιόλογη συλλογή, που ευγενώς έθεσε στη διάθεσή μου. Ο Τάσος θυμάται καλά τη μάχη και με βοήθησε αρκετά στον εντοπισμό τοποθεσιών και οχυρών θέσεων. Μου υπέδειξε αρκετούς παλιούς Λεριούς, που με βοήθησαν να διασταυρώσω και να γνωρίσω ακόμη και λεπτομέρειες ορισμένων γεγονότων.

Ευχαριστώ το φίλο κ. Δημήτρη Καλανδράνη και τον κ. Θεόδωρο Θεοδώρου για τις κάρτες και τις φωτογραφίες που μου έδωσαν.

Ευχαριστώ για τη βοήθειά τους, τον κ. Μάνο Μαστοράκο, αρθρογράφο του περιοδικού "Πόλεμος και ιστορία" και τον κ. Ιωάννη Τερνιώτη, αρθρογράφο του περιοδικού "Αεροπορική Ιστορία". Και οι δύο είναι άριστοι γνώστες των μαχών της Δωδεκανήσου. Τον κ. Γεώργιο Σιούλα, για τις αδημοσίευτες φωτογραφίες του "Βασ. Όλγα" που μου παραχώρησε και την κ. Γερασιμούλα Χαραλάμπους, καθώς και τον ιατρό-συλλέκτη κ. Αντώνη Μαΐλη.

Ευχαριστώ το προσωπικό του Ιστορικού Αρχείου Ρόδου τις κυρίες Δανάη Κυριακίδου - Μπακούλη, Ελένη Λαζαρίδου και τον κ. Ιωάννη Γιάκρα, για την ευγένειά τους και τη βοήθειά τους στην έρευνα στοιχείων για την Λέρο. Τον κ. Βασίλη Μεντογιάννη και όλα τα παιδιά της καταδυτικής ομάδας, που ερεύνησε μεθοδικά και υπεύθυνα το βυθό της Λέρου και έφτιαξαν οπτικό υλικό

αφάνταστης ομορφιάς και ιστορικής αξίας.

Ευχαριστώ τον κ. Ernesto Benzi, Πρόεδρο της Associazione Reduci dell' Egeo, όχι μόνο για τη βοήθειά του να επικοινωνήσω με επιζώντες Ιταλούς στρατιώτες, αλλά και γιατί πάντα ήταν πρόθυμος να με βοηθήσει σε ό, τι είχε σχέση με πληροφορίες για την ιστορία της Λέρου. Επίσης τον ευχαριστώ διότι μου επέτρεψε να χρησιμοποιήσω το φωτογραφικό υλικό από το περιοδικό "Notiziario".

Τον κ. Δημήτρη Ζαρίφη για τη βοήθεια καταγραφής των γεγονότων κατασκοπείας στη γερμανική κατοχή.

Ευχαριστώ το φίλο Mirco Gavagnin από την Ιταλία για τις βιβλιογραφικές αναφορές και τις ιστορικές συμβουλές του για το ιταλικό ναυτικό.

Τέλος ευχαριστώ τη σύζυγό μου Κόνυ Κοιζαταπάνη, για την υπομονή της να μ' ακολουθεί στα ταξίδια μου στη Λέρο, αλλά και για τις διορθώσεις των κειμένων μου.

Ευχαριστώ το δημιουργικό γραφείο Κίνητρο και όλους τους συνεργάτες του για τη σημαντική συμβολή του στην ολοκλήρωση αυτού του έργου.

Αν το παρόν είναι ο κορμός και τα κλαδιά του δένδρου η ζωή, το παρελθόν είναι οι ρίζες του. Το ταξίδι στα περασμένα μέσα απ' αυτό το βιβλίο δεν είναι μόνο μια καινούργια πληροφορία για το παρελθόν, αλλά μια καινούργια αντίληψη του παρόντος μέσα από το παρελθόν.

Ένας παλιός Ιταλός στρατιώτης, που συνάντησα το 1994 στην Αγία Μαρίνα, έγραφε την Λέρο σαν (L' eros = Ο έρωτας) και μου εξήγησε ότι το γράφει μ' αυτό τον τρόπο, διότι αυτό σημαίνει γι' αυτόν η Λέρος. Το ίδιο σημαίνει και για όσους γνωρίσουν καλά αυτό το νησί.

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται σε όσους αγαπούν αυτό το νησί και σε όσους δεν γνώρισαν την παλιά του φυσιογνωμία..

Κων/νος Δ. Κογιόπουλος

Υδατογραφία της Λέρου 8,5 X 15 cm. Cristoforo Buondelmonti 15ος αιώνας. Γεννάδειος βιβλιοθήκη - Αθήνα.
 (Τόπος & εικόνα Τόμος Α' - Εκδόσεις Ολκός 1978)

Aquarelle of Leros 8,5X15 cm. by Cristoforo Buondelmonti, 15th cent. Genadeos Library-Athens (Topos & icona, Vol. A, Publ. Olkos 1978)

I

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

BRIEF HISTORICAL ACCOUNT OF DODECANESE

BREVE STORIA DEL DODECANESO

KURZER HISTORISCHER ABRISSE DES DODEKANES

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Τα Δωδεκάνησα = δώδεκα νησιά, ονομάζονται και Νότιες Σποράδες. Αποτελούν νησιωτικό σύμπλεγμα στα νοτιοανατολικά του Αιγαίου πελάγους και ορίζονται: Βόρεια από την Ικαρία και τη Σάμο, δυτικά από τις Κυκλάδες και την Κρήτη και ανατολικά από τη Μικρά Ασία. Αποτελούνται από πολυάριθμα νησιά και νησίδες. Από αυτά σπουδαιότερα είναι 14: Ρόδος, Κως, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Λέρος, Πάτμος, Σύμη, Αστυπάλαια, Νίσυρος, Χάλκη, Τήλος, Κάσος, Καστελλόριζο, Λειψοί και τα μικρότερα: Ψέριμος, Αγαθονήσι, Αρκοι, κ' Τέλενδος. Τα υπόλοιπα είναι αραιοκατοικημένα ή ακατοίκητα και χρησιμοποιούνται μόνο για βοσκή αιγοπροβάτων ή ως καταφύγια για τους ναυιλλόμενους. Όλα μαζί αποτελούν το Νόμο Δωδεκανήσου με πρωτεύουσα τη Ρόδο. Η επιφάνειά τους υπολογίζεται σε 2.681 τετρ. χλμ. και ο πληθυσμός τους την εποχή της ιταλικής κατάληψης ήταν 150.000, από τους οποίους το 94% Έλληνες χριστιανοί, το 4,5% Οθωμανοί μουσουλμάνοι και το 1,5% Εβραίοι, μόνο στα νησιά Ρόδο και Κω.

ΙΣΤΟΡΙΑ.

Οι πρώτες αναφορές, ότι τα νησιά αυτά κατοικούσαν από Έλληνες, γίνονται στον Όμηρο. Από την αρχαιότητα τα νησιά γνωρίζουν μία μεγάλη οικονομική και πολιτιστική άνθηση. Αργότερα, όπως γράφει ο Ηρόδοτος, δημιουργείται μια θρησκευτικοπολιτική ομοσπονδία, η Δωρική Εξάπολη, που αποτελείται από τις πόλεις Κω, Αλικαρνασσό, Κνίδο, Λίνδο, Κάμιρο και Ιαλυσό. Η Ρόδος έγινε μεγάλη ναυτική δύναμη και ίδρυσε αρκετές αποικίες. Κατά τους περσικούς πολέμους τα νησιά καταλήφθηκαν από τους Πέρσες. Στον πελοποννησιακό πόλεμο στην αρχή η Ρόδος και η Κως ήταν με τους Αθηναίους μετά όμως βρέθηκαν στο πλευρό των Σπαρτιατών και τα υπόλοιπα νησιά με τους Αθηναίους. Η ναυμαχία της Κνίδου το 394 π.Χ. έβαλε τέλος στη Σπαρτιατική ηγεμονία στη Δωδεκάνησο και επικράτησαν οι Αθηναίοι. Η Ρόδος θα γίνει η ισχυρότερη ναυτική πόλη μέχρι που οι Ρωμαίοι με τον Κάσσιο θα τη καταστρέψουν και θα τη λεηλατήσουν.

Κατά την εποχή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, τα Δωδεκάνησα υπήρξαν προχωρημένες ναυτικές βάσεις ενάντια στους Σαρακηνούς και τους Σιαυρο-

φόρους. Διάφοροι Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί κατακτητές πέρασαν από τα νησιά, μέχρι που το 1309 οι Ιωαννίτες ιππότες κατακτούν τη Ρόδο και σιγά σιγά όλα τα άλλα νησιά, οχυρώνοντάς τα με ισχυρά κάστρα. Έμειναν μέχρι το 1522 που ο Οθωμανός Σουλτάνος Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής και ο ναύαρχος Χαϊρεντίν Βαρβαρόσας (1537-1540) έθεσαν βίαιο τέλος στην ιπποική και γενικά στην φραγκοκρατική κυριαρχία του Αιγαίου και άρχισε η περίοδος της Τουρκοκρατίας.

Το 1821 άρχισε η ελληνική επανάσταση. Οι Έλληνες μάχονται και ζητούν την ανεξαρτησία τους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι Δωδεκανήσιοι βοήθησαν με το ναυτικό τους, ιδιαίτερα της Κάσου, το σκληρό αγώνα της ανεξαρτησίας. Στον κόλπο του Γέροντα, βόρεια της Κω, έγινε μια από τις μεγαλύτερες ναυμαχίες της επανάστασης, όπου ο Ελληνικός στόλος νίκησε τον Τουρκοαιγυπτιακό. Για τη συμμετοχή τους στην επανάσταση, οι Τούρκοι έσφαξαν όλο τον πληθυσμό της Κάσου τον Ιούνιο του 1824, αλλά σφαγές έγιναν και στην Ρόδο και την Κω. Παρ' όλα αυτά μετά το τέλος της ελληνικής επανάστασης, με τη συνθήκη του Λονδίνου του 1832, τα Δωδεκάνησα έμειναν εκτός του νέου Ελληνικού κράτους και παρέμειναν υπό Οθωμανική κατοχή μέχρι το 1912.

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ.

Από τις τέσσερις χερσονήσους του Ευρασιατικού Μεσογειακού χώρου, Ιβηρική, Ιταλική, Βαλκανική και Μικρασιατική, η Ιταλική ήταν η φτωχότερη σε πόρους. Μετά από την ένωσή του, το 1861, το νεοσύστατο ιταλικό κράτος μη μπορώντας να επεκταθεί δυτικά ή βόρεια, αναγκαστικά κινήθηκε νότιοανατολικά. Η αποικιακή και επεκτατική πολιτική της Ιταλίας άρχισε με τον Ντε Πρέτις και τον Κρίσπι, και εξελίχθηκε με το φασιστικό καθεστώς.

Το 1869 άνοιξε η διώρυγα του Σουέζ. Το 1882 η Ιταλία αρχίζει την επέκτασή της στην Ερυθραία. Το 1889 δημιουργείται το ιταλικό προτεκτοράτο και αργότερα η αποικία της Σομαλίας. Το 1896 η Ιταλία υπέστη την τραγική ήττα της Άντουα (Ερυθραία). Το 1911 επεμβαίνει στην βόρειο Αφρική, με την κατάληψη της Τριπολίτιδας και της Κυρηναικής. Το 1912 καταλαμβάνει τα Δωδε-

κάνησα. Το 1915 η Ιταλία εγκαταλείπει τους συμμάχους της, Γερμανία και Αυστροουγγαρία, και μπαίνει στον πόλεμο με την Αντάνι. Το 1918 ενσωματώνει εδάφη στα βορειοανατολικά σύνορά της. Το 1919 βρίσκεται να κατέχει όλο το νότιο τμήμα της Τουρκίας. Το 1920 καταλαμβάνει το νησί Σάσωνα, πλησίον της Αλβανίας. Το 1923 καταλαμβάνει την Κέρκυρα. Το 1924 ενσωματώνει το Φιούμε. Το 1935 επιστρέφει στην ανατολική Αφρική και το 1936, με φασιστική αυθαιρεσία, καταλαμβάνει την Αιθιοπία. Το 1939 καταλαμβάνει την Αλβανία. Τον Ιούνιο του/1940 εισέρχεται στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Γερμανίας. Με την παρέμβαση της συμμάχου της καταλαμβάνει την Δαλματία (Γιουγκοσλαβία) και τη Σαβοΐα (Γαλλία).

Η κορύφωση της ανθελληνικής πολιτικής ήλθε με την άνανδρη βύθιση, εν καιρώ ειρήνης, του αγκυροβολημένου, στην Τήνο καταδρομικού «Έλλη» και την κήρυξη του πολέμου στην Ελλάδα το 1940.

Ο ΙΤΑΛΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ.

Στις αρχές του 20ου αιώνα η επίλυση του Ανατολικού ζητήματος παρέμενε ακόμη βασικό θέμα στην Ευρωπαϊκή διπλωματία και τελικά η λύση του επήλθε διά των όπλων. Η προσπάθεια των Νεότουρκων το 1908 να ελέγξουν τα επαναστατικά κινήματα των λαών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δίνοντάς τους υποσχέσεις ισοπολιτείας, που δεν εφαρμόστηκαν, κατ' ουσία απέτυχε.

Η Ιταλία, μετά την κατάκτηση της Τυνησίας από την Γαλλία, φοβόταν μια πιθανή κατάκτηση και της Τριπολίτιδας από κάποια ευρωπαϊκή δύναμη.

Το καλοκαίρι του 1911, ενώ φαινόταν επικείμενη η κατάληψη του Μαρόκου από τη Γαλλία, η Ιταλία αποφάσισε να κυριεύσει την Τριπολίτιδα. Η Ιταλία γνωστοποίησε στην Τουρκία την απόφαση για κατάληψη της Τριπολίτιδας και της Κυρηναικής με τελεσίγραφο, προβάλλοντας ως δικαιολογία την επιθυμία να προστατεύσει τους συμπατριώτες της. Η Ιταλία στις 29 Σεπτεμβρίου 1911, έχοντας ήδη πάρει από τις συμφωνίες με τις άλλες δυνάμεις (Γερμανία και Αυστρία 1887, Αγγλία 1890, Γαλλία 1900 και Ρωσία 1909) τη σύμφωνη γνώμη να επέμβει στην Τριπολίτιδα και Κυρηναική, μέχρι τότε επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κηρύσσει τον πόλεμο.

Οι μάχες άρχισαν, αλλά η υπεροπλία των Ιταλών δεν ήταν αρκετή για το τελικό αποτέλεσμα, γι' αυτό και οι πρώτοι μήνες του Ιταλοτουρκικού πολέμου

βρίσκουν τους Ιταλούς να κατέχουν κατ' ουσία μόνο τις ακτές της Λιβύης, ενώ στα ενδότερα επικρατούσαν οι Άραβες αντίρτες. Η Ιταλία αποφασίζει την επέκταση του πολέμου στο Αιγαίο, για να απειλήσει σαφώς την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην ίδια την πρωτεύουσά της, την Κωνσταντινούπολη.

Στις 28 Απριλίου 1912 οι Ιταλοί καταλαμβάνουν την Ασιτυπάλεια και σε ένα μήνα τα υπόλοιπα νησιά. Την 4η Μαΐου 1912, η 2^η ιταλική μοίρα με αρχηγό τον Υποναύαρχο Amero d'Aste Stella εμφανίσθηκε μπροστά στην πόλη της Ρόδου και μετέφερε το αποβατικό σώμα, περίπου 9.000 ανδρών υπό τη διοίκηση του στρατηγού Ameglio. Η τουρκική φρουρά της Ρόδου ανερχόταν περίπου σε 1.500 άνδρες υπό τη διοίκηση του ταγματάρχη Αβδουλάχ Μπέη. Οι Τούρκοι αποσύρθηκαν αμέσως χωρίς να δώσουν μάχη στο εσωτερικό του νησιού. Οι Ιταλοί κατέλαβαν πρώτα την πόλη της Ρόδου. Το απόγευμα της 4ης Μαΐου 1912 υψώνεται η ιταλική σημαία. Μετά την κατάληψη της πόλης της Ρόδου κινήθηκαν επίσης για την κατάληψη και του υπόλοιπου νησιού. Με τη βοήθεια του ελληνικού πληθυσμού κινήθηκαν από τρία σημεία προς το χωριό της Ψίνθου, όπου ήταν οχυρωμένοι 800 περίπου εναπομείναντες Τούρκοι, κακώς οπλισμένοι. Την 17η Μαΐου η «μάχη» τελείωσε με νίκη των Ιταλών και έτσι κατελήφθη ολόκληρη η Ρόδος.

Ο σκοπός της Ιταλικής κατάληψης δεν ήταν μόνο να πιέσουν προσωρινά την Οθωμανική Αυτοκρατορία κοντά στην πρωτεύουσά της, την Κωνσταντινούπολη, αλλά και η κατακράτηση των νησιών για μελλοντική εμπορική και στρατηγική βάση προς την ανατολή, με σκοπό τον έλεγχο της ανατολικής Μεσογείου και της διώρυγας του Σουέζ, τώρα που η Ιταλική αποικία στη Σμύρνη σχεδόν εξαφανίσθηκε, με την κήρυξη του Ιταλοτουρκικού πολέμου.

Ο Ιταλός στρατηγός Ameglio υπήρξε ο πρώτος διοικητής της Δωδεκανήσου, από τις πρώτες ημέρες της κατάληψης. Ο Ameglio και ο ναύαρχος Presbitero έδωσαν υποσχέσεις στους νησιώτες, ότι οι Ιταλοί έρχονται ως ελευθερωτές και ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα επέστρεφαν τα νησιά στην Τουρκία. Ενώ αυτά έλεγαν οι Ιταλοί στους ανυποψίαστους νησιώτες, άλλα έλεγαν στις μεγάλες δυνάμεις, δηλαδή ότι βρέθηκαν στα Δωδεκάνησα για πολεμικούς λόγους και ότι όταν τελειώσει ο πόλεμος με την Τουρκία, που θα αναγκαζόταν να αποχωρήσει από την Τριπολίτιδα και την Κυρηναική, η Ιταλία θα αποχωρούσε από τα νησιά.

Στις 16-18 Ιουνίου 1912, οι πληρεξούσιοι από όλα τα νησιά ήρθαν κρυφά στην Πάτμο και μέσα στο ιερό οπήλαιο, (εκεί όπου ο Άγιος Ιωάννης έγραψε την Αποκάλυψη), συνέγραψαν και υπέγραψαν ψήφισμα, σύμφωνα με το οποίο δημιουργούνταν η "Αυτόνομη Πολιτεία του Αιγαίου". Αμέσως όμως μετά απ' αυτό το γεγονός ορισμένοι Σύεδροι συνελήφθησαν από τον στρατηγό Ameglio, μεταφέρθηκαν στη Ρόδο και ο στρατηγός τους ζήτησε να αλλάξουν τα επίμαχα άρθρα του ψηφίσματος. Εκείνοι αρνήθηκαν και όσοι είχαν συλληφθεί φυλακίστηκαν. Αυτό αποτέλεσε την αρχή της αυστηρότερης πλέον στάσης των Ιταλών απέναντι στους νησιώτες αλλά και την αρχή του Δωδεκανησιακού αγώνα. Στις 18 Οκτωβρίου 1912 υπεγράφη στο Quuchy (Λοζάννη) της Ελβετίας, η Συνθήκη Ειρήνης, που έβαζε τέλος στον Ιταλοτουρκικό πόλεμο. Τα Δωδεκάνησα θα επιστρέφονταν στην Τουρκία, ώσπου να εκκενώσουν οι Τούρκοι τη Λιβύη.

Ο Βαλκανικός πόλεμος βρήκε τα νησιά διπλωματικά και νομικά ως Τουρκική επαρχία, αλλά κατεχόμενη από την Ιταλία. Ο ελληνικός στόλος ελευθερώνει όλα τα τουρκοκρατούμενα νησιά του Αιγαίου πλην των Δωδεκανήσων. Η Ιταλία εν τω μεταξύ έγινε φιλότουρκη και δεν δέχθηκε να συμμετάσχει στο συνασπισμό των Βαλκανικών κρατών, που μάχονταν για την απελευθέρωσή τους από τον τουρκικό ζυγό, παρά την πρόσκληση του Βενιζέλου στον Ιταλό πρωθυπουργό G. Giolitti. Η Ιταλία συμβούλεψε την Τουρκία ότι είναι προς το συμφέρον της η ιταλική κατάληψη της Δωδεκανήσου, διότι αν καταλάμβαναν τα νησιά οι Έλληνες δεν επρόκειτο να φύγουν ποτέ.

Το Δωδεκανησιακό θέμα θα αποτελέσει σημείο διαπραγματεύσεων στη διάσκεψη του Λονδίνου τον Ιανουάριο 1913, αλλά χωρίς κάποια σαφή αποτελέσματα. Η Αγγλία και η Γαλλία δεν ήθελαν τους Ιταλούς στα νησιά για στρατηγικούς λόγους. Ειδικά η Αγγλία θα προτιμούσε να επιστρέψουν τα νησιά στην Τουρκία, όχι μόνο για στρατηγικούς λόγους, αλλά και για να αποφύγει να ανοίξει το θέμα της Κύπρου που τότε κατείχε η Αγγλία.

Τον Απρίλιο 1915 με τη μυστική Συνθήκη του Λονδίνου, η Ιταλία εγκαταλείπει τους συμμάχους της, Γερμανία και Αυστρία και προσχωρεί στην Αντάντ. Έλαβε γι' αυτή της την πράξη πλούσια ανταλλάγματα, τη Δαλματία, τη Β. Ήπειρο, τα Δωδεκάνησα, και τη Μικρά Ασία. Η Ιταλία θα λάβει υπό την πλήρη και οριστική κατοχή της τα Δωδεκάνησα, που ήδη κατείχε.

Στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ο Έλληνας πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος στο συνέδριο της ειρήνης των Παρισίων 4/2/1918-21/1/1919 ανέπτυξε τα δικαιώματα της Ελλάδας, βασιζόμενος στην αρχή των εθνοτήτων που διαμορφώθηκε υπό την επίδραση του Αμερικανού Προέδρου Wilson και πέτυχε την περίφημη συμφωνία Titoni - Βενιζέλου, που υπεγράφη την 29^η Ιουλίου 1919. Με την συμφωνία αυτή η Ιταλία παραχωρούσε στην Ελλάδα όλα τα κατεχόμενα νησιά, πλην της Ρόδου, η οποία θα λάμβανε ευρεία τοπική αυτονομία. Το Δωδεκανησιακό θέμα παρά τις αντιδράσεις της Ιταλίας έλαβε πλέον χαρακτήρα διεθνούς διασυμμαχικού ενδιαφέροντος, και όχι διμερούς θέματος μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας. Η Αγγλία και η Γαλλία είχαν υποστηρίξει θέσεις που ευνοούσαν την Ελλάδα, διότι δεν ήθελαν να εγκατασταθεί η Ιταλία σε μια θέση τόσο κοντά σε δικές τους ζώνες επιρροής. Η Ιταλία θεωρώντας ως μη συμφέρουσα τη συμφωνία Titoni - Βενιζέλου παραβιάζει την υπογραφή της και καταγγέλλει τη συμφωνία στις 22 Ιουλίου 1920. Στις 10 Αυγούστου 1920, υπογράφεται η συνθήκη των Σεβρών μεταξύ των συμμάχων και της Τουρκίας. Νέα συμφωνία υπογράφηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας, που όριζε ότι τα Δωδεκάνησα θα παραδοθούν στην Ελλάδα εκτός και πάλι της Ρόδου, που αυτονομήθηκε αμέσως και θα εξεφραζε μετά την πάροδο 15 χρόνων, με δημοψήφισμα, τη θέληση του πολιτικού μέλλοντός της, όταν και η Αγγλία θα παρέδιδε την Κύπρο στην Ελλάδα. Συγχρόνως η Ιταλία προέβαινε σε διαβήματα προς την Αγγλική Κυβέρνηση, ώστε να μην παραχωρήσει την Κύπρο στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά κανένα από τα κείμενα δεν επρόκειτο να εφαρμοσθεί, αφού η Ιταλία καταπάτησε εκ νέου την υπογραφή της.

Μετά την ήττα των ελληνικών στρατευμάτων στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1922, υπογράφηκε η συνθήκη της Λοζάννης. Η Τουρκία παραιτήθηκε από κάθε δικαίωμά της στα νησιά, τα οποία παραχωρούνται στην Ιταλία που ήδη τα κατέχει. Η Ελλάδα είναι αδύναμη να αντιδράσει και υπογράφει την Συνθήκη Ειρήνης της Λοζάννης του 1923. Έτσι το Δωδεκανησιακό ζήτημα είχε λυθεί οριστικά υπέρ της Ιταλίας, που θα τα κατέχει μέχρι το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.

Οι Δωδεκανήσιοι δεν σταμάτησαν ποτέ των αγώνα τους για τα εθνικά τους δίκαια με συνεχείς κινητοποιήσεις στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες, όπου

βρίσκονταν Έλληνες μετανάστες και κυρίως στην Αίγυπτο, την Αμερική και την Αυστραλία. Επικεφαλής ήταν ο γιατρός Σκεύος Ζερβός, που μαζί με άλλους πρόσφυγες προσπαθούν να κρατήσουν το Δωδεκανησιακό θέμα ανοικτό. Αλλά και στα ίδια τα Ιταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα οργανώνεται αντίσταση, με ψηφίσματα και συλλαλητήρια που καταστέλλονται βίαια. Το Πάσχα του 1919 δολοφονείται διά λογχισμού ο ιερέας Παπαλουκάς και η Α. Ζερβού.

Εν τω μεταξύ το 1922 στην Ιταλία έρχεται στην εξουσία ο Μουσολίνι με το Φασιστικό κόμμα. Η κατάσταση τώρα γίνεται ακόμη πιο δύσκολη.

Η Ιταλοκρατία στα νησιά διήρκεσε ουσιαστικά 31 χρόνια και τυπικά 36. Μπορεί δε να χωριστεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο στις εξής περιόδους:

- 1) *Occupatio Bellica*, από την αρχή της κατάληψης της Ρόδου 5/5/1912 μέχρι τις 18/10/1912 που υπογράφεται η συνθήκη ειρήνης του Ουχί της Λοζάννης.
- 2) *Occupatio in Pignore*, από τις 18/10/1912 μέχρι τις 20/8/1915 που η Ιταλία στα πλαίσια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου κηρύσσει τον πόλεμο στην Τουρκία.
- 3) *Occupatio De Facto*, από τις 20/8/1915 μέχρι τις 24/7/23 που υπεγράφη η συνθήκη ειρήνης της Λοζάννης.
- 4) Πλήρης κυριαρχία από τις 24/7/23 μέχρι 11/9/43 που η Ρόδος καταλαμβάνεται από τους Γερμανούς.

A) Η περίοδος 1912-1923. Τα σχέδια αλλαγής του προνομιακού καθεστώτος της Δωδεκανήσου που ίσχυε επί της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ήταν αφανή και αουσιμηματοποίητα. Αυτή την περίοδο με κυβερνήτη της Δωδεκανήσου τον Γερουσιαστή Μαρίο Λαγό (1924-1936) άρχισε η πολιτική δίωξης της Ορθόδοξου Εκκλησίας, σχεδιάζοντας το αυτοκέφαλο και την ανεξαρτησία της από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, ώστε να απομονωθεί η Δωδεκανησιακή Ορθόδοξη Εκκλησία. Μέχρι το 1923 η ιταλική πολιτική χαρακτηρίζεται από ασιάθεια, επιφυλακτικότητα και μεταπτώσεις. Αυτό οφείλεται στην ρευστότητα και εναλλαγή των διεθνών σχέσεων

και πολιτικών κατευθύνσεων, λόγω των Βαλκανικών πολέμων, του Α΄ Παγκοσμίου και της Ρωσικής επανάστασης, που συγκλόνησε την Ιταλία, και επίσης την Ελληνική εκστρατεία και καταστροφή στην Μικρά Ασία.

B) Η περίοδος 1923-1943. Η Ιταλία πλέον μετά τη συνθήκη της Λοζάννης νομιμοποίησε την κατοχή της και δεν είχε λόγο να κρατήσει τα προσχήματα. Τα διατάγματα του Ιταλού Κυβερνήτη των νησιών ήταν νόμοι, που δεν απαιτούσαν επικύρωση από τη Ρώμη. Τα αυταρχικά μέτρα διαδέχονται συνεχώς το ένα το άλλο. Ο πληθυσμός αποκτά υποχρεωτικά τη μικρή ιταλική υπηκοότητα και η ιταλική γλώσσα επιβάλλεται βαθμιαία ως η μόνη επίσημη γλώσσα. Η ελληνική εκπαίδευση σταδιακά καταργείται και απαγορεύεται, αντικαθίσταται από την ιταλική και μάλιστα τη φασιστική, το ίδιο συμβαίνει και για τους Μουσουλμάνους και τους Εβραίους. Οι Έλληνες μαθητές στα σχολεία δε μάθαιναν τίποτε ούτε από την αρχαία ούτε από τη σύγχρονη Ελλάδα. Από την ιστορία η λέξη Έλληνας έσβησε καθώς και από το λεξιλόγιο. Τους μάθαιναν ότι ήταν Ορθόδοξοι Ιταλοί, που κατοικούσαν σε ιταλικά νησιά του Αιγαίου. Όλοι οι κάτοικοι των νησιών αποκαλούνταν Αιγαίοι πολίτες (*cittadini Egei*). Η αντίσταση των κατοίκων σ' αυτά τα μέτρα και ιδίως στο θέμα της θρησκείας κορυφώνεται και οι Ιταλοί αναγκάζονται να αποσύρουν τα σχέδια του Αυτοκέφαλου. Τα μέτρα αυτά δεν ήταν τα μόνα. Οι Ιταλοί δημιούργησαν στη Ρόδο και την Κω χωριά με εποίκους, που μετέφεραν από την Ιταλία για να αλλοιώσουν τη σύσταση του πληθυσμού. Η κατάσταση έγινε ακόμη σοβαρότερη, όταν το 1937 ανέλαβε κυβερνήτης των νησιών ο τέταρτος του φασισμού *Cesare Maria de Vecchi*, κόμης του *Val Cissmon* (1936-1940). Όταν έφθασε στη Ρόδο του έκανε μεγάλη εντύπωση το ότι οι κάτοικοι μιλούσαν ακόμη ελληνικά ύστερα από 25 χρόνια ιταλικής κατοχής. Με το φανατισμό που τον διέκρινε, κατασκεύασε αρκετά δημόσια έργα και κτίρια στα νησιά δίνοντας ένα ρυθμό της εποχής των Ιπποτών, για να δικαιολογήσει την ιστορική συνέχεια των Ιταλών στη Δωδεκάνησο. Συγχρόνως άρχισαν να κατασκευάζονται μεγάλα οχυρωματικά έργα. Η Λέρος μετατράπηκε σε ναύσταθμο και οχυρωματικά έργα έγιναν στη Ρόδο και την Κω.

Τον Οκτώβριο του 1940 άρχισε ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος. Ο De Vecchi συνέβαλε σ' αυτόν με τον ύπουλο τορπιλισμό του παλιού εύδρομου «Έλλη» στην Τήνο.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ.

Το πρώτο αμυντικό δόγμα θεωρούσε, ότι τα νησιά Ρόδος, Λέρος και Αστυπάλαια είχαν στρατηγική αξία σαν ναυτικές βάσεις. Οι πιθανές επιθέσεις, που θα μπορούσαν να δεχθούν, θα ήταν από τη θάλασσα, με αντιπάλους μία χώρα ή συμμαχία χωρών. Ο αριθμός στρατιωτών, που επάνδρωσε τα νησιά στην αρχή, δεν ξεπερνούσε τα δύο συντάγματα πεζικού. Κατασκευάσθηκαν αρκετά οχυρωματικά έργα, όπως επάκτιες πυροβολαρχίες, που τις χειριζόταν το ναυτικό. Η αεροπορία είχε βάσεις μόνο στη Ρόδο και αεροναύσταθμο στη Λέρο, καθώς και βοηθητικά αεροδρόμια στην Κω και Κάρπαθο.

Με την αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το δόγμα άλλαξε. Τα νησιά εξοπλίστηκαν όλα με δύναμη μίας ενισχυμένης μεραρχίας και ανάλογες ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις. Σχηματίστηκαν δύο αμυντικά ζεύγη νησιών Ρόδος - Λέρος και Κως - Αστυπάλαια. Ο κίνδυνος επιθέσεως προερχόταν απ' την θάλασσα. Στις 8/Σεπ/1943 η Ιταλία υπέγραψε ανακωχή και έρχισε η άφιξη των Άγγλων στα νησιά. Οι Γερμανοί με απόφαση του ιδίου του Hitler και παρ' όλη τη δεινότητα της θέσεως των στρατευμάτων τους και την αντίθετη γνώμη των στρατηγών, αποφάσισαν να καταλάβουν τα Δωδεκάνησα, λόγω της στρατηγικής, αλλά και της διπλωματικής τους θέσης σχετικά με την ουδέτερη Τουρκία. Ο Γερμανικός στρατός, το Σεπτέμβριο του 1943, διέθετε στη Ρόδο δύναμη μιας μεραρχίας εφόδου. Και συνέβη κάτι, που μόνο η ιστορία μπορεί να δημιουργήσει. Οι Ιταλοί, όταν οχύρωναν τα νησιά, σε όλα τους τα σχέδια ποτέ δεν φαντάστηκαν, ότι ο εχθρός θα ερχόταν από το εσωτερικό. Οι μάχες άρχισαν στο κέντρο, ενώ όλες οι μεγάλες, ιταλικές πυροβολαρχίες ήταν επάκτιες και στόχευαν μόνο προς τη θάλασσα. Έτσι σε τρεις ημέρες εξουδετερώθηκε το σπουδαιότερο νησί.

Τον Οκτώβριο άρχισε η κατάληψη της Κω, με τον κωδικό *Πολική αρκούδα*, λόγω της σημαντικής, στρατηγικής θέσης του νησιού. Τα τρία αεροδρόμια της, στην Αντιμάχεια, την Αλυκή και την Λάμψη, εμπόδιζαν τις γερμανικές επιχειρήσεις στα Δωδεκάνησα, ιδίως μετά την πτώση της Ρόδου. Συγχρόνως, από τις 13 Σεπτεμβρίου, έφθασε στα Δωδεκάνησα μία Αγγλική ταξιαρχία. Στις 3 Οκτωβρίου 1943, γερμανικές δυνάμεις αποβιβάζονται στην Κω και

καταλαμβάνουν το νησί με πολύ μικρές απώλειες. Τον Νοέμβριο μετά από μεγάλη αντίσταση κατελήφθη και η Λέρος. Τα υπόλοιπα νησιά και η Σάμος δεν αντιστάθηκαν. Οι Άγγλοι έκαναν σοβαρά λάθη, από την στιγμή της ιταλικής ανακωχής και μέχρι την τελική αποτυχία όλης της επιχείρησης.

I) Πρώτο λάθος ήταν η βραδύτητα της αντίδρασης και η σύγχυση, που επικράτησε στη Ρόδο, τις πρώτες ημέρες της ιταλικής ανακωχής, με αποτέλεσμα την απώλεια του νησιού για τους συμμάχους και έτσι ήταν πλέον αμφίβολη η συνέχεια του εγχειρήματος.

II) Δεύτερο λάθος ήταν ότι, για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας προς τους Ιταλούς και τους Τούρκους, δεν επέτρεψαν στις ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις να βοηθήσουν, εκτός από μερικά πολεμικά πλοία.

III) Τρίτο μεγάλο λάθος ήταν, ότι διασκορπίσαν τις λίγες αγγλικές δυνάμεις στα νησιά Κω, Λέρο και Σάμο, με αποτέλεσμα μικρότερη δυνατή άμυνα στην Κω, το μόνο νησί, που είχε αεροδρόμιο και θα ήταν η βάση της όλης επιχείρησης. Γι' αυτό, ο Ν. Δ. Πετρόπουλος, γράφει: *μετά την αποτυχία των συνεννοήσεων για τη Ρόδο - θα έπρεπε να συγκεντρωθεί η προσοχή στην Κω - που ήταν το μοναδικό νησί, εκτός της Ρόδου - που διέθετε αεροδρόμιο. Όταν τα τρία τάγματα της Ταξιαρχίας (πρώην Μάλτας), ετοιμάσθηκαν -επιτέλους- στις 18 Σεπτεμβρίου, δεν έπρεπε να σκορπίσουν από ένα στην Κω, τη Λέρο και τη Σάμο. Έπρεπε και τα τρία (καθώς και όλοι οι περισσευούμενοι κομάντος) να πάνε αμέσως στην Κω, οπότε η ανακατάληψη της από τους Γερμανούς θα δυσκολευόταν και είναι πολύ απίθανο, πώς θα γινόταν στις 3 Οκτωβρίου. Έτσι θα κρατούσε περισσότερο και το αεροδρόμιο της Κω, που παρείχε σχετική ασφάλεια και στα υπόλοιπα νησιά, αλλά και -κυρίως- στη συμμαχική ναυσιπλοία, μέσα στα Δωδεκάνησα. Ενώ χάνοντας την Κω, οι σύμμαχοι περίμεναν την αεροπορική τους προστασία από τα καταδιωκτικά μεγάλης ακτίνας δράσεως, που (και όταν υπήρχαν) ξεκινούσαν από την Κυρηναϊκή, μονάχα εφόσον ο καιρός το επέτρεπε. Στη Λέρο και στη Σάμο, η συμμαχική παρουσία θα μπορούσε να είναι συμβολική, με μικροαποσπάσματα.*

Και πράγματι η πτώση της Κω στέρησε από τη Λέρο την αεροπορική κάλυψη και δεν μπόρεσε να αντέξει στις συνεχείς αεροπορικές επιθέσεις.

Από το Νοέμβριο/1943 με την πτώση της Λέρου αρχίζει η γερμανική κατοχή της Δωδεκανήσου. Το 1944, οι Γερμανοί εγκατέλειψαν την Ελλάδα. Παρέμει-

ναν, όμως, στα Δωδεκάνησα και την Κρήτη μέχρι το 1945. Κατά την διάρκεια της γερμανικής κατοχής αλλάζει η στρατηγική σημασία των νησιών, που μετατρέπονται σε ανεξάρτητα οχυρά. Πείνα και εκτελέσεις ταλαιπωρούν καθημερινά τους νησιώτες.

Οι Άγγλοι διαπραγματεύονται με τους Τούρκους και παζαρεύουν τα νησιά, σαν αντάλλαγμα, για την είσοδο της Τουρκίας στον πόλεμο. Ευτυχώς, όμως, οι Τούρκοι φοβούνται την ετοιμοθάνατη Γερμανία και δεν τολμούν. Έτσι με το τέλος του πολέμου τα νησιά είναι τα πιο απομακρυσμένα εδάφη, που κατέχει ο γερμανικός στρατός.

Στις 8 Μαΐου 1945 η Γερμανία παραδίδεται. Οι Άγγλοι, διαδέχονται τους Γερμανούς και παραμένουν δύο χρόνια, μέχρι τα νησιά να ενωθούν με την Ελλάδα, το 1947.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ.

Στις 31 Μαΐου 1947 ανέλαβε ο Έλληνας στρατιωτικός διοικητής, αντιναύαρχος Ιωαννίδης.

Στις 10 Φεβρουαρίου 1947 στο Παρίσι υπογράφηκε η απόφαση των τεσσάρων υπουργών των κρατών μελών του Συμβουλίου Ειρήνης (Η.Π.Α., Ε.Σ.Σ.Δ., Μεγ. Βρετανίας, Γαλλίας) να παραχωρηθούν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα.

Στις 22 Οκτωβρίου 1947 με το Ν.Δ. 423/21 επικυρώνεται η υπογραφή Συνθήκης Ειρήνης του Παρισιού με συμβολική έναρξη ισχύος την 28^η Οκτωβρίου 1947.

Στις 9 Ιανουαρίου 1948 δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβέρνησης ο νόμος 518 «Περί προσαρτήσεως της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα» από της 28ης Οκτωβρίου 1947.

Η 7η Μαρτίου 1948 ορίσθηκε να εορτάζεται σαν ημέρα εορτασμού της ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ.

Τα Δωδεκάνησα από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα έχουν σημαντική στρατηγική θέση στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο.

Εδώ έγινε η ναυμαχία της Κνίδου (394 π.χ.), η ναυμαχία του Γέροντα (1824) και η μάχη για την κατάληψη των Δωδεκανήσων (1943), που αποτελεί και την μεγαλύτερη γερμανική, στρατιωτική επιχείρηση στο Αιγαίο, μετά τη μάχη

της Κρήτης. Η Λέρος από την αρχαιότητα μέχρι την ελληνική επανάσταση ήταν καταφύγιο και ορμητήριο πολεμικών στόλων. Τα νησιά γνώρισαν αρκετούς κατακτητές στην πολύχρονη ιστορία τους, ειδικά στον 20^ο αιώνα, Τούρκοι (έως το 1912), Ιταλοί (1912-1943), Γερμανοί (1943-1945) και Άγγλοι (1945-1947). Είναι το τελευταίο τμήμα, που ενώθηκε με την Ελλάδα (1947). Ο ρόλος των νησιών στη νοτιοανατολική λεκάνη της Μεσογείου ήταν πολλαπλός.

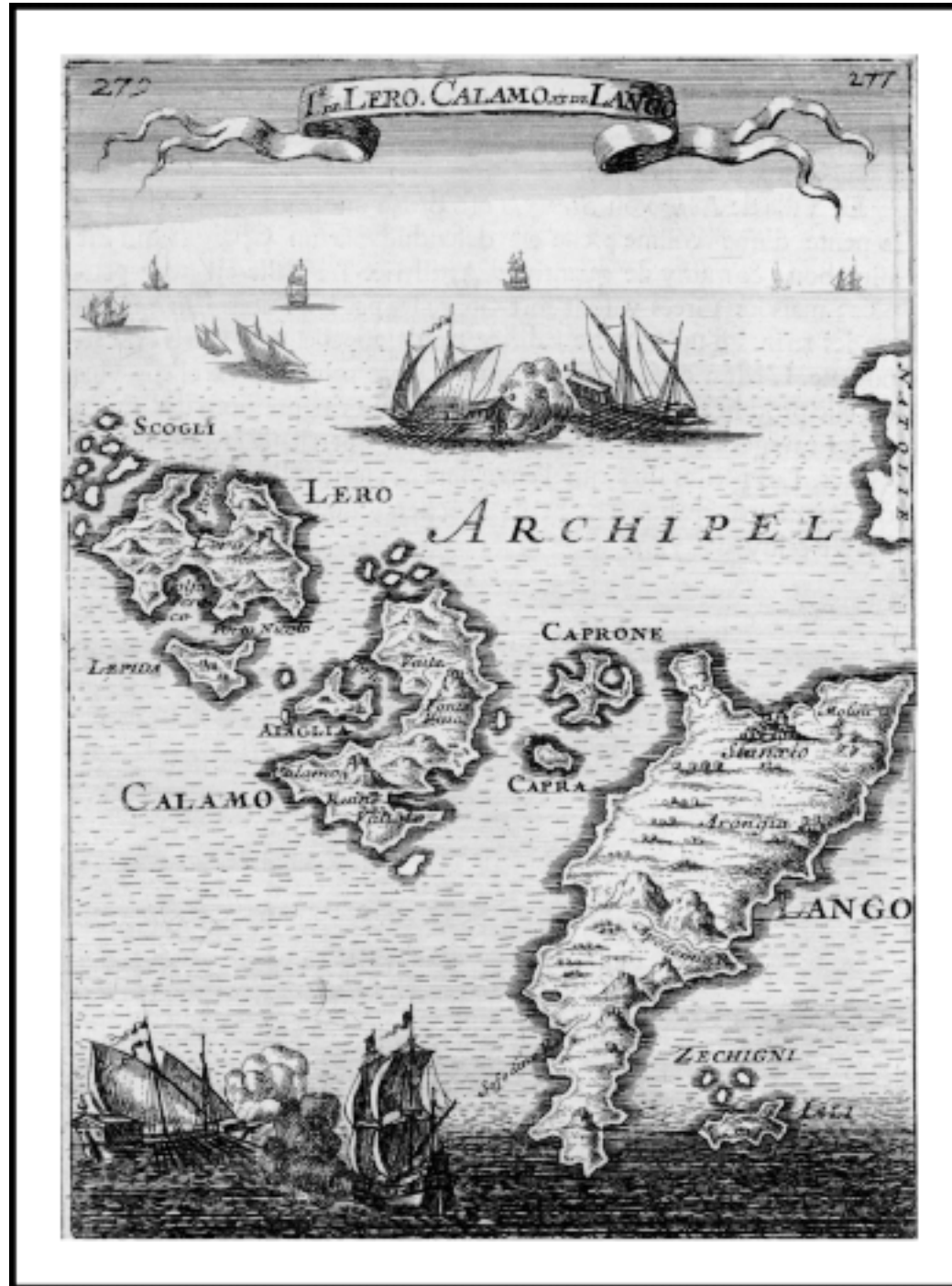
Α) Αμυντικό-επιθετικός: Διότι αποτελούσαν τμήμα του στρατηγικού πολυγώνου Λέρου, Τομπρούκ, Τρίπολης, Παντελεριάς, Αουγκούστας. Κατά την διάρκεια του πολέμου, τα ιταλικά αεροδρόμια της Ρόδου και της Καρπάθου χρησίμευσαν για την κατάκτηση της Κρήτης. Τα αεροδρόμια της Ρόδου ήταν μόνιμη απειλή για την Κύπρο και την Αλεξάνδρεια, αλλά και για μακρύτερες επιχειρήσεις, όπως η αεροπορική κάλυψη του Ιράκ, στη διάρκεια της βραχύχρονης φιλοαξονικής κυβέρνησης. Από τη Ρόδο ξεκίνησε η παράτολμη επιχείρηση του βομβαρδισμού των αραβικών διυλιστηρίων.

Στη ναυτική βάση της Λέρου φιλοξενούνταν τα υποβρύχια που μετέφεραν τους βαιραχανθρώπους, που προκάλεσαν πολλές ζημιές στον αγγλικό στόλο στην Αλεξάνδρεια.

Β) Στρατηγικός : Διότι έλεγχαν τις συγκοινωνίες απ' τη Μαύρη Θάλασσα έως το Σουέζ. Έλεγχαν τους μεγάλους αποικιακούς, συγκοινωνιακούς άξονες Μεσόγειοι, Ανατολικής Αφρικής και Ινδίας. Επίσης έλεγχαν τους δρόμους, που μετέφεραν το πετρέλαιο από τα γνωστά τότε κέντρα εξαγωγής, όπως το Μπατού και το Βατούμ στη Ρωσία, η Κοσιάντζα στην Ρουμανία, το Αμπανιάν στην Περσία, η Τρίπολη στη Συρία και η Χάιφα στην Παλαιστίνη.

Με την κατοχή της Δωδεκανήσου, η Ιταλία αντιστάθμιζε την Αγγλική κατοχή της Κύπρου και την ισορροπία των μεγάλων δυνάμεων στη σκακιέρα της ανατολικής Μεσογείου.

Γ) Οικονομικοί - Πολιτικοί - Ιστορικοί λόγοι: Τα Δωδεκάνησα ήταν η πόρτα της ανατολής και μάρτυρας της ιταλικής ισχύος. Δεν ήταν απλή αποικία, αλλά κτήση, που τους έδινε μια σχετική αυτονομία. Εξαρτιόνταν από το Υπουργείο Εξωτερικών και όχι από το Υπουργείο Αποικιών. Το μοντέλο ανάπτυξής τους, με μεγάλα δημόσια έργα, θα λειτουργούσε σαν παράδειγμα, που θα τα καθιστούσε κέντρο τουρισμού και εμπορίου στην Ανατολή.

Χαλκογραφία του 1703 του O. Dapper που απεικονίζει την Λέρο, κάλυμνο και Κω.

Engraving depicting Leros, Kalymnos and Kos by O. Dapper, 1703

II

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

BRIEF HISTORICAL ACCOUNT OF LEROS

BREVE STORIA DI LERO

KURZER HISTORISCHER ABRIS VON LEROS

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ.

Η νήσος Λέρος έχει έκταση περίπου 53 τετρ. χλμ.. Το έδαφος είναι λοφώδες με μικρές πεδιάδες. Περιβάλλεται βόρεια και ανατολικά από αρκετά ακαιοίκτη νησιά. Το μεγαλύτερο είναι ο Αρχάγγελος. Έχει ακανόνιστο σχήμα που διαιρείται σε τρεις τομείς από δύο ισθμούς και επτά όρμους. Από βορά προς νότο βρίσκονται το Παρθένι, ο Πλεφούτης, τα Άλινια, το Παντέλι, ο Ξηρόκαμπος, το Λακκί και η Γούρνα. Το νησί αποτελείται από ένα Δήμο με έδρα στην Αγία Μαρίνα.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Η Λέρος είναι γνωστή και σαν το νησί της Άρτεμης. Είναι η πατρίδα του ιστορικού Φερεκύδη και του φιλοσόφου Δημόδοκου. Οι πρώτοι κάτοικοι ήταν οι Φοίνικες, οι Λέλεγες και οι Κάρες. Η Λέρος πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο. Λόγω της γεινιάσεως με τη Μίλητο αναπτύχθηκαν στενές οικονομικές, πολιτιστικές και πολιτικές σχέσεις και δέχθηκε έντονη Ιωνική επίδραση. Το 494 π.χ. καταλήφθηκε μαζί με τη Μίλητο από τους Πέρσες. Κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο η Λέρος ακολούθησε το δημοκρατικό σύστημα των Αθηναίων. Οι ασφαλείς όρμοι της συχνά ήταν καταφύγιο των εμπολέμων. Τελικά περιήλθε στην κυριαρχία των Σπαρτιατών και ακολούθησε την τύχη των υπόλοιπων Δωδεκανήσων κατά τους χρόνους του Μεγάλου Αλεξάνδρου και των διαδόχων του, κατά τα Ρωμαϊκά χρόνια και την περίοδο του Βυζαντίου.

Το 1309 καταλήφθηκε από τους Ιωαννίτες Ιππότες, που την κράτησαν έως το 1521, που καταλήφθηκε από τους Τούρκους.

Στην ελληνική επανάσταση του 1821 ο Ιωάννης Συμπέκης και αρκετοί Λεριοί βοήθησαν στον αγώνα. Το νησί έγινε σημαντική βάση ανεφοδιασμού του ελληνικού στόλου. Μετά το τέλος του αγώνα το νησί περιλήφθηκε στο ελεύθερο μέρος της Ελλάδας και υπαγόταν στην δικαιοδοσία του Εκτάκτου Επιτρόπου Ανατολικών Σποράδων. Αλλά με την συνθήκη της Κωνσταντινούπολης του 1832 τα Δωδεκάνησα έμειναν έξω από τα όρια του νεοουσταθέντος ελληνικού κράτους και η Λέρος ανήκε στο Σαντζάκι με πρωτεύουσα τη Χίο. Επειδή ανήκε στα προνομιά νησιά απολάμβανε ένα είδος αυτονομίας.

Η παιδεία στη Λέρο από το τέλος του 19^{ου} αιώνα γνωρίζει μεγάλη άνθηση. Το

1882 χτίστηκε το ελληνικό σχολείο και αργότερα το 1886 η Αστική σχολή, το 1912 το Νικολαΐδειο παρθεναγωγείο, και Μαλακίειο νηπιαγωγείο, όλα δωρεές προσώπων ή της Αδελφότητας Λεριών του Καΐρου. Η Λέρος ανέδειξε μεγάλους τοπικούς και εθνικούς ευεργέτες. Βασίλειος Νικολαΐδης, Νικόλαος Τσιγαδάς, Παναγιώτης Τράκκας, Θεολόγος Μαρκόπουλος, Νικήτας Ρούσος, Θεόδωρος Μαλακίας, Παρίσης Μπελέννης κ. ά. Μεγάλοι άνδρες της Λέρου είναι ο Εμμανουήλ Καραγιαννόπουλος, ο Ιωάννης Πιζάνης, ο Εμμανουήλ Γεδεών, ο Γεώργιος Ρούσος και ο Θεολόγος Νικολούδης.

Το 1912 το νησί καταλήφθηκε από το ιταλικό θωρηκτό San Giorgio στα πλαίσια του Ιταλοτουρκικού πολέμου. Λόγω των φυσικών λιμανιών που διαθέτει, οι Ιταλοί εξόπλισαν το νησί και το μετέτρεψαν σε ενισχυμένη ναυτική βάση και αεροναύσταθμο. Από το τέλος της δεκαετίας του 1920 γίνονται μεγάλα οχυρωματικά έργα και τη δεκαετία του 1930 κτίζεται μια ολόκληρη πόλη, το Λακκί.

Το 1923 με την συνθήκη της Λοζάννης τα νησιά μένουν οριστικά στην Ιταλία. Η πολιτική των Ιταλών αποσκοπούσε στον εξιταλισμό των νησιών, απαγορεύθηκε η ελληνική παιδεία και διώχθηκε ο ορθόδοξος κλήρος.

Το 1940 η Ιταλία βγαίνει στον πόλεμο στο πλευρό της Γερμανίας, η Λέρος δέχεται παρενοχλήσεις και βομβαρδισμούς από την αγγλική αεροπορία. Στις 8 Σεπτεμβρίου 1943 η Ιταλία αδύναμη να συνεχίσει τον πόλεμο μαζί με την Γερμανία, υπογράφει ανακωχή και περνάει στο στρατόπεδο των συμμάχων. Μετά την ιταλική ανακωχή έφθασαν στην Λέρο αγγλικές ενισχύσεις. Το νησί θα δοκιμαστεί από τους συνεχείς γερμανικούς βομβαρδισμούς.

Στις 26 Σεπτεμβρίου βυθίζεται από γερμανικά αεροπλάνα στο Λακκί το ένδοξο ελληνικό αντιτορπιλικό Βασίλισσα Όλγα και το αγγλικό Intrepid.

Στις 18 Νοεμβρίου το νησί καταλήφθηκε μετά από σκληρές μάχες από τους Γερμανούς, που θα παραμείνουν έως στις 8 Μαΐου, που παραδόθηκε η Γερμανία. Συνέχισε η αγγλική κατοχή που κράτησε έως τις 31 Μαΐου 1947.

Στις 7 Μαρτίου 1948 ενσωματώθηκε και τυπικά μαζί με τα άλλα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα.

Θαλασσινός της Λέρου
(Α. Ταρσούλη)
Old fisherman of Leros
(A. Tarsouli)

Τοπική φορεσιά της Λέρου (Α. Ταρσούλη)
Local traditional costume of Leros (A. Tarsouli)

Τοπική φορεσιά της Λέρου
(Α. Ταρσούλη)
Local traditional costume of
Leros (A. Tarsouli)

PHYSICAL DESCRIPTION OF LEROS

The island of Leros has an area of approximately 53 sq. km. It is a hilly island with small flat lands. Many uninhabited islets, of which Archangelos is the biggest, surround Leros north and east.

Its shape is irregular while two isthmus and seven bays divide it into three sections. From North to South we meet Partheni, Plefoutis, Alinda, Panteli, Ksirokampos, Lakki and Gourná.

The island consists of one Municipality and its capital is Aghia Marina.

BRIEF HISTORICAL ACCOUNT

Leros is also known as the island of Artemis. It is the birthplace of historian Ferekides and philosopher Demodocus.

Phoenicians, Leleges and Kares were the first inhabitants of the island. Leros participated actively in the Trojan War. Leros and Miletus, by virtue of their vicinity, developed tight financial, cultural and political relations, while Leros was strongly influenced by the Ionian culture. In 494 BC the Persians occupied both islands.

During the Peloponnesian War, Leros followed the Athenian democratic system. Its safe bays sheltered frequently the belligerents. It was eventually occupied by the Spartans and thereafter shared the fate of the rest Dodecanese islands during the sovereignty of Alexander the Great and his successors' as well as during the Roman and Byzantine times.

In 1309 the Knights of St. John conquered the island and held it up to 1521, the year it succumbed to the Ottomans.

In 1821 Ioannis Symbekis along with other citizens of Leros took part in the Greek War of Independence. The island became an important base of refit for the Greek fleet. After the war, Leros was included in the liberated part of Greece and came under the jurisdiction of the Provisional Commissioner of East Sporades. However, the Treaty of Constantinople in 1832 left Dodecanese out of the borders of the newly established Greek state and included Leros in Chios santzaki (province). Since it belonged to the privileged islands, Leros was entitled to a kind of autonomy.

The education of the island started flourishing at the end of the 19th cent. Donations received from simple citizens as well as from the Fraternity of Leros' emigrants to Cairo, contributed to schools' construction. Therefore, in 1882 the first Greek school was built there. Later, in 1886, followed the Urban school and in 1912 the Nilolaideon girls' school and the Malachieion kindergarten.

Leros fathered many local and national benefactors, such as Vassilios Nikolaidis, Nikolaos Tsigadas, Panagiotis Trakkas, Theologos Markopoulos, Nikitas Roussos, Theodoros Malachias, Parissis Belenis et al.

Prominent men of Leros are Emmanuel Karagiannopoulos, Ioannis Pizanes, Emmanuel Gedeon, Georgios Roussos and Theologos Nikoloudes.

In 1912 the Italian battleship San Giorgio occupied Leros in virtue of the Italian-Turkish war. Due to its natural havens, the Italians armed the island and turned it into a reinforced naval base and an aircraft station. In the late twenties important fortification works took place and in the thirties a whole new town, Lakki, was built.

In 1923 the Treaty of Lausanne ceded definitely the islands to Italy. Since the Italian policy aimed at their italianizing, Greek education was prohibited and the orthodox clergy was pursued.

In 1940 Italy fought alongside the Germany while Leros was harassed and bombarded by the English air force.

On the 8th of September 1943 the Italians weak to continue the war by the Germans, signed a truce and came over to the Allies' side.

After the Italian truce, English reinforces arrived at Leros.

The island suffered by the continuous German bombardments.

On the 26th of September German airplanes sank the glorious Greek destroyer Vassillissa Olga and the English Intrepid in Lakki.

On the 18th of November after harsh battles, the Germans conquered the island and remained on it until the 8th of May, the day their country surrendered.

Then the English occupation started and lasted until the 31st of May 1947.

On the 7th of March 1948 Leros was formally incorporated with the rest of the Dodecanese to Greece.

BREVE STORIA DI LERO

L'isola di Lero è di circa 53 chilometri quadrati. Il suo territorio è formato da piccoli colli e da piccole vallate. È circondata a nord e ad est da piccole isole disabitate, di cui la più grande è quella di Arcangelo. La forma dell'isola di Lero è indefinita, ed è divisa in tre parti da due istmi con sette baie. Da nord o sud si trovano le località di Partheni, Plefutis, Alinta, Panteli, Xerocampo, Lacci e Gurna. L'isola è composta da un comune con capoluogo Santa Marina.

STORIA.

Lero è conosciuta come l'isola di Diana. È la patria dello storico Ferecide, e del filosofo Demodoko, i primi abitanti sono i Fenici, i Lelegi e i Cari. Lero ha preso parte alla guerra di Troia. A causa della vicinanza con Milito (Asia Minore) si svilupparono rapporti economici, politici e di civiltà, ed ha una forte influenza Ionica.

Nel 494 è occupata dai Persiani come la città di Milito. Durante la guerra Peloponnesiaca Lero fu alleata di Atene. Le sue baie sicure sono un sicuro rifugio per entrambi i combattenti (Atene-Sparta). Alla fine di questa guerra viene dominata dagli Spartani. Nel periodo Ellenistico, Romano e Bizantino ha la stessa sorte come d'altronde tutta la regione del Dodecaneso. Nel 1309 viene occupata dai cavalieri di San Giovanni fino al 1521, quando viene occupata dai Turchi. Durante la rivoluzione Greca del 1821, Giovanni Simpekis e altri abitanti di Lero prendono parte alla rivoluzione. L'isola diviene una importante base di rifornimento della flotta greca. Dopo la fine della guerra viene compresa alla parte libera della Grecia e si trova sotto la giurisdizione dello straordinario tutore delle isole orientali, ma con il trattato di Costantinopoli del 1832 il Dodecaneso fu rimasto fuori dai confini dello stato greco il quale è stato fondato di recente, e Lero apparteneva al sanzaki (regione) con capoluogo Chio. Data la sua appartenenza alle isole privilegiate le quali hanno una specie di autonomia, l'istruzione a Lero ha una grande fioritura alla fine del 19° secolo.

Nel 1822 viene fondata la scuola greca e alcuni anni dopo, nel 1886, "l'astiki scoli", nel 1912 la scuola per ragazze il Nikolaidion, e malahio asilo. Tutto era fatto con le donazioni dei singoli o l'associazione Leriota del Cairo. Lero ebbe

grandi benefattori nazionali, Basilio Nicolaidi, Nicolaos Tsigadas, Panaiotis Traccas, Teologo Marcopulo, Nikita Russo, Teodoro Malahia, Parisi Belenni. Grandi uomini di Lero sono stati Karaianopoulos Emanuele, Giovanni Pisani, Emanuele Ghedeon, Giorgio Russo, e Teologo Nicoludis.

Nel 1912 l'isola fu occupata dalla nave corazzata italiana "San Giorgio", durante la guerra Italo-turca. Grazie alle sue baie, gli Italiani hanno armato l'isola e l'hanno fatta una base aeronavale. Dalla fine del decennio del 1920 si fanno grandi opere di fortificazione e nel 1930 viene costruita una città intera, Lacci (Portolago).

Nel 1923 con il trattato di Losanna le isole passano definitivamente all'Italia. La politica degli italiani mira ad armare tutte le isole, viene vietata l'istruzione greca, e il clero greco ortodosso viene mandato via.

Nel 1940 l'Italia e al fianco della Germania durante la seconda guerra mondiale, Lero subisce molti bombardamenti da parte di forze aeree Inglesi. L'8 Settembre del 1943 l'Italia si ritira dalla alleanza Italo-tedesca, firma l'armistizio e passa alla parte degli alleati. Dopo l'armistizio italiano sono arrivati a Lero i rinforzi inglesi. L'isola viene messa alla prova dai continui bombardamenti tedeschi. Il 26 Settembre vengono affondate due navi, la gloriosa nave greca "Vassilissa Olga" e l'inglese "Intrepid".

Il 18 Novembre l'isola viene occupata dopo dure battaglie dai tedeschi, i quali rimangono fino all'8 Maggio, il giorno in cui si arrende la Germania. L'occupazione inglese va avanti fino al 31 Maggio 1947.

Il 7 Marzo 1948 vengono completate le ultime formalità, per includere Lero e il resto del Dodecaneso alla Grecia.

KURZER HISTORISCHER ABRISS VON LEROS

Beschreibung

Leros ist eine bergige Insel mit kleinen Ebenen von etwa 53 Quadratkilometern Ausdehnung. Einige unbewohnte Inselchen, von denen Archangelos die grösste ist, umgeben sie im Norden und Osten. Ihre Form ist sehr zerklüftet und wird durch zwei Einschnürungen und sieben Buchten dreigeteilt. Die Buchten heissen von Nordosten beginnend Partheni, Plefoutis, Alinda, Panteli, Xirokampos, Lakki und Gurna. Die Insel wird von einem Gemeindeamt in Agia Marina verwaltet.

GESCHICHTE

Leros ist auch als Insel der Artemis bekannt. Es ist der Geburtsort des Historikers Ferekides und des Philosophen Demodocus. Phoenicier, Lelegen und Karer waren die ersten bekannten Bewohner der Insel. Leros nahm aktiv am Trojanischen Krieg teil. Dank der Nähe zu Milet entwickelten die beiden Siedlungen enge finanzielle, kulturelle und politische Beziehungen. Leros unterlag einem starken Einfluss der ionischen Kultur.

Im Jahre 494 v. Chr. besetzten es die Perser zusammen mit Milet. Während des Peloponnesischen Krieges folgte Leros dem Athener demokratischen System. Die kriegsführenden Mächte nahmen oft in den Buchten der Insel Zuflucht.

Leros wurde schliesslich von den Spartanern besetzt und teilte das Schicksal der anderen Dodekanes Inseln während der Herrschaft Alexanders des Grossen und seiner Nachfahren, sowie in den römischen und byzantinischen Zeiten. 1309 eroberten die Johanniter Ritter die Insel und hielten sie, bis sie 1521 den Ottomanen unterlagen. 1821 nahm Ioannis Symbekis mit vielen anderen Lerioten am griechischen Unabhängigkeitskrieg teil. Die Insel wurde eine wichtige Basis für die griechische Flotte. Nach dem Krieg wurde Leros dem befreiten Teil Griechenlands zugeschlagen und kam unter die Herrschaft des provisorischen Kommissars der östlichen Sporaden. Jedoch gelangte der Dodekanes durch den Vertrag von Konstantinopel 1832 aus dem griechischen Staatsgebiet und Leros wurde der Provinz Chios *santaki* zugeschlagen. Als eine der privilegierten Inseln genoss Leros eine gewisse Autonomie. Das Schulwesen

auf der Insel begann Ende des 19. Jahrhunderts aufzublühen. 1882 wurde die erste griechische Schule eröffnet, 1886 folgte die Schule in der Stadt und 1912 die Nikolaideon Mädchen Schule und der Malachieion Kindergarten, die alle von einfachen Lerioten, oder solchen, die in Kairo zu Geld gekommen waren, finanziert wurden. Viele lokale und nationale Mäzene stammten von Leros, wie Vassilios Nikolaides, Nikolaos Tsigadas, Theodoros Malachias und Parissis Belenis. Prominente Persönlichkeiten auf Leros waren Emmanuel Karagiannopoulos, Ioannis Pizanes, Emmanuel Gedeon, Georgios Roussos und Theologos Nikolaides.

1912 besetzten Truppen des italienischen Schlachtschiffs "San Giorgio" Leros als Folge des italienisch-türkischen Krieges. Wegen seiner natürlichen Häfen befestigten die Italiener Leros und errichteten eine Flottenbasis und einen Seeflughafen. Ende der 20er Jahre wurden bedeutende Küstenbatterien errichtet und in den 30er Jahren eine vollständig neue Stadt, Lakki, gebaut. Der Vertrag von Lausanne übertrug die Insel endgültig Italien. Die italienische Politik zielte auf die Italienisierung der Inseln und deshalb wurden griechische Schulen verboten und die orthodoxe Geistlichkeit vertrieben.

1940 trat Italien an der Seite Deutschlands in den Krieg ein und Leros erlitt britische Bombenangriffe.

Am 8. September wechselte Italien die Seiten, um einer Niederlage zuvorzukommen und gingen zu den Alliierten über. Daraufhin landeten die britischen Truppen auf Leros. Als Folge davon erlitt die Insel nun ständige deutsche Luftangriffe. Am 26. September 1943 versenkten deutsche Flugzeuge den ruhmreichen griechischen Zerstörer "Vassillissi Olga" und die britische "Intrepid" in Lakki.

In einem harten Kampf eroberten deutsche Truppen zwischen dem 12. und 16. November 1943 die Insel und hielten sie bis zum 8. Mai 1945 besetzt, der Tag, an dem Deutschland kapitulierte.

Danach begann die britische Besatzung, die bis zum 31. Mai 1947 dauerte. Am 7. März 1948 kehrte Leros formell mit den restlichen Dodekanesinseln in den griechischen Staat zurück.

III

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ ΤΟ 1912. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΑ ΔΑΡΔΑΝΕΛΙΑ

THE ITALIAN OCCUPATION IN 1912, PATMOS CONVENTION AND THE
OPERATIONS IN DARDANELLES

L'OCCUPAZIONE ITALIANA DEL 1912, IL CONGRESSO DI PATMO E L'OPERAZIONE
DARDANELI.

DIE ITALIENISCHE BESETZUNG 1912, DIE ÜBEREINKUNFT VON PATMOS UND DIE
OPERATIONEN IN DEN DARDANELLEN.

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ ΤΟ 1912.

Το τηλεγράφημα του ναυάρχου Viale στις 12 Μαΐου 1912 (ν.η.) αναφέρει.

"Σήμερα το πρωί το πολεμικό *Napoli* βρίσκεται στην Τήλο, το πολεμικό *Roma* στη Νίσουρο, το πολεμικό *Pisa* στην Κάλυμνο, το πολεμικό *San Marco* στη Λέρο και το πολεμικό *Amalfi* στην Πάτιμο. Σε όλα αυτά τα νησιά ζητήθηκε η παράδοση της φρουράς, συνελήφθησαν οι αρχές και οι Τούρκοι κυβερνητικοί υπάλληλοι, που μεταφέρθηκαν στα διάφορα πλοία. Μεταξύ των συλληφθέντων βρίσκονται τρεις καϊμακάμηδες και τέσσερις μουδήρηδες".

Ναύαρχος Viale.

Ο ιατρός Ι. Γεωργίου ήταν αυτόπτης μάρτυρας της ιταλικής απόβασης και αναφέρει το τι συνέβη στο βιβλίο του «Ιστορία και λαογραφία της Λέρου»: "Δεκάχρονο παιδάκι, είδα με τα μάτια μου, τον ερχομό των Ιταλών στη Λέρο. Ήταν πρωτομαγιά του 1912 και πριν βγει ο ήλιος βρισκόμουν στο πόδι, γιατί έπρεπε να συνοδεύσω τον πατέρα μου, παπά, σε κάποια λειτουργία. Μόλις βγήκα στο μπαλκόνι, απ' όπου ξανοίγεται, μπροστά στα μάτια, πανοραμικό ολόκληρο το λιμάνι της Αγίας Μαρίνας, έβαλα τις φωνές, καλώντας όλο το σπιτικό μας, να βγουν έξω, να δουν το ασυνήθιστο θέαμα : Ένα μεγάλο, γκριζογάλανο πολεμικό πλοίο μπήκε στο λιμάνι, το πήρε βόλτα από τη μεριά του Κλειδιού μέχρι τ' Αλιντα, έστρεψε και πήγε κατά Προύτζι. Έβγαλε μαύρο, πυκνό καπνό κι έτρεχε τόσο γρήγορα που μου φαινόταν πως πετούσε. Διαπίστωσα αργότερα , ότι επρόκειτο για το καταδρομικό Πίζα, δίδυμο αδελφί του θρυλικού μας Αβέρωφ. Φαίνεται ότι στο Προύτζι, έβγαλε με μαούνες άγημα στην στεριά, στη περιοχή του Ταροανά. Από τη βιασύνη τους , για να πιάσουν κοιμισμένους τους Τούρκους πήδησαν στα ρηκά και βράχηκαν μέχρι τη μέση. Άλλα πολεμικά το Σαν Γκιόρκιο, το Σαν Μάρκο και το Ρεγγίνα Μαργκερίτα, έβγαλαν αγήματα στο Παντέλι. Μετά από κυκλωτική πορεία, τα αγήματα συναντήθηκαν στον Πλάτανο και αφού μάζεψαν και αφόπλισαν όλους τους στρατιωτικούς, τους έβαλαν στη γραμμή. Με τα λάβαρα και τη μουσική μπροστά, οι αρειμάνιοι φτερωτοί Μπερσαλιέροι, πήραν τον κατήφορο, προς την Αγία Μαρίνα".

Η ΛΕΡΟΣ ΤΟ 1912.

Σύμφωνα με το «Λεύκωμα των Δωδεκανήσων», ο Ι. Αμπελλάς, γραμματέας της Δημογεροντίας Λέρου, ο οποίος ήταν και ο πληρεξούσιος του νησιού στο συνέδριο της Πάτιμου αναφέρει:

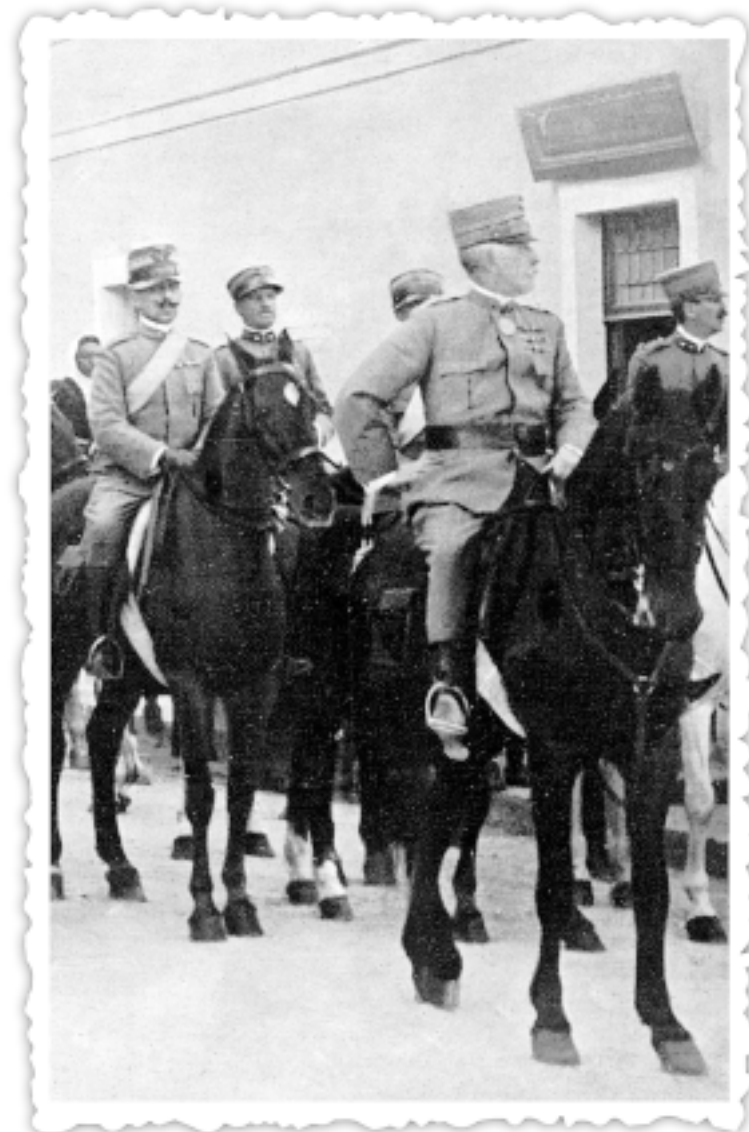
Ο πληθυσμός του νησιού (την εποχή της κατάληψης) ανέρχεται σε 8.000 άτομα. Απ' αυτά τα 5.000 μένουν συνεχώς στη Λέρο, τα υπόλοιπα είναι μετανάστες. Σχεδόν όλοι οι κάτοικοι ευημερούν, το νησί είναι εύφορο, καλλιεργούνται τα αμπέλια και παράγουν καλό κρασί, (επίσης) τα δημητριακά προϊόντα είναι ελάχιστα. Τα σχολεία έχουν δικούς τους πόρους, που ανέρχονται σε 20.000 φράγκα. Υπάρχει η εξατάξιος Αστική Σχολή που φοιτούν 400 μαθητές και διδάσκουν 6 δάσκαλοι. Το εξατάξιο Παρθεναγωγείο που φοιτούν 350 μαθητές, με 5 δασκάλους. Δύο νηπιαγωγεία, ένα αρένων και ένα θηλέων, με δύο νηπιαγωγούς και δύο βοηθούς. Επίσης στην εξοχή του Λακκιού υπάρχει ένα γραμματοδιδασκαλείο.

Το θωρακισμένο καταδρομικό *San Marco*
The armoured cruiser *San Marco*

*Ιωάννης Αμπελάς πληρεξούσιος της Λέρου στο συνέδριο της Πάτμου
Ioannis Ambelas, delegate of Leros at Patmos convention*

*Ο πρώτος διοικητής της Δωδ/σου , στρατηγός G. Ameglio
The first Commander of Dodecanese, General G. Ameglio*

*Η σφραγίδα της
Δημογεροντίας της Λέρου
το 1912 στα ελληνικά και
στα Ιταλικά
The stamp of Leros' Elders
in both Greek and Italian
language, 1912*

Δίγλωσση σφραγίδα
τουρκικού ταχυδρομείου
της Λέρου
Bilingual stamp of the Turkish
post office of Leros

Δίγλωσση σφραγίδα του πρώτου
Ιταλικού ταχυδρομείου της Λέρου
Bilingual stamp of the first Italian post
office on Leros

Γραμματόσημο με επισήμανση Leros και μονόγλωσση
σφραγίδα του Ιταλικού ταχυδρομίου

Δημοψήφισμα Λέρου.

Ἡ λαὸς τῆς νήσου Λέρου συνελθὼν καθήμενος σήμερον 30ῦν Δεκεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεαεκοσιοστοῦ δωδεκάτου ἔτους, ἡμέραν Κυριακὴν, καὶ ὄραν 10ῦν π. μ. ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Εὐαγγελιστρίας, καὶ λαβὼν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτικῇ Συνδιάσκεψι συζητεῖται ἡ τύχη τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅτι δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἔθνων, ὁ λαὸς τῶν νήσων δικαιοῦται νὰ ἐκφέρῃ τὴν ἐπιτηγορίαν αὐτοῦ περὶ τῆς μελλούσης τύχης του, καὶ πεποιθὼς εἰς τὴν εὐθυδικίαν καὶ τὰ εὐγενῆ καὶ μεγάλθημα αἰσθη- ματα τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καὶ τῶν Συμμάχων Βαλκανικῶν κρατῶν.

Ψηφίζει :

Α') Κηρύττει τὸν ἀπ' αἰῶνων δικαίη αὐτοῦ πόθον περὶ Ἑνώσεως μετὰ τῆς Μητρῆς Ἑλλάδος, διότι αὕτη ἐστὶν ἡ μόνη φυσικὴ καὶ δικαίη λύσις τοῦ ζητήματος, καθόσον ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων εἶναι ἀμαγῆς Ἑλληνικῆς, τοσοῦτον μάλιστα, ὅσον οὐδαμοῦ ἄλλαχού τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας συνεπιῶς ἡ τοιαύτη λύσις ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴν ἐθνικὴν τῶν κατοίκων ἀποκατάστασιν, ἡτέρ ἕξ τοσοῦτον σήμερον μεριμνῶ καὶ ὑπεραμύνεται ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη.

Β') Δηλοῖ ὅτι πᾶσαν ἄλλην λύσιν τοῦ ζητήματος θεωρεῖ ἐντελῶς ἄδικον καὶ ἐπ' σέ- δενὶ λόγῳ ἀποστέρει εἰς αὐτήν, ἀπὸ τῆς μόνης ἐνοδεδεγμένης αἰσῆς τῆς Ἑνώσεως, ἣτις πράγματι θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐμερίαν τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι εἰρήνην προ- φυλάττουσα ἀπὸ προστριβῶν, αἵτινες δε' ἐτέρας οἰασθήσονται λύσεως ἀδύνατον νὰ μὴ ἀνα- φυῶσιν ἐν προσεχῇ μέλλοντι, καὶ νὰ δημιουργήσῃσι νέους περισπασμούς.

Γ') Ἐπικαλεῖται εὐσεβῶς τὴν εὐμενὲ ἀποδοχὴν ἐκ μέρους τῶν Μεγ. Δυνάμεων καὶ τῶν συμμάχων Βαλκανικῶν Κρατῶν καὶ τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν πρὸς ἐκκλήρωσιν τῶν ἀπ' αἰῶνων θεμιτῶν καὶ τελικῶν αὐτοῦ πόθων.

Ἐπέμψον ἀντίγραφον τοῦ παρόντος ψηφίσματος νὰ ἀποσταλῇ. 1ῶν) Εἰς τὴν ἐν Λονδί- νῳ Συνδιάσκεψιν τῶν Πρεσβευτῶν τῶν Μεγ. Δυνάμεων. 2ῶν) Εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Συνδιάσκε- ψιν τῆς Εἰρήνης τῶν Βαλκανικῶν, καὶ 3ῶν) Εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ὑπουργ. τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ε') Ἡ Ἀποστολὴ τοῦ παρόντος ἀνατίθεται εἰς τὸν Δήμαρχον κ. Νικόλαον Σκοπελίτην.

Οἱ κάτοικοι

Ἔσσονται εἰ ἐπισηραφαὶ τῶν κατοίκων πενταεταῖα ἐπόμενα πέντε (535).

Ἐν Λέρῳ, τῇ 2 Ἰανουαρίου 1913

Ὁ Δήμαρχος
Ν. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗΣ

Ὁ Ἀρχιερέων
Μ. ΚΑΡΑΛΥΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΜΠΕΚΛΑΣ

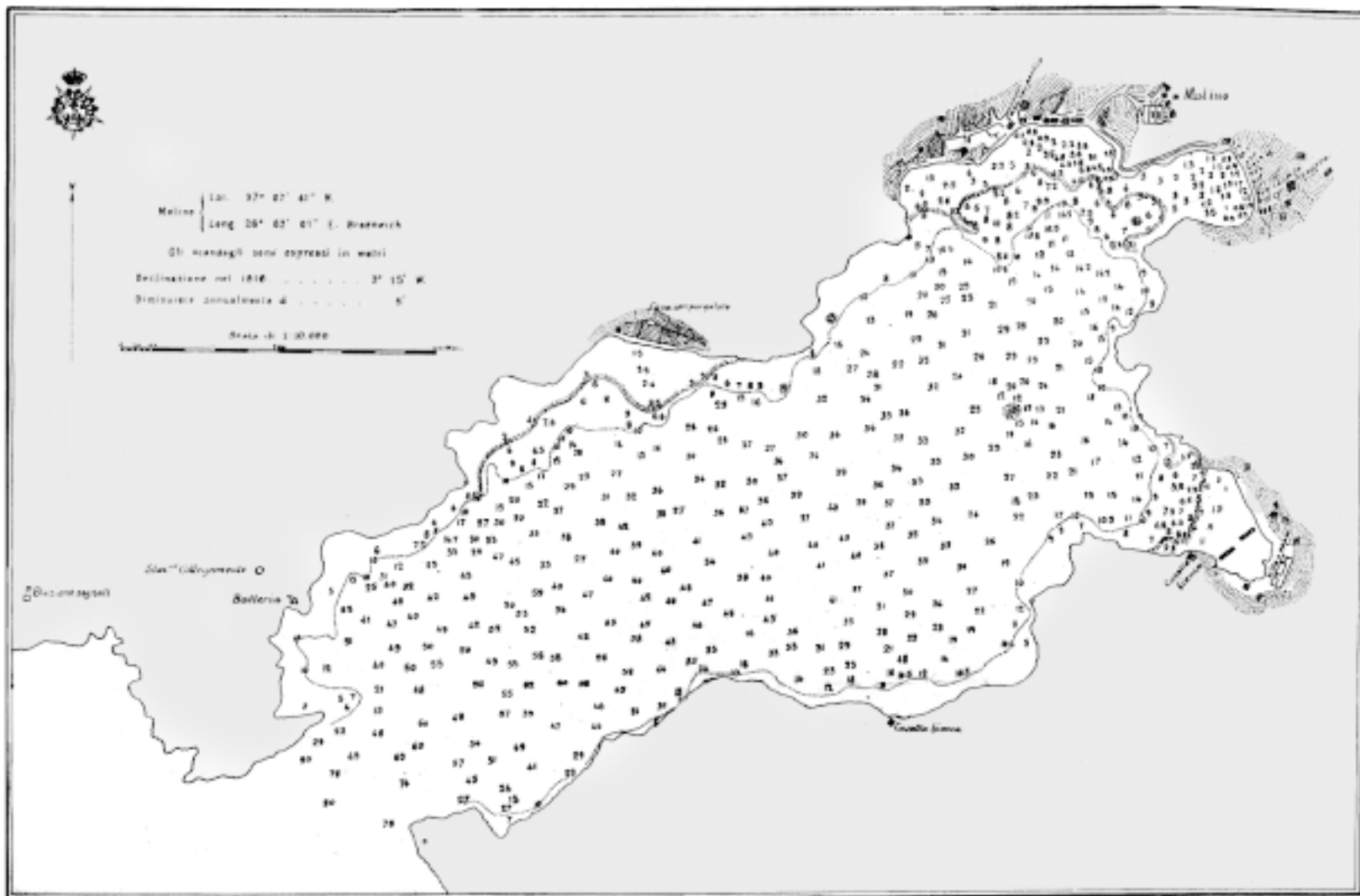
Ἡ ἱερὰ Μητρόπολις ἐπιβεβαιεῖ

Ἐν Λέρῳ, αὐθημερὸν

Ὁ Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος
† ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΜΑΡΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ARCIPELAGO - ISOLA DI LEROS
PORTO LAKI

Rilievi speditivo eseguite dalle R. Navi "REGINA ELENA," e "ROMA," - 1912

PUBBLICAZIONE PROVVISORIA

N° 348

GENOVA - R. Istituto Idrografico - Gennaio 1913 - Direttore: G. MARCHINI, Capitano di Vascello

*Ο πρώτος ναυτικός χάρτης του κόλπου του Λακκιού, που έφτιαξαν οι Ιταλοί αμέσως μετά την κατάληψη
 The first nautical map of Leros bay, designed by the Italians thereupon the occupation*

Οι τούρκοι αιχμάλωτοι από τα Δωδεκάνησα έφθασαν στην Ιταλία
Turkish war prisoners who have just arrived from Dodecanese to Italy

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΑ ΔΑΡΔΑΝΕΛΙΑ

Η ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΝΩΝ.

Η παραβίαση των Στενών είναι η τολμηρότερη ναυτική επιχείρηση που έγινε στη διάρκεια του Ιταλοτουρκικού πολέμου.

Σκοπός ήταν να απειληθεί η Τουρκία στην ίδια της την πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη και να αναγκασθεί να υπογράψει ειρήνη.

Αρχηγός της επιχείρησης ήταν ο επιθεωρητής των τορπιλοβόλων πλοίαρχος Enrico Millo, κυβερνήτης του θωρακισμένου καταδρομικού «Vettor Pisani», πλοίου υποστήριξης τορπιλοβόλων.

Ο Millo στις αρχές Ιουλίου του 1912 είχε λάβει σχεδόν εν λευκώ από την Ρώμη την διαταγή της επιχείρησης, γι' αυτό και ενημέρωσε μόνο τον αρχηγό του στόλου του Αιγαίου, ναύαρχο Viale.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ.

Στις 12 Ιουλίου το «Vettor Pisani» εμφανίζεται στην Ασιτυπάλεια και στις 16 Ιουλίου φθάνουν μαζί του στο Παρθένι και τα αντιτορπιλικά «Borea» και «Nembo» και ο στολίσκοκ των τορπιλοβόλων «Centauro», «Astora», «Pegaso», «Perseo», «Spica» και «Climente».

Ο πλοίαρχος Millo επιβιβάζεται στο «Spica» μαζί με κάποιον μυστικό πληροφοριοδότη και ο ναύαρχος Viale φθάνει στο Λακκί.

Το βράδυ της 17^{ης} Ιουλίου ο στολίσκοκ με τη συνοδεία του φεύγουν από το Παρθένι με πορεία προς τα Δαρδανέλια και το βράδυ 18 προς 19 φθάνουν στον στόχο.

Αποφασίστηκε να εισέλθουν τα τορπιλοβόλα, επειδή είναι πιο γρήγορα και έχουν μικρό εκτόπισμα. Το «Vettor Pisani» με τα δύο αντιτορπιλικά έμειναν έξω για να τα καλύπτουν.

Στις 00:40 έγιναν αντιληπτοί από τις τουρκικές παράκτιες πυροβολαρχίες και παρά το σφοδρό πυρ συνέχισαν την πορεία τους μέχρι που το «Spica» σταμάτησε από κάποιο υποθαλάσσιο καλώδιο μεταξύ Κιλίντ Μπάχρ και Τοσανάκ. Για αποφυγή πιθανής καταστροφής του στολίσκοκου αποφασίστηκε η επιστροφή.

Στις 21 Ιουλίου επέστρεψαν στην Ασιτυπάλεια με ελάχιστες ζημιές χωρίς καθόλου θύματα.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.

Η παραβίαση των Στενών δημιούργησε μεγάλο αντίκτυπο στην Ευρώπη και την Τουρκία, όπου παραιτήθηκε ο αρχηγός στόλου και δημιουργήθηκε μεγάλη κυβερνητική κρίση.

Στην Ιταλία ο Millo προάχθηκε επ' ανδραγαθία σε υποναύαρχο, έλαβε χρυσό παράσημο και αργότερα έγινε και Υπουργός Πολεμικού Ναυτικού. Επίσης προάχθηκαν και οι πέντε κυβερνήτες των άλλων πλοίων. Δόθηκαν δέκα πέντε αργυρά και οκτώ χάλκινα παράσημα στους υπαξιωματικούς και ναύτες. Επίσης τιμητικές διακρίσεις σε όλους που συμμετείχαν.

Αυτή ήταν η πρώτη στρατιωτική ενέργεια που άρχισε απ' την Λέρο. Στο μέλλον η στρατηγική αξία του νησιού θα το μετατρέψει σε μια μεγάλη ναυτική βάση τόσο ώστε να λάβει την προσωνομία, ιταλικό Γιβραλτάρ και Μάλτα του Αιγαίου.

Ο χάρτης των επιχειρήσεων
Operations' map

Ο πλοίαρχος Milo με τους κυβερνήτες των τορπιλοβόλων
Captain Milo and the torpedo boats' Captains

Το πλοίο υποστήριξης Vettor Pisani με τα τορπιλοβόλα στην Ασιτυπάλαια
The supporting ship Vettor Pisani along with the torpedo boats in Astypalea

IV

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

PICTURES OF LEROS

IMMAGINI DI LERO

BILDER VON LEROS

R. GOVERNO ITALIANO

COMANDO DEL CORPO D'OCCUPAZIONE DELL'EGEO

BOLLETTINO UFFICIALE

DISPENSA 25ª 1915 23 Agosto

22 Agosto 1915 — N° 56. — Dichiarazione di guerra dell'Italia alla Turchia

N°. 56 — Dichiarazione di guerra dell'Italia alla Turchia.

Si rende noto agli abitanti delle Isole occupate che Sua Maestà il RE d'Italia ha dichiarato la guerra alla Turchia.

Rodi, li 22 agosto 1915.

*Il Maggiore Generale
Comandante il Corpo d'occupazione
G. CROCE.*

R. GOVERNO ITALIANO

COMANDO DEL CORPO D'OCCUPAZIONE DELL'EGEO

BOLLETTINO UFFICIALE

DISPENSA 26ª 1915 24 Agosto

24 Agosto 1915 — N° 57.— Blocco della costa della Turchia Asiatica.

N°. 57 — Blocco della costa della Turchia Asiatica.

Si rende noto agli abitanti delle isole occupate che a datare dal giorno 25 corrente a mezzogiorno è dichiarato il blocco di tutta la costa della Turchia Asiatica. Le navi da guerra delle potenze alleate hanno ordine di distruggere tutti i galleggianti che trovinsi lungo le coste.

Rodi, li 24 agosto 1915.

*Il Maggiore Generale
Comandante il Corpo d'occupazione
G. CROCE.*

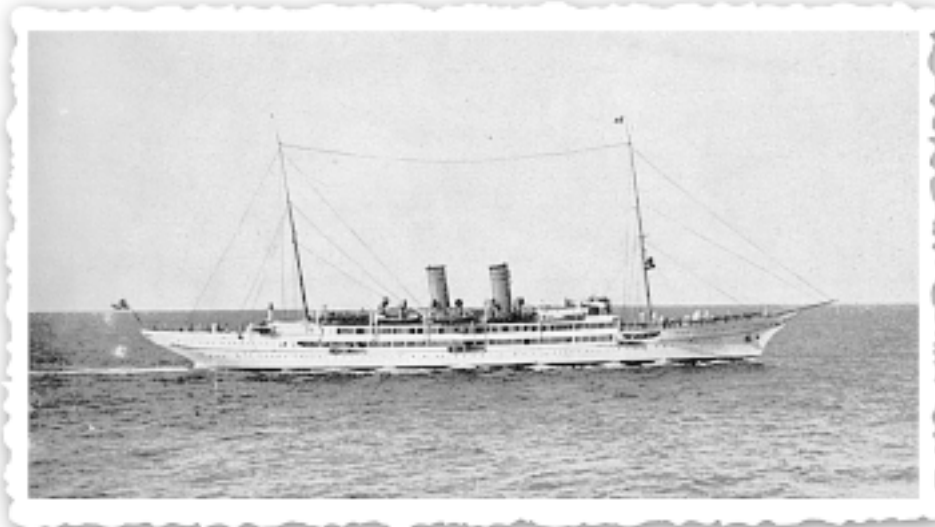
*Διατάγματα του 1915 που υπογράφει ο διοικητής του στρατιωτικού σώματος κατοχής της Δωδεκανήσου
Order of 1915, signed by the Major General of the military corps of Dodecanese occupation*

*Η Ιταλική βασιλική οικογένεια
The Italian Royal Family*

*Η επίσκεψη του Ιταλού βασιλιά στη Λέρο στις 24/05/1929
The Italian king on Leros, 24/05/1929*

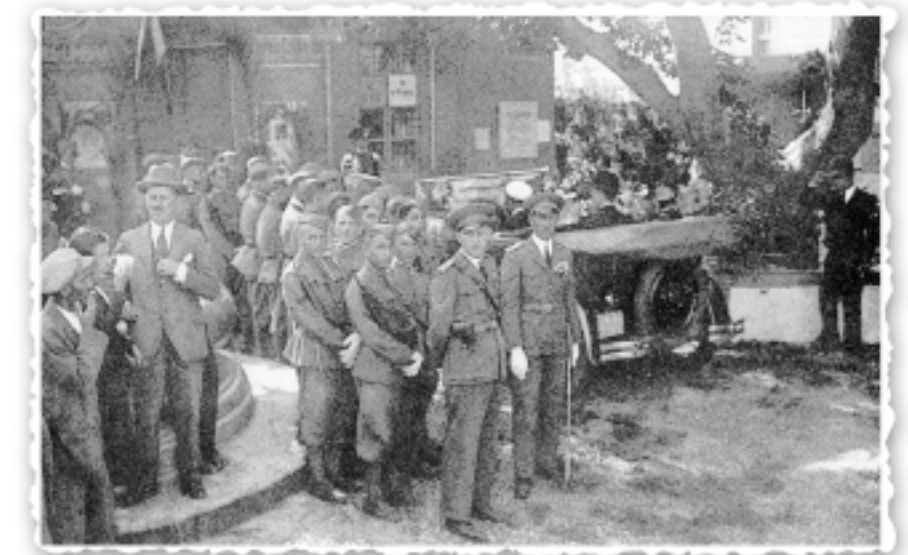
*Η βασιλική θαλαμηγός "Savoia"
The royal yacht "Savoia"*

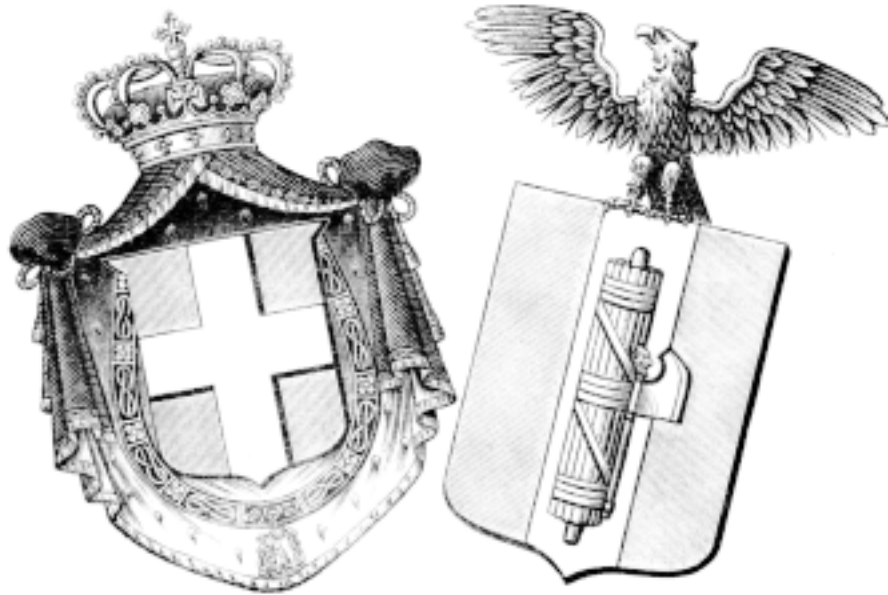
*Η άφιξη στην Αγία Μαρίνα - διακρίνεται ο παλιός φάρος
(συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου) 24/05/1929
The arrival at Aghia Marina - the old lighthouse is visible, 24/05/1929
(collection: Theodoros Theodorou)*

*(συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου)
(collection: Theodoros Theodorou)*

*Η υποδοχή στον Πλάτανο (συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου)
Waiting in Platanos to bid welcome (collection: Theodoros Theodorou)*

Το Ιταλικό εθνόσημο (αριστερά) και το φασιστικό έμβλημα δεξιά.
 The Italian national emblem (left) and the fascist emblem (right)

Το έμβλημα της Λέρου με τις παραλλαγές του κατά τη διάρκεια της Ιταλικής κατοχής.
 The emblem of Leros and its variations during the Italian occupation

Ο βασιλικός θυρεός

The Royal escutcheon

Το Παρθέني (συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου)
Partheni (collection: Theodoros Theodorou)

Πλατεία Πλατάνου: Διακρίνεται το Δημαρχείο, παντού στους τοίχους υπάρχει η μορφή του Mussolini. (συλλογή: Αντώνη Μαΐλη)

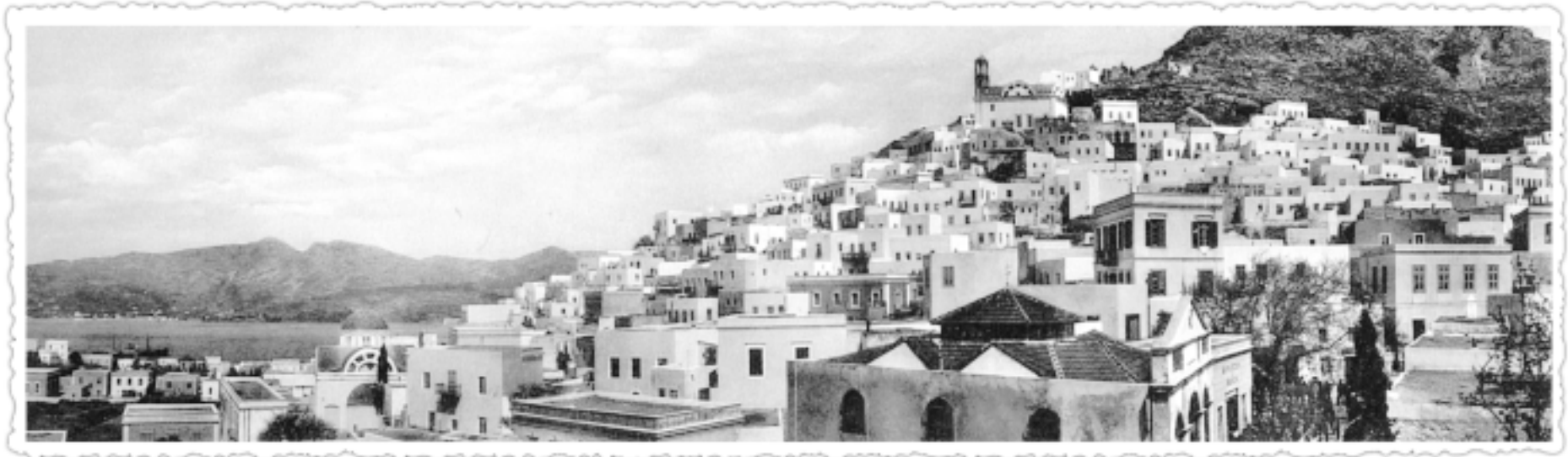

Αγία Μαρίνα (συλλογή: Αντώνη Μαΐλη)

Αγ. Μαρίνα το 1912 - Aghia Marina, 1912

Πλάτανος το 1912 - Platanos, 1912

Λακκί το 1912 - Lakki, 1912

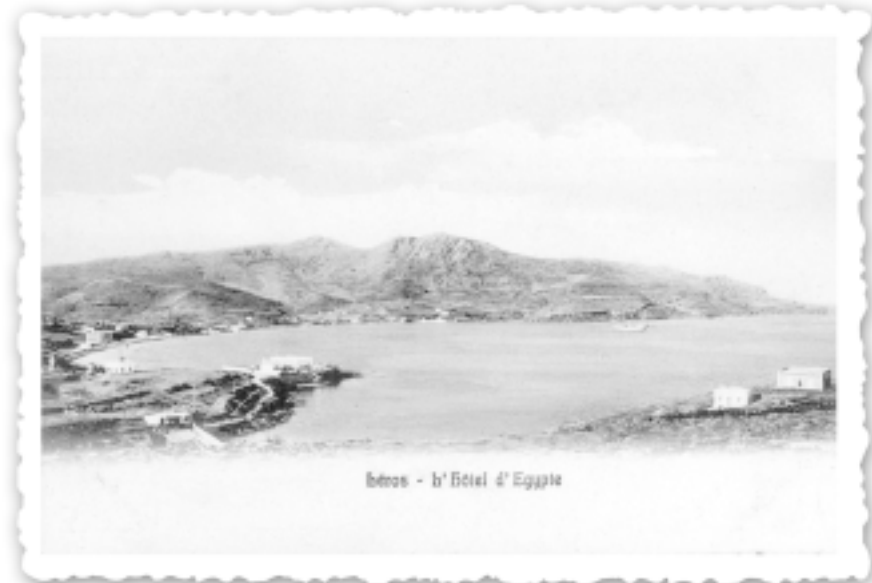
Λακκί το 2002 - Lakki, 2002

Το Λακκί τη δεκαετία του 1920 (συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου) - Lakki, 1920s (collection: Theodoros Theodorou)

Το Λακκί στη δεκαετία του 1920 (συλλογή: Αντώνη Μαΐλη)

*Ο κόλπος των Αλίντων
Alinda bay*

Άγιος Κύρηκος 1920 - Aghios Kirikos, 1920

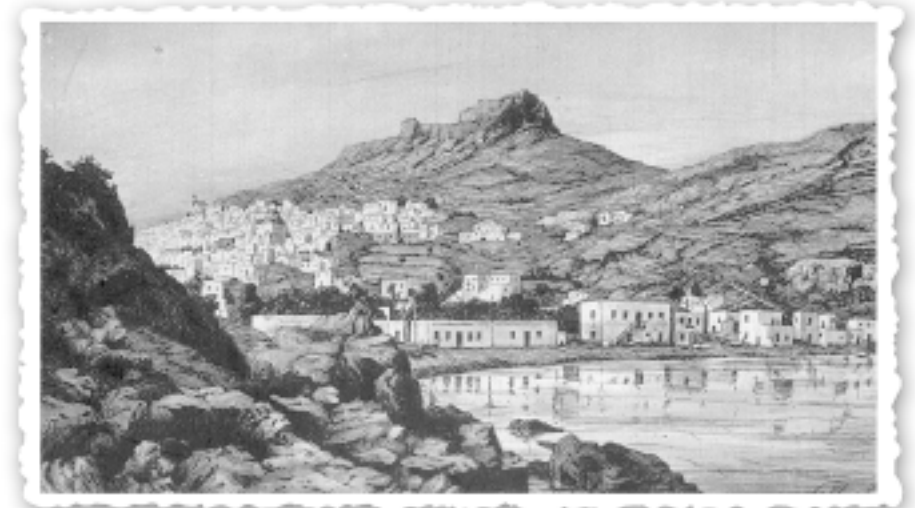
2002

Το Πανόραμα του Πλατάνου το 1912 - Panorama of Platanos, 1912

Παντέλι 1920 - Panteli, 1920

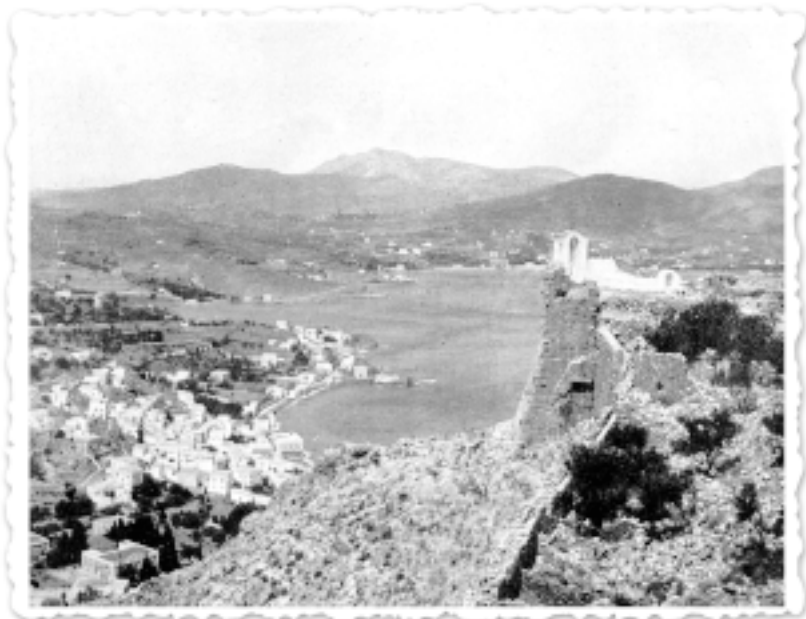
*Παντέλι απεικόνιση (συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου)
A depiction of Panteli (collection: Theodoros Theodorou)*

Παρθένι 1922 - Partheni, 1922

Κριθώνι 1920 - Krithoni, 1920

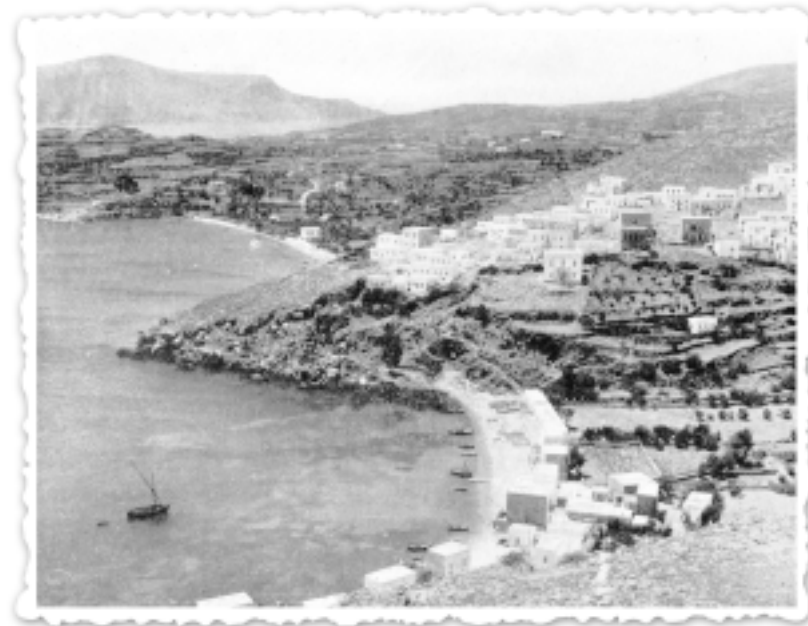
Ο κόλπος των Αλύντων το 1912 - Alinda bay, 1912

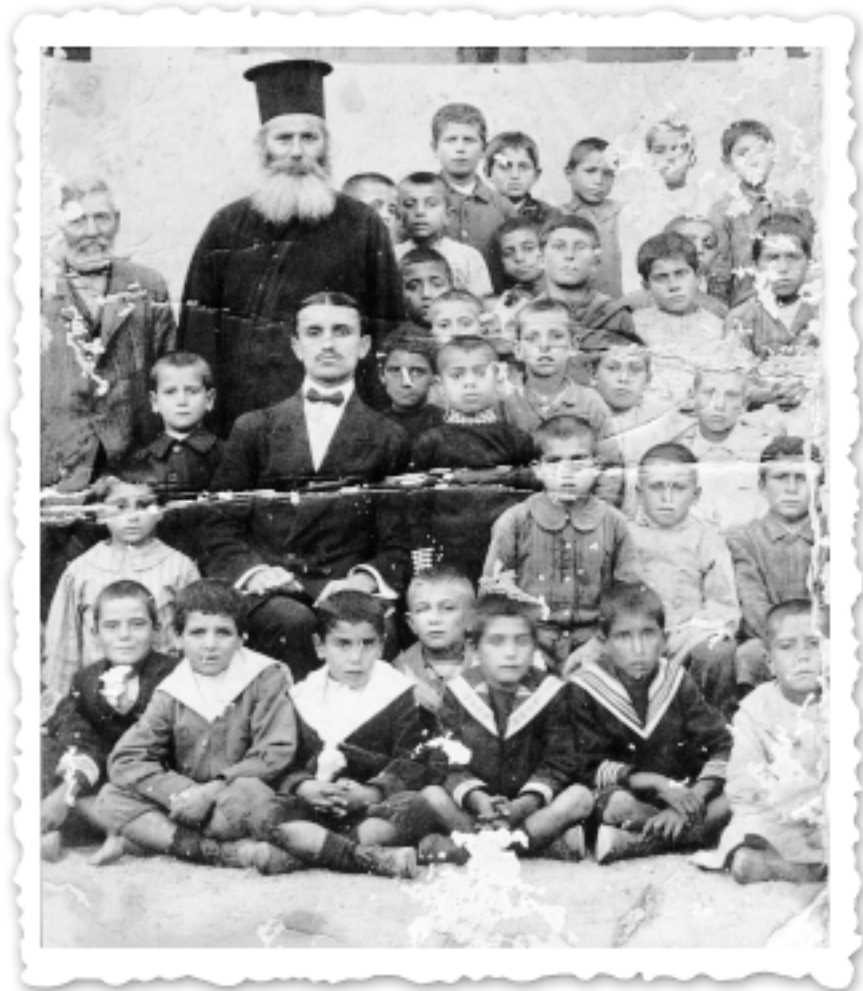
Ο κόλπος των Αλύντων το 2002 - Alinda bay, 2002

Αγία Μαρίνα 1920 - Aghia Marina, 1920

Παντέλι 1928 - Panteli, 1928

Παιδιά του σχολείου (συλλογή Τάσου Κανάρη)
At a Primary school (collection: Tassos Kanaris)

Ο Μητροπολίτης Απόστολος (συλλογή Τάσου Κανάρη)
Metropolititis (Bishop) Apostolos (collection: Tassos Kanaris)

Εξώφυλλο εφημερίδας "Ελλάς" της 22/8/1913. Στην κάτω στήρα διακρίνονται: Πρώτος από αριστερά με λευκή ενδυμασία ο Δήμαρχος Ν. Σκοπελίτης, δίπλα του ο Μητροπολίτης Γερμανός, πίσω διακρίνονται τα μέλη της Εφορίας των ελληνικών σχολών της Λέρου με το Διευθυντή τους Ηλία Σταύρου.

The front page of "Hellas" newspaper, 22/8/1913. In the front row sitting from the left: Mayor N. Skopelitis (in the white suit) and next to him Metropolitan Germanos. Behind them are standing the members of the supervisory board of Leros' Greek schools and their head Elias Stavrou

Πιστοποιητικό γεννήσεως του 1941
Birth Certificate, 1941

*Το μνημείο της μεραρχίας "Regina" στο Λακκί (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Lakki: The monument dedicated to "Regina" division
(collection: Tassos Kanaris)*

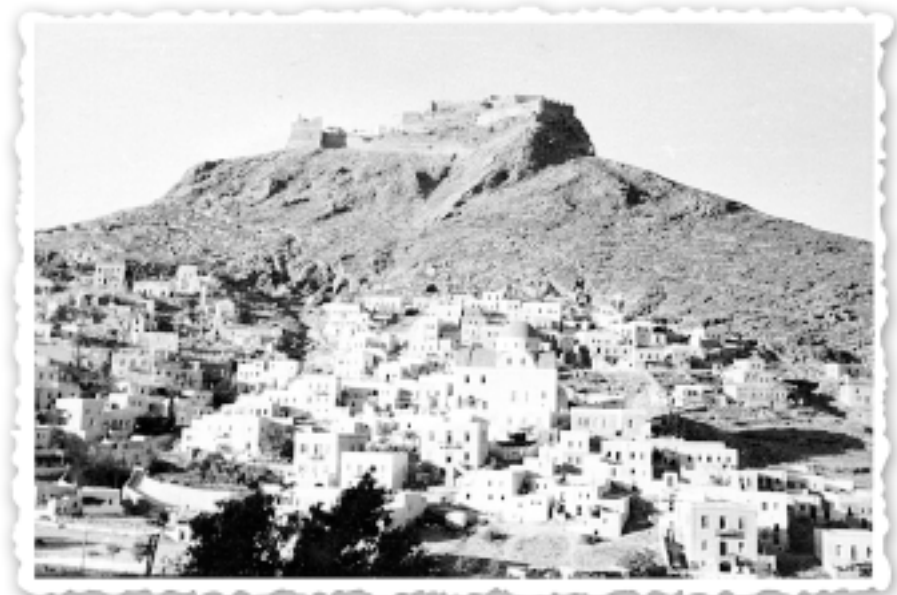
*Το μνημείο της μεραρχίας "Regina" στο Λακκί (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The monument of "Regina" division in Lakki (collection: Tassos Kanaris)*

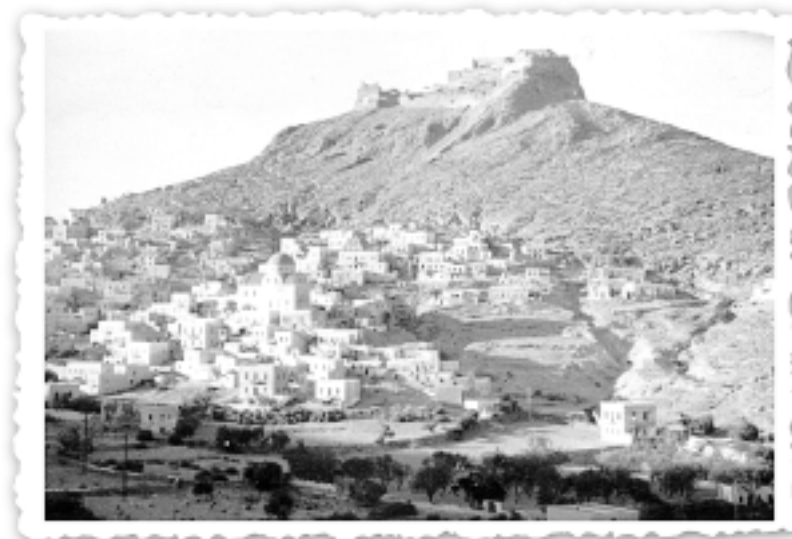
*Αγία Μαρίνα 1944 (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Aghia Marina (collection: Tassos Kanaris)*

*Άλιντια 1944 (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Alinda 1944 (collection: Tassos Kanaris)*

Το κάστρο της Λέρου το 1944 (συλλογή: Τάσος Κανάρης) - The castle of Leros, 1944 (collection: Tassos Kanaris)

*Βρομόλιθος 1944 (συλλογή: Τάσος Κανάρης)
Vromolithos, 1944 (collection: Tassos Kanaris)*

*Παντέλι 1943 (συλλογή: Τάσος Κανάρης)
Panteli, 1943 (collection: Tassos Kanaris)*

1920

Αγία Μαρίνα, το τελωνείο (συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου)
Aghia Marina, the Customs (collection: Theodoros Theodorou)

Λακκί 1944 (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Lakki, 1944 (collection: Tassos Kanaris)

Αγία Μαρίνα 1920 - Aghia Marina, 1920

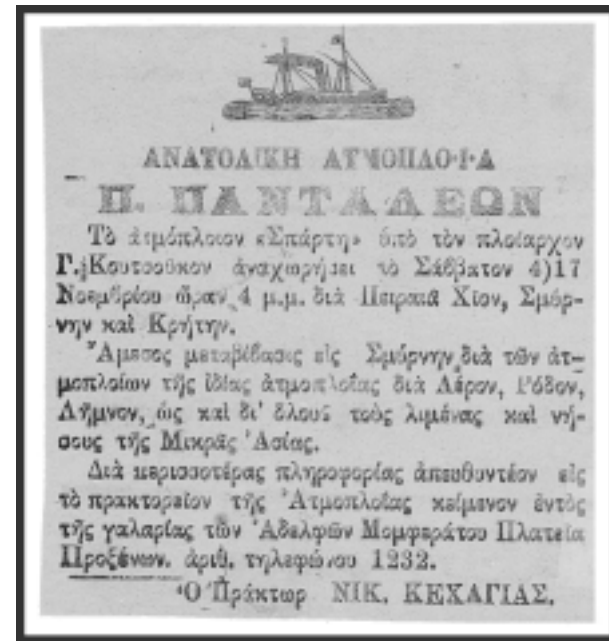
ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ - ΠΛΟΙΑ & ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ
ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ - ΠΛΟΙΑ & ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

Δρομολόγια αμερικανικής αεροπλοΐας Αρχιπελάγους τον Ιανουάριο του 1912.
 American steamships' travelling schedule in Archipelagos, January 1912

Ανακοίνωση δρομολογίων του 1915.

A release of the travelling schedule, 1915

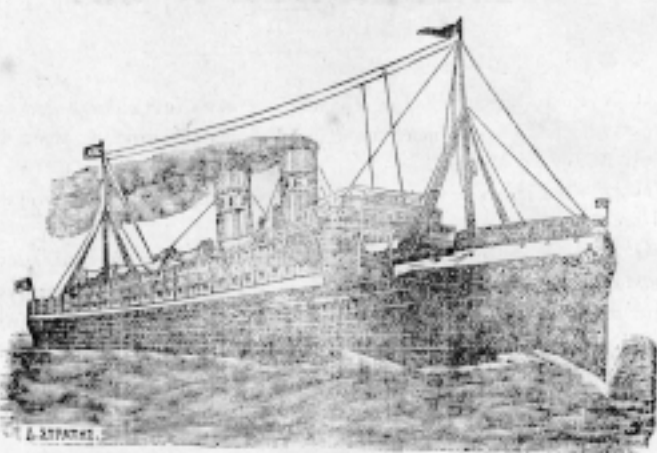
Το πλοίο της γραμμής στο λιμάνι της Αγ. Μαρίας το 1920

(συλλογή: Θεόδωρου Θεοδώρου)

The liner in Aghia Marina harbour, 1920 (collection: Theodoros Theodorou)

Τὸ νόμισμα ἀπολογίζεται METZ. Γρ. 10

Φέρομεν εἰς γυῖαν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ μετακινήσῃσι εἰς Ἀμερικὴν τῷ ἢ Ἑλληνικῇ Ἐθνικῇ Ἀτμοπλοΐᾳ θὰ ἔξῃ εἰς τὸ ἔξῃ ἡμεροήμερον τακτικὴν γραμμὴν κατ'ἐπιθεῖαν διὰ Νέαν Ὑόρκην.

Οἱ βουλούμενοι νὰ λάβωσι περισσότερα πληροφορίας ἄς ἀποκρίνωνται εἰς τὸν Π. Γενικὸν ἀρμότορα τῆς Ἐταιρίας ἐν Ρόδῳ Ἀθηνῶν ΒΟΜΒΙΛΑΝ.

* * *

Συνιστοῦμεν εἰς τοὺς μετακίνας ἵνασι προτιμῶσι τὰ ὑπερωκεάνεια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοΐας Ἐταιρίας τὰ ὁποῖα εἶνε ταχύτατα καὶ ἠλεκτροφοῦτα. Ὁ προσιμὸν τὸ ἀτμόπλοιο ταῦτα ὑλοστηρίζει ἀπ' ἐνὸς μὲν τὴν σημαίαν τοῦ Ἔθνους, ἀπ' ἑτέρου δὲ κληρῶνα ὀλίγα ναῦλα, ἔχει ἀρτοποιον καὶ ὑγιεινὴν τροφὴν καθ' ὅλον τὸ ταξίδιον του καὶ ἔχει τὸ εὐτύχημα νὰ περιστοιχίζηται ἀπὸ ὁμοθνεῖστον, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπαρτίζονται τὰ κληρώματα τῶν ἐπιτόρων πλοίων. 12

Ἀνακοίνωση στο Δωδεκανησιακὸ τύπο τοῦ 1914 (NEA RHODOS) γιὰ δρομολόγια μεταναστῶν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν.

A release in the Dodecanese press (NEA RHODOS) informing the emigrants about the journeys to America, 1914

ΝΕΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

Δημοσιεύομεν ἀλλαγῶν τὸ ὄρομολόγιον τοῦ νέου ἀτμοπλοίου τὸ ὁποῖον διέθεσαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς Δωδεκανησιακῆς γραμμῆς καὶ μάλιστα ἐναλλάξ μέχρι Κάσου καὶ Κάρπαθου οἱ κ. κ. ἀδελφοὶ Κάσδαγλη. Ἡ φιλοπατρία τῶν ἀξιότητων τούτων συννησιωτῶν μας, ἡ διάθεσις ὅπ' αὐτῶν ἐνὸς λαμπροῦ ἀτμοπλοίου οἷον ἡ «Ἰωάννα» χωρητικότητος 800 τόννων καὶ τὸ ὁποῖον πληροῖ πάντας τοὺς βρῶν ἀνέσεως καὶ ταχύτητος, καὶ ἡ εὐγενὴς τῶν κ.κ. Κάσδαγλη προθυμία νὰ δώσωσι εἰς τὴν Κάρπαθον καὶ Κάσον μίαν δεκαπενθήμερον τακτικὴν συγκοινωνίαν ἐπιβάλλουσι εἰς ὅλους μας νὰ ἐνισχύσωμεν διὰ τῆς προτιμῆσεώς μας τὴν καθαρῶς Δωδεκανησιακὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν ἣτις συνδέεται μετ' αὐτῶν τούτων τῶν συμφερόντων μας, ἀπ' οὗ ἐξ ὧν τῶν ἐκτελούντων τὴν γραμμὴν μας ἀτμοπλοίων τῶν ξένων πρὸς τὸν τόπον μας οὐδὲν καθ' ἕτι δὴποτε δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ἀτμόπλοιο τῆς νέας γραμμῆς, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ περιβάλλωμεν μετὰ τὴν ἀμέριστον συμπάθειάν μας ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἀτομικῆς μας ἐπιχειρήσεως καὶ περὶ κτήματος ἰδιοῦ μας.

Ἀνακοινώσεις δρομολογίων τοῦ 1924.
A release of the travelling schedule, 1924

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

Τὸ ἀτμόπλοιο **ΙΩΑΝΝΑ** ἀναχωρεῖ τὴν Πέμπτην 8 μ.μ. 18 Σεπτεμβρίου διὰ Σύρον, Τήνον, Μύκωνον, Ἰκαρίαν, Καρλόβασι, Βαθῶ, Πάτμον, Λέρον, Κάλυμνον, Κῶν, Νίσυρον, Σύμην, Ρόδον, Κάρπαθον, Κάσον. Ἐπιστρέφει διὰ τῶν ἰσίων λιμένων.

"PUGLIA" SOCIETÀ NAVIGAZIONE
 SEDE CENTRALE — BARI —
 Capitale sociale L. 9.000.000 int. vers.

Servizi celeri di lusso fra l'Italia e l'Egeo con le nuove Motonavi "CITTÀ DI BARI" - "EGITTO" - "EGEO" - "RODI"

LINEA 52 - ANDATA: Venezia-Trieste-Ancona-Bari-Brindisi-Patrasso - Pireo - Syra - Smirne - Lero (Portolago) - Calino - RODI.
RITORNO: RODI-Brindisi-Bari-Ancona-Trieste-Venezia.

LINEA 53 - ANDATA: Venezia-Trieste-Bari-Brindisi-Santi Quaranta-Corfù - Pireo - Smirne - Scio - Vaty (Samos) - Lero (Portolago)-Calino-Coo-RODI-ALESSANDRIA.
RITORNO: ALESSANDRIA - RODI - Coo - Calino - Lero (S. Marina) - Vaty - Scio - Smirne - Pireo - Corfù - Santi Quaranta - Brindisi - Bari - Trieste - Venezia.

Servizi dell'Adriatico e dello Jonio con le linee: Venezia-Dalmazia-Albania-Brindisi e Venezia-Dalmazia-Albania-Epiro.

Servizio bisettimanale BARI-DURAZZO

*Δρομολόγια της Ιταλικής εταιρείας (Puglia) του 1937.
 The travelling schedule of the Italian company Puglia, 1937*

Το επιβατιγό "RODI" - The passenger ship "RODI"

COMPAGNIA DI BARCAIOLI
 di
PORTOLAGO - LERO (Egeo)

№ 53 ❁

PREZZO LIRE 2.³

Trasporto di un passeggero o di un baule dalla banchina a bordo dei piroscafi o viceversa.

*Απόκομμα πληρωμής λεμβούχων στο λιμάνι του Λακκίου το 1937.
 A ticket paid to the boatmen for transporting passengers from Lakki, 1937*

COMP. COMMERCIALE
ITALIANA PER L'EGEO

RODI-COO-CALINO

IMPORTAZIONI - ESPORTAZIONI
RAPPRESENTANZE - COMMISSIONI

AGENZIE

LLOYD TRIESTINO
LLOYD SABAUDO
COSULICH
PUGLIA
SAN MARCO

AGENZIE

ASSICURAZIONI GENERALI
RIUN. ADRIATICA DI SICURTÀ

TELEGR. "ITALEGEO"

M-5

Ανακοινώσεις ταξιδιωτικού γραφείου της Δωδεκανήσου του 1939.
Advertisement of a travel agency of Dodecanese, 1939

Ταξιδιώτες στο επιβατηγό πλοίο "LERO" το 1939.
Voyagers on the passenger ship "LERO", 1939

Ιταλός αξιωματικός στο αμόπλοιο "FIUME" το 1940.
An Italian officer on the steamboat "FIUME", 1940

"Compagnia Commerciale Italiana per l'Egeo,,

SEDE: **RODI (EGEO)**

PIAZZA DELL'ARSENALE (Palazzo proprio)

FIBOLI: COO - CALINO - LERO - ALESSANDRIA D'EGITTO

Agente Generale della "ADRIATICA,, Società Anonima di Navigazione
 ,, dell' "ITALIA,, Società Anonima di Navigazione
 ,, del "LLOYD TRIESTINO,, Società Anonima di Navigazione
 ,, dell' "NSA LITTORIA,, S. R.
 ,, della "DEUTSCHE OLYMPIA,,
 ,, della "AIR FRANCE,,
 ,, Generale della "ASSICURAZIONI GENERALI,, - Trieste
 ,, ,, della "RIUNIONE ADRIATICA DI SICURTÀ,, - Trieste
 ,, ,, della "ASSICURAZIONE ITALIANA,, - Milano
 Agente della "COMPAGNIA ITALIANA TURISMO,,
 ,, "AMERICAN EXPRESS COMPANY,,
 ,, "ITACCEMENTI,, - Bergamo
 ,, "O.S.V.A., - Ufficio di Sesto S. Giovanni a Voloschi Abbramo
 Sesto S. Giovanni

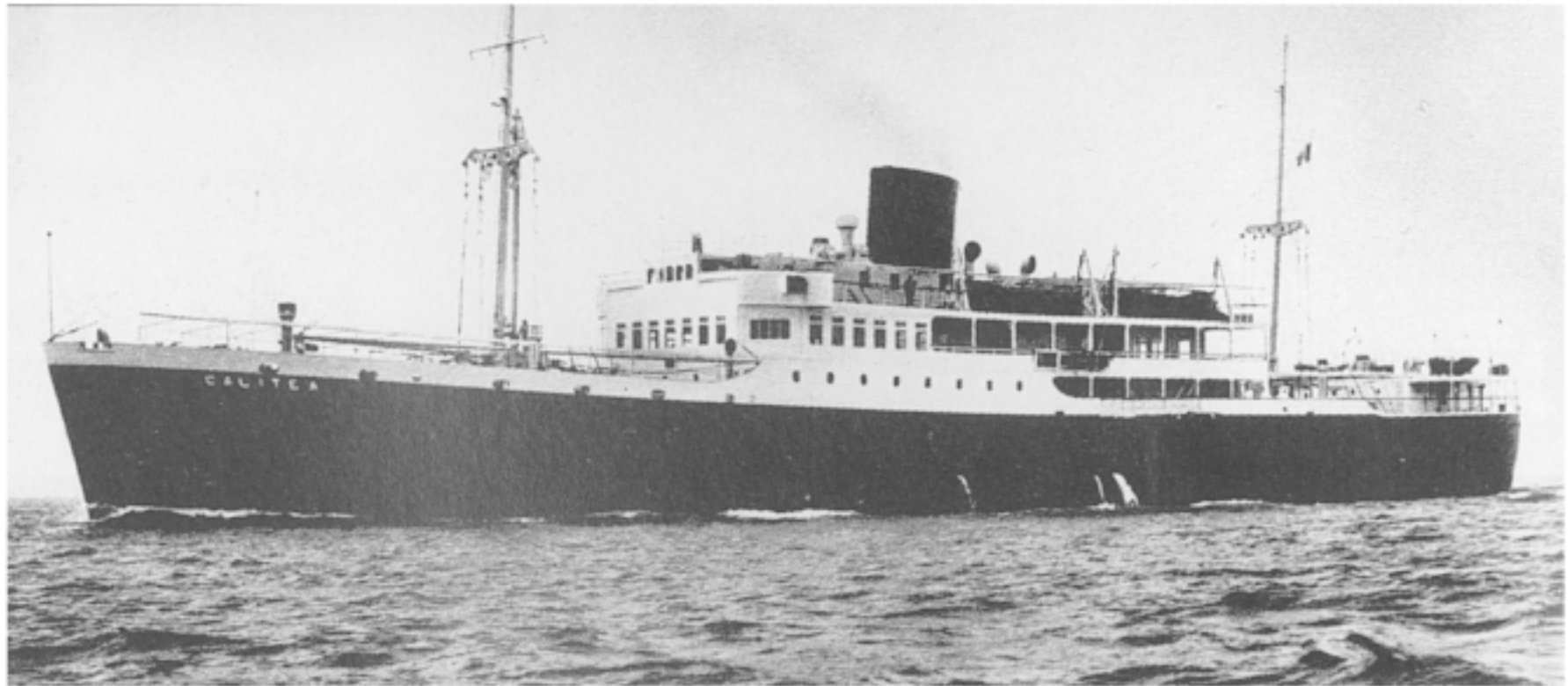
DEPOSITI CARBONI PER BUNKERS

COMMISSIONI - RAPPRESENTANZE - SPEDIZIONI

CODICI: A. B. C. 5 th Edition
 Lieber's 5 letter
 A. Z. François
 Bessley's
 Galloni

Indirizzo Telegrafico:
 "ITALEGEO,, RODI

Ανακοίνωση ταξιδιωτικού γραφείου το 1947.
 Advertisement of a travel agency, 1947

Το επιβατηγό πλοίο "CALITEA" ΤΟ 1939. - The passenger ship "CALITEA", 1939

Το εσωτερικό του επιβατηγού πλοίου "CALITEA" - The interior of the passenger ship "CALITEA"

Εισιτήριο του "CALITEA" από Λέρο προς Κω το 1940.

A one-way (from Leros to Kos) ticket of "CALITEA", 1940

Ιταλικά σχολεία (συλλογή: Τάσου Κανάρη) - Italian schools (collection: Tassos Kanaris)

*Λακκί 1939 Ιταλοί ναυτικοί (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Italian naval officers in Lakki, 1939 (collection: Tassos Kanaris)*

*Λακκί 1940 (Notiziario dei reduci)
Lakki, 1940 (Notizario dei reduci)*

Ναύτες σε έξοδο, είχαν πάντα μαζί τους τα όπλα τους (Notiziario dei reduci)
Sailors off duty, as usual accompanied by their guns (Notizario dei reduci)

Ξυπόλυτα παιδιά μεταφέρουν ναύτες από τις πυροβολαρχίες
Barefoot children conveying on horseback sailors from the batteries

Λακκί 1940 (Notiziario dei reduci) - Lakki, 1940 (Notizario dei reduci)

Αυτοκίνητα και ΤΑΞΙ της Λέρου (συλλογή: Τάσου Κανάρη) - Cars and taxis of Leros (collection: Tassos Kanaris)

TARIFFA DELLE TASSE

TABELLA A.

Motocicli e Motocarrozette

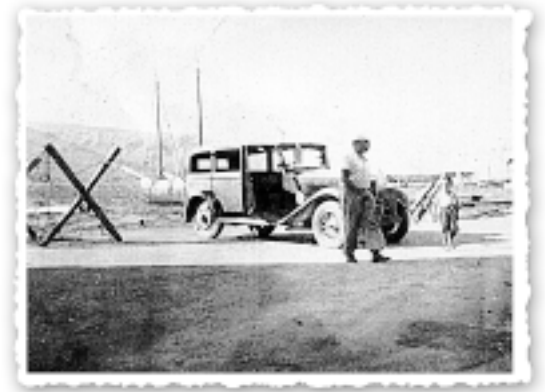
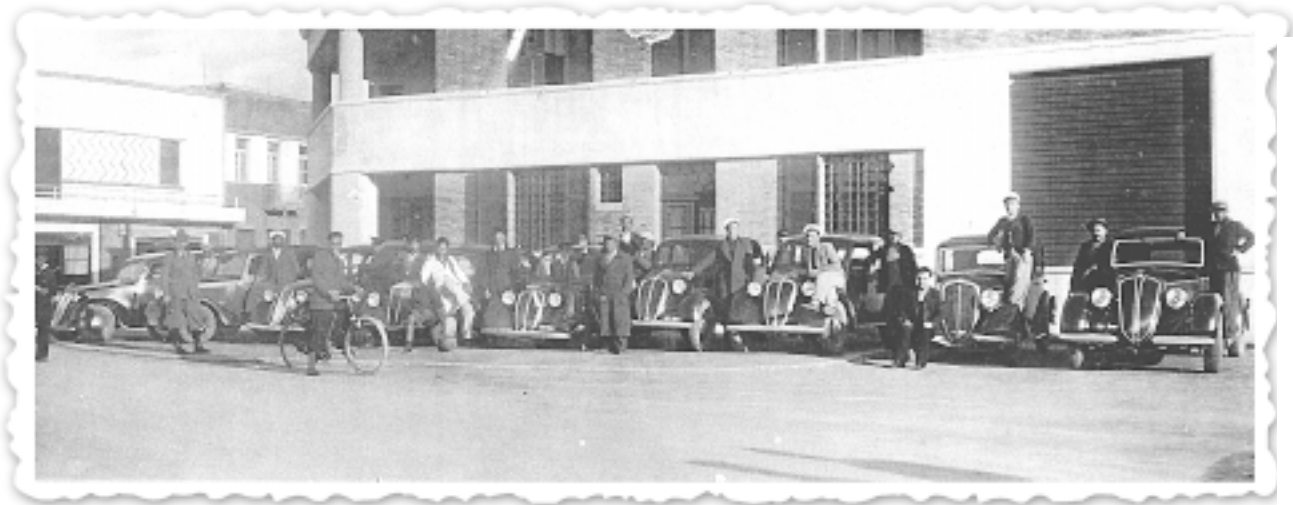
Numero dei cavalli	Motocicli uso privato	Motocarrozette uso privato	Motocarrozette uso pubblico
3-4	L. 65	L. 85	L. 45
5-8	» 90	» 140	» 60
da 9 in su	» 110	» 160	» 85

Autovetture - Autocarri

Numero cavalli	U S O		Autoveicoli adibiti al trasporto pubblico su linea regolare	Autocarri e autotratrici adibiti al trasporto di merci (escluse le persone)	
	Privato	Pubblico		senza pneumatici	con pneumatici
1 - 8	L. 160	L. 130	L. 60	L. 120	L. 100
9 - 12	» 280	» 200	» 100	» 160	» 120
13 - 15	» 320	» 260	» 110	» 190	» 150
16 - 20	» 530	» 410	» 140	» 240	» 200
21 - 25	» 700	» 520	» 160	» 320	» 230
26 - 30	» 800	» 600	» 200	» 410	» 330
31 - 35	» 1100	» 870	» 210	» 520	» 400
36 - 40	» 1300	» 1000	» 220	» 600	» 460
41 - 50	» 1600	» 1350	» 280	» 720	» 550
51 - 60	» 2200	» 1800	» 320	» 900	» 660
da 61 in su	» 3000	» 2100	» 470	» 1200	» 860

Rodi, li 10 giugno 1927 - Anno V^o

Il Governatore
LAGO

Ο Σταθμός ΤΑΞΙ στο Λακκί (συλλογή: Τάσου Κανάρη) - The taxi station in Lakki (collection: Tassos Kanaris)

Παλιές δόξες της τεχνολογίας. Υπολείμματα μιάς εποχής σήμερα - Achievements of the past technology, mere relics nowadays

V ΚΕΦΑΛΑΙΟ

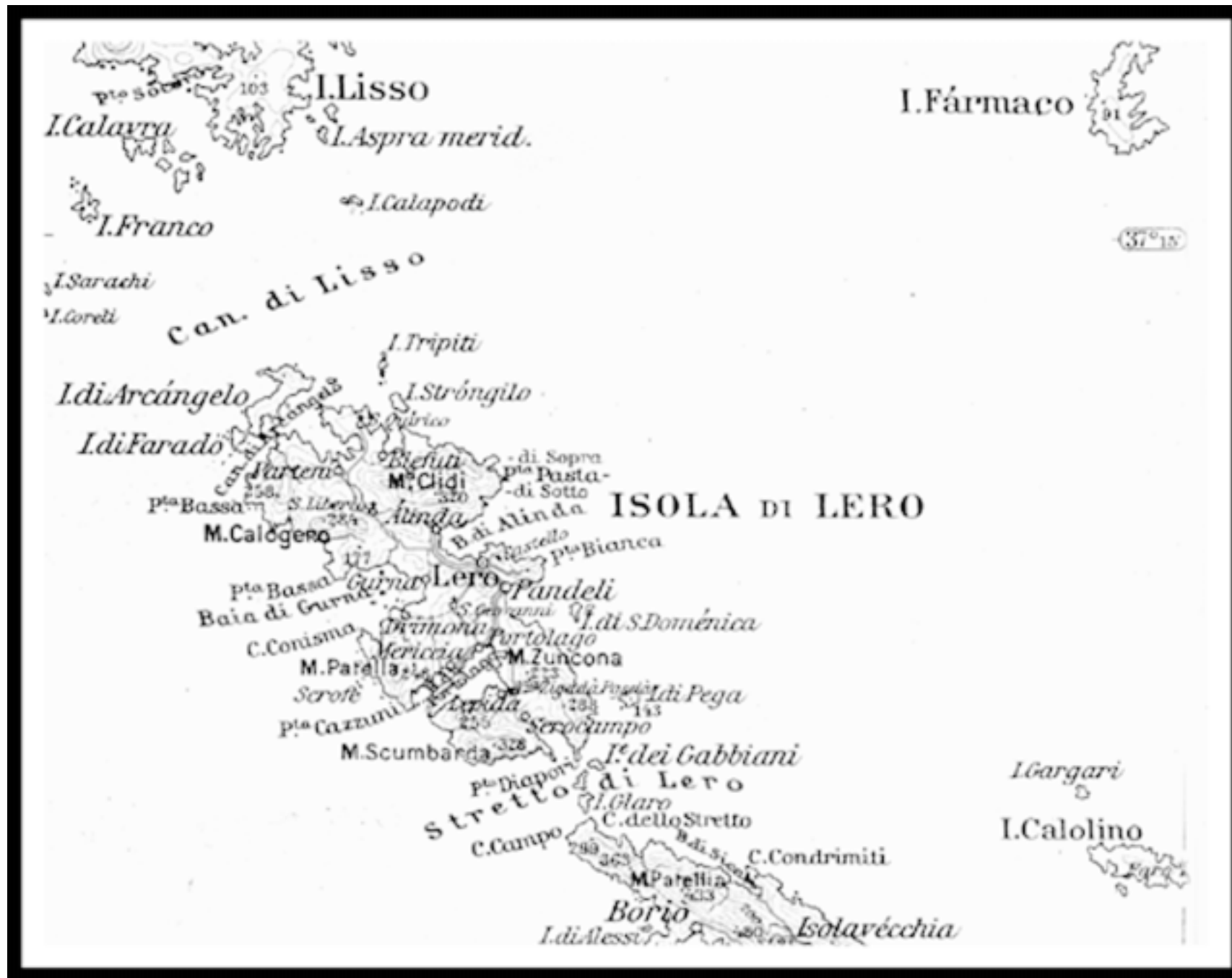
CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΛΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΒΑΣΗ

LEROS: A STRATEGIC BASE

LERO BASE STRATEGICA

LEROS ALS STRATEGISCHE BASIS

Ιταλικός χάρτης της Λέρου του 1927 - Italian map of Leros, 1927

A) Ο ΑΕΡΟΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ G. ROSSETTI

I. ΙΤΑΛΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ.

Η ιαλική αεροπορία δεν έδωσε πρωταρχική σημασία στο στρατηγικό τομέα του Αιγαίου και υποβαθμίστηκε αρκετά, έναντι του στρατού και του ναυτικού. Η Διοίκηση της αεροπορίας της Δωδεκανήσου (Commando dell' aeronautica dell' Egeo) δημιουργήθηκε το 1937, με πρώτο διοικητή, το σμήναρχο E. Padovani. Έως τότε ερχόντουσαν μόνο οποραδικά τα πολεμικά αεροπλάνα. Οι πρώτες βάσεις των αεροπλάνων ήταν το αεροδρόμιο Μαριτσά της Ρόδου και ο αεροναύσταθμος G. Rossetti, στα Λέπδα της Λέρου, που άρχισε να κατασκευάζεται το 1923.

II. Ο ΑΕΡΟΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ ΣΤΑ ΛΕΠΙΔΑ.

Το 1923 άρχισε η κατασκευή του αεροναύσταθμου στα Λέπδα. Τα Ro 15 και τα S. 55 ήταν τα πρώτα υδροπλάνα της βάσης και το 1938 αντικαταστάθηκαν από τα C. Z. 501 στην 185^η μοίρα ναυτικής αναγνώρισης

Το 1940 δημιουργήθηκε και η 147^η μοίρα ναυτικής συνεργασίας και αναγνώρισης, η οποία πλέον μαζί με την 185^η απετέλεσαν την 84^η σμηναρχία.

Στην αρχή του 1940, πριν την είσοδο της Ιταλίας στον πόλεμο, υπήρχαν στα Δωδεκάνησα (4) τέσσερα C. Z. 501. Με την έναρξη όμως του πολέμου και έως το τέλος του έτους είχαν φθάσει τα 18. Το 1940, με την είσοδο της Ιταλίας στον πόλεμο αρχηγός της ναυτικής αεροπορίας στην Λέρο αναλαμβάνει ο αντισμήναρχος G. Felicetti.

Το 1941, ανέλαβε νέος διοικητής της αεροπορίας του Αιγαίου, ο πτέρarquος U. Longo και αρχηγός της ναυτικής αεροπορίας, ο σμηναγός G. Di Liberto. Στην Λέρο τα C. Z. 501 και στις δύο μοίρες φθάνουν τα 14 και παίρνουν μέρος στη μάχη της Κρήτης.

Το 1942 βρίσκει την 185^η μοίρα, με διοικητή τον σμηναγό A. Gazagne, να διαθέτει 9 υδροπλάνα και η 147^η, με διοικητή το σμηναγό A. Preti, να διαθέτει 4 υδροπλάνα.

Το 1943 με την απώλεια της Αφρικής για τον Άξονα, μειώθηκε η στρατηγική

σημασία των Δωδεκανήσων και της Κρήτης. Στη Λέρο τότε υπήρχε η 147^η μοίρα με 14 υδροπλάνα C. Z 501 και C. Z 506. Με τη γερμανική επίθεση στην Λέρο, καταστράφηκαν σχεδόν όλα τα υδροπλάνα από τους βομβαρδισμούς, εκτός από δύο, που κατόρθωσαν να ξεφύγουν και να φθάσουν στην Αλεξάνδρεια. Έτσι τελείωσε η παρουσία των C. Z. 501 στα Δωδεκάνησα.

III. ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΙΤΑΛΟΥ ΠΙΛΟΤΟΥ ΤΗΣ 185^{ης} ΜΟΙΡΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΛΕΡΟ

Από την καταγραφή των γεγονότων της εποχής διαφαίνεται η δράση αλλά και τα απλά ανθρώπινα γεγονότα, που συνέβαιναν στον αεροναύσταθμο της Λέρου.

«Πολέμησα σε όλο τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και ήμουν πάντα στην πρώτη γραμμή. Από το Αιγαίο έως τη Σικελία και τη Λιβύη, με πάνω από 1.000 ώρες πτήσεως. Αυτό όμως που θυμάμαι περισσότερο είναι η περίοδος στα Δωδεκάνησα, από το 1938 έως το 1941. Η Λέρος και τα άλλα νησιά, που γνώρισα κατά την διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων, όπως η Ρόδος, η Κως, η Πάτιμος, η Αστυπάλαια, το Καστελλόριζο, η Αμοργός, η Σαντορίνη, η Σάμος, ο Άγιος Νικόλαος στην Κρήτη και άλλα, μου άφησαν στην μνήμη μια αξέχαστη θύμηση. Δε θυμάμαι τους σκοπούς αυτών των αποστολών. Σε μια από αυτές, θυμάμαι που φάχναμε ένα εκθρικό υποβρύχιο. Σε συνεργασία με το ναυτικό του ρίξαμε μερικές βόμβες. Προσγειωθήκαμε, νομίζω, στην Αστυπάλαια, απογειωθήκαμε ξανά και ρίξαμε και εμείς δύο βόμβες των 160 κιλών. Είπαν, ότι το υποβρύχιο βυθίστηκε, αλλά εγώ δεν είμαι τόσο σίγουρος.»

IV. Ο ΑΕΡΟΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

«Στον κόλπο του Λακκίου, στην Λέρο ήταν η βάση μου. Η είσοδος της βάσης ήταν στα Τεμένια. Εκεί κοντά υπήρχε ένα νεκροταφείο και ένα σπίτι με κοινές γυναίκες.

Η αεροπορική δύναμη αποτελούνταν από τρεις μοίρες, από τις οποίες η μία χρησιμοποιούσε και καταδιωκτικά υδροπλάνα, που δε θυμάμαι τον τύπο τους

και δύο ομήνη ναυτικής συνεργασίας, το 147^ο και το 185^ο, που χρησιμοποιούσαν τα υδροπλάνα C. Z. 501 και το τρικινητήριο C. Z. 506. Όταν έφθασα το 1938, υπήρχαν ακόμη τα Savoia Marchetti S. 55 (όμοια με εκείνα που το 1933 έκαναν την υπερατλαντική πτήση). Αυτά τα αεροπλάνα επέστρεψαν πίσω στην Ιταλία, για να αντικατασταθούν με άλλα πιο καινούργια, δηλαδή τα C. Z. 501. Ο διοικητής του αεροναύσταθμου ήταν ένας ιπτάμενος σμήναρχος. Κάθε μοίρα διοικούταν από ένα σμηναγό. Επίσης υπήρχε και ένα τμήμα διαφόρων υπηρεσιών, που διοικούταν από ένα σμηναγό και ασχολούνταν με τις διάφορες υπηρεσίες του αεροδρομίου, δηλαδή τη φρουρά, τη διαχείριση κτλ. Η είσοδος του αεροναύσταθμου έκλεινε με μία μεγάλη καγκελόπορτα. Αριστερά ήταν το δωμάτιο του σκοπού, που πάντα ήταν εκεί οπλισμένος. Μόλις έμπαινες αριστερά ήταν η δύναμη επιφυλακής, όπου διέμεναν οι σμηνίτες, που είχαν υπηρεσία να επανδρώσουν τις διάφορες οχυρές θέσεις (αμύνης του αεροναυστάθμου). Από εδώ, βλέποντας προς το εσωτερικό του αεροναύσταθμου, διακρίνεται μία μεγάλη οδός με δένδρα και στο βάθος ένα μεγάλο κτίριο. Εκεί διέμεναν οι σμηνίτες και οι υπαξιωματικοί. Αριστερά υπήρχαν διάφορες μικρές μονοκατοικίες, με δρόμους και δένδρα, που κατοικούσαν οι αξιωματικοί με τις οικογένειές τους. Δεξιά ήταν το πραγματικό αεροδρόμιο, με ένα μακρύ μόλο με τρία υπόστεγα, για τη φύλαξη των αεροπλάνων και δύο γεραμούς, για να κινούν τα αεροπλάνα, από και προς τη θάλασσα, όταν έπρεπε να απογειωθούν για τις αποστολές τους.

Το προσωπικό του αεροναύσταθμου ήταν μικτό, από πιλότους και διάφορους ειδικούς τεχνίτες, όπως ραδιοτηλεγραφετές, μηχανικούς, πυροβολητές κτλ. Οι παρατηρητές, συνήθως, ήταν αξιωματικοί του ναυτικού. Η δουλειά τους ήταν, κατά την διάρκεια των αναγνωριστικών πτήσεων, σε περίπτωση που συναντούσανε εχθρικές νηοπομπές, να εξακριβώσουν τον αριθμό, τον τύπο των πλοίων, το εκτόπισμά τους και την κατεύθυνσή τους, δηλαδή ό,τι ήταν αναγκαίο για την αναγνώριση. Μετά έφτιαχνε ένα κωδικοποιημένο μήνυμα, το οποίο ο ραδιοτηλεγραφετής μετέδιδε στη ναυτική βάση, για τυχόν δράση βομβαρδισμού ή τορπιλισμού. Ο σκοπός μας, λοιπόν, ήταν εκείνος της έρευνας εχθρικών νηοπομπών και σε περίπτωση που τις ανακαλύπταμε, προσπαθούσαμε να μη γίνουμε αντιληπτοί, πειτώντας σε χαμηλό ύψος. Ευτυχώς

δύσκολα συναντούσαμε εχθρικά αεροπλάνα. Επειδή πετούσαμε μόνοι, χωρίς κάλυψη, θα ήμασταν πολύ ευάλωτοι. Η ζωή στο αεροδρόμιο κυλούσε ικανοποιητικά. Υπήρχε συνεργασία μεταξύ των ανωτέρων και των κατωτέρων, γι' αυτό και η πειθαρχία ήταν χαλαρή. Απέναντι από το μεγάλο κτίριο, που έμεναν οι σμηνίτες, υπήρχε ένα γήπεδο, όπου συχνά οργανώναμε ποδοσφαιρικούς αγώνες με έπαθλα, μεταξύ των διαφόρων τμημάτων και κατά τις γιορτές διάφορα παιχνίδια. Πέρασαν τόσα χρόνια και δεν θυμάμαι πια τα τρία χρόνια, που πέρασα στην Λέρο. Είναι όμως, σαν να έχω μπροστά στα μάτια μου το νησί της Λέρου, με τον κόλπο του Λακκίου, που περικλειόταν από στεριά, σαν να ήταν μια λίμνη, που άνοιγε από τη μία πλευρά προς την ανοικτή θάλασσα. Αυτή ήταν η βάση μας. Πόσες φορές να απογειώθηκα και να προσγειώθηκα σε εκείνο τον κόλπο; Σίγουρα αναρίθμητες φορές! Έχω τώρα εδώ μπροστά μου το ατομικό βιβλιάριο πτήσεως, που είναι γραμμένες τόσες πτήσεις, όπως εκείνες από το 1938 - 1940, πριν αρχίσει ο πόλεμος, και όλες οι εκπαιδευτικές. Μετά, στις 10 Ιουνίου 1940, με την έναρξη του πολέμου άρχισαν και οι πολεμικές πτήσεις αναγνώρισης, μακράς ακτίνας δράσεως, σχεδόν σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο, που διαρκούσαν 5-7 ώρες.»

V. Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

« Στις 8 Μαΐου 1941 έγινε η απόβαση στη Σάμο. Μία ημέρα πριν, τα βομβαρδιστικά μας πέταξαν πάνω από το νησί, όχι για βομβαρδισμό, αλλά για να αφήσουν προκηρύξεις, που προειδοποιούσαν να μην αντισταθούν στην απόβαση ώστε να αποφευχθεί η αιματοχυσία.

Αναχώρησε ένα πλοίο γεμάτο στρατιώτες, με συνοδεία των αντιτορπιλικών, αλλά ο ναυτικός διοικητής της Λέρου, κάποιος πλοίαρχος, προς χάριν της δόξας, ήθελε να ταξιδεύσει με ένα υδροπλάνο για να φθάσει, πριν από το αποβατικό σώμα, που θα πήγαινε με τα πλοία.

Έτυχε να πάρω μέρος σε εκείνη την αποστολή, σαν ιπτάμενος ασυρματιστής. Στο αεροπλάνο μέσα ήμασταν ο πιλότος, εγώ, ο μηχανικός, ο πλοίαρχος και ένας караμπινιέρος, που ήξερε τα ελληνικά και θα έκανε τον μεταφραστή. Προσγειωθήκαμε στο λιμάνι και πλησιάσαμε σιγά στο μόλο για να αποβιβα-

ΑΕΡΟΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ G. ROSSETI - *THE AIRCRAFT BASE G. ROSSETI*

Υπόστεγο υδροπλάνων. Διακρίνονται Cant. Z. 501 με τα πληρώματα.
A hangar deck of hydrofoils. Cant Z. 501 and their crew are clear in the picture

Αεροπόροι του αεροναύσταθμου
Aircraft pilots of G. ROSSETI

Fiat

Cant Z. 501

Υδροπλάνο Ro. 44 - Hydrofoil Ro.44

*Αεροναύσταθμος το 1937. Διακρίνονται τα παλαιά υδροπλάνα S.55 και τα νεότερα Cant Z.501 του 185ου ομήνου.
Aircraft base, 1937. The older type of hydrofoils S.55 and the newer Cant Z.501 of the 185th group can be clearly recognized.*

*Ένα τρικινητήριο Cant Z.506 του 147ου ομήνου και ένα γερμανικό Do 24
A trimotor Cant Z.506 of the 147th group and a German Do 24*

Η ράμπα όπως είναι σήμερα - The ramp as it is today

*Ο χώρος στάθμευσης των υδροπλάνων σήμερα.
Παραμένει ακόμη ο ένας γερανός
The hydrofoils' landing area nowadays.
One of the cranes is still standing there.*

*Ο αεροναύσταθμος το 1944 (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The aircraft base, 1944 (collection: Tassos Kanaris)*

Ο ίδιος χώρος σήμερα - The same place nowadays

Φυλάκιο - A guardroom

Ναύτες του 'Αι Γιώργη - Sailors of Aghios Georgios

*Ο εγκαταλελειμένος στρατώνας στον 'Αι Γιώργη σήμερα.
The deserted barracks of Aghios Georgios at the present time.*

B) Η ΒΥΘΙΣΗ ΤΟΥ « ΕΛΛΗ »

I. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ

Ναυπηγήθηκε το 1912 - 1913 στις ΗΠΑ για λογαριασμό της κινέζικης κυβέρνησης.

Αγοράστηκε από την Ελληνική κυβέρνηση το 1914. Μετασκευάστηκε ριζικά στη Γαλλία μεταξύ των ετών 1925-1927. Έλαβε μέρος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και στη Μικρασιατική εκστρατεία.

Βυθίστηκε εν καιρώ ειρήνης στις 15 Αυγούστου 1940 και ενώ βρισκόταν στο λιμάνι της Τήνου αγκυροβολημένο με πλήρη σημαιοστολισμό, συμμετέχοντας στον εορτασμό της Παναγίας.

II. Η ΒΥΘΙΣΗ

Η βύθιση έγινε από το ιταλικό Υ/Β Delfino, που είχε σαν βάση τη Λέρο. Σκοπός του ήταν να τρομοκρατήσει την Ελλάδα. Το Υ/Β έριξε τρεις τορπίλες. Η μία έπληξε το «Έλλη». Προσπάθησε να τορπιλίσει και τα επιβατικά ΕΛΣΗ και ΕΣΠΕΡΟΣ, αλλά αστόχησε. Από τον τορπιλισμό σκοτώθηκαν 9 υπαξιωματικοί και ναύτες και τραυματίστηκαν 24, επίσης έχασε τη ζωή της και μία γυναίκα στην προκυμαία. Η αναγνώριση της εθνικότητας του υποβρυχίου έγινε αμέσως γνωστή μόλις βρέθηκαν τα κομμάτια από τις τορπίλες, αλλά ανακοινώθηκε μετά την έναρξη του ελληνοϊταλικού πολέμου του 1940. Η ταυτότητα του Υ/Β έμεινε για αρκετά χρόνια κρυφή. Την αποκάλυψε ο Ιταλός ναυτικός ιστορικός Marc Antonio Bragadin στο περιοδικό Epoca στις 8 Ιουλίου 1956, αλλά και ο ίδιος ο De Vecchi στα απομνημονεύματά του, που δημοσίευσε ιταλικό περιοδικό στις αρχές του 1960. Την ίδια περίοδο απάντησε διά του τύπου και ο κυβερνήτης του Υ/Β Delfino, υποπλοίαρχος Giuseppe Aicardi, προσπαθώντας να δικαιολογήσει την πράξη του. Το 1980, ο Έλληνας δημοσιογράφος Γιάννης Τσένης άρχισε έρευνα στα ιστορικά αρχεία στην Ιταλία. Στον ελληνικό και ιταλικό τύπο φάνηκαν αρκετά άρθρα και αντιπαραθέσεις γι' αυτό το γεγονός και έγινε επερώτηση στην ιταλική βουλή από το σοσιαλιστή βουλευτή F. Accame.

Ο πρώην κυβερνήτης του Υ/Β, Giuseppe Aicardi που τότε ήταν συνταξιούχος ναύαρχος, στη La Spezia ανέφερε ότι η διαταγή έφθασε από τη Ρώμη, από

τον αρχηγό του στόλου ναύαρχο Cavanigari προς τον κυβερνήτη της Δωδεκανήσου, κόμη De Vecchi, ο οποίος με τη σειρά του διέταξε τον Aicardi να γεμίσει τορπίλες και να βυθίσει όποιο πλοίο έφερε ελληνική σημαία.

Δυστυχώς ύστερα από 40 χρόνια ο ναύαρχος Aicardi με κυνικότητα και φασιστική αντίληψη περί δικαίου, προσπαθεί να δικαιολογήσει την πειρατική του πράξη λέγοντας ότι ακολουθούσε διαταγές και δεν έχει καθόλου τύψεις για το γεγονός. Την απάντηση όμως έδωσε ο συμπατριώτης του πρέσβης της Ιταλίας στην Ελλάδα E. Grazzi στο βιβλίο του, «Η αρχή του τέλους», που τότε δεν γνώριζε ακριβώς το όνομα του πλοίου. *«Βέβαια φαίνεται αδιανόητο το ότι εν ψυχρώ και εν πλήρη ειρήνη ένα κράτος μπορεί να στείλει ένα υποβρύχιο του στο λιμάνι ενός άλλου Κράτους για να τορπιλίσει πολεμικό πλοίο του. Και φαίνεται ακόμη πιο απίστευτο ότι ήταν δυνατό μια τέτοια αιτιμία να διαπραχθεί την ημέρα μιας θρησκευτικής εορτής με κίνδυνο να προκληθεί σφαγή ανάμεσα σε ένα αναρίθμητο πλήθος προσκυνητών, γυναικών, παιδιών, και αρρώστων.»*

Ο χρόνος απέδειξε ότι η διαταγή του Cavanigari από πολιτική άποψη ήταν βλακώδης και με την παρέμβαση του De Vecchi απέβη ολέθρια. Το ότι αγνοήθηκε η μεγάλη θρησκευτική εορτή και βυθίστηκε ένα ουδέτερο αγκυροβολημένο παλιό πολεμικό δεν αποτελεί κατόρθωμα και γι' αυτό αποκρύφτηκε το γεγονός από τους ίδιους τους δημιουργούς τους. Το ιταλικό ναυτικό έχει μια ένδοξη ιστορία και παράδοση και δυστυχώς το γεγονός αυτό είναι το μελανότερο στην ιστορία του, που βέβαια δεν καλύπτεται από την παραχώρηση μεταπολεμικά ενός άλλου πολεμικού. Η φασιστική πολιτική της τρομοκρατίας, παράλογη και παρορμητική, προκάλεσε ακριβώς το αντίθετο από ότι αποσκοπούσε, συσπείρωσε τους Έλληνες σε μια αρραγή ψυχική ενότητα και τα αποτελέσματα φάνηκαν στα βουνά της Αλβανίας.

III. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Υ/Β DELFINO

«Subsum sed superis obsum». Που σημαίνει: *βρίσκομαι από κάτω, μα κτυπάω όποιον είναι από πάνω.* Αυτό είναι το ρητό του Υ/Β Delfino που καθελκύστηκε στις 27 Απριλίου 1930 στα ναυπηγία του Μονφαλκόνε.

Το 1933 σε μία περιοδεία του πέρασε για πρώτη φορά από τη Λέρο. Υπηρέτη-

σε στις θάλασσες των ιταλικών αποικιών της Λιβύης και της Αιθιοπίας.

Το 1940 ανήκε στον 5° στολιόκο υποβρυχίων της Λέρου. Το Νοέμβριο 1940 αντικαταστάθηκε ο υποπλοίαρχος G. Aicardi από τον πλωτάρχη A. Avogadro di Cerrione. Το 1942 το Υ/Β πήγε στην Πόλα και χρησιμοποιήθηκε για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Το 1943 χρησιμοποιήθηκε ως μεταφορικό προς τη Λιβύη.

Το Υ/Β Delfino είχε ένα άδοξο τέλος. Στις 23 Μαρτίου 1943 με κυβερνήτη τον υποπλοίαρχο M. Violante, αναχώρησε από τον Τάραντα για την Αυγούστα συνοδευόμενο από ένα πλοίο οδηγό, που θα το περνούσε ασφαλώς από σύγυρο πέρασμα. Αλλά σε απόσταση 6,5 μιλίων από το φάρο του ακρωτηρίου Σαν Βίτο (Τάραντας) τα πλοία συγκρούθηκαν και στο Υ/Β δημιουργήθηκε μεγάλο ρήγμα στην πρύμνη με αποτέλεσμα να βυθιστεί αμέσως, παρασύροντας μαζί του τον δεύτερο πλοίαρχο, 7 υπαξιωματικούς και 20 ναύτες.

Σε όλη τη διάρκεια δράσης του το Delfino το μόνο που κατόρθωσε να βυθίσει ήταν το αγκυροβολημένο Έλλη.

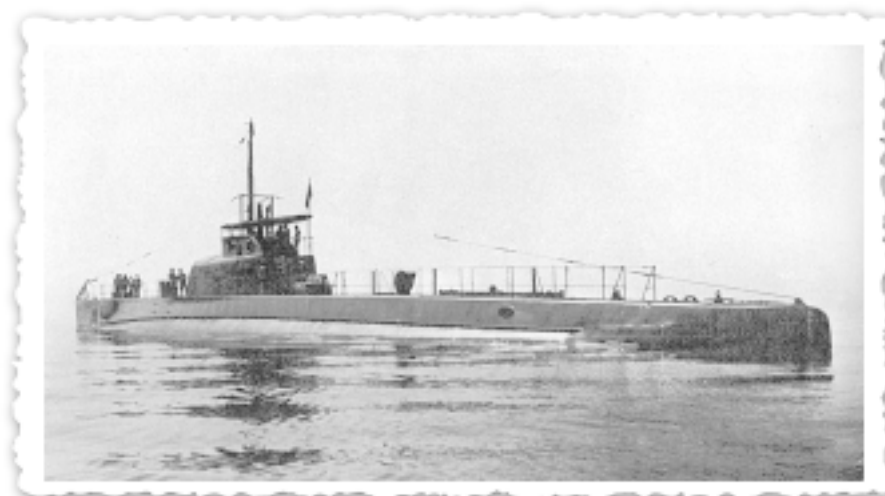
Το "Έλλη" - "Elli"

Ο Mussolini με τον αρχηγό ναυτικού Cavaniari
Mussolini with the Chief of Naval Operations Cavaniari

Υπολείμματα από την τορπίλη
Remains of the torpedo

Το υποβρύχιο "Delfino" - The submarine "Delfino"

Γ) Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΥ «GEMMA»

Το ιταλικό υποβρύχιο «Gemma» ανήκε στην κλάση Perla και κατελκύστηκε στις 21 Μαΐου 1936. Με την έναρξη του πολέμου το «Gemma», με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Guido Lanza Cordero di Montezemolo, μεταφέρθηκε στη δύναμη υποβρυχίων της Λέρου.

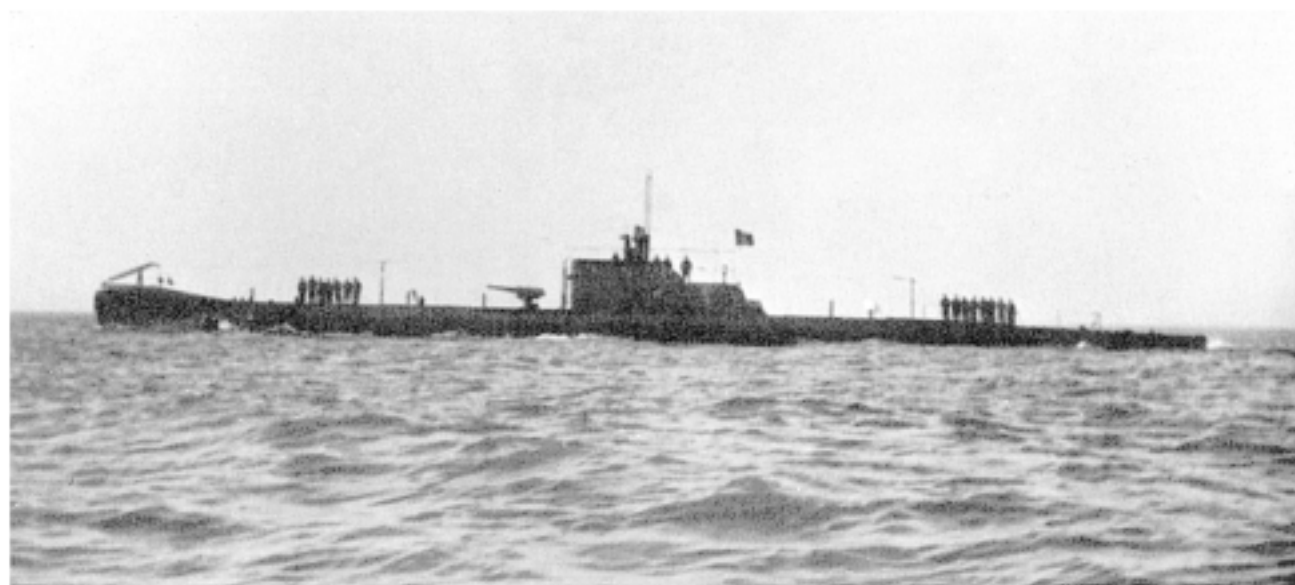
Στην τέταρτη αποστολή του ανέλαβε περιπολία στο στενό της Καρπάθου, λόγω όμως κακής συνεννοήσεως, στην ίδια περιοχή εστάλη και ένα άλλο υποβρύχιο της βάσης της Λέρου, το Υ/Β «Tricheco» με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Alberto Avogadro di Cerrione, χωρίς να ξέρει ότι εκεί βρίσκεται και το «Gemma».

Έτσι στις 8 Οκτωβρίου 1940 το βράδυ τα δύο υποβρύχια συναντήθηκαν, το «Tricheco» είδε πρώτο το «Gemma» στις 01.21'. Πιστεύοντας ότι πρόκειται για εχθρική μονάδα έριξε δύο τορπίλες που βρήκαν αμέσως τον στόχο τους. Το «Gemma» βυθίστηκε αμέσως χωρίς να διασωθεί κανένα μέλος του πληρώματός του, παρασύροντας μαζί του τον κυβερνήτη 4 αξιωματικούς, 12 υπαξιωματικούς και 17 ναύτες.

Ο V. Spigai αναφέρει ότι, ο καιρός εκείνο το βράδυ ήταν θαυμάσιος και είδε μια τεράστια λάμψη, αλλά δεν κατάλαβε ότι επρόκειτο για το «Gemma». Στη Λέρο περίμεναν για μερικές ημέρες το υποβρύχιο να γυρίσει, αλλά μετά σιγά σιγά κατάλαβαν ότι τελικά το «Gemma» χάθηκε.

Το υποβρύχιο Gemma" - The submarine "Gemma"

Το υποβρύχιο "Tricheco" - The submarine "Tricheco"

Δ) ΟΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ HAMILTON

Η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στους συμμάχους στις 10 Ιουνίου 1940. Στα Δωδεκάνησα τους πρώτους μήνες δε συνέβη κάτι σοβαρό και ο καιρός περνούσε ήσυχα. Αυτός που διέκοψε αυτή την ησυχία στην Λέρο ήταν ο Άγγλος υποσμηναγός Hamilton, ο οποίος επικεφαλής των αεροπλάνων που απογειώνονταν από το αεροπλανοφόρο «Illustrius» ερχόταν και βομβάρδιζε τη Λέρο.

Η τακτική του ήταν απλή, πετώντας χαμηλά βραδινές ώρες πλησίαζε από ανατολικά τη Λέρο, περνούσε πάνω από την Άγκυρα, έστριβε αριστερά, περνούσε πάνω από το Λακκί, κτυπούσε το ναύσταθμο του Άι Γιώργη και τα Λέπιδα και έφευγε από ανατολικά πάνω από τον Ξηρόκαμπο.

Ο Hamilton ήταν πολύ αποτελεσματικός, διότι ήξερε καλά τη Λέρο, επειδή, όπως αναφέρει ο V. Spigai, πριν τον πόλεμο ερχόταν στο νησί για διακοπές. Στις 20 Οκτωβρίου 1940 ο σχηματισμός του Hamilton προξένησε αρκετές καταστροφές στο ναύσταθμο με 30 νεκρούς. Λόγω του ξαφνικού και γρήγορου κτυπήματος η ιταλική αεράμυνα αδυνατούσε να τον αναχαιτίσει. Γι' αυτό προσπάθησε να αποφύγει τον αιφνιδιασμό και να δράσει συντονισμένα για να δημιουργήσει αντιαεροπορικό φράγμα πυρός. Ενίσχυσε τους σταθμούς αεροφώνων στο Καστελλόριζο και στη Βίγλα, ώστε μόλις ο σχηματισμός αεροπλάνων περάσει από το Καστελλόριζο, να ειδοποιείται η Λέρος, και τα αεροφωνα της Βίγλας να συντονίζονται τις πυροβολαρχίες της Λέρου. Πράγματι το ιταλικό σχέδιο λειτούργησε και στις 26 Νοεμβρίου 1940, όταν ο σχηματισμός των αεροπλάνων του Hamilton πέρασε από το Καστελλόριζο, η Λέρος ειδοποιήθηκε να περιμένει. Εκείνη την ημέρα δε φυσούσε αέρας και η ακρόαση των μηχανών ήταν πολύ καθαρή. Δόθηκε αμέσως γενικός συναγερμός και όταν τα αγγλικά αεροπλάνα έφθασαν στη Λέρο τα περίμεναν πυκνά πυρά. Ο Hamilton κτυπήθηκε και το αεροπλάνο έπεσε κοντά στη Βίγλα, στην Παναγιά τη Φαρακλιώτισσα. Από την πτώση σκοτώθηκε ο πιλότος. Κτυπήθηκαν κι άλλα αεροπλάνα και κάποια έπεσαν στη θάλασσα φλεγόμενα. Ο απολογισμός της μάχης δεν είναι ακριβής, πάντως 3 νεκροί πιλότοι θάφτηκαν στο καθολικό νεκροταφείο στα Τεμένια. Σήμερα τα μνήματά τους βρίσκονται στο συμμαχικό νεκροταφείο στα Άλινα. Οι 3 αεροπόροι του ναυτικού, που σκοτώθηκαν στις

26 Νοεμβρίου 1940 είναι οι J. Garnham R. ο R. Hamilton και ο J. Weekes. Μετά από αυτή την επιτυχία αναπερώθηκε το ηθικό των Ιταλών, κράτησαν τον έλικα του αεροπλάνου του Hamilton και τον έστησαν στον αεροναύσταθμο σαν ενθύμιο, λέγοντας ότι αυτό το τέλος θα έχει όποιος προσπαθήσει να βομβαρδίσει την Λέρο.

*Λακκί 13/10/40 η κηδεία των θυμάτων της αεροπορικής επιδρομής του Hammilton (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
: Lakki 13/10/40: the funeral of the victims of Hammilton's air raid (collection: Tassos Kanaris)*

*Υπολείμματα από το αεροπλάνο του Hammilton σήμερα.
Remains of Hammilton's aircraft today*

Το αγγλικό αεροπλανοφόρο "H.M.S. Illustrious" - The English aircraft carrier "H.M.S. Illustrious"

Ε) ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ ΣΠΑΘΑ

Στο τέλος Ιουλίου του 1940, λίγο πριν η Ιταλία κηρύξει τον πόλεμο στην Ελλάδα, το γενικό αρχηγείο ναυτικού (Supermarina) αποφάσισε να στείλει στη Λέρο δύο ελαφρά καταδρομικά για να εμποδίσουν τις αγγλικές μεταφορές στο Αιγαίο, αλλά και να μπορούν να βομβαρδίζουν τις Αιγυπτιακές ακτές. Γι' αυτό επιλέχθηκαν τα δύο ελαφρά καταδρομικά το GIOVANNI DELLE BANDE NERE και το BARTOLOMEO COLLEONI. Ήταν πλοία με μικρή θωράκιση και εστάλησαν χωρίς συνοδεία αντιτορπιλικών. Επί πλέον υπήρξε κακή συνεννόηση μεταξύ ναυτικού και αεροπορίας και έτσι στερήθηκαν και την αεροπορική κάλυψη. Όταν τα πλοία έφθασαν το πρωί στις 18 Ιουλίου κοντά στο ακρωτήριο Σπάθα της Κρήτης, έγιναν ανυληπτά από αγγλικό στόλο που έπλεε στην περιοχή και αποτελούνταν από το καταδρομικό Sydney και 5 αντιτορπιλικά. Από το πυρ ακινητοποιήθηκε το ιταλικό καταδρομικό BARTOLOMEO COLLEONI και σκοτώθηκε ο κυβερνήτης του U. Navaro. Τελικά το πλοίο βυθίστηκε και κτυπήθηκε και το άλλο. Το GIOVANNI DELLE BANDE NERE κατορθώνει να ξεφύγει και να φθάσει κοντά στα χωρικά ύδατα της ιαλοκρατούμενης Λιβύης. Έτσι κανένα πλοίο δεν έφθασε στη Λέρο, η αποτυχία της επιχείρησης φανέρωσε τα κενά και τις αδυναμίες του ιταλικού στόλου. Έκτοτε δεν επιχειρήθηκε ενίσχυση του ναυτικού της Λέρου.

Το καταδρομικό "Bartolomeo Colleoni" - The cruiser "Bartolomeo Colleoni"

Το "Bartolomeo Colleoni" βυθίζεται - "Bartolomeo Colleoni" while sinking

ΣΤ΄) ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ

Η Λέρος υπήρξε βάση εξορμήσεως των ειδικών μονάδων υποβρύχιων καταστροφών που χρησιμοποιούσαν βατραχανθρώπους και αυτοκινούμενες τορπίλες μήκους 7 μέτρων με αυτονομία 16 χλμ., που προξένησαν μεγάλες καταστροφές στο αγγλικό ναυτικό. Δημιουργός αυτών των ειδικών μονάδων δολιοφθορών, που είχαν το όνομα 10^{ος} ελαφρός στολίσκος, ήταν ο πλωτάρχης Valerio Borgese.

I. Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ (G.A.3)

Το Σεπτέμβριο του 1941 άρχισε η οργάνωση της τρίτης καταδρομικής επιχείρησης στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας. Οργανώθηκαν τρία ζευγάρια βατραχανθρώπων με αρχηγό τον ανθυποπλοίαρχο Luigi Durand de la Penne.

Η επιχείρηση άρχισε στις αρχές Δεκεμβρίου του 1941. Το Υ/Β «Scire», ένα ειδικά διαμορφωμένο υποβρύχιο για τη μεταφορά των μίνι υποβρυχίων (maiali), έφθασε στη Λέρο. Για λόγους ασφαλείας οι βατραχανθρωποι ήλθαν στη Λέρο με αεροπλάνο από τη ναυτική βάση της La Spezia.

Στο νησί έφθασε και ο αρχηγός της ναυτικής διοίκησης του Αιγαίου, ναύαρχος Biancheri για να δει από κοντά τα περίφημα maiali (γουρούνες). Παρά την επιθυμία του όμως ο κυβερνήτης του «Scire», πλοίαρχος Valerio Borgese, δεν επέτρεψε να γίνει καμία επίδειξη, διότι είχε πληροφορίες ότι στον ελληνικό πληθυσμό υπήρχαν κατάσκοποι.

Το λιμάνι της Αλεξάνδρειας ήταν το σημαντικότερο στην Ανατολική Μεσόγειο για τον Αγγλικό στόλο. Είχε μελετηθεί και είχε οργανωθεί μια άριστη προστασία από τον αέρα και από τη θάλασσα με τα τελειότερα μέσα της εποχής. Στις 18 Δεκεμβρίου μετέφερε έως την Αλεξάνδρεια τρία maiali, που κατόρθωσαν να εισχωρήσουν στο προστατευμένο λιμάνι και να προξενήσουν σοβαρές καταστροφές στα δύο αγγλικά θωρηκτά «Valian» και «Queen Elisabeth», στο πετρελαιοφόρο «Sagona» και το αντιτορπιλικό «Jervis».

Η επιχείρηση ήταν άριστη από κάθε πλευρά. Με αυτό το αριστοτεχνικό κτύπημα εξουδετερώθηκε για αρκετό καιρό ο αγγλικός στόλος της Ανατολικής Μεσογείου.

II. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ (G.A.4)

Στις 12 Μαΐου 1942 το υποβρύχιο «Ambra» αναχώρησε από τη Λέρο και έφθασε στην Αλεξάνδρεια το βράδυ τις 14^{ης} Μαΐου. Τα τρία maiali όμως δεν ολοκλήρωσαν την αποστολή τους και τα πληρώματα συνελήφθησαν.

III. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ENANTION ΤΗΣ ΧΑΪΦΑΣ (S.L. 1)

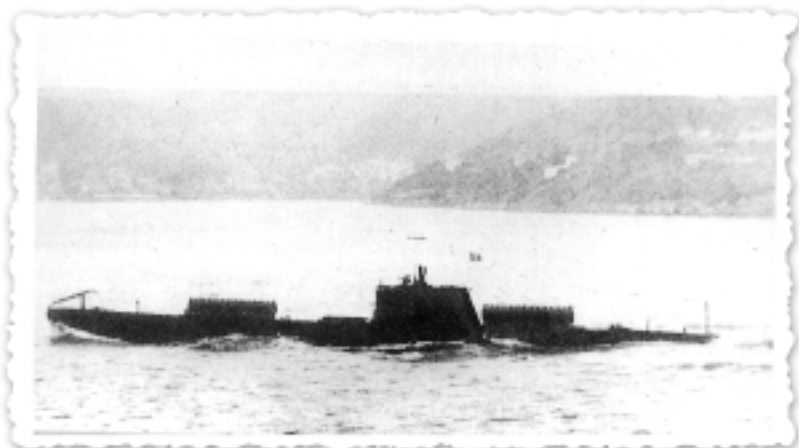
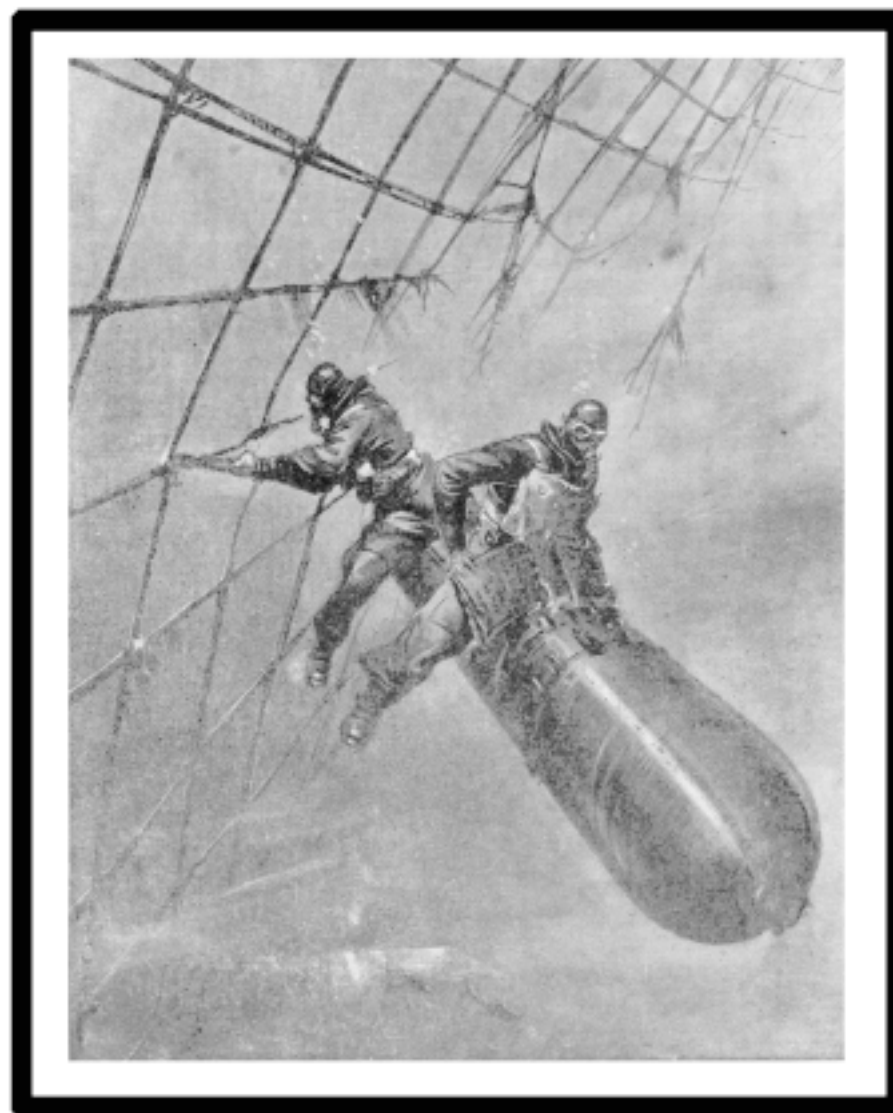
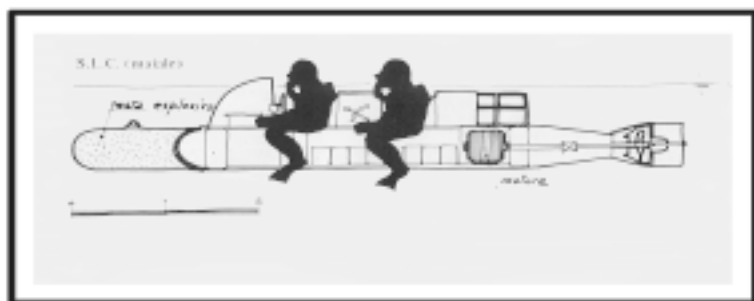
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ «SCIRE»

Στις 27 Ιουλίου το υποβρύχιο «Scire» με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Bruno Zelik αναχώρησε από τη La Spezia με κατεύθυνση τη Λέρο, όπου έφθασε στις 2 Αυγούστου. Μετά από μικρή παραμονή και αφού φόρτωσε τα maiali και 11 βατραχανθρώπους, αναχώρησε στις 7 Αυγούστου για το λιμάνι της Χαΐφας, όπου είχε μετακομίσει μεγάλο μέρος του συμμαχικού στόλου, με σκοπό να προξενήσει δολιοφθορές στις 11 Αυγούστου. Έγινε όμως ανυληπτό από το ανθυποβρυχιακό «Islay» και αφού δέχθηκε αρκετές βόμβες βυθού αναγκάστηκε να ανέβει στην επιφάνεια και αμέσως μετά βούλιαξε αψιδόπριον πριν προφθάσει να εκτελέσει την αποστολή του. Από τη βύθιση απωλέστηκαν 7 αξιωματικοί, 27 υπαξιωματικοί και ναύτες καθώς και οι 11 βατραχανθρωποι. Για τη μεγάλη δράση του τιμήθηκε με το ανώτερο παράσημο, το χρυσό μετάλλιο στρατιωτικής αξίας. Το 1984 το υποβρύχιο ανακαλύφθηκε στο βυθό και μεταφέρθηκαν στην Ιταλία τα ανθρώπινα οστά που βρέθηκαν, καθώς και ορισμένα κομμάτια του πλοίου, που βρίσκονται σήμερα στο ναυτικό μουσείο της La Spezia.

Το «Scire» είναι το πιο διάσημο ιταλικό υποβρύχιο και ένας μύθος καλύπτει το όνομά του.

Η αυτοκινούμενη τορπίλη "Maiale" - The self-propelled torpedo "Maiale"

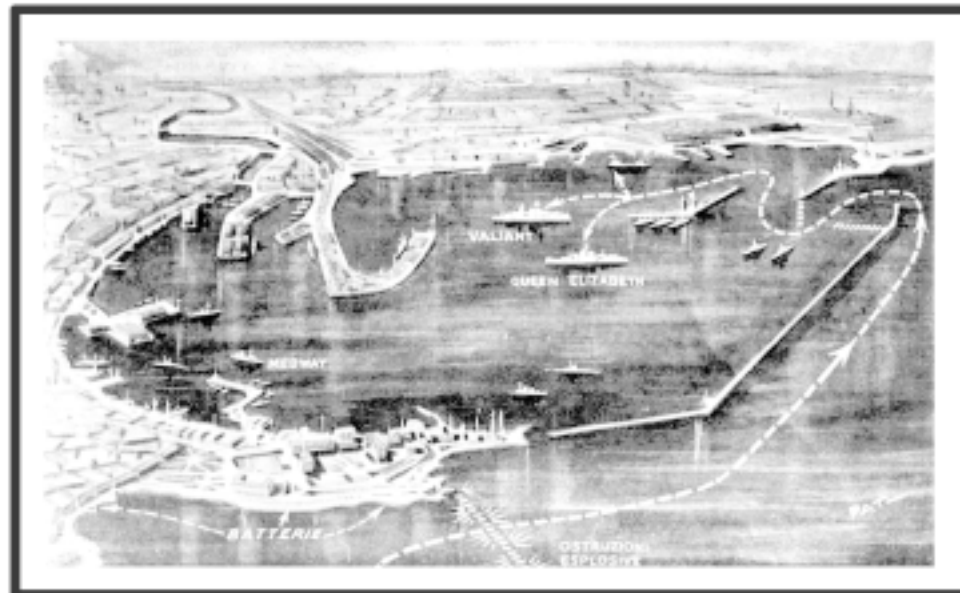
Το υποβρύχιο φορέας "Scize" - The submarine "Scize"

*Βατραχάνθρωποι με αναπνευστική συσκευή.
Frogmen with their breathing equipment*

*Ο αρχηγός της επιχείρησης Luigi Durand de la Penne.
The leader of the operation Luigi Durand de la Penne*

*Ο χάρτης της επιχείρησης στην Αλεξάνδρεια.
The map of the operation in Alexandria*

*Αεροφωτογραφία του λιμανιού της Αλεξάνδρειας.
An air photo of Alexandria's harbour*

Αγγλικός χάρτης του 1943 - English map, 1943

VI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

**ΙΤΑΛΙΚΗ ΑΝΑΚΩΧΗ ΚΑΙ Η
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΧΗ**

THE ITALIAN TRUCE AND THE PREPARATION FOR BATTLE

L'ARMISTIZIO ITALIANO E LA PREPARAZIONE PER LA BATAGLIA.

DER ITALIENISCHE SEITENWECHSEL

Οι μεγάλες ήττες του άξονα στη Βόρεια Αφρική δημιούργησαν ένα κλίμα ήττας στην Ιταλία, που είχε σαν αποτέλεσμα στις 25/Ιουλίου/43 να πέσει η φασιστική κυβέρνηση του Mussolini. Αμέσως ανέλαβε η νέα φιλοβασιλική κυβέρνηση του Badoglio και ο Mussolini συνελήφθη.

Στις 8 Σεπτεμβρίου του 1943 ανακοινώθηκε η ιταλική ανακωχή και έγινε η ανατροπή των πάντων. Η νέα ιταλική ηγεσία φάνηκε ανέτοιμη και απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει τη νέα κατάσταση και να προστατεύσει τα ιταλικά στρατεύματα που ήταν διασκορπισμένα από τη Γαλλία μέχρι τα Βαλκάνια και στο Ανατολικό μέτωπο.

Η Γερμανία είχε ήδη συντάξει το σχέδιο «Alarich», για την εξουδετέρωση της ιταλικής αντίστασης και άρχισε αμέσως την εφαρμογή του.

Οι Άγγλοι ήδη από το 1941 είχαν σχέδια επέμβασης στα Δωδεκάνησα, αλλά δεν εφαρμόστηκαν. Το 1943 με την ιταλική ανακωχή ο Τοόρτσιλ θεώρησε ευκαιρία να καταλάβουν οι Άγγλοι τα νησιά για να μπορεί να διαπραγματευθεί με την Τουρκία την είσοδό της στον πόλεμο και έτσι θα μπορούσε να ανεφοδιάσει καλύτερα την Ρωσία.

Οι Αμερικάνοι όμως δεν συμμεριζόντουσαν τόσο την ιδέα του Τοόρτσιλ, ίσως γιατί εκείνοι σκόπευαν στην ηγεμονία της περιοχής μετά τον πόλεμο. Αλλά και η Τουρκία δίσταζε να επέμβει γιατί φοβόταν τα γερμανικά αντίποινα.

Οι Γερμανοί με διαταγή του ιδίου του Χίτλερ θεωρούσαν σημαντικό την κατάληψη των νησιών για να κρατηθεί η ισορροπία στην περιοχή.

Οι ασαφείς ιταλικές οδηγίες και η αργοπορία των συμμάχων βοήθησε τους Γερμανούς της Ρόδου να γίνουν γρήγορα κύριοι της κατάστασης. Ήταν λιγότεροι, άλλα αποφασισμένοι και καλύτερα οπλισμένοι, με διοικητή τον Στρατηγό U. Kleeman, που με έξυπνες και γρήγορες κινήσεις, έγιναν κύριοι του νησιού και εν συνεχεία της Καρπάθου. Ο Ιταλός κυβερνήτης, ναύαρχος Campioni, που φέρθηκε με αφέλεια, συνελήφθη. Έτσι η περιοχή από την Κρήτη έως την Ρόδο παρέμεινε σε γερμανικά χέρια.

Η κατάληψη των αεροδρομίων της Ρόδου ήταν μεγάλη απώλεια και έθετε σε αμφισβήτηση όλο το μέλλον της επιχείρησης των συμμάχων στο Αιγαίο.

Αμέσως έφθασαν βρετανικές δυνάμεις στα νησιά που παρέμειναν σε ιταλικά χέρια. Το σχέδιο ήταν η ανακατάληψη της Ρόδου, η χρησιμοποίηση των αεροδρομίων της Κω, της ναυτικής βάσης της Λέρου και του στρατού της Σάμου.

ΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΙ

Οι Γερμανοί συνέλεξαν στρατεύματα ακόμη και από τη Ρωσία, διέθεταν αρκετά αεροπλάνα, αλλά υπήρχε μεγάλη έλλειψη στο ναυτικό.

Πρώτα επιτέθηκαν στα Επάνησα στις 15/ 16/Σεπτεμβρίου στην Κεφαλονιά και Κέρκυρα μέχρι στις 25 / 26/Σεπτεμβρίου και αμέσως μετά επιτέθηκαν στην Κω και Λέρο καταλαμβάνοντας σιγά σιγά τα μικρότερα νησιά αφήνοντας τελευταία την Κω και τη Λέρο. Η μεγαλύτερη απώλεια μετά την Ρόδο ήταν εκείνη της Κω στις 3 Οκτωβρίου, που συνελήφθησαν 1.388 Βρετανοί και 3.145 Ιταλοί και στέρησε την αεροπορική κάλυψη από τη Λέρο. Μετά την πτώση της Κω ακολούθησε η εκτέλεση όλων των Ιταλών αξιωματικών για να τρομοκρατήσουν την ιταλική φρουρά της Λέρου.

Μετά την πτώση της Κω ενισχύθηκε η παρουσία του συμμαχικού ναυτικού στο Αιγαίο και κατόρθωσαν να βυθίσουν αρκετά γερμανικά πλοία και να προκαλέσουν σοβαρές απώλειες στους Γερμανούς, που αναβάλανε την επίθεσή τους κατά της Λέρου.

Στις 7 Οκτωβρίου κατελήφθη και η Κάλυμνος χωρίς καμιά αντίσταση. Την επομένη στο στενό της Καρπάθου βυθίστηκε ύστερα από αεροπορική επίθεση το αντιτορπιλικό «H.M.S. Panther» και έπαθε σοβαρές ζημιές το καταδρομικό «H.M.S. Karlisle».

Στις 17 Οκτωβρίου βυθίστηκαν ακόμη 2 γερμανικά εμπορικά. Το ίδιο βράδυ τα αντιτορπιλικά «Μιαούλης» και «H.M.S. Harsley» βύθισαν 3 μικρά σκάφη μεταξύ Κω και Καλύμνου.

Στις 22 Οκτωβρίου έπεσαν σε ναρκοπέδιο ανατολικά της Καλύμνου το ελληνικό αντιτορπιλικό «Αδρίας», που έχασε την πλήρη του και το αγγλικό «H.M.S. Hurworth», που βυθίστηκε. Μετά 2 ημέρες στις 24 Οκτωβρίου βυθίστηκε και το αντιτορπιλικό «H.M.S. Eclipse» που έπεσε σε νάρκη στην ίδια περιοχή και βυθίστηκε. Υπήρξε μεγάλη απώλεια σε άνδρες μαζί και ο υποναύαρχος Todd. Στις 5 Νοεμβρίου υπήρχαν στο νησί τρία βρετανικά τάγματα πεζικού ενισχυμένα με μια πρχ. 25 λιβρών, καθώς και ένα απόσπασμα των ειδικών μονάδων L.R.D.G. και της S.B.S. δύναμης περίπου 100 ανδρών. Υπήρχαν επίσης τμήματα μηχανικού, διαβιβάσεων, υγειονομικού κ.τ.λ.

Στις 5 Νοεμβρίου ανέλαβε ο νέος Άγγλος διοικητής, ο ταξίαρχος Tinley, που αντικατέστησε το μέχρι τότε διοικητή ταξίαρχο Britorous.

Ο νέος διοικητής διέσπειρε τις συμμαχικές δυνάμεις και στους τρεις τομείς του νησιού, ώστε σε συνεργασία με τις ιταλικές πρ. να αποκρούσουν τον εχθρό στις ακτές.

Έτσι στον βορά εγκαταστάθηκε το 4^ο Buffs στο κέντρο το 2^ο R.I.F. και στον νότιο το 1^ο Kings Own. Επειδή δεν εμπιστευόταν τους Ιταλούς δε χρησιμοποίησε το ιταλικό τάγμα του αντισυνταγματάρχη Li Volsi. Επίσης λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων δε χρησιμοποιήθηκε ο ελληνικός Ιερός Λόχος που βρισκόταν στη Σάμο.

Η ΑΜΥΝΑ

Το αμυντικό σύστημα της Λέρου θεωρείται πρότυπο οχυρωματικής αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου. Για την άμυνα του νησιού υπήρξε ένα δίκτυο από επάκτιες και κεντρικές πυροβολαρχίες με περίπου 100 πυροβόλα που κάλυπταν όλο το νησί.

A) Εναντίον ναυτικών στόχων υπήρχαν πυροβόλα με δυνατότητα κάλυψης 360°.

B) Οι πρ. εναντίον των αποβάσεων δεν ήταν επαρκείς και δεν κάλυπταν όλους τους τομείς.

Συνολικά το δίκτυο των πρ. εναντίον ναυτικών στόχων και αποβάσεων διέθετε τρεις πρ. των 152mm (Ducci, Ciano, San Giorgio), 2 των 120mm (Farinata και Lago), 4 των 102mm, 1 των 90mm και 14 των 76mm.

Γ) Το αντιαεροπορικό δίκτυο αποτελούταν από 14 πυροβόλα των 102mm, 6 των 90mm, 38 των 76mm και 49 πολυβόλα.

Η διοίκηση και ο συντονισμός ολόκληρου του αντιαεροπορικού συστήματος ήταν η F.A.M. DI. C.A.T. (Fronte a mare Difesa Contro Aerea Territoriale) που βρισκόταν στην Πατέλλα και διέθετε και αερόφωνα για τον εντοπισμό αεροπλάνων.

Υπήρχαν και 17 φωτοηλεκτρικοί σταθμοί προβολέων για νυχτερινή στόχευση. Για την άμυνα των ναυσιάδμων και των όρμων στο Λακκί, το Παρθένι, το Πλεφούτι και τα Άλινια, οι είσοδοί τους έκλειναν με αλυσίδες, μεταλλικά δίχτυα, επιπλέοντα εμπόδια, εκρηκτικά και συρματοπλέγματα στις ακτές.

Γύρω από το νησί υπήρχαν μικρά σκάφη που περιπολούσαν συνεχώς, επίσης υπήρχαν ακόμη μερικά υδροπλάνα Cant. Z. 501 για απομακρυσμένες ναυτικές περιπολίες.

Υπήρχε ένα δίκτυο σηματοδοτήσεων, ένα δίκτυο παρατηρητηρίων και ένα δίκτυο βολής, και η υπηρεσία αγγελιαφόρων.

Δυνάμεις πεζικού εκτός των Άγγλων ήταν ένα ιταλικό τάγμα του 10^{ου} συντάγματος της μεραρχίας Regina με διοικητή τον αντισυνταγματάρχη Li Volsi, με έδρα το Μεροβίγλι. Υπήρχαν ακόμη μικρές μονάδες διάσπαρτες κοντά στις ακτές. Όλη αυτή η εντυπωσιακή διάταξη είχε όμως αρκετές αδυναμίες. Τα πυροβόλα ήταν ήδη τεχνικά ξεπερασμένα και πεπαλαιωμένα.

Τα πυροβόλα εναντίον ναυτικών στόχων 152/50 και τα 152/40 ήταν τα παλαιότερα από τις αρχές του αιώνα. Τα αντιαεροπορικά 102/35 ήταν ικανοποιητικά, αλλά τα 76/40 ήταν παλιά και ξεπερασμένα. Τα πιο καινούργια ήταν τα πολυβόλα Breda 37/54 αλλά υπήρχαν μόνο 3. Υπήρχαν ελάχιστα πολυβόλα 20mm. Και αρκετά των 13,2 mm. Αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτε σε αεροπλάνα που πετούσαν ψηλά.

Επειδή ήταν ακάλυπτα ήταν εύκολος στόχος. Οι διοικητές τους ήταν αξιωματικοί του πυροβολικού ενώ το προσωπικό ήταν ναύτες. Οι επικοινωνίες ήταν ανεπαρκείς και όλο το αμυντικό σύστημα με τις αδυναμίες του ήταν γνωστό στους Γερμανούς, πρώην συμμάχους των Ιταλών, που διάλεξαν τα λιγότερο εκτεθειμένα μέρη για την απόβαση.

Μετά την πτώση της Κω η γερμανική αεροπορία δρούσε ανενόχλητη. Οι πυκνοί βομβαρδισμοί προετοίμασαν το έδαφος και έφθειραν σοβαρά την άμυνα της Λέρου, του μοναδικού νησιού που μπορούσε ακόμη να αντισταθεί.

Στην αρχή οι βομβαρδισμοί ήταν συγκεντρωμένοι στο Παρθένι που είχαν καταφύγει τα περισσότερα πλοία.

Εναντίον των αεροπλάνων η αντιαεροπορική άμυνα έριξε 150.000 βλήματα.

Από τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς βυθίσθηκαν αρκετά πλοία.

Στις 26 Σεπτεμβρίου βυθίσθηκε στο Λακκί το καμάρι του Ελληνικού ναυτικού, αντιτορπλικό «Βασίλισσα Όλγα» και το Αγγλικό αντιτορπλικό «H.M.S. Intrepid» Την 1η Οκτωβρίου προσάραξε στο Παρθένι το παλιό ιταλικό αντιτορπλικό «Euro» και η ναρκοθέτιδα «Legnano».

Στις 7 Οκτωβρίου βυθίσθηκε στο στενό της Καρπάθου το αγγλικό αντιτορπι-

λικό « H.M.S. Panther » και υπέστη σοβαρές ζημιές το καταδρομικό « H.M.S. Carlisle »

Στις 13 Νοεμβρίου βυθίσθηκε ανοικτά της Κω το αγγλικό ανυτορπλικό « H.M.S. Dulverton » από τις νέες τηλεκατευθυνόμενες βόμβες Hs. 293Α- 1. Πολλά άλλα έπαθαν ζημιές. Χάθηκαν αΐτανδρα τα αγγλικά υποβρύχια «Trooper» και «Simoon».

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΩΝ

Οι πραγματικοί βομβαρδισμοί άρχισαν στις 26 Σεπτεμβρίου και είναι οι ακόλουθοι:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΔΡΟΜΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ
26-Σεπ	2	25
26-Σεπ	1	30
29-Σεπ	3	60
30-Σεπ	3	60
1-Οκτ	6	46
4-Οκτ	4	50
5-Οκτ	5	79
6-Οκτ	5	78
7-Οκτ	5	80
8-Οκτ	4	18
9-Οκτ	6	29
10-Οκτ	3	76
11-Οκτ	3	24
12-Οκτ	8	62
14-Οκτ	3	65
15-Οκτ	10	34
16-Οκτ	11	76
17-Οκτ	7	28
18-Οκτ	2	28
19-Οκτ	6	24
20-Οκτ	2	28
22-Οκτ	11	44
23-Οκτ	5	47
24-Οκτ	4	15
25-Οκτ	4	16
26-Οκτ	11	50
27-Οκτ	4	16
30-Οκτ	1	5
31-Οκτ	1	6
Για τις 7 επόμενες ημέρες έως στις 7 Νοεμβρίου υπήρξε μια παύση των βομβαρδισμών.		
7-Νοε	10	40
8-Νοε	6	24
9-Νοε	4	16
10-Νοε	12	65
11-Νοε	8	42
ΣΥΝΟΛΟ	180	1396

GOVERNO DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO
L E R O

n. 14 di prot.

Lero, li 24 settembre 1943

A TUTTI GLI UFFICI DEL GOVERNO
A TUTTE LE DELEGAZIONI

OGGETTO

Norme riflettenti il collegamento degli Uffici con la
Autorità militari Inglesi .

~~Le~~ rapporti con le autorità militari Inglesi devono essere impropria-
tati sulla base della massima collaborazione e dignità.

~~Solo~~ i Direttori dei singoli uffici possono avere rapporti diretti
con la autorità Inglesi per il collegamento, prendendo iniziative, e solo
per ~~gli~~ affari riflettenti il loro servizio.

Di ogni attività in tal senso dovrà essere tempestivamente edotte
il Gabinetto .

IL GOVERNATORE
Luigi Mascherpa

*Διαταγή του ναυάρχου Mascherpa σχετικά με τις σχέσεις Άγγλων-Ιταλών. Ο ναύαρχος Mascherpa υπογράφει ως κυβερνήτης Δωδεκανήσου.
An order of Admiral Mascherpa determining the relationships between England and Italy. Admiral Mascherpa here signs as Governor of Dodecanese*

ΙΤΑΛΙΚΑ ΠΛΟΙΑ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ - *ITALIAN SHIPS OF LEROS*

Κανονιοφόρος "Legnano"
The gunboat "Legnano"

Κανονιοφόρος "Azio"
The gunboat "Azio"

M.A.S.

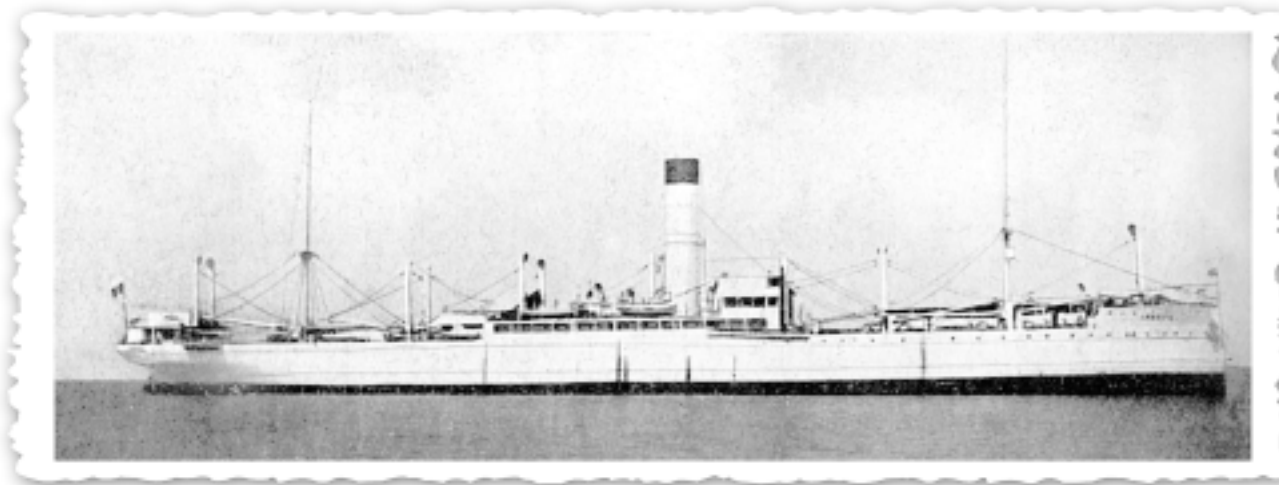
Αντιτορπλικό "Crispi"
The destroyer "Crispi"

*Πλοίο υποστήριξης υποβρυχίων "A. Volta"
The submarines' support craft "A. Volta"*

Υδροφόρος "Adda" - The water-tanker "Adda"

Μεταγωγικό "Asmara" - The transport ship "Asmara"

ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΙΚΟ "EURO" - *THE DESTROYER "EURO"*

Απόφθεγμα του πλοίου: *RAPIDO VELOCIOR EURO* - *The ship's dictum: RAPIDO VELOCIOR EURO*

Το μετάλλιο του αντιτορπιλικού Euro. (συλλογή: Ιωάννης Παραπονιάρης) Το Λατινικό "Euro" προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό όνομα του Ν.Α. ανέμου Εύρος (Σιρόκος).

"Euro" 's medal (collection: Ioannis Paraponiaris). The Latin word "Euro" derives from the ancient name of the south-east wind Euros (Siroccos)

Το "EURO" στο λιμάνι της Τρίπολης στη Λιβύη χτυπημένο στην πλώρη από αγγλική torpille
"EURO" hit in the bow by an English torpedo outside Tripoli's harbour in Libya

Ο κυβερνήτης του "Euro" Vit. Meneghini εκτελέστηκε από τους γερμανούς.

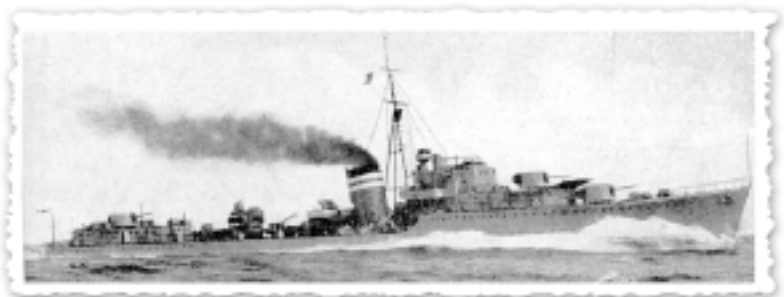
"Euro" 's captain Vit. Meneghini was executed by the Germans.

*Το "HMS Echo" μετέπειτα ελληνικό "Σαλαμίς"
"HMS Echo", afterwards Greek "Salamis"*

HMS Belvoir

HMS Jervis

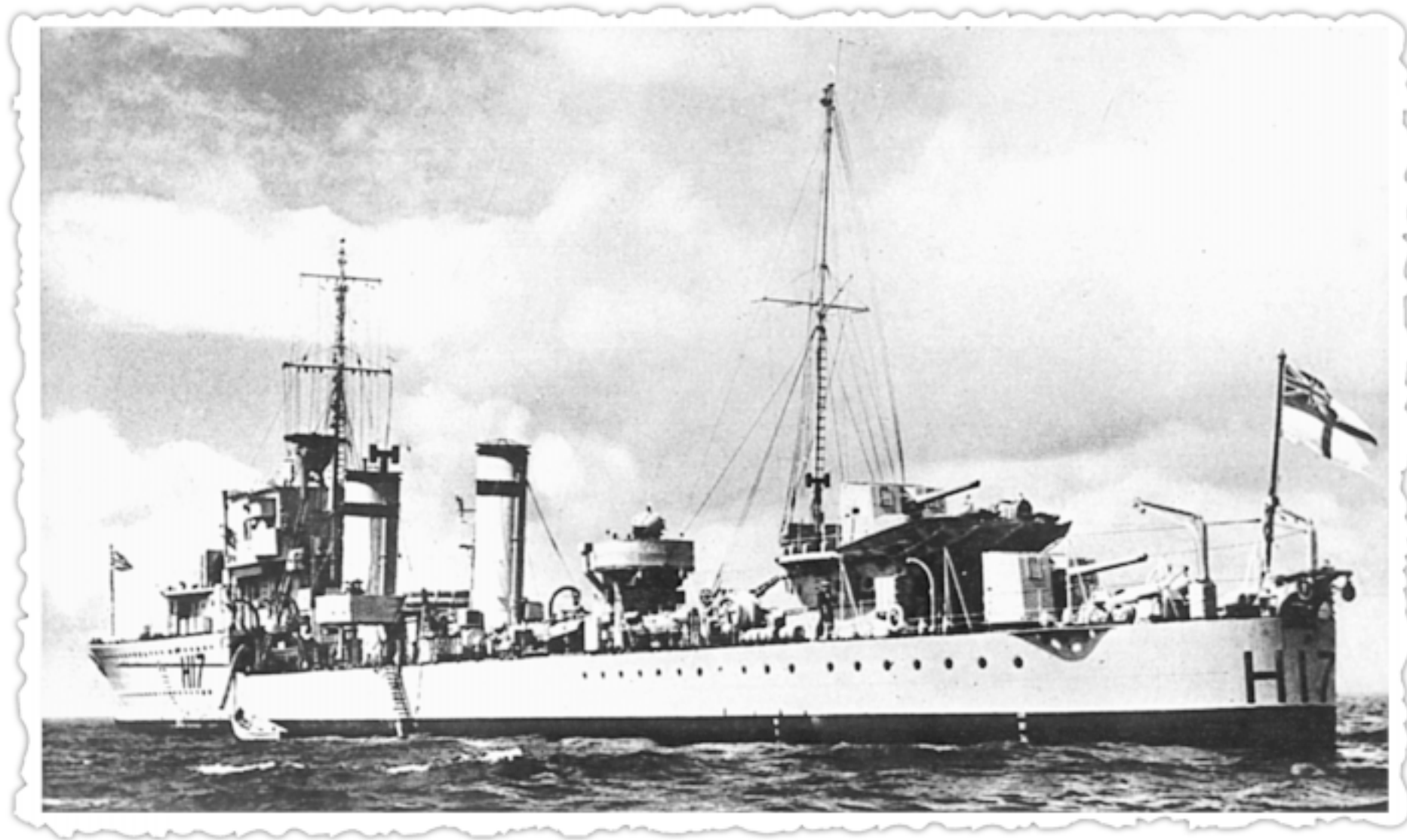
*Η Γερμανική τηλεκατευθυνόμενη βόμβα που βύθισε το Dalverton
The German remote-controlled bomb that sank Dalverton*

HMS Eclipse

HMS Faulknor

HMS Eclipse (συλλογή Peter Schenk) -HMS Eclipse (collection: Peter Schenk)

VII. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΒΥΘΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ

THE SINKING OF THE DESTROYER "VASSILLISSA OLGA"

L'AFFONDAMENTO DEL CACCIATORPEDINIERE "VASSILLISSA OLGA"

DIE VERSENKUNG DES ZERSTÖRERS " VASSILLISSA OLGA"

Το ενδοξότερο πλοίο του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο θρύλος του "Βασίλισσα Όλγα" δημιουργήθηκε, διότι υπήρξε ένα θαυμάσιο πλοίο με ένα χαρισματικό κυβερνήτη και ένα εξαιρετικό και πειθαρχημένο πλήρωμα.

Κατασκευάσθηκε στα αγγλικά ναυπηγεία Yarrow, το 1936/ 1938. Το 1941 μετασκευάσθηκε στην Καλκούτα.

Έλαβε μέρος στις επιχειρήσεις του 1940/1943, σε συνοδείες νηοπομπών και στις επιχειρήσεις του Tobruk.

Το 1942, σε συνεργασία με το αγγλικό A/T Petard, βύθισε, κοντά στη Βεγγάζη, το Ιταλικό Υ/B Varsciek. Τον Ιανουάριο 1943 βύθισε στην περιοχή της Παντελλαρίας το ιταλικό πειρελαιόφορο Stromboli. Τον Ιούνιο 1943, σε συνεργασία με το αγγλικό A/T Jervis, βύθισε ιταλική νηοπομπή αποτελούμενη από 2 πολεμικά και 2 πλοία συνοδείας, μεταξύ αυτών και το A/T Castore.

Στη συνέχεια έλαβε μέρος στις επιχειρήσεις κατάληψης της Παντελλαρίας και στην απόβαση στη Σικελία.

Τον Σεπτέμβριο του 1943, μετά την ανακωχή της Ιταλίας, έδρασε στα Δωδεκάνησα.

Σε συνεργασία με τα αγγλικά A/T Faulknor και Eclipse, βύθισε κοντά στην Αστυπάλεια, γερμανική νηοπομπή, αποτελούμενη από τα φορητά Pluto και Paolo και το πλοίο συνοδείας Νο 2104.

Στις 22 Σεπτεμβρίου φθάνει για πρώτη φορά στη Λέρο μεταφέροντας στρατιώτες και πολεμικό υλικό.

Το πρωί της 26ης Σεπτεμβρίου 1943, ημέρα Κυριακή, μόλις έχει φθάσει και ενώ ήταν αραγμένο στο Λακκί της Λέρου μαζί με το αγγλικό H.M.S. Intrepid, δέχονται επίθεση από 62 γερμανικά αεροπλάνα Ju 88 της πρώτης μοίρας βομβαρδισμού (L.G.1) του 10 αεροπορικού σώματος.

Το πλοίο δέχθηκε αρκετά πυρά, αλλά το μοιραίο πλήγμα ήταν δύο βόμβες που έπεσαν με αποτέλεσμα το πλοίο να κοπεί στα δύο, και να βυθισθεί στις 10.11΄.

Απωλέσθηκαν ο κυβερνήτης πλωτάρχης Γ. Μπλέσσας, 5 αξιωματικοί, 10 υπαξιωματικοί και 54 ναύτες. Από τους Άγγλους ναύτες που επέβαιναν χάθηκαν τρεις, και επίσης 6 έλληνες (από τους οποίους οι 3 ήταν Λεριοί) ναυτικοί του φορητού Taganrog.

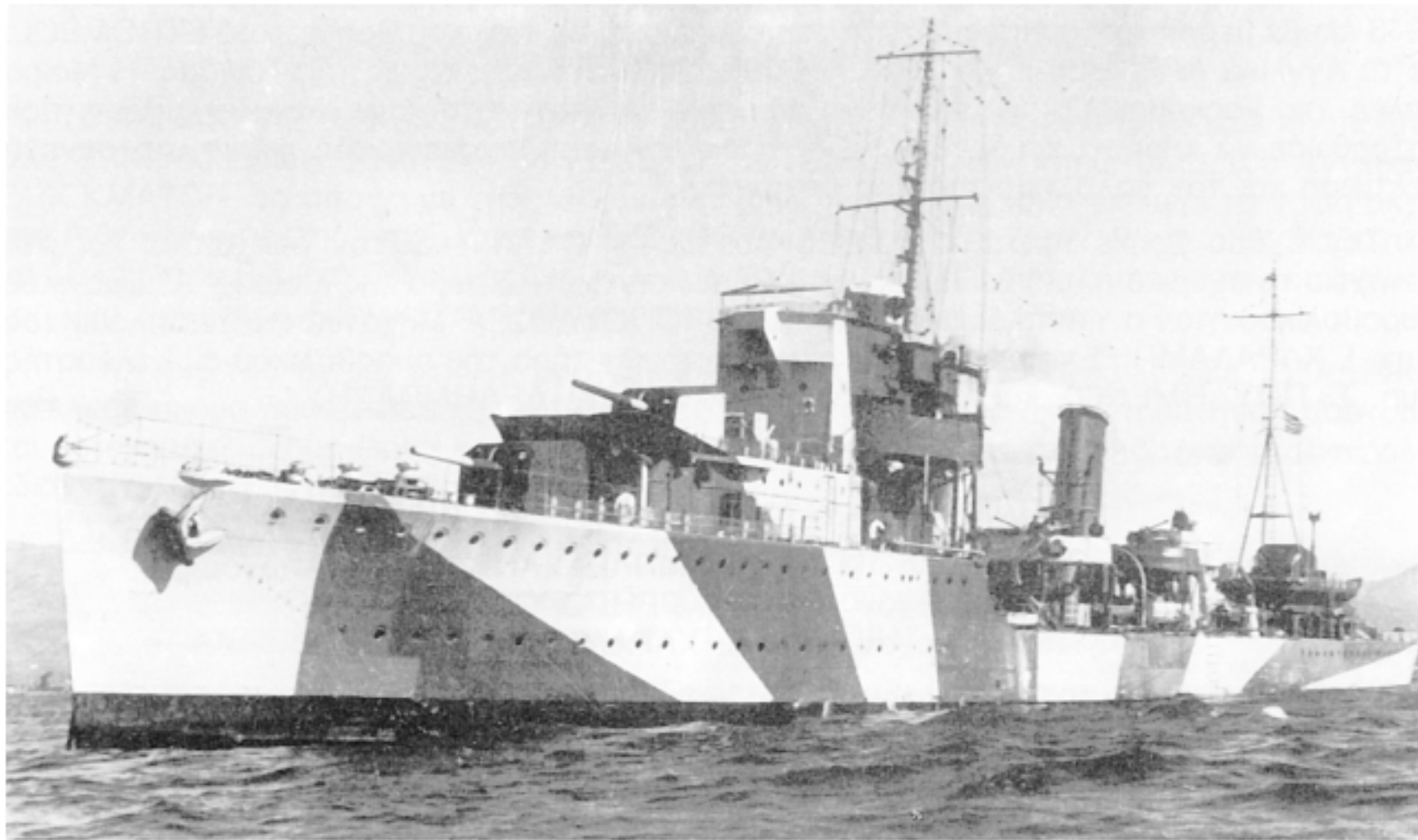
Τον Μάρτιο/1948 έφθασε στη Λέρο αντιπροσωπία της κυβέρνησης από τους υπουργούς των ναυτικών Σακελλαρίου, τύπου Μπαλιτζί και το διοικητή των αντιτορπιλικών πλοίαρχο Λάππα, για να παραλάβουν και να μεταφέρουν στην Αθήνα τα οστά των νεκρών του Β. Όλγα. Τα οστά βρισκόντουσαν στο οστεοφυλάκιο του Αγίου Ιωάννου. Μετά από τιμητική τελετή με μεγάλη παρουσία πλήθους τα οστεοφυλάκια μεταφέρθηκαν στο αντιτορπιλικό Πυρπολητής και από εκεί στην Αθήνα.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ.

Το πρώτο μνημείο του Β. Όλγα στήθηκε το 1945 στο ναύσταθμο της Σαλαμίνας πάνω στο δίδυμο πύργο του πρώην ιταλικού αντιτορπιλικού Turbine. Στο Λακκί υπάρχει το μνημείο με την προτομή του κυβερνήτη και τα ονόματα των νεκρών αξιωματικών, υπαξιωματικών και ναυτοδιόπων της Βασίλισσας Όλγας. Στο Αργοστόλι υπάρχει η προτομή του αντιπλοίαρχου Γ. Μπλέσσα. Μερικά αντικείμενα από το πλοίο βρίσκονται στο μουσείο «Μανόλης Ήσυχος» στη Λέρο. Ο θυρεός, η πυξίδα, το διαστημόμετρο χειρός και τμήμα του πηδαλίου βρίσκονται στο «Ναυτικό μουσείο της Ελλάδος», στη Φρεατίδα του Πειραιά.

Ο θυρεός του "Βασίλισσα Όλγα" - The escutcheon of "Vassilissa Olga"

Το θρυλικό αντιτορπλικό Βασίλισσα Όλγα - The legendary destroyer "Vassilissa Olga"

Ο κυβερνήτης του
B.O. πλωτάρχης Γ.
Μπλέσσας.
Απωλέσθη κατά τη
βύθιση.

Lieutenant Com-
mander G. Plessas,
Captain of V.O.
Lost at the sinking

Ο υποπλοίαρχος
Δ. Μπόστις

Lieutenant D.
Bostis

Ο υποπλοίαρχος
Α. Σακίπης.
Απωλέσθη κατά
τη βύθιση

Lieutenant A. Sakipes.
Lost at the sinking

Από αριστερά, ο σημαιοφόρος Ν. Δελαγραμμάτικας, ο υποπλοίαρχος Μ. Γρηγορόπουλος που απολέσθη κατά τη βύθιση και ο ανθυποπλοίαρχος Ε. Δανιήλ
From the left: colour bearer N. Delagrammatikas, Lieutenant M. Gregoropoulos who was lost at the sinking and Second Lieutenant E. Daniel

Χριστούγεννα 1942. Σε δεξαμενή στην Καλκούτα. (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)

Christmas of 1942. On a tanker in Calcutta (collection: George Sioulas)

Α/Α πολυβόλου Rheinmetall (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)

Anti-aircraft machine-gun Rheinmetall (collection: George Sioulas)

Καλκούτα 12/01/42. Ναύτης του Β.Ο. με Ινδούς στρατιώτες (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)

Calcutta, 12/01/42. A sailor of V.O. with Indian soldiers (collection: George Sioulas)

Σούδα 7/11/40. Ο σημαιοφόρος Γ.Μώρακης (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)

Souda, 7/11/40. The colour bearer G. Morakis (collection: George Sioulas)

Καλκούτα 1942 (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)

Calcutta, 1942 (collection: George Sioulas)

Φορηγίδα παίρνει τους χρησιμοποιημένους κάλυκες από το Β.Ο. (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)

Transport ship transferring used cartridges from the V.O. (collection: George Sioulas)

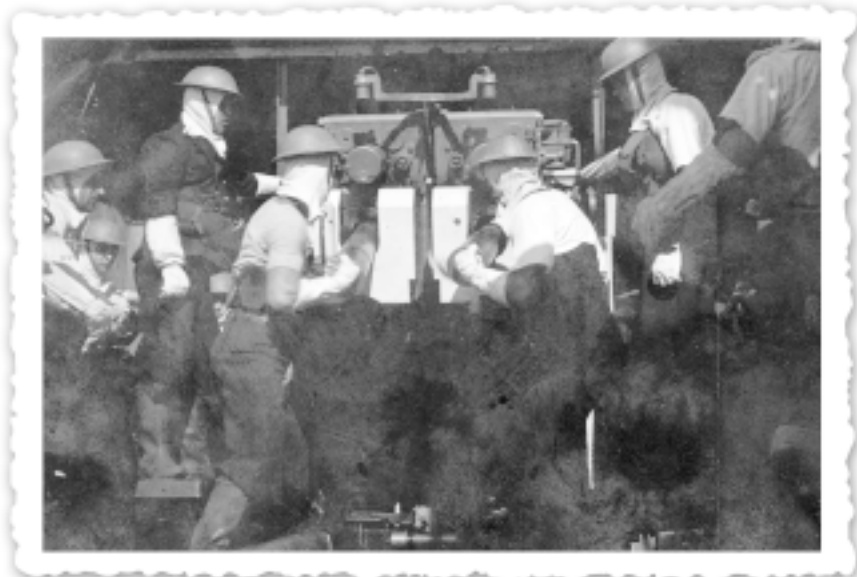
Έλληνες στρατιώτες Μέσης Ανατολής και ναύτες του Βασιλίσσα Όλγα. (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)
Greek soldiers who fought in the Middle East with sailors of Vassillissa Olga (collection: George Sioulas)

Ναύτης του Βασιλίσσα Όλγα
(συλλογή: Γιώργου Σιούλα)
A sailor of Vassillissa Olga (collection: George Sioulas)

Καλκούτα, Νοέμβριος 1941. Ναυτικό άγημα του Β.Ο. παρελαύνει. (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)
Calcutta, November 1941. A naval corps of Vassillissa Olga is parading (collection: George Sioulas)

Ομοχειρία δίδυμου πυροβόλου (συλλογή: Γιώργος Σιούλας)
Twin gun's operators (collection: George Sioulas)

Στη δεξαμενή στην Καλκούτα (συλλογή: Γιώργου Σιούλα)
On the tanker in Calcutta (collection: George Sioulas)

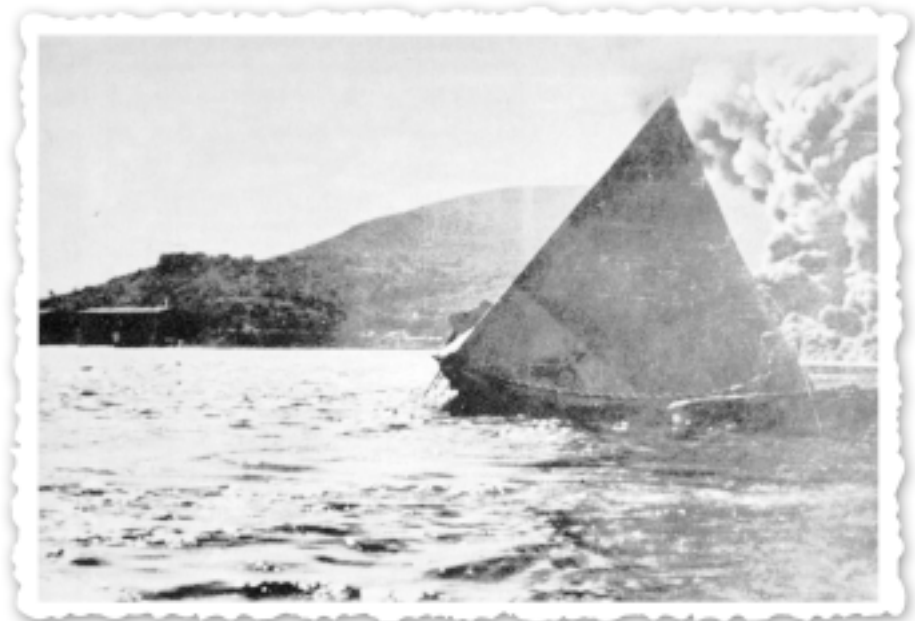

Πυκνοί καπνοί καλύπτουν το χώρο του ναυαγίου, η πλώρη επιπλέει ακόμη. Αριστερά το Intrepid

Thick smoke is covering the wreck's area, while the bow is still floating. Intrepid is visible on the left

Ενώ η αποκομμένη πλώρη του πλοίου βυθίζεται, ακούγεται μιά φωνή απ' όλους τους ναυαγούς "ΖΗΤΩ η ΟΛΓΑ".

While the ship's cut bow is sinking, the survivors are crying "Hurrah OLGA!"

II. ΤΑ ΔΙΑΔΗΜΑΤΑ ΟΣΩΝ ΑΡΘΡΑ ΤΩΝ ΧΕΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΗΣ ΟΥΑΣΝ.

- 1.- 'Η τεραστία επιτυχία των έχθρικών βομβαρδιστικών θρβίλεται εις την ανανόκλητον σκόπευσιν λόγω παντελοῦς ἄλλειψως Α/Α φεδγιστος ἐκ μέρους των πυροβολείων Εηρῆς (Τά πυροβολεία Εηρῆς εὑρίσκοντο εις τὰς χείρας των Ἰταλῶν)
- 2.- 'Η διάσωσις τοῦ μεγαλύτερου μέρους των τραυματιῶν θρβίλεται κυρίως εις τὴν ἀνάπτυξιν ἀτομικῆς πρωτοβουλίας ἐκ μέρους των ἰθυδόντων εις ἕκαστον τμήμα τοῦ πλοίου.
- 3.- 'Η διάσωσις πάντε ναυτῶν διὰ τῆς παρατυπίδος ἀσφαλείας τοῦ ὑποφόρηματος ναυτῶν, ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην ἀξίαν τοιοῦτων παραφυτίδων.

III. ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΒΑΘΜΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ

- 1.- Δύναμαι νά ἐκφρασθῶ μόνου δι' ἐπαύλων δι' ἅπαντας τοὺς ἐπιβαίνοντα τοῦ ἀντ/κοῦ "Β.ΟΛΓΑ".
- 2.- 'Η ἐμμονή τοῦ Α/Α προσωπικοῦ εις τὰς θέσεις μάχης παρά τὸν τραυματισμὸν των, τὸν συνεχιζόμενον σφοδρὸν καλυβολισμὸν καὶ τὴν βεβαιότητα ὅτι τὸ πλοῖον θά βυθισθῇ μετ' ὀλίγον.
- 3.- 'Η προσπάθεια ὅπως στεγανοποιήσων τὸ πλοῖον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς βυθίσσεως των καὶ ὅπως διασώσων ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερους τραυματίας.
- 4.- Τὰ παραδείγματα τραυματιῶν οἵτινες ἀλέπευον τοὺς προστρέξαντας ὅπως τοὺς διασώσων εἶδοντασ ὡσ θικαιρολογητικὸν ὅτι ὅπως-ἔήποτα θά ἀποθάνουν ἐκ των τραυμάτων των, ἐποδεικνύουν τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ ὁλοφου ἐνεκνέετο τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου καθὼς καὶ τῆ ἀδικοθυεῖαν καὶ αὐταπάρνησιν αὐτοῦ ἣτις υπῆρξεν ἀνωτέρα κρίσεως μνείας.

θροτείνω ὅπως εις ἅπαντες ἀπονειμηθῶσι ἠθικαὶ ἀμοιβαί.

Ἀλεξάνδρεια 11.10.43

Ὁ Ἀνθ/ρχος Ε.ΔΑΝΙΗΛ

ΠΡΟΣ : Α.Σ.

Ἰστορικὸν ἀπόθεμα Ἀντ/κοῦ "Β.ΟΛΓΑ"
ἐπὶ Γερμανικῶν ἀεροσκαφῶν.

1.- Ἐχω τὴν τιμὴν νά ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὴν ἐμκλοχὴν μετὰ τοῦ ἔχθροῦ τῆν 26.9.43 ὁ κυβερνήτης μου καὶ οἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ Κ.Ε.Υ.Θ.Π. ἀριστοίμοι ὡσ διὰ ὄχουαί του ἀπογεύθησαν, παραμείνας δὲ ἀγαθότερος παρέλαβα τὴν Κυβέρνησιν τοῦ ἀντ/κοῦ "Β.ΟΛΓΑ".

2.- Συμφώνως τῷ ἀρθρῶ 630 τοῦ ΚΕΥΘΠ, τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πλοίου μὴ καταρθωθέντος νά διασωθῇ ὑποβλήξω συνημμένως ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς παρ. ἐγ. ὡσ κάτωθι:

- α- Τὸ ἔργον τοῦ πλοίου κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς μάχης.
- β- Διὰ δῆγματα ὅσον ἀγορὰ τῶν χειρισμῶν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν των ὀπλων.
- γ- Συμπεριφορὴν των ἈΕ/τικῶν, βαθμοφόρων καὶ πληρώματος ὡσ καὶ προτάσεις διήθητικῆς ἀμοιβῆς.
- δ- Ὀνομαστικὸς πίναξ:
 - 1) Διασωθέντων
 - 2) Τραυματισθέντων
 - 3) Ἀπαλεσθέντων
 - 4) ἀλλοβιωθέντων εις Η.Π. ΑΕΡΟΥ

Εὐπειθέτατος ἰ
Ε.ΔΑΝΙΗΛ Ἀνθ/ρχος Π.Ν.

Τιμητική εκδήλωση στους
τάφους των νεκρών του Β.Ο.
(συλλογή Τάσου Κανάρη)

Tribute to V.O.'s dead heroes, in
the cemetery (collection: Tassos
Kanaris)

Λέρος 1948. Η μετακομιδή των λειψάνων των νεκρών του Β.Ο. - Leros, 1948. The translation of relics of V.O.'s dead officers

Το πρώτο μνημείο του Βασίλισσα Όλγα στην ομώνυμη προβλήτα στον ναύσταθμο Σαλαμίνας. Που στήθηκε στις 25/08/45 και αποτελείται από το δίδυμο πύργου του Ιταλικού ανυτορπλικού "Turbine".

The first monument dedicated to Vassillissa Olga standing in the pier, which was named after the ship, at Salamina's aircraft base. It was built on the 25/08/45 and consists of the twin turret of the Italian destroyer "Turbine"

Το μνημείο στη Λέρο - The monument on Leros

*Άνδρες του Β.Ο. σήμερα
Men of "Vassilissa Olga"'s crew today*

Η ΒΥΘΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΔΙΚΟΥ Η.Μ.Σ. INTREPID.

Την ίδια ημέρα που βυθίστηκε το Β. Όλγα έπαθε σοβαρές ζημιές και το Η.Μ.Σ. Intrepid. Για μεγαλύτερη προστασία το πλοίο με την βοήθεια αγγλικών και ιταλικών σκαφών μεθόρμισε στο ανατολικό άκρο του όρμου σε απόσταση 300 μέτρων από την ακτή. Εκεί το βρήκαν στις 16. 40' και το αποτελείωσαν τα γερμανικά αεροπλάνα. Την επομένη ημέρα στις 02.00' βυθίστηκε και το Η.Μ.Σ. Intrepid.

Από την καταστροφή του πλοίου σκοτώθηκαν επτά ναύτες και σήμερα οι τάφοι των έξι βρίσκονται στο αγγλικό νεκροταφείο της Λέρου. Αγνοούνται οκτώ. Συνολικά απωλέσθηκαν δύο αξιωματικοί και 13 υπαξιωματικοί και ναύτες.

*Οι τάφοι των ναυτών του Intrepid στο αγγλικό νεκροταφείο της Λέρου
The graves of Intrepid's sailors in Leros' English cemetery*

To H.M.S. Intrepid

*Ο Θυρεός του
H.M.S. Intrepid
The escutcheon
of H.M.S.
Intrepid*

ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΙΚΟ ΣΥΝΟΔΕΙΑΣ L 67 «ΑΔΡΙΑΣ»

Το αντιτορπιλικό «Αδρίας», πρώην αγγλικό «H.M.S. Border», ήταν αντιτορπιλικό συνοδείας τύπου HUNT III, που παραχωρήθηκε από το Βρετανικό Ναυτικό στις 20/Ιουλίου/1943 στο Newcastle. Το όνομα του το πήρε από τον ιταλικό ποταμό Αδρία, που έδωσε το όνομα του στην Αδριατική, ώστε να τιμηθούν τα κατορθώματα του Ελληνικού Ναυτικού, εναντίον των Ιταλών, στην Αδριατική. Πρώτος Κυβερνήτης ήταν ο Αντιπλοίαρχος Ι. Τούμπας. Έλαβε μέρος στις μάχες της Μεσογείου και βύθισε το γερμανικό υποβρύχιο U 553 και έβλαψε σοβαρά το U 623.

Πήρε μέρος στη μάχη των Δωδεκανήσων. Την νύχτα, στις 22 Οκτωβρίου, ο «Αδρίας» μαζί με το αγγλικό αντιτορπιλικό «Hurworth», σε αποστολή βομβαρδισμού των λιμανιών Καλύμνου και Κω, έπεσε σε νάρκη και αποκόπηκε η πλώρη του, με απώλεια 21 μελών του πληρώματος και 30 τραυματίες. Το «Hurworth», στην προσπάθεια να βοηθήσει τον Αδρία, πέφτει σε νάρκη και βυθίζεται με απώλεια σχεδόν όλου του πληρώματός του, 143 νεκροί και αγνοούμενοι.

Ο «Αδρίας» χωρίς την πλώρη κατόρθωσε να φθάσει στον όρμο του Γκιουμουτλούκ στην Τουρκία και με μικρές επισκευές κατόρθωσε να αποπλεύσει την 1^η Δεκεμβρίου, κυριολεκτικά κάτω από τα μάτια των Γερμανών της Κω και της Ρόδου. Έφθασε στην Αλεξάνδρεια, στις 6 Δεκεμβρίου, σε ένα πανδαιμόνιο χαράς από τα ελληνικά και συμμαχικά πληρώματα.

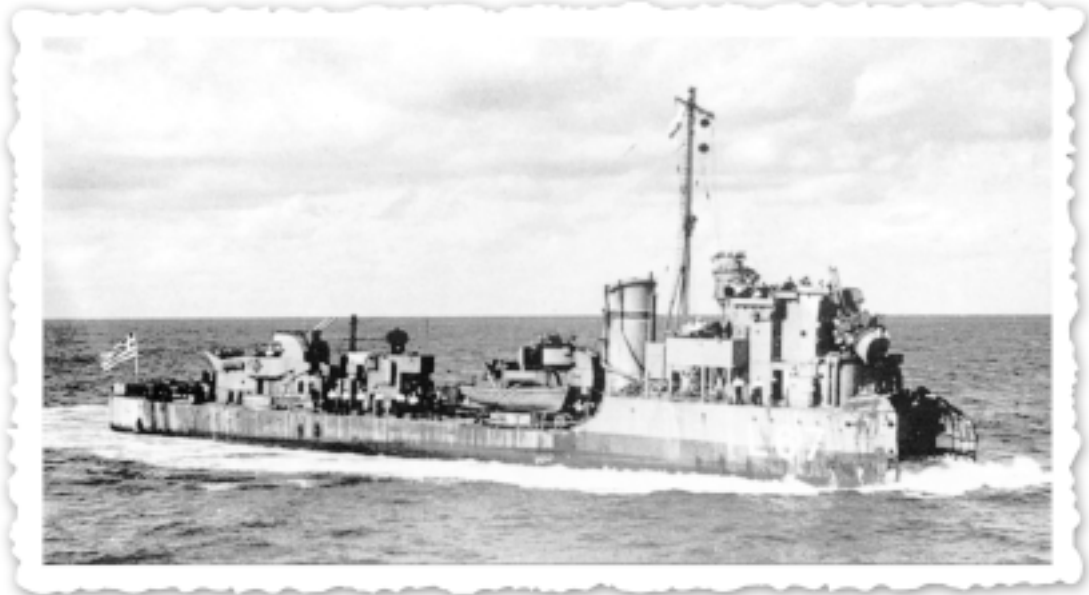
Το πλοίο, μετά την διάσωσή του, παρέμεινε στην Αλεξάνδρεια και με την απελευθέρωση της Ελλάδας επέστρεψε στον Πειραιά μαζί με τα άλλα πλοία του στόλου.

Η επισκευή του όμως, δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της λήξεως του πολέμου. Το όνομά του δόθηκε σε πλοίο της ίδιας κλάσης, που παραλήφθηκε από την Αγγλία, το 1946.

Από το 1994, το όνομα «Αδρίας», φέρει φρεγάτα του Πολεμικού μας Ναυτικού.

*Ο κυβερνήτης και οι ναύτες του "Αδρία" στην Αλεξάνδρεια
The Captain and the sailors of "Andrias" in Alexandria*

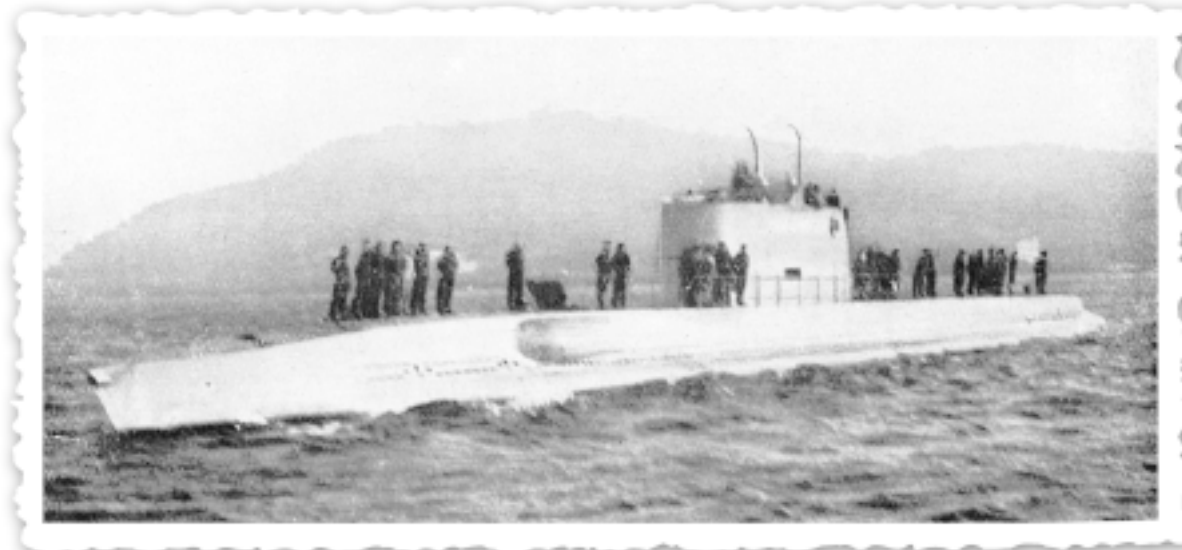
*Το "Αδριάς" με κομμένη την πλώρη πλέει προς Αλεξάνδρεια.
"Andrias" is sailing to Alexandria with its bow cut.*

*Ο κυβερνήτης του Hurworth πλοίαρχος Wright στο κέντρο και δεξιά ο ναύαρχος Ι.Τούμπας, στο μνημείο του "Αδριάς".
In front of "Andrias" monument: Captain Wright, Master of Hurworth in the center and on his right side Admiral I. Toumbas.*

*Αναμνηστική πλακέτα με το Θυρεό και τις σημαντικότερες στιγμές από την ιστορία του ανυποβλήτου "Αδριάς".
A commemorative plate with the escutcheon and the most important moments of "Andrias" inscribed on it*

*Το Υ/Β "Κατσώνης". Βυθίστηκε κοντά στη Σκιάθο στις 14/09/1943
The submarine "Katsonis". It was sunk near Skiathos on the 14/09/1943*

VIII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

THE FORCES OF THE OPPONENTS

LE FORZE DEGLI AVVERSARI .

DIE KRÄFTE DER GEGNER

Στις 3 Οκτωβρίου 1943, γερμανικές δυνάμεις αποβιβάζονται στην Κω και καταλαμβάνουν το νησί με πολύ μικρές απώλειες. Το Νοέμβριο μετά από μεγάλη αντίσταση κατελήφθη και η Λέρος. Τα υπόλοιπα νησιά και η Σάμος δεν αντιστάθηκαν.

ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ.

I. ΝΑΥΤΙΚΟ

A) ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Το γερμανικό ναυτικό εκτός από ορισμένα υποβρύχια ήταν σχεδόν ανύπαρκτο. Με την ιταλική ανακωχή όμως οι Γερμανοί κατόρθωσαν να κυριεύσουν μερικά ιταλικά πλοία και να μεταφέρουν μερικά αποβατικά από το Δούναβη μέχρι τη Μαύρη θάλασσα και διά μέσου των Δαρδανελίων στο Αιγαίο και να φτιάξουν ένα μικρό αποβατικό στόλο. Σύμφωνα με την έρευνα του Μάνου Μαστοράκου που δημοσίευσε το περιοδικό «Πόλεμος και ιστορία αρ. 35 Νοέμβριος/2000». Οι Γερμανοί διέθεταν στο Αιγαίο τις εξής ναυτικές δυνάμεις:

- α) Ο 9^{ος} στολίσκος από 6 παλιά ιταλικά αντιτορπιλικά υπό τη διοίκηση του αντιπλοιάρχου Β. Ρίντε
- β) Ο 12^{ος} στολίσκος ναρκαλιευτικών που αποτελούταν από 10-12 πλοία.
- γ) Ένα υποβρύχιο το U-565.
- δ) Ο 21^{ος} ανθυποβρυχιακός στολίσκος με διοικητή τον πλωτάρχη Γκ. Μπράντ που περιλάμβανε 1 πρώην ιταλικό αντιτορπιλικό, 2 ναρκοθέτιδες και 11 ανθυποβρυχιακά σκάφη κυρίως πρώην αλιευτικά, τα 5 εκ των οποίων ήταν ξύλινα.

B) ΑΓΓΛΟΙ

Οι Άγγλοι ήταν πάντα κυρίαρχοι στη Μεσόγειο. Για την κάλυψη των επιχειρήσεων στα Δωδεκάνησα διέθεταν:

- α) 8 αντιτορπιλικά (6 αντιτορπιλικά στόλου και 2 τύπου hunt).
- β) 10 υποβρύχια
- γ) 16 ταχύπλοα MI και 3 της R.A.F.
- δ) 10 καίκια.

Αυτά τα σκάφη αργότερα ενισχύθηκαν με αντιτορπιλικά και καταδρομικά.

Γ) ΙΤΑΛΟΙ

Οι Ιταλοί διέθεταν αρκετά πλοία και υποβρύχια στη Λέρο αλλά την εποχή που άρχισαν οι γερμανικές παρενοχλήσεις τα περισσότερα έλειπαν.

Μετά την πτώση της Ρόδου μερικά σκάφη κατόρθωσαν να φθάσουν στη Λέρο. Έτσι το Σεπτέμβριο/43 υπήρχαν στη Λέρο:

- α) 1 παλιό αντιτορπιλικό το Euro.
- β) 3/5 ταχύπλοα Ms.
- γ) 6 ταχύπλοα Mas
- δ) 11 ναρκαλιευτικά.
- ε) 9 βοηθητικά στόλου
- στ) 2 κανονιοφόροι - ναρκοθέτιδες.
- ζ) 3 αποβατικά
- η) 1 πλοίο υποστήριξης υποβρυχίων
- θ) 8 φορτηγά.

Για την άμυνα της η ναυτική βάση της Λέρου διέθετε αρκετές πυροβολαρχίες που ήταν επανδρωμένες από ναύτες. Γενικά υπήρχε περίπου δύναμη 6000 ναυτών.

ΝΑΥΤΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Υπήρχε ο αεροναύσταθμος στα Λέπιδα όπου υπήρχαν περίπου 10 υδροπλάνα Cant Z. 501 της 147^{ης} μοίρας ναυτικής αναγνώρισης ,από τα οποία όμως τα 7 ήταν σε λειτουργία. Το προσωπικό της βάσης ήταν περίπου 400 άτομα.

II. ΣΤΡΑΤΟΣ

A) ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Σχηματίσθηκε το συγκρότημα μάχης Muller (Kampfgruppe Muller) από το όνομα του διοικητή του που ήταν διοικητής της 22^{ης} μεραρχίας πεζικού της Κρήτης. Το συγκρότημα περιλάμβανε. Τα II/16 τάγμα και το II/65 τάγμα της 22^{ης} μεραρχίας το III/440 από το βόρειο Αιγαίο, τον 2^ο λόχο του 22^{ου} τάγματος μηχανικού, και δύο επίλεκτες μονάδες της ειδικής μεραρχίας Brandenburg τον 1^ο λόχο αμφίβιων καταδρομέων (ακτοκυνηγών Kustenjager) και τον 15^ο λόχο αλεξιπτωτιστών. Οι μονάδες υποστηρίξεως ήταν η 3^η και η 4^η πυροβολαρχία του 22^{ου} συντάγματος πυροβολικού και η 3^η αντieroπορική πυροβολαρχία της 22^{ης} αντieroπορικής μοίρας. Αργότερα προσετέθηκαν το II/22

τάγμα της 11^{ης} μεραρχίας της αεροπορίας 1/2 τάγμα αλεξιπτωτιστών και το III/1 τάγμα της Bradembourg. Σύνολο περίπου 2000 άνδρες.

Β) ΑΓΓΛΟΙ

Από τις 17^{ης}/Σεπτεμβρίου έως και στις 2/Οκτωβρίου έφθασε ο λόχος διοικήσεως και το μεγαλύτερο μέρος του 2^{ου} τάγματος των Royal Irish Fysiliers, με μία δημοιρία του 2^{ου} τάγματος Royal West Kents.

Στις 4/Νοεμβρίου ανεχώρησε το 4^ο τάγμα Buffs αλλά ένας λόχος 157 ανδρών χάθηκε στο ναυάγιο του H.M.S. Eclipse. Και τέλος το τάγμα Kings Own.

Έως το τέλος του πολέμου έφθασαν περίπου 3000 - 3500 σε τρία τάγματα και ένα λόχο Ινδών για διάφορες υπηρεσίες.

Στις 20/Σεπτεμβρίου έφθασε και ο άγγλος διοικητής του νησιού ταξίαρχος Britterous που εξαρτώταν από τον διοικητή των συμμαχικών δυνάμεων του Αιγαίου (Δύναμης 192) στρατηγό Anderson. Αργότερα και οι δύο θα αντικατασταθούν από το ταξίαρχο Tinley σαν διοικητή Λέρου και τον στρατηγό Hall σαν ανώτερο διοικητή των συμμαχικών δυνάμεων του Αιγαίου.

Έφθασαν επίσης τμήματα των ειδικών μονάδων L.R.D.G. και S.B.S.

Η αγγλική διοίκηση εγκαταστάθηκε στο βουνό Μιροβίγλι.

Οι αγγλικές δυνάμεις τοποθετήθηκαν στον Βορρά το Buffs στο κέντρο το R.I.F. και στο νότο το Kings Own.

Γ) ΙΤΑΛΟΙ

Ένα τάγμα του 10^{ου} συντάγματος πεζικού της μεραρχίας Regina με διοικητή τον αντισυνταγματάρχη Li Volsi. Μία δημοιρία πολυβόλων από μελανοχίτωνες. 40 περίπου καραμβινοφόρους και μερικοί άνδρες της οικονομικής αστυνομίας. Η δύναμη του πεζικού στάθμευε στο Μιροβίγλι. Ο ναύαρχος Mascerra προτίμησε να εγκατασταθεί στην Γωνιά. Το νησί διέθεται ένα μεγάλο αριθμό πυροβολαρχιών, διάφορα ανθυποβρυχιακά δίκτυα, χερσαία και θαλάσσια ναρκοπέδια.

Δ) ΕΛΛΗΝΕΣ

Οι Άγγλοι για να μη δυσαρεστήσουν τους Ιταλούς δεν άφησαν να έλθει στο νησί ο Ιερός Λόχος εκτός από ένα μικρό απόσπασμα 6 ανδρών, με επικεφαλής τον υπολοχαγό Ζαχαράκη και μέλη τους ανθυπολοχαγούς Ι. Μπίσσια,

και Αθ. Δημητριάδη, τον ενωμοτάρχη Δ. Μίχο, το λοχία Θ. Αδάμ και το στρατιώτη Μουρμούρη. Το έργο τους ήταν, σε συνεργασία με τους άλλους, να εντοπίσουν και να συλλάβουν Γερμανούς κατασκόπους που κρυβόντουσαν στα γύρω ακατοίκητα νησιά. Έλαβαν μέρος στη μάχη της Λέρου και κατόρθωσαν να διαφύγουν την αιχμαλωσία.

ΙΙΙ. ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Α) ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Οι Γερμανοί συνέλεξαν δυνάμεις για να ολοκληρώσουν την κατάληψη των Δωδεκανήσων και της Σάμου. Βρισκόντουσαν σε πλεονεκτική θέση διότι είχαν αεροδρομια πολύ κοντά στο στόχο. Γρήγορα έφθασαν από τη Ρωσία και τη Μεσόγειο αρκετά αεροπλάνα που έως τις 10/Νοεμβρίου έφθασαν τα 357. Σ' αυτά περιλαμβάνονταν οι σημαρχίες 27^{ης} πτέρυγας διώξεως με καταδιωκτικά Me 109 G6 και μοίρες βομβαρδιστικών Ju 88 και τα καθέτου εφορμήσεως Ju 87 Στούκας. Σημαντική είναι η παρουσία των Dornie 217K3 της 12^{ης} μοίρας της 100^{ης} πτέρυγας μάχης 12KG/100 που είχαν εφοδιασθεί με ό,τι πιο σύγχρονο και αποτελεσματικό υπήρχε τότε, τα τηλεκατευθυνόμενα βλήματα αέρος επιφανείας Hensel 123 (Hs 123 A1) με κώνο μάχης που έφερε γόμωση 500 Kg. Τα αεροπλάνα φορείς των βλημάτων εντοπίστηκαν από συμμαχικά αεροπλάνα στο τέλος Οκτωβρίου στο αεροδρόμιο στο Καλαμάκι. Η αντίσταση σ' αυτού του είδους τα βλήματα ήταν τότε ανύπαρκτη. Και πράγματι έπληξαν στις 00.30' της 11/11/43 σε απόσταση 25 μιλίων ανατολικά της Κω και σε στίγμα (36 μοίρες και 43' βόρειο και 26 μοίρες και 55' ανατολικό) το αγγλικό ανιτορπλικό H.M.S. Rockwood διαπερνώντας το χωρίς να εκραγεί, έτσι αναγκάστηκε να ρυμουλκιθεί μέχρι την Αλεξάνδρεια. Στις 04.30' της 13/11/43 όμως το H.M.S. Dulverton δε στάθηκε τυχερό, βυθίστηκε ανατολικά της Κω με στίγμα (36 μοίρες και 50' βόρειο και 27 μοίρες και 30' ανατολικό) σε απόσταση 7 μίλια από την Κω. Το αγγλικό ανιτορπλικό χάθηκε με απώλεια τον κυβερνήτη του S. Buss και αρκετούς άνδρες. Έχουν εκφρασθεί υποθέσεις για την πιθανότητα βύθισης του « Βασίλισσα Όλγα » και του Intrepid από αυτού του είδους τις βόμβες τη στιγμή της επίθεσης από τα Ju 88. Έτσι παρά τη γερμανική υποχώρηση σε όλα τα μέτωπα, στο μέτωπο του Αιγαίου

διέθεσαν άφθονες αεροπορικές δυνάμεις για να καλύψουν την αδυναμία στο ναυτικό, που υπήρχε σαφής υπεροχή των συμμάχων.

Β) ΑΓΓΛΟΙ

Μετά την πτώση της Ρόδου έπαψε να υπάρχει ιταλική αεροπορία του Αιγαίου. Μετά και την πτώση της Κω η αγγλική αεροπορία, που δρούσε από βάσεις στην Κύπρο και την Αίγυπτο, ήταν ανεπαρκής μέχρι ανύπαρκτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ. - ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΦΩΤΟΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ (ΠΡΟΒΟΛΕΩΝ) ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ.				
Αριθμός Φωτοηλεκτρ.	Τύπος	Θέση	Διάμετρος Κατόπτρου	Amperes
No 1	Φωτοηλεκτρική	Ακρ. Αγκίστρι	120 εκ	150
No 2	-//-	Σκουμπάρδα	150 εκ	220
No 3	-//-	Ακρ. Διαπόρι	120 εκ	150
No 4	-//-	Βίγλα	150 εκ	220
No 5	-//-	Κάστρο	150 εκ	220
No 6	Αυτόφωτο	Ράχη	150 εκ	220
No 7	Φωτοηλεκτρική	P.L. 899	150 εκ	220
No 8	-//-	Ρίνα	120 εκ	150
No 9	-//-	Αρχάγγελος	150 εκ	220
No 10	-//-	Κ. Θυμάρι	150 εκ	220
No 11	-//-	Μάρκελλος	150 εκ	220
No 12	-//-	Μπουπλόγουρνα	150 εκ	220
No 13	-//-	Βαγιά	150 εκ	220
No 14	-//-	Πατέλλα	150 εκ	220
No 15	-//-	Πατέλλα	150 εκ	220
No 16	-//-	Αγ. Πνεύμα	120 εκ	150
No 17	-//-	Αγ. Πολύκαρπος	120 εκ	150

Από το βιβλίο " Τα γεγονότα στο Αιγαίο μετά την ανακωχή".
From the book "Incidents in the Aegean sea after the truce"

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΑΡΧΙΩΝ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ			
νομα	Οπλισμός	Τοποθεσία	Παρατηρήσεις
ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΠΒΧ			
DUCCI	IV 152/50 120/45	Κατσούνι μ. 152	☐ δρα της Δ/σεως Δυτ. Ναυτικής Ομάδας
SAN GIORGIO	III 152/40	Σκουμπάρδα μ.334	I 102/35
CIANO	IV 152/40	Κλειδί μ.310	
FARINATA	IV 120/45	Μαρκέλλος μ.246	
LAGO	IV 120/45	Απιτίκι μ.181	☐ δρα της Δ/σεως Ανατ. Ναυτικής Ομάδας
ΠΒΧ ΚΑΤΑ ΤΟΡΠΙΛΛΩΝ			
PL 388	IV 102/35	Διαπόρι μ. 135	☐ δρα της Δ/σεως Νοτ. Ναυτικής Ομάδας
PL 899	IV 76/50	Χερσ. Μπλεφούτι μ.48	
PL 690	II 76/50	Αγ. Μαρίνα - Κάστρο Μπρουζί μ.25	
PL 508	II 76/50	Κρομμύδι μ.136	
PL 250	III 76/40	Ακρ. Κατσούνι μ.6	
PL 432	III 76/40	Κάστρο Παναγιάς μ.81	
PL 306	II 76/40	Βίγλα μ.39	(Ναυτικός Τομέας)
PL 763 Αλίντα	II 76/40	Ράχη μ.50	
PL 763 Γούρνα	II 76/40	Ράχη μ.50	
ΠΒΧ ΑΝΤΙΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΡΠΙΛΛΩΝ			
PL 306	VI 102/35	Βίγλα μ.39	
PL 211	IV 102/35	Ράχη μ.85	
PL 227	IV 102/35	Κατσούνι μ.66	
PL 127	VI 90/53	Μεροβίγλι μ.192	☐ δρα της Δ/σεως Κεντρ. α/α Ομάδας
PL 281	VI 76/40	Διαπόρι μ. 72	
PL 906	IV 76/40	Μουπλογούρνα μ.284	☐ δρα της Δ/σεως Βορ. α/α Ομάδας
PL 989	IV 76/40	Ακρ. Θυμάρι μ.61 (Παρθένι)	
PL 888	IV 76/40	Μπλεφούτι μ.61	
PL 749	IV 76/40	N. Αρχάγγελος μ.50	
PL 262	VI 76/40	Σκουμπάρδα μ.323	☐ δρα της Δ/σεως Νότιας α/α Ομάδας
PL 113	IV 76/40	Τσιγκούνας μ.227	
PL 248	VI 76/40	Φοινικίες μ. 135	Ακατάλληλο για πυρά Ναυτικού

Σημείωση. - Οι ΠΒΧ PL 211 - PL 127 - PL 113 είχαν τομείς ανυποπίπλικης βολής πολύ περιορισμένους. Οι μονάδες Αλίντων και Γούρνας της PL 763 , αν και είχαν πυροβόλα αντιαεροπορικά, είχαν επιφορτιστεί με αποστολή κυρίως ναυτική και ανυποβραυική, και περιστασιακώς αντιαεροπορική σαν στήριγμα της PL 211 του Λόφου Ράχη.

Από το βιβλίο "Γεγονότα στο Αιγαίο μετά την ανακωχή" - From the book "Incidents in the Aegean sea after the truce"

Από το βιβλίο "Γεγονότα στο Αιγαίο μετά την ανακωχή" - From the book "Incidents in the Aegean sea after the truce"

ΤΑ ΕΜΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ
THE EMBLEMS OF THE ENGLISH MILITARY UNITS OF LEROS

Royal Irish Fusiliers

Royal West Kent

The Buffs

The King's Own

Οι πρωταγωνιστές της Ιταλικής τραγωδίας στις 8 Σεπτεμβρίου του 1943. Καθήμενος Β. MUSSOLINI και ο Βασιλιάς V. EMANUELE III. Όρθιος ο στρατάρχης P. BADOGLIO.

The main responsible for the Italian tragedy of the 8th September 1943: B. MUSSOLINI and king V. EMANUELE III (sitting), Commander-in-chief P. Badoglio (standing)

IX

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

THE BATTLE OF LEROS

LA BATTAGLIA DI LERO

DER KAMPF UM LEROS

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ

Το σχέδιο επίθεσης είχε το κωδικό όνομα «Επιχείρηση Taifun» και περιλάμβανε 4 ομάδες μάχης, που η κάθε μία έφερε το όνομα του επικεφαλής της και είχε δεδομένα σημεία αποβίβασης.

- 1) Ομάδα Von Saldern, που περιλάμβανε το II/16 τάγμα γρεναδιέρων του 22^{ου} συντάγματος της Luftwaffe με σημείο απόβασης τον κόλπο του Κρυφού.
- 2) Ομάδα Schadlich, που περιλάμβανε τον 1^ο λόχο Kustenjager (ακτοκυνηγών) και αποβιβάστηκε στο Πυτίκι.
- 3) Ομάδα Doerr, περιλάμβανε δύναμη του 440^{ου} συντάγματος γρεναδιέρων, που θα αποβιβαζόταν στον κόλπο της Βαγιάς.
- 4) Ομάδα Aschoff, που θα αποβίβαζε δύναμη του 440^{ου} συντάγματος γρεναδιέρων στο νότιο άκρο του Κόλπου της Γούρνας. Για την μεταφορά αυτών των δυνάμεων διέθεταν στόλο που αποτελούνταν από 5 αποβατικά του ναυτικού δυνατότητας μεταφοράς 150/170 ανδρών το καθένα, 13 αποβατικά του μηχανικού μεταφορικής ικανότητας 70 ανδρών, 5 φορτηγίδες Ζίμπελ για μεταφορά υλικών και 9 ταχύπλοα ικανότητας μεταφοράς 30 ανδρών.

1η ΗΜΕΡΑ, 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1943

Ο γερμανικός αποβατικός στολίσκος στις 22:00 περίπου της προηγούμενης ημέρας αναχώρησε απ' το λιμάνι της Κω, απ' το Μασσιχάρι της Κω και απ' την Κάλυμνο. Μεταξύ Τελένδου και Καλύμνου συνάντησαν το αγγλικό ναρκαλιευτικό ΒΜΥS -72, το οποίο κατόρθωσαν να ξεγελάσουν και να το συλλάβουν μεταφέροντάς το στην Κάλυμνο. Στο πλοίο βρήκαν και ένα πολύτιμο στοιχείο, τους ναυτικούς κώδικες. Μετά από αυτό το γεγονός συνέχισαν ανενόχλητοι τον πλου προς Λέρο. Για το ποιος αντελήφθη πρώτος τον εχθρό δεν υπάρχει συμφωνία μεταξύ ιταλικών και αγγλικών πηγών. Στην περιοχή ανατολικά της Λέρου έπλεε το αγγλικό Μl. 456, που ανιλήφθηκε τα εχθρικά πλοία, αλλά εβλήθη από πυρά. Επιστρέφοντας στα Άλιντα ειδοποίησε τη φρουρά, αλλά λόγω των προβλημάτων της επικοινωνίας η πληροφορία δε μεταδόθηκε σε όλες τις πυροβολαρχίες. Η ιταλική πλευρά αναφέρει ότι ο στολίσκος έγινε αντιληπτός από το Mas 555, που μαζί με το Mas 559, συνελήφθησαν αργότερα από τους Γερμανούς στον όρμο του Κρυφού. Οι κυβερνήτες τους όμως κατόρθωσαν με έξυπνο τρόπο να τα βυθίσουν, ο

κυβερνήτης του Mas 555 εκτελέστηκε αργότερα. Πάντως στις 3:00 το αγγλικό Μl. 456 πληροφόρησε τη φρουρά για τον ανατολικό σχηματισμό.

A) Ο δυτικός σχηματισμός. Η πραγματική αντίδραση της άμυνας άρχισε τις πρώτες πρωινές ώρες, που τα σκάφη έγιναν αντιληπτά από τις πυροβολαρχίες του νότου, την «Ducci» στο Κατσούνι και του Αγίου Γεωργίου στη Σκουμπάρδα, εναντίον του δυτικού εχθρικού σχηματισμού που πήγαινε για απόβαση στην Γούρνα και κατόρθωσαν να τους αναχαιτίσουν και να τους αναγκάσουν να γυρίσουν πίσω.

B) Ο ανατολικός σχηματισμός χωρίστηκε σε τρία μέρη. Τα πρώτα πυρά από τους Ιταλούς ρίχθηκαν στον ανατολικό σχηματισμό από την πρx. 127 στο Μεροβίγλι. Όμως γύρω στις 6:00 και κάτω από συνεχές πυρ άρχισαν την απόβαση. Τα αποβατικά πλοία που μετέφεραν το III/440ο τάγμα, μετά από το σφοδρό πυρ της πρx. 899 του Μπλεφούτι, αναγκάστηκαν να γυρίσουν στο Φαρμακονήσι, εκτός από ένα που βούλιαξε στη νησίδα Στρογγυλή και οι 35 επιζώντες κατέφυγαν στο νησί και αργότερα συνελήφθησαν από ιταλικά πλοία. Το τμήμα του 5^{ου} λόχου/65, που αποβιβάστηκε στις Βαγιές, αναχαιτίστηκε και συνελήφθησαν 70 άνδρες από τους Άγγλους του D/4ο Baffs και τους Ιταλούς. Οι άνδρες του Von Saldern που αποβιβάστηκαν στην Πάνω και Κάτω Ζύμη και κυρίως στον όρμο του Κρυφού, άρχισαν την άνοδο προς το όρος Κλειδί, όπου ήταν η πρx. «Ciano». Οι Ιταλοί και ένας λόχος Άγγλων του τάγματος Kings Own υποχώρησαν με μεγάλες απώλειες. Έως το βράδυ κατέλαβαν την πρx. «Ciano» στο Κλειδί. Στην Άσπρη Πούντα και στο Απετίκι 3 ταχύπλοα αποβίβασαν τους αμφίβιους καταδρομείς (ακτοκυνηγούς Kuestenjaeger) της Brandenburg. Οι Ιταλοί δεν κατόρθωσαν να τους αναχαιτίσουν και μετά από σκληρές μάχες οι Γερμανοί κατέλαβαν τα δύο ιταλικά πυροβόλα. Η αγγλική δύναμη που ήλθε για βοήθεια δεν άλλαξε τίποτε. Στις 13:27 πέφτουν οι πρώτοι 400 αλεξιπτωτιστές, σε μια παράτολμη επιχείρηση στο στενό μεταξύ Αλίντων και Γούρνας στη Ράχη και κατόρθωσαν παρά τις απώλειες να δημιουργήσουν ένα προγεφύρωμα με σκοπό την κατάληψη του κεντρικού τμήματος, ώστε να κοπεί το νησί στα δύο. Καθ' όλη τη διάρκεια των θαλάσσιων και χερσαίων επιχειρήσεων τα γερμανικά αεροπλάνα κτυ-

πούσαν συνεχώς τις θέσεις των αμυνομένων και προκαλούσαν μεγάλες καταστροφές. Έως τα μεσάνυχτα της 12^{ης} Νοεμβρίου οι Γερμανοί σταθεροποιήθηκαν στα εξής σημεία.:

α) Η ομάδα μάχης του Von Saldern κατείχε την γραμμή Βίγλα-Κλειδί- Παναγιές - Κόλπος Αλίντων.

β) Οι Μπραδεμπούργκερ στο Πιτύκι κατείχαν δύο θέσεις πυροβόλων.

γ) Οι αλεξιπτωτιστές κατόρθωσαν να βρεθούν στον κύριο δρόμο, που ενώνει το Παρθένι με την Αγία Μαρίνα και να κόψουν το νησί στα δύο. Η αποτυχημένη απόβαση στη Γούρνα του II/16ου τάγματος και η εκ νέου του III/440ου, ανάγκασε τη διοίκηση των γερμανικών δυνάμεων στην Ελλάδα (Ομάδα στρατιών Ε) να θέσει σε άμεση ετοιμότητα τον 15^ο λόχο αλεξιπτωτιστών της Brandenburg για ρίψη στη Λέρο και του III/1ου τάγματος της Brandenburg. Από την πλευρά των Αγγλοϊταλών ο ταξίαρχος Tinley κάλεσε τους διοικητές του 1^{ου} τάγματος Kings Own και του 2^{ου} τάγματος του Royal Iris Fusiliers, για να προσπαθήσουν να ανακαταλάβουν τη Ράχη, αλλά λόγω κακού συντονισμού η επιχείρηση αναβλήθηκε.

2η ΗΜΕΡΑ, 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Τις πρώτες πρωινές ώρες ο ταξίαρχος Tinley προσπάθησε να βοηθήσει τα τμήματα στο Πιτύκι και στο Κάστρο, αλλά λόγω κακού συντονισμού η επιχείρηση απέτυχε. Παρά τις αντίξοες καιρικές συνθήκες έφθασαν γερμανικές ενισχύσεις από τα τάγματα που δεν μπόρεσαν να αποβιβαστούν την προηγούμενη ημέρα. Ένα αποβατικό λόγω βλάβης, προσάραξε στις Παναγιές και καταστράφηκε από τα σφοδρά πυρά των αμυνομένων. Στο Πιτύκι οι Kuestenjaeger ενισχύθηκαν και κατάφεραν να απωθήσουν την αντεπίθεση των Άγγλων, αλλά και να καταλάβουν όλη την πυροβολαρχία, συλλαμβάνοντας αρκετούς αιχμαλώτους. Νωρίς το πρωί ξανάπεσαν αλεξιπτωτιστές στο ίδιο μέρος αλλά με μεγάλες απώλειες και την κατάρριψη τριών μεταγωγικών Ju 52. Το ένα μάλιστα βρίσκεται ακόμη σήμερα στον κόλπο στα Άλιντα σε καλή κατάσταση σε βάθος περίπου εβδομήντα μέτρων. Την νύχτα κατελήφθη η πυροβολαρχία «Lago» στο Πιτύκι και οι Γερμανοί προωδήθηκαν προς το κάστρο.

Το αγγλικό ναυτικό με τον 8^ο στολίσκο αντεπιτέθηκε βομβαρδίζοντας το Κλειδί.

Εν συνεχεία αναχώρησαν και νέα πλοία έφθασαν για αντικατάσταση, αλλά οι Γερμανοί βύθισαν ανοικτά της Κω το Η.Μ.Σ. Dulverton με ειδική τηλεκατευθυνόμενη βόμβα Hs 293A-1, που μετέφεραν τα Ντορνιέ 217Κ3 της 12/ΚG100 μοίρας. Έως το τέλος της ημέρας κατελήφθησαν και οι πυροβολαρχίες 211 (Αϊ Λιά) και 763 (Αγίου Κωνσταντίνου). Τα περισσότερα ιταλικά αντιαεροπορικά και πολλά πυροβόλα ήταν πλέον εκτός μάχης και τα πολεμοφόδια συνεχώς λιγότευαν. Αλλά και οι Γερμανοί είχαν χάσει (ή είχαν υποστεί ζημιά) έως εκείνη τη στιγμή 2 αποβατικά του ναυτικού, 8 αποβατικά του μηχανικού, 1 σκάφος εφόδου και 2 σκάφη πεζικού, γεγονός που δυσκόλευε τον ανεφοδιασμό και την μεταφορά τραυματιών.

3η ΗΜΕΡΑ, 14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Η τρίτη ημέρα ήταν ημέρα σκληρών μαχών χωρίς αποφασιστικό αποτέλεσμα. Στις 02:00 με τα πυρά των αντιστορπλικών Belvoir και Echo αρχίζει η αντεπίθεση από τους King's Owns με επικεφαλής τον αντισυνταγματάρχη French στο Πιτύκι. Δεν κατάφεραν όμως τίποτε λόγω του κακού συντονισμού. Οι Γερμανοί αντεπιτέθηκαν στις 05:00 και κατόρθωσαν να τους απωθήσουν και να φθάσουν στην Αγία Μαρίνα. Συνελήφθησαν 55 αιχμάλωτοι και ο αντισυνταγματάρχη French σκοτώθηκε. Ο τάφος του βρίσκεται σήμερα στο αγγλικό νεκροταφείο της Λέρου. Αλλά ούτε και η αγγλική αντεπίθεση στη Ράχη δεν απέδωσε κάτι αξιόλογο εκτός από μερικές πρόσκαιρες εδαφικές κατακτήσεις. Το βράδυ ήρθαν και άλλες γερμανικές ενισχύσεις από το υπόλοιπο της III/440 στο Πιτύκι. Το όρος Κλειδί άλλαξε χέρια. Τη νύχτα οι Γερμανοί κατέλαβαν τα Άλιντα και την πόλη της Λέρου. Τα Άλιντα βομβαρδίστηκαν. Έφθασαν αγγλικές ενισχύσεις από τη Σάμο. Οι απώλειες και των δύο παρατάξεων ήταν αρκετές. Οι αμυνόμενοι κατάλαβαν πλέον ότι η τύχη της Λέρου ήταν αμφίβολη.

4η ΗΜΕΡΑ, 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Το πρωί στις 08:30 άρχισε η τελευταία αγγλική αντεπίθεση που προσπάθησε να αλλάξει την πορεία της μάχης, αλλά με μικρά και πρόσκαιρα αποτελέσματα. Το απόγευμα στις 14:15 κατελήφθη και το κάστρο. Έως το βράδυ οι Γερμανοί σταθεροποίησαν τις θέσεις τους 1) Στα βόρεια στη γραμμή Ζύμη, Κλειδί, Βόρεια ζώνη Γούρνας. 2) Στα νότια από το Παντέλι μέσα από τα σπίτια

της Λέρου στον επάνω δρόμο της Αγίας Μαρίνας, στη Ράχη έως τη νότια ζώνη της Γούρνας. Η χρησιμοποίηση της ειδικής μονάδας L.R.D.G. για παρενόχληση των Γερμανών στην Αγία Μαρίνα είχε σαν αποτέλεσμα το θάνατο του αντισυνταγματάρχη Easons-Smith. Αργά την νύχτα προς 16 Νοεμβρίου οι Γερμανοί έφθασαν στην Άγκυρα και στα κτίρια του ασυρμάτου στη νότια πλαγιά του Μεροβιγλίου και απείλησαν το Λακκί.

5η ΗΜΕΡΑ, 16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ.

Είναι η τελευταία ημέρα της μάχης. Στις 07:30 ο ταξίαρχος Tinley στέλνει σήμα στο Κάιρο, που περιγράφει την κρισιμότητα της κατάστασης. Από το πρωί 04:00 οι Γερμανοί του Von Saldern κτυπούν το Μεροβίγλι από τα βόρεια και ανατολικά και σιγά σιγά με την υποστήριξη της αεροπορίας το απόγευμα καταλαμβάνουν το αγγλικό αρχηγείο. Στις 17:30 ο υπολοχαγός Μαξ Βαντράυ με 20 καταδρομείς συλλαμβάνουν τον ταξίαρχο Tinley. Αμέσως μετά παραδίδεται και ο Ιταλός αρχηγός, ναύαρχος Mascherpa. Στις 18:30 εδόθη η διαταγή στις αγγλοϊταλικές δυνάμεις «παύσατε πυρ». Έτσι τελείωσε η αντίσταση στη Λέρο μετά από πενήντα σκληρές μέρες πολιορκίας. Ο αρχηγός του L.R.D.G., συνταγματάρχη Pedergast, ο ταγματάρχη Λόρδος Jelicoe του S.B.S., αλλά και αρκετοί Άγγλοι και Ιταλοί στρατιώτες διέφυγαν στην Τουρκία.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

Η κατάληψη της Λέρου ήταν μια σημαντική νίκη των Γερμανών. Στις 17/Νοεμβρίου το ανώτατο επιτελείο της Wehrmacht εξέδωσε το τελευταίο έκτακτο ανακοινωθέν: « Η φρουρά του νησιού της Λέρου που αποτελούνταν από Άγγλους και Μπαντολιάνους (έτσι ονόμαζαν οι Γερμανοί τους στρατιώτες του νότου) παραδόθηκε. Τα γερμανικά στρατεύματα συνέλαβαν τρεις χιλιάδες Άγγλους, και πέντε χιλιάδες στρατιώτες του Μπαντόλιο αιχμαλώτους. Επίσης κατελήφθη αρκετό πολεμικό υλικό και 130 πυροβόλα ». Η μάχη της Δωδεκανήσου έχει και πολλές ομοιότητες με τη μάχη της Κρήτης, ο ανεφοδιασμός όμως ήταν πιο δύσκολος για τους συμμάχους λόγω της αποστάσεως. Η επιχείρηση (Typhoon), η κατάληψη της Λέρου, είναι η τελευταία μεγάλη μάχη στο Αιγαίο. Η μοίρα της Λέρου ήταν ήδη προδιαγεγραμμένη

μετά την πτώση της Ρόδου και της Κω που στέρησε τα αεροδρόμια από τους συμμάχους, αλλά και την εγκατάλειψη της επιχείρησης από τους Αμερικάνους. Με την πτώση της Λέρου έπαψε η ιταλική κατοχή της Δωδεκανήσου και εκκενώθηκε η Σάμος. Οι Άγγλοι έκαναν σοβαρά λάθη, από τη στιγμή της ιταλικής ανακωχής και μέχρι την τελική αποτυχία όλης της επιχείρησης.

I) Πρώτο λάθος ήταν η βραδύτητα της αντίδρασης και η σύγχυση, που επικράτησε στη Ρόδο, τις πρώτες ημέρες της ιταλικής ανακωχής, με αποτέλεσμα την απώλεια του νησιού για τους συμμάχους και έτσι ήταν πλέον αμφίβολη η συνέχεια του εγχειρήματος.

II) Δεύτερο λάθος ήταν ότι, για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας προς τους Ιταλούς και τους Τούρκους, δεν επέτρεψαν στις ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις να βοηθήσουν, εκτός από μερικά πολεμικά πλοία.

III) Τρίτο μεγάλο λάθος ήταν, ότι διασκόρπισαν τις λίγες αγγλικές δυνάμεις στα νησιά Κω, Λέρο, Σάμο, με αποτέλεσμα μικρότερη δυνατή άμυνα στην Κω, το μόνο νησί που είχε αεροδρόμιο και θα ήταν η βάση της όλης επιχείρησης. Γι' αυτό, ο Ν. Δ. Πετρόπουλος γράφει: *μετά την αποτυχία των συνεννοήσεων για τη Ρόδο - θα έπρεπε να συγκεντρωθεί η προσοχή στην Κω, που ήταν το μοναδικό νησί, εκτός της Ρόδου, που διέθετε αεροδρόμιο. Όταν τα τρία τάγματα της Ταξιαρχίας (πρώην Μάλτας) ετοιμάσθηκαν, επιτέλους, στις 18 Σεπτεμβρίου, δεν έπρεπε να σκορπίσουν από ένα στην Κω, τη Λέρο και τη Σάμο. Έπρεπε και τα τρία (καθώς και όλοι οι περισσευούμενοι κομάντος) να πάνε αμέσως στην Κω, οπότε η ανακατάληψη της από τους Γερμανούς θα δυσκολευόταν και είναι πολύ απίθανο πως θα γινόταν στις 3 Οκτωβρίου. Έτσι θα κρατούσε περισσότερο και το αεροδρόμιο της Κω, που παρείχε σχετική ασφάλεια και στα υπόλοιπα νησιά, αλλά και -κυρίως- στη συμμαχική ναυσιπλοΐα, μέσα στα Δωδεκάνησα. Ενώ χάνοντας την Κω, οι σύμμαχοι περίμεναν την αεροπορική τους προστασία από τα καταδιωκτικά μεγάλης ακτίνας δράσεως, που (και όταν υπήρχαν) ξεκινούσαν από την Κυρηναική, μονάχα εφόσον ο καιρός το επέτρεπε. Στη Λέρο και στη Σάμο η συμμαχική παρουσία θα μπορούσε να είναι συμβολική, με μικροαποσπάσματα. Και πράγματι η πτώση της Κω στέρησε από τη Λέρο την αεροπορική κάλυψη και*

δεν μπόρεσε να αντέξει στις σφοδρές γερμανικές επιθέσεις. Οι Άγγλοι διαπραγματεύονται με τους Τούρκους και παζαρεύουν τα νησιά, σαν αντάλλαγμα, για την είσοδο της Τουρκίας στον πόλεμο. Ευτυχώς όμως, οι Τούρκοι φοβούνται την ετοιμοθάνατη Γερμανία και δεν τολμούν. Η κακή συνεργασία μεταξύ Ιταλών και Άγγλων δεν επέτρεψε να χρησιμοποιηθεί το ιταλικό τάγμα του αντισυνταγματάρχη Li Volsi. Οι κακές επικοινωνίες και η απόλυτη υπεροχή της γερμανικής αεροπορίας αδυνάτισαν σημαντικά την άμυνα. Οι Γερμανοί γνώριζαν πολύ καλά τη στρατιωτική και αμυντική οργάνωση της Λέρου και επιτέθηκαν στα σημεία που ήταν αθέατα από τις πυροβολαρχίες. Οι Ιταλοί πολέμησαν με όλες τους τις δυνάμεις, ο ναύαρχος Mascera προσπάθησε να κρατήσει την ιταλική κυριαρχία στο νησί, διότι ήταν το τελευταίο αποικιακό έδαφος της πρώην ιταλικής αυτοκρατορίας μετά την ανακωχή. Οι Άγγλοι ήθελαν τα νησιά για να διαπραγματευθούν την είσοδο της Τουρκίας στον πόλεμο. Η επιμονή του Τσόρτσιλ στην επιχείρηση κατάληψης της Δωδεκανήσου "Accolade", ακόμα και μετά την πώση της Ρόδου, στοίχισε πολλούς νεκρούς και μεγάλες απώλειες.

Γερμανική επιδρομή στον Αι Γιώργη. Διακρίνεται το ανθυποβρυχιακό δίχτυ που κλείνει την είσοδο του κόλπου του Λακκιού καθώς και το πλοίο που το τοποθετούσε. Αριστερά κάτω διακρίνεται η δεξαμενή που εντός της βρίσκεται το μεταγωγικό BUCINTORO. (συλλογή: Pk Gross/Hoffman via Schenk)

Ιταλοί ναύτες στο κατεστραμένο νοσοκομείο (Notiziario dei reduci)
Italian sailors on the hospital's ruins (Notizario dei reduci)

Παρθένι 7/10/43. Επίθεση 5 γερμανικών βομβαρδιστικών που με δύο επιτυχημένες βολές επληξαν το πλοίο IVOREA. Διαρίνεται φλεγόμενο. (συλλογή: Pk Gross/Hoffman via Schenk)

THE BATTLE FOR LEROS Peter Schenk

With the collapse of the Mussolini Government in July 1943, Germany prepared steps to maintain positions in the Aegean occupied by Italy up to then to deny air bases to the Allies and to keep Turkey out of war. Half of Crete and a number of Cyclad islands were already under German occupation. Rhodes was thought vital and a "Sturmdivision Rhodos" was being established there under Geberalleutnant Kleemann, which included a tank company. By 8 September 1943 the Sturmdivision had 7000 men which equals the strength of a brigade.

German naval forces in the Aegean were very poor. They were made up mostly of civilian vessels and fishing boats but also from 16 tank landing craft which had been supplied from the Black Sea. Six old Italian destroyers which were taken over in Iraklion and Piraeus after the Italian armistice on 8 September 1943 were not yet operational. On the other hand the German air force had several bomber, "Stuka" and fighter groups on airfields near Athens and Crete.

British plans for the Aegean were hampered from the outset by the lack of nearer airfields other than Cyprus and Egypt. Long range fighters, landing craft and most army forces were committed in the Italian operations. In spite of these drawbacks the British prime minister Churchill wanted to exploit the seemingly favorable situation after the Italian armistice and allocated one brigade from Malta for the projected operation "Accolade".

The primary objective was to secure Turkey's entry into the war on the side of the Allies. It was hoped to use Turkey's 46 divisions with Allied support for an advance through the Balkans. Rhodes was thought to be the key target, an occupation of Kos useful because of its airfield and of Leros because of its naval harbor.

On the night of 9/10 September 1943 a small British team under Lord Jellicoe parachuted into Rhodes to try to convince the Italian Governor Admiral Campioni to hold the island until British forces had landed. However the Sturmdivision had already attacked the day before and on 11 September

Campioni capitulated with his 34 000 men. The key target was lost to the British side and the Germans had won an air base for future operations. In spite of that operation "Accolade" went ahead. The 234 Brigade was landed on Kos, Leros and Samos. Two fighter squadrons flew into Kos.

On the German side, Generalleutnant Mueller of the 22 Infantry Division on Crete was ordered to prepare for the landing on Kos. The battle began with air attacks on Antimachia airfield on Kos on the harbor of Leros where the Greek destroyer VASILISSA OLGA and the British destroyer INTREPID were sunk. On 1 October the German invasion force embarked from Piraeus, Suda and Iraklion in five steamers and nine tank landing craft with escorts. In the morning of 3 October two battalions were landed at Marmari and one at Empros Thermi. Additionally one company of a special commando unit and a parachute company attacked Antimachia airfield. The defenders, one British and two Italian battalions, were completely surprised and by the end of the day the German forces had linked up. On the next day the airfield fell and the British and Italian forces surrendered.

According to an order from Hitler from 11 September all Italian officers offering resistance were to be shot instantly and Colonel Leggio and 66 of his officers were shot at Linopoti on 6 October.

The next day the small Italian garrison of Kalymnos surrendered. This island offered valuable harbors for the German Navy in respect for the planned next step, the invasion of Leros. This was originally scheduled for the 9 October but things developed differently. The convoy with the invasion force for Kos had taken the British Navy by surprise. It returned unmolested. But the convoy with the occupation troops for Kos was completely destroyed by a British cruiser and destroyer force on 7 October with the loss of 659 men. Not only were the troops lost but also the tank landing craft needed for the assault on Leros. Two more convoys were sent to Kos but only one of three steamers reached their

destiny. But many survivors from the sunken vessels could be brought to Kos and armed with captured weapons. Still landing boats were missing.

To cope with this want, the German Army and Navy transported infantry landing boats by railway to Piraeus and this armada of 24 tiny boats, nicknamed "children crusade", departed on 5 November with escort. British destroyers tried in vain to locate the boats during the following nights as they hid themselves well camouflaged in the bays of Paros, Naxos, Amorgos and Astipalaia. On 10 November they reached Kos and Kalymnos. The British, Greek and Polish destroyers shelled the harbors in the following nights but they were not on guard when the invasion force put to sea early on 12 November.

The British destroyers which were also bringing reinforcements to Leros suffered losses by a German minefield east of Kalymnos which sank HURWORTH and ECLIPSE. The Greek destroyer ADRIAS lost his bow but could be beached in Turkey and later returned to Alexandria. A threat for the Allied destroyers were also German night bombers with radio controlled bombs which damaged ROCKWOOD on 11 November and sank DULVERTON on 13 November.

British forces on Leros had reached three battalions by then, 2 Royal Irish Fusiliers, 4 Royal East Kent Regiment and 1 Kings Own Royal Regiment which were under the command of Brigadier Tilney. The Italians had one battalion and a very efficient coastal artillery on the island.

The German invasion force consisted of four infantry battalions, II./16, II./65, III./440 and II./Luftwaffen Felddivision 22, one parachute battalion, I./ Fallschirmjaegerregiment 2, and one special commando company, 1./ Kuestenjaegerabteilung. The invasion force was separated in two groups, one marching west of Kalymnos for Gurna Bay and one east of Kalymnos for Apetiki, Kryphos Bay, Cape Panozimi, Vagias Bay and Blefuti Bay, each escorted by two ex Italian destroyers and smaller vessels.

The west group with II./16 was delayed by an engagement with the British minesweeper BYMS 2072 which was captured. But when approaching Leros in the

dawn, it came under fire of several Italian batteries and was driven off. Two more attempts to land under cover of Stuka attacks and fire of the destroyers failed also. It had to retreat to Kalymnos.

The east group was also delayed by several encounters with small British and Italian boats and the force earmarked for Vagias Bay with half of III./440 was also driven off at the loss of a landing boat which sank at Strogili. The force with the other half of III./440 for Blefuti was driven off, too. II./65 landed at Panozimi and Kryphos all right and the Kuestenjaeger reached Apetiki with the loss of one boat.

II./65 took Mt. Clidi with its Italian battery in the afternoon. The Kuestenjaeger had already taken half of the battery on top of Mt. Apetiki in a fierce fight with Italians when a British counter attack at noon threw them out. With German reinforcements landed during the night, Apetiki was taken on the next day.

Another bad news for the defenders of Leros was the parachute drop on Mt. Rahi. Despite losses during the descent and landing, the battalion established a firm position on Mt. Rahi and thus separated the defenders at the narrow neck of the island.

The west group with II./16 was landed at Panozimi with the loss of one tank landing craft near Panagies in the early morning of the 13 November.

On the 14 November the parachuters attacked vainly Mt. Merovigli. A British counterattack retook Mt. Clidi but the German positions could not be further reduced.

During the night, British destroyers transported the battalion 2 Royal West Kents from Samos to Leros which supported another attack on Mt. Rahi on the following day which was beaten off, though. That day, Leros castle fell to the German force attacking from Apetiki.

In the night a German reserve battalion, III./1.Regiment "Brandenburg", which had been brought to Kos and Kalymnos by air and by destroyers the day before, landed at Apetiki. In the dawn of the 16 November the decisive German assault on Mt.Merovigli started. In the night the paratroopers had given up their position on Mt.Rahi and clandestinely moved to Platanos where they joined with the Apetiki force. The first attack in the morning was beaten off by the British using every available man. But in the afternoon, Mt. Merovigli fell and Brigadier Tilney was made prisoner. He recommended capitulation to the other forces and the Italian commander, Admiral Mascherpa, agreed. The battle for Leros was over.

The British losses in the Aegean in October and November were 1500 killed, among them 65 from Kos and 357 from Leros.

German Losses on Kos were 14 killed and on Leros 242 killed and 155 missing. Some of the missing later turned out to be British prisoners brought out of Leros during the battle. Not included are the drowned occupation troops and air force and naval personal.

Italian losses on Leros numbered 313 killed, no number was available for Kos.

The remaining British troops on Samos were evacuated via Turkey.

The German fighting troops returned to Crete, Lemnos and the paratroopers to Italy. As an occupation force, several battalions of the Division 999 stayed on the islands, on Leros IX./999 and XII./999, on Kos X./999 and XI./ 999. This division was unique because it was made as a "probation unit" of political opponents and criminals with a third of regular soldiers.

On 1 September 1944 the German Army started the withdrawal of Greece to avoid being cut off by of the Russian advance in the Balkans. All first line troops were evacuated, among them the 22 Infantry Division from Crete. On Leros, IX./999 and on Kos XI./999 had to stay behind as well as half of the Sturmdivision on Rhodes because of lack of shipping and the long distance to the Greek mainland. Apart of the western part of Crete as well as Milos, in the

Dodecanese Leros, Kalymnos, Kos and Rhodes remained occupied until the end of the war. The new appointed supreme commander Eastern Aegean was Generalmajor Wagener.

As the food situation for the Greek population on the islands became rapidly serious, talks with the Red Cross resulted in food deliveries from February 1945 on with small vessels from Turkey. In the time before another means was to evacuate Greek civilians to free islands like Patmos or repatriate members of the Moslem minority from Rhodes to Turkey.

The German soldiers did not have much food either and discipline could only be held with draconian penalties. On Leros two soldiers were executed, on Rhodes 18. The 33 soldiers killed by starvation on Rhodes were probably sentenced to hard work with even less food.

Communication with Germany was held with long range planes, which delivered mail. The last plane came on 3 March 45 and could not return as Vienna was already in Russian hands.

On 8 May 1945 the German Commander Generalmajor Wagener sailed to Simi to sign the document of surrender.

Η ΛΕΡΟΣ ΒΟΜΒΑΡΔΙΖΕΤΑΙ - *THE BOMBARDMENT OF LEROS*

Η Σκουμπάρδα βομβαρδίζεται (συλλογή: Peter Schenk)
The bombardment of Skoumbarda (collection: Peter Schenk)

*Προπέτασμα καπνού καλύπτει την Πατέλα,
γά κάλυψη από αεροπορικές επιδρομές.*
A smoke screen is covering Patela, protecting it from the air raids

Ο βομβαρδισμός του Λακκίου όπως φαίνεται από το Πιτύκι (συλλογή: Peter Schenk)
The bombardment of Lakki, observed from Pitiki (collection: Peter Schenk)

ΤΟ ΛΑΚΚΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΕΝΟ (N. d. r.)
LAKKI AFTER THE BOMBARDMENTS (N. d. r.)

(Notiziario dei reduci)

(συλλογή Τάσου Κανάρη)

(collection: Tassos Kanaris)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

(Notiziario dei reduci)

*Η Παναγιά του κάστρου βομβαρδισμένη (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The church Panaghia tou Kastrou after the bombardments
(collection: Tassos Kanaris)*

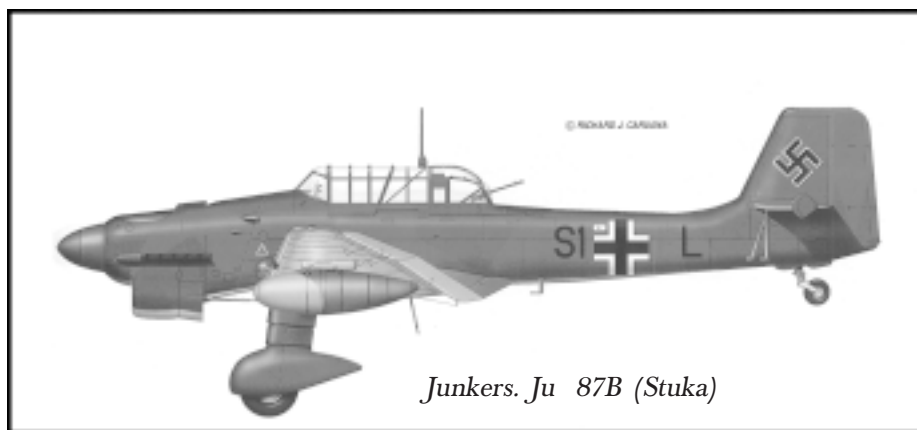
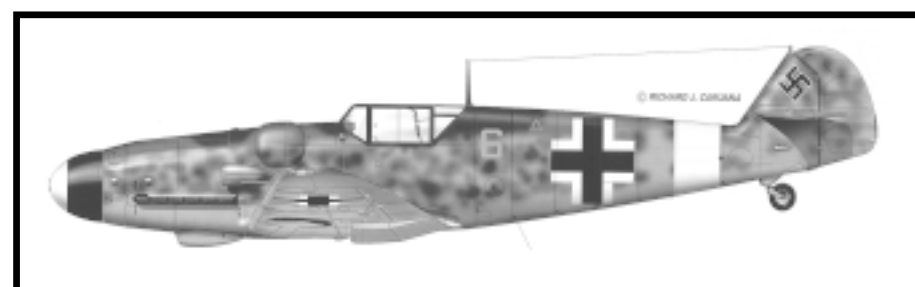
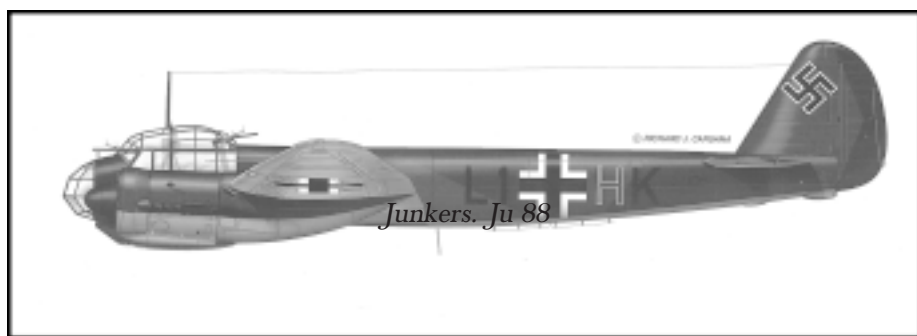
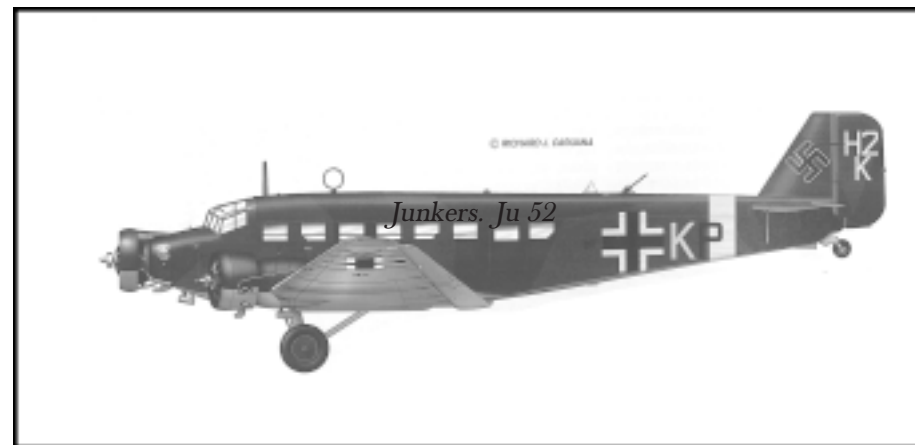
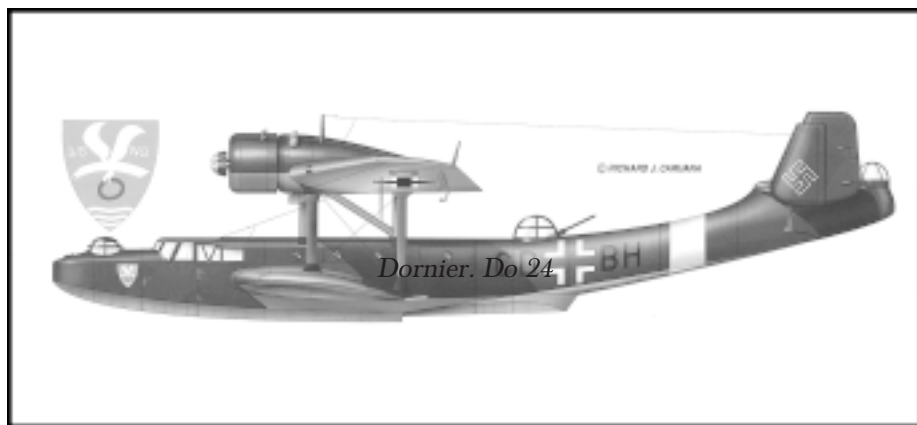

Η Παναγιά του κάστρου σήμερα. - The church nowadays

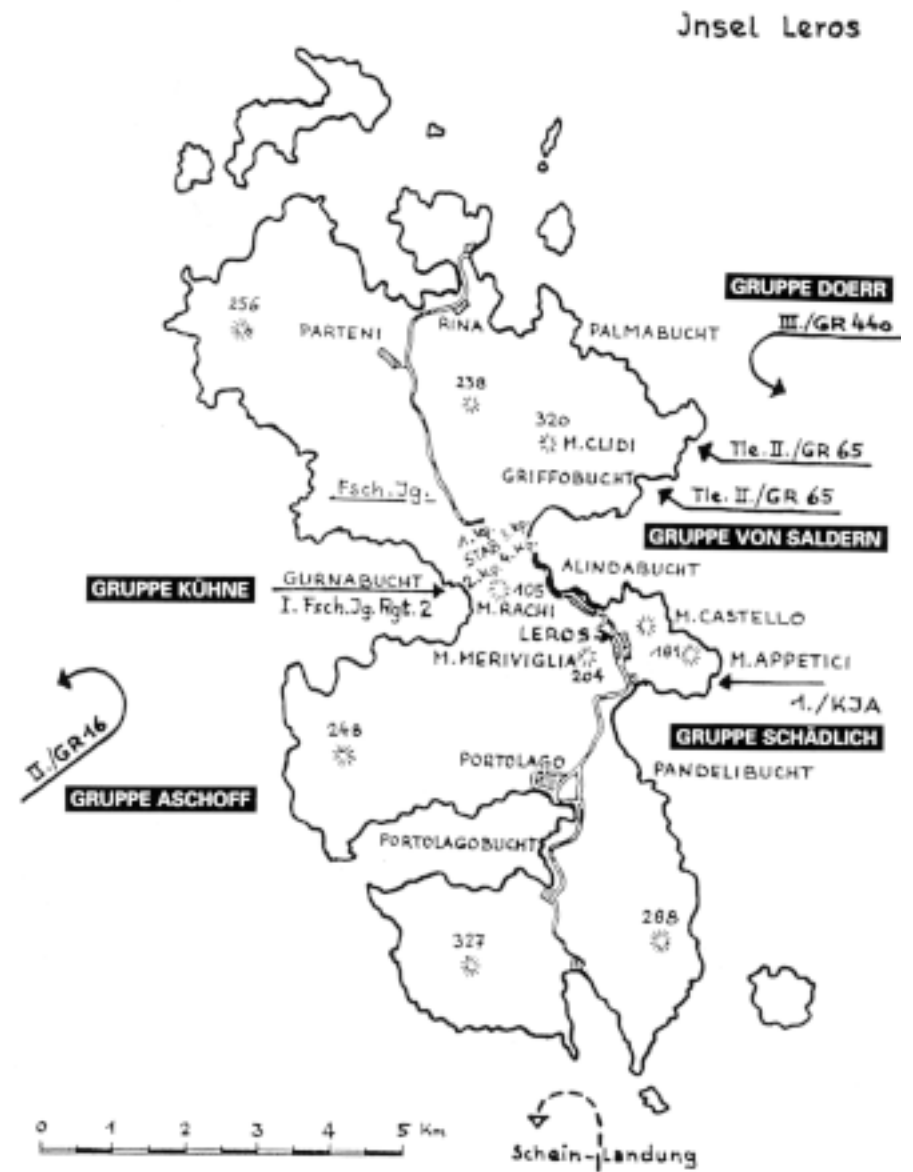
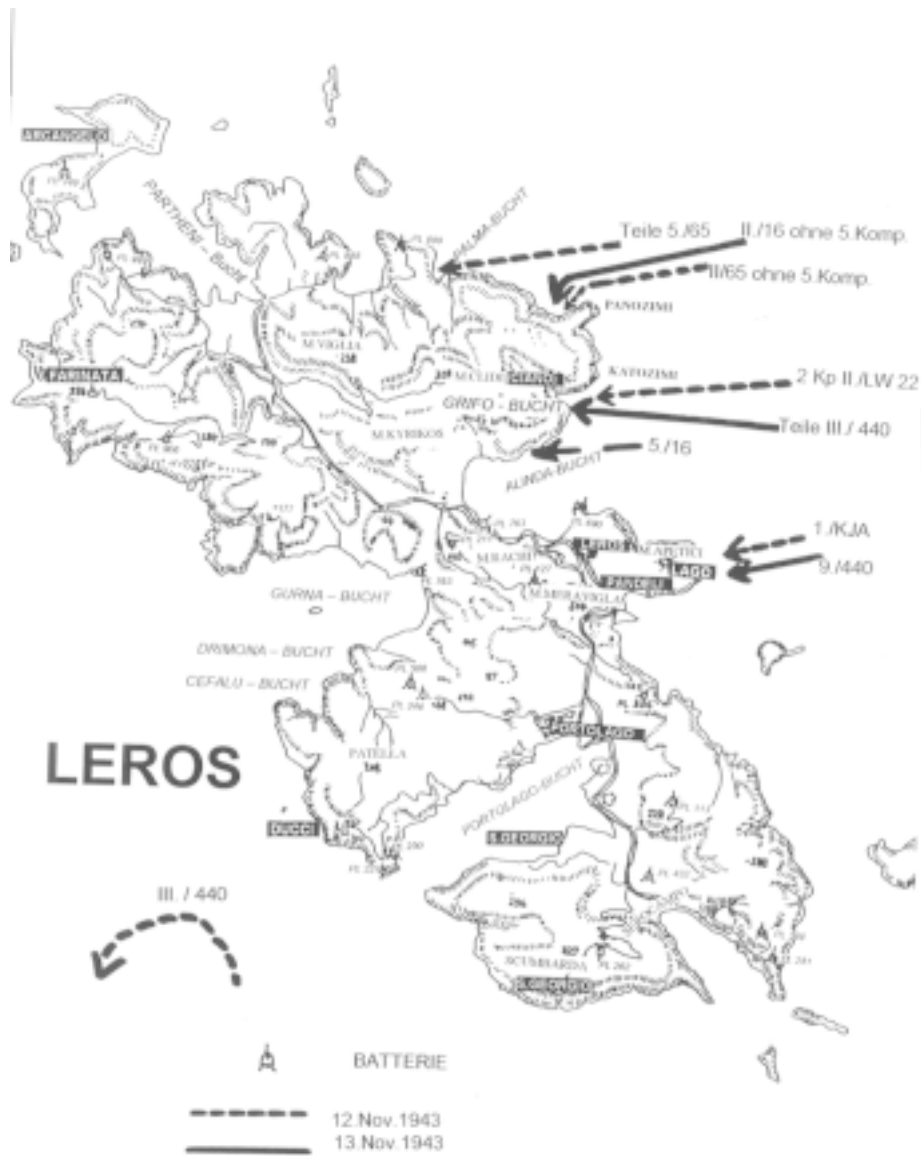

Το κάστρο βομβαρδισμένο (συλλογή: Τάσου Κανάρη) - The castle after the bombardments (collection: Tassos Kanaris)

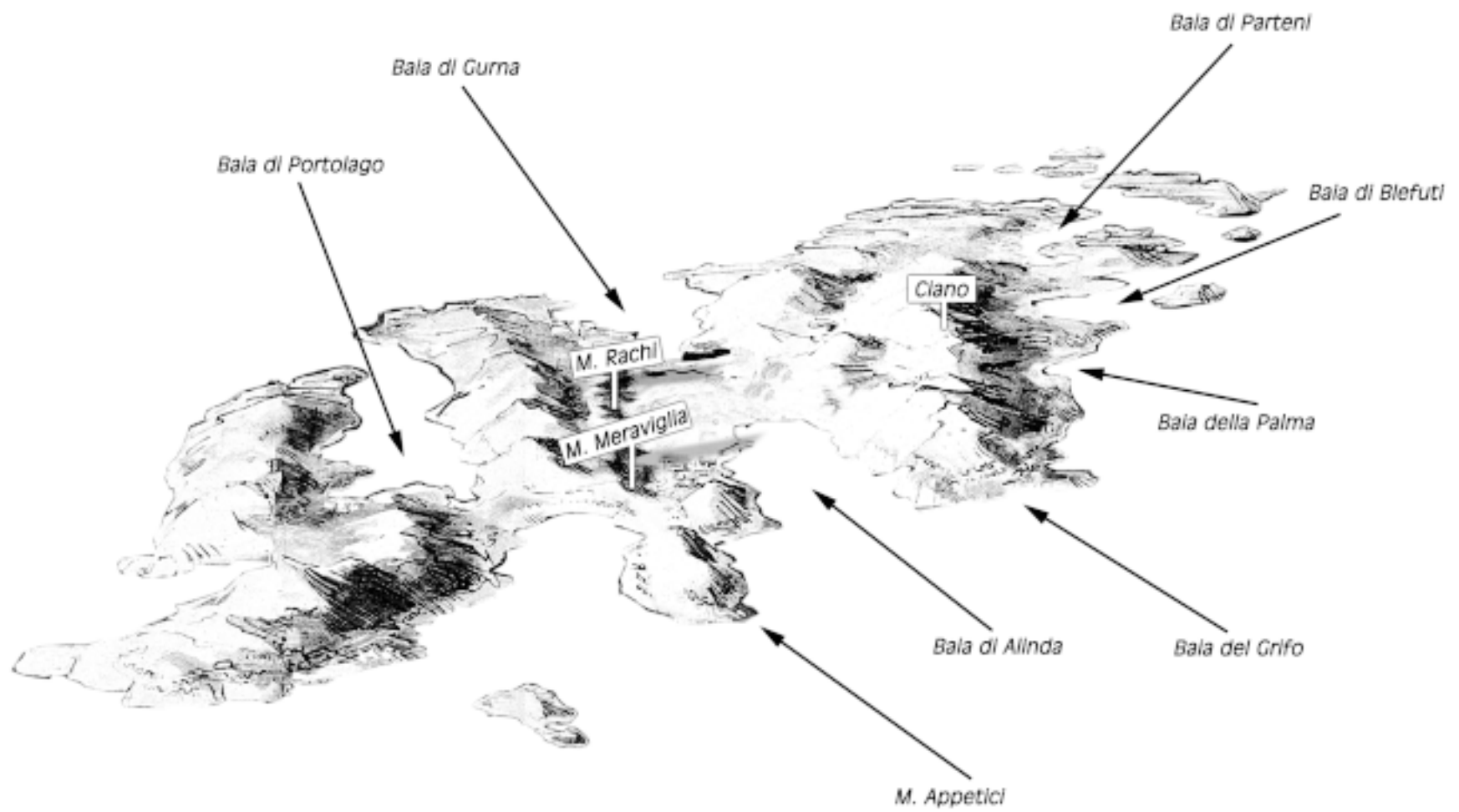
ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΝ ΜΕΡΟΣ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ (ΑΡΧΕΙΟ Ι.ΤΕΡΝΙΩΤΗ)
GERMAN AIRPLANES THAT TOOK PART IN THE BATTLE FOR LEROS (COLLECTION: I. TERNIOTIS)

Arado Ar 196A

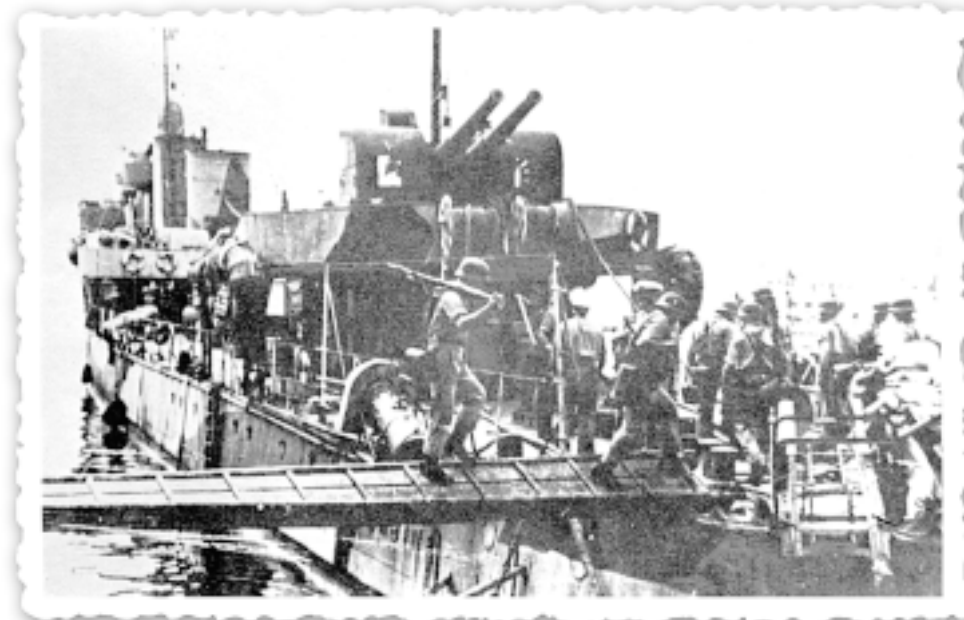

Χάρτες της γερμανικής επίθεσης (συλλογή: Peter Schenk) - Maps of the German attack (collection: Peter Schenk)

Γερμανική απεικόνιση της επίθεσης στη Λέρο - A German depiction of the attack to Leros

*Γερμανοί επιβιβάζονται στο
αντιτορπιλικό ΤΑ 14 για την
επίθεση στη Λέρο
(συλλογή: Peter Schenk)*

*Germans boarding the destroyer
TA 14 before the attack to Leros
(collection: Peter Schenk)*

*Το αγγλικό ναρκαλιευτικό BYMS
72 κατεστραμμένο στο λιμάνι της
Καλύμνου (συλλογή: Peter Schenk)*

*The English minesweeping boat
BYMS 72 destroyed in Kalymnos'
harbour (collection: Peter Schenk)*

Το γερμανικό UJ 2109 (πρώην αγγλικό Windness) (συλλογή: Peter Schenk) - The German UJ 2109 (former English Windness) (collection: Peter Schenk)

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΛΕΡΟ (ΣΥΛΛΟΓΗ: PETER SCHENK)
FLYING TOWARDS LEROS (COLLECTION: PETER SCHENK)

*Γερμανικά αποβατικά στον κόλπο του Κρυφού (συλλογή: Peter Schenk)
German landing ships in Koufos bay (collection: Peter Schenk)*

Ο κόλπος του Κρυφού σήμερα- Koufos bay nowadays

Ο κόλπος Βαγιές - Vayies bay

*Αερομαχία πάνω από τη Λέρο. Διακρίνεται το γερμανικό βομβαρδιστικό
He 111 που χτυπήθηκε από τα αγγλικά καταδιωκτικά Beaufighter .
(συλλογή: Peter Schenk)*

Η ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΛΕΞΗΠΤΩΤΙΣΤΩΝ (ΣΥΛΛΟΓΗ : PETER SCHENK)
THE FALL OF THE PARACHUTISTS (COLLECTION: PETER SCHENK)

ΟΙ ΑΛΕΞΗΠΤΩΤΙΣΤΕΣ ΠΑΤΗΣΑΝ ΤΗ ΛΕΡΟ (ΣΥΛΛΟΓΗ: PETER SCHENK)
THE PARACHUTISTS LANDED ON LEROS (COLLECTION: PETER SCHENK)

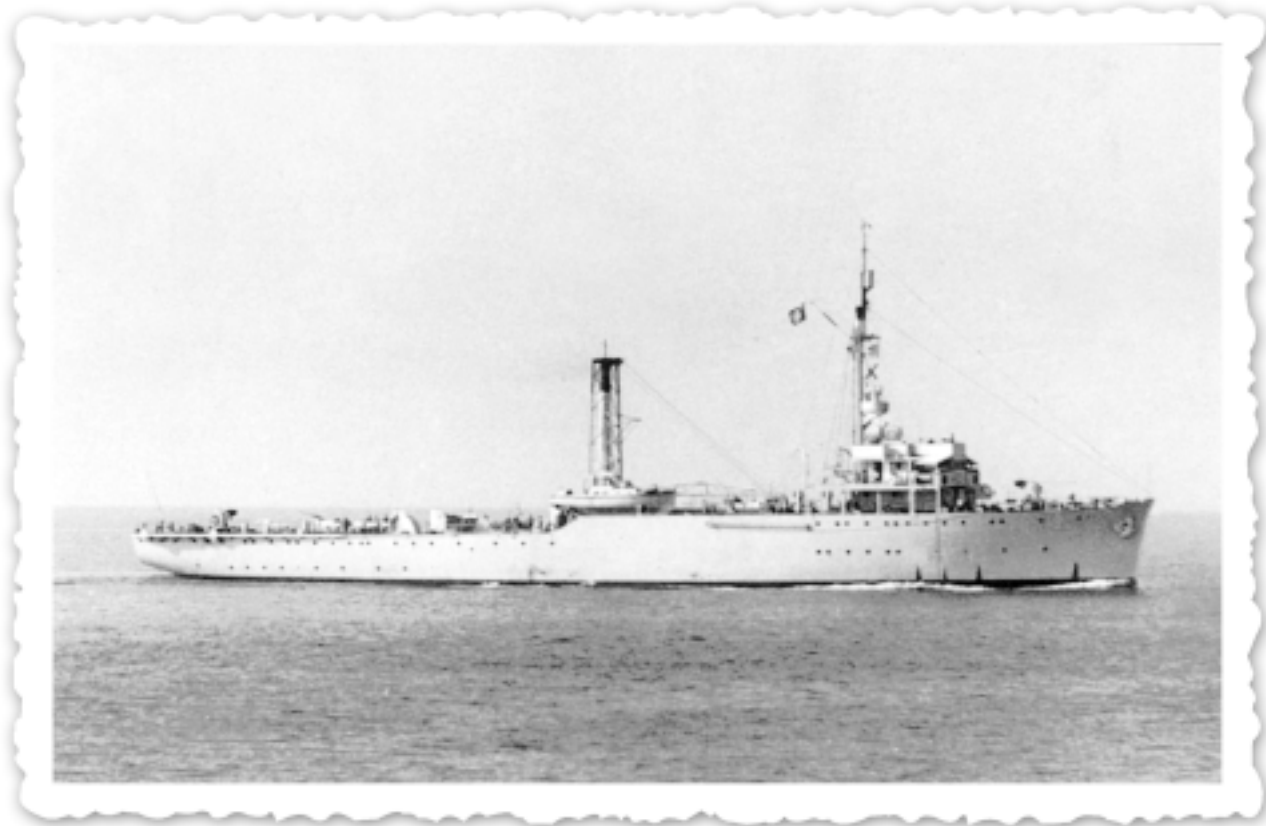
14/11/43 ο αλεξιπτωτιστής Hans Weiser (συλλογή: Peter Schenk)
14/11/43: The parachutist Hans Weiser (collection: Peter Schenk)

Κουτί εφοδίων που έριξαν τα γερμανικά αεροπλάνα
A box full of supplies cast by the German aircrafts

Γερμανοί της ειδικής μονάδας στο Πιτύκι (Küstenjagert)
(συλλογή: Peter Schenk)
Germans of the special unit in Pitiki (Kustenjagert) (collection: Peter Schenk)

Η Γερμανική ναρκοθέτις "DRACHE". Βυθίστηκε αργότερα στη Σάμο - The German minelayer "DRACHE", which was sunk in Samos later

X

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

**ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ
ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ**

REVIEW AND CASUALTIES OF THE BATTLE

IL RESO CONTO DELLE PERDITE DALLA BATTAGLIA

RÜCKBLICK UND VERLUSTE DER KÄMPFE

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

1. ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

α) Σύμφωνα με την αναφορά Muller. Σύνολο στρατιωτών που έλαβαν μέρος στη μάχη = 1.724, Νεκροί = 246, Τραυματίες = 677, Αγνοούμενοι = 162
Κατανεμημένοι ως εξής:

	Νεκροί	Τραυματίες	Αγνοούμενοι
Αξιωματικοί	12	30	4
Υπαξιωματικοί	40	105	39
Οπλίτες	190	525	112
□νδρες αποβατικών	4	17	7
ΣΥΝΟΛΟ	246	677	162

β) Σύμφωνα με τον G. Schreiber.

Σύνολο στρατιωτών που έλαβαν μέρος στη μάχη = 2.700, Νεκροί = 1.109 ή 1.183

γ) Σύμφωνα με την Volksbund Deutsche Kriegsgraberfursorge e.V.

Οι νεκροί που ήταν θαμμένοι στο γερμανικό νεκροταφείο της Λέρου πριν μεταφερθούν στο γερμανικό νεκροταφείο της Ραμπεντόζας στην Πεντέλη, ήταν 316 και άλλοι 9 που ήταν θαμμένοι σε διάφορα μέρη του νησιού, σύνολο = 325.

2. ΙΤΑΛΟΙ

α) Στρατός

Νεκροί αξιωματικοί 3. Υπαξιωματικοί και στρατιώτες 12. Τραυματίες Αξιωματικοί 2. Υπαξιωματικοί και στρατιώτες 16. Αρκετοί αγνοούμενοι.

α) Ναυτικό.

Νεκροί αξιωματικοί 5. Υπαξιωματικοί και ναύτες 67. Αγνοούμενοι 164.

Εκτελέστηκαν κατά την διάρκεια της μάχης 12 αξιωματικοί από τους οποίους 7 ήταν του στρατού.

	Νεκροί	Τραυματίες
ΣΤΡΑΤΟΣ		
Αξιωματικοί	3	12
Υπαξιωματικοί Στρατιώτες	2	16
ΝΑΥΤΙΚΟ		
Αξιωματικοί	5	
Υπαξιωματικοί Ναύτες	67	
ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ		
	164	

ΕΚΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ Στρατός = 7 Ναυτικό = 5

Δώδεκα (12) αξιωματικοί εκτελέσθηκαν από τους Γερμανούς, απ' τους οποίους οι 7 του στρατού.

- 1) Λοχαγός πεζικού, Eligio Radice
- 2) Υπολοχαγός πυροβολικού, Antonio Lo Presti (πρx. 211)
- 3) Υπολοχαγός πυροβολικού, Daniele Pieri (πρx. Ciano)
- 4) Ανθυπολοχαγός πυροβολικού, Antonio Quaranta (πρx. 899)
- 5) Ανθυπολοχαγός πυροβολικού, Ferruccio Pizzigoni (πρx. Ciano)
- 6) Ανθυπολοχαγός πυροβολικού, Fedele Atella (πρx. 211)
- 7) Ανθυπολοχαγός πυροβολικού, Marco Mosca (πρx. Ciano)

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Τιμήθηκαν με M.O.V.M., που είναι το ανώτερο ιταλικό παράσημο στρατιωτικής αξίας και ισοδυναμεί με τα ελληνικά χρυσά αριστεία ανδρείας.

1) Νεκροί

Ανυπλοίαρχος Meneghini, Ανθυπολοχαγός Spagnolo Pizzigoni. Ναύτης ηλεκτρολόγος Pietro Cavezzale, Ναύαρχος Mascherpa.

2) Ζώντες.

Λοχαγός πεζικού Cacciatori, Στρατιωτικός ιερέας Iginò Lega.

Μετά το τέλος του πολέμου το ιταλικό ναυτικό για να τιμήσει τη μνήμη του Pietro Cavezzale έδωσε το όνομά του σε ένα πλοίο ειδικών επιχειρήσεων.

3. ΑΓΓΛΟΙ

Υπολογίζονται σε 600 οι Άγγλοι νεκροί. Στο αγγλικό νεκροταφείο βρίσκονται συνολικά 183 νεκροί. (Αναγνωρίστηκαν οι 125, ενώ οι 58 παραμένουν άγνωστοι.)
Απ' αυτούς: α) 13 ναύτες. (3 αεροπόροι του ναυτικού, του αεροπλανοφόρου «Illustrious», οι J. Garnham, R. Hamilton και J. Weekes σκοτώθηκαν στις 26/11/1940.)
β) 164 στρατιώτες (2 στρατιώτες από το στρατό της Νότιας Αφρικής, οι B. Clark και H. Todman και ένας στρατιώτης ο S. Little, που πέθανε μετά τον πόλεμο στις 13/1/1946). γ) 6 αεροπόροι (2 αεροπόροι ανήκουν στην καναδική αεροπορία, οι C. Knox και K. Moderwell και 4 ανήκουν στην αγγλική αεροπορία, οι J. Mc Master, S. Saunders, J. Storey και R. Torrance όλοι σκοτώθηκαν στις 3/7/1944). Σύμφωνα με τον Jeffrey Hollaand οι αγγλικές απώλειες είναι 200 άνδρες (μπορούν να προστεθούν όμως και οι 135 άνδρες του BUFFS, που χάθηκαν κατά τη μεταφορά, όπως επίσης και οι 22 άνδρες του πυροβολικού.) Έτσι συνολικά είναι 357 άνδρες.

ΜΟΝΑΔΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΝΕΚΡΟΙ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΝΕΚΡΩΝ ΣΤΗΝ ΜΟΝΑΔΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΝΕΚΡΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΩΛΕΙΩΝ
4ο Τάγμα Buffs	500	42	35,70%	49,80%
1ο Τάγμα Kings Own	500	45	9%	12,60%
2ο Τάγμα R.I.F.	500	22	4,40%	6,10%
2ο Τάγμα R.W.K.	500	18	3,60%	5%
Πυροβολικό	250	15 (37)	14,80%	10,30%
L.R.D.G.	100	10	10%	2,80%
S.B.S./S.A.S.	50	2	4%	0,60%
Διαβιβάσεις	50	3	6%	0,80%
Άλλοι	150	43	28%	12%
ΣΥΝΟΛΟ	2600	357	28%	100%

ΙΕΡΟΛΟΧΙΤΕΣ

Τραυματίες = 1 Αξιωματικός, ο υπολοχαγός Ζαχαράκης, 1 ενωμοτάρχης, ο Δ. Μίχου.

ΠΟΛΙΤΕΣ

Νεκροί = 15

Μετά τον πόλεμο αρκετοί πολίτες σκοτώθηκαν από το διάσπαρτο πολεμικό υλικό σε όλη τη Λέρο.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ

α) ΙΤΑΛΟΙ

Αξιωματικοί = 350

Υπαξιωματικοί στρατιώτες και ναύτες = 5000

β) ΑΓΓΛΟΙ

Αξιωματικοί = 200

Υπαξιωματικοί και στρατιώτες = 3000.

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ (ΣΥΛΛΟΓΗ: PETER SCHENK) - THE DAY AFTER (COLLECTION: PETER SCHENK)

*Νεκροί αλεξιπτωτιστές. (συλλογή: Peter Schenk)
Dead parachutists (collection: Peter Schenk)*

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΛΕΞΗΠΤΩΤΙΣΤΩΝ ΣΤΑ ΑΛΙΝΤΑ - *THE GATHERING OF THE PARACHUTISTS AT ALINDA*

Γερμανοί αξιωματικοί (συλλογή: Peter Schenk)
German officers (collection: Peter Schenk)

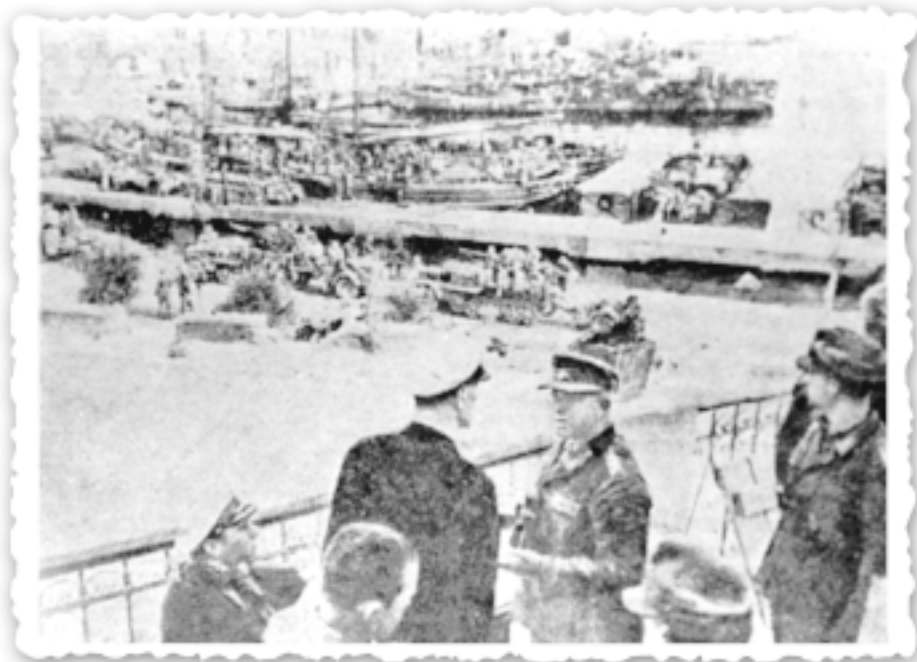

Ο γερμανός Fritz Krauer χρησιμοποίησε ένα αγγλικό τζιπ για να μεταφέρει τον ταξίαρχο Tinley στη συνάντησή του με τον στρατηγό Müller. (συλλογή: Peter Schenk)
The German Fritz Krauer used an English jeep to transfer Brigadier Tinley at his meeting with General Muller (collection: Peter Schenk)

Ο ταγματάρχης Von Saldern με άλλους αξιωματικούς εξετάζουν στρατιωτικά σχέδια (συλλογή: Peter Schenk)

Major Von Saldern along with other officers examine military plans (collection: Peter Schenk)

*Ο αρχηγός της επιχείρησης
για την κατάληψη της Σάμου ενημερώνει τον στρατηγό Müller.
The leader of the operation for Samos' occupation, reports to General Muller*

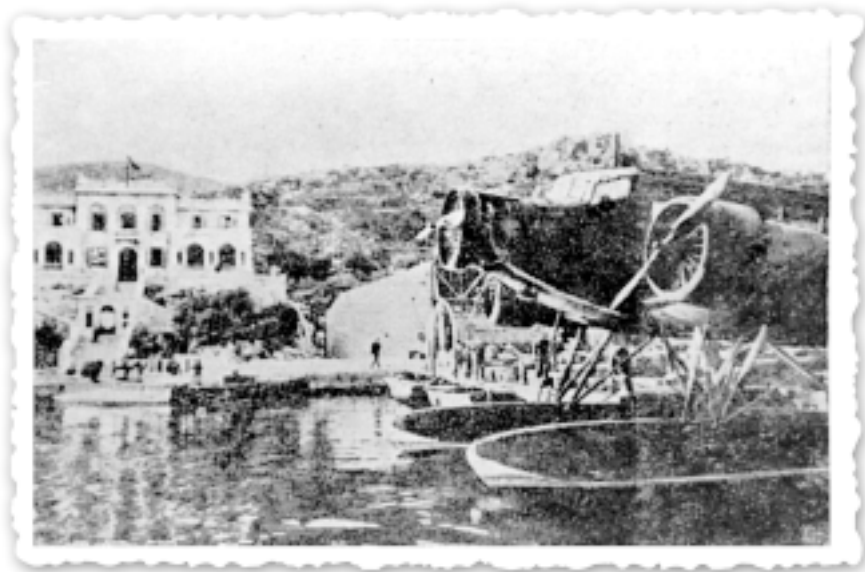

*Γερμανικά αποβατικά στην Αγία Μαρίνα.
German landing ships in Aghia Marina*

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΑΠΟΒΑΤΙΚΑ (ΣΥΛΛΟΓΗ: PETER SCHENK)
GERMAN LANDING SHIPS (COLLECTION: PETER SCHENK)

*Γερμανικό υδροπλάνο στα Λέπιδα. Διακρίνεται το κτήριο διοίκησης.
A German hydrofoil in Lepida. The governmental building is visible at the back*

*Γερμανικά πλοία αδειάζουν εφόδια και ετοιμάζονται για την επιχείρηση κατάληψης της Σάμου.
German ships while unloading supplies and getting prepared for Samos' occupation*

*Τα ταχύπλοα R 211 και R 195 στο Λακκί (συλλογή: Peter Schenk)
Speedboats R211 and R195 in Lakki (collection: Peter Schenk)*

Το UJ (korgialenios) (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The UJ (korgialenios) (collection: Tassos Kanaris)

Το γερμανικό UJ Z102 (πρώην θαλαμηγός Birgitta) (συλλογή: Peter Schenk)
The German UJ Z102 (former yacht Birgitta) (collection: Peter Schenk)

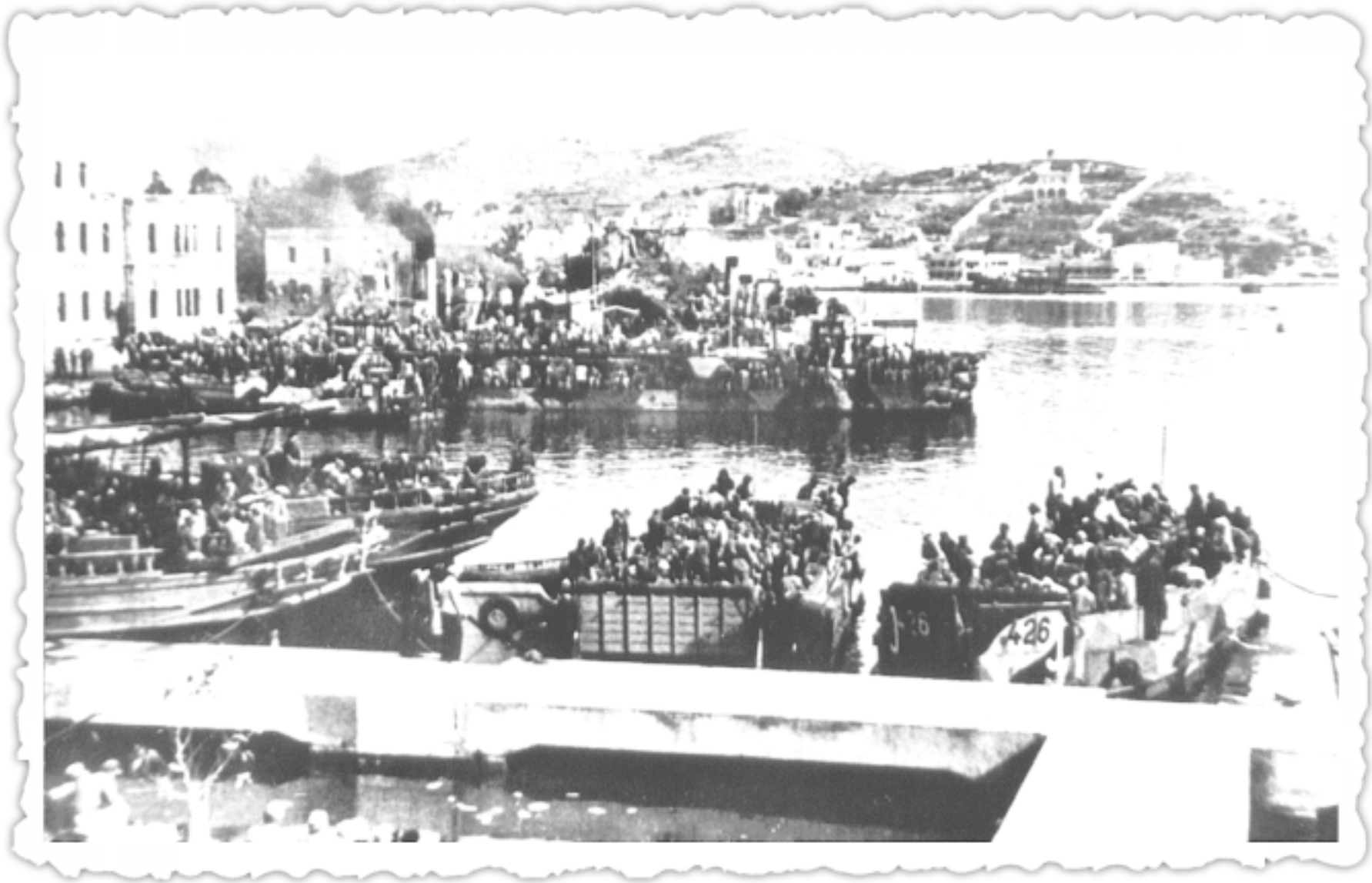
Το A. VOLTA ημιβυθισμένο στους Λειψούς.
The A. Volta half-sunken in Lipsi

*Το ιταλικό μεταγωγικό Prode μισοβυθισμένο στο Λακκί (συλλογή: Peter Schenk)
The Italian transport ship Prode half-sunken in Lakki (collection: Peter Schenk)*

*Το ιταλικό μεταγωγικό Proto di Roma κατεστραμμένο και ημιβυθισμένο στο Λακκί (συλλογή: Peter Schenk)
The Italian transport ship Proto di Roma destroyed and half-sunken in Lakki (collection: Peter Schenk)*

Γερμανικά σκάφη γεμάτα στρατεύματα και εφόδια για την επιχείρηση κατάληψης της Σάμου (συλλογή: Peter Schenk)
German boats full of troops and supplies set out for Samos' occupation (collection: Peter Schenk)

XI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

TRANSPORTATION OF WAR PRISONERS

TRASPORTI DEI PRIGIONIERI

ABTRANSPORT DER GEFANGENEN

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Οι αιχμάλωτοι περισυλλέγησαν στο χώρο του αεροναυστάθμου στα Λέπιδα και από εκεί άρχισαν τις μεταφορές. Οι ερευνητές δε συμφωνούν μεταξύ τους για την ακρίβεια των μεταφορών. Τα δύο σημαντικότερα κείμενα αναφέρουν:

1) La resistenza dei militari italiani al estero.

ΗΜΕΡΑ	ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ	ΠΛΟΙΟ	ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ
17-Νοε	Λέρος	A/Ta Crispi	Πειραιάς	30 Ιταλοί αξιωματικοί
21-Νοε	Λέρος		Πειραιάς	Ο ναύαρχος Mascherpa, 40 αξιωματικοί και 1.000 στρατιώτες.
30-Νοε	Λέρος		Πειραιάς	1.500 αξιωματικοί και στρατιώτες
2-Δεκ	Λέρος και άλλα νησιά.	Gradisca	Τεργέστη - Μπρίντιζι	Ιταλοί, Άγγλοι, Γερμανοί
17-Δεκ	Λέρος	Leda (πρώην Leopardi)	Πειραιάς	3.700 αιχμάλωτοι
1/1/1944	Λέρος		Πειραιάς	1.000 αιχμάλωτοι

2) Σύμφωνα με τον G. Schreiber οι μεταφορές είναι οι εξής:

ΗΜΕΡΑ	ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ	ΠΛΟΙΟ	ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ
19-Νοε	Λέρος	Αντιτορπλικό	Πειραιάς	300 Ιταλοί και 100 Άγγλοι αξιωματικοί
21-Νοε		R. Schiaffino		2.700 Ιταλοί
7-Δεκ	Λέρος και Σάμος	Leda		3.000 από την Λέρο και 2.400 από την Σάμο
1-Ιαν		Leda		2.273 Ιταλοί αιχμάλωτοι
26-Ιαν		Αντιτορπλικά ΤΑ 14 και ΤΑ 16		350 αιχμάλωτοι
23-Φεβ		Tanais		2.500 αιχμάλωτοι
4-Μαρ		Getrud		3.200 αιχμάλωτοι

ΟΙ ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

Οι πολεμικές επιχειρήσεις στο Αιγαίο ξεκινούν από την ιταλική ανακωχή στις 8 Σεπτεμβρίου 1943 και φθάνουν έως τις 21 Νοεμβρίου, που εκκενώθηκε η Σάμος και καταλήφθηκε. Αποτέλεσαν μια σοβαρή πτυχή του πολέμου στην Ανατολική Μεσόγειο. Υπήρξαν σοβαρά λάθη, από τους συμμάχους, αλλά και μεγάλα επεισόδια ανδρείας και αγώνα απ' όλους τους εμπλεκόμενους.

Για την αντιμετώπιση του εχθρού συνεργάστηκαν και τα τρία όπλα. Οι σύμμαχοι είχαν το μειονέκτημα της μεγάλης απόστασης των βάσεων ανεφοδιασμού (Κύπρος, Αίγυπτος). Οι συγκρούσεις ήταν σοβαρές, μερικές φορές από ελάχιστες αποστάσεις με καταδρομικά, αντιτορπλικά, ταχύπλοα και υποβρύχια, που χρησιμοποιήθηκαν για όλους τους ρόλους. Τα συμμαχικά σκάφη που έλαβαν μέρος ήταν αγγλικά, ελληνικά και πολωνικά. Σε σύνολο 6 καταδρομικά, 32 αντιτορπλικά, 18 υποβρύχια, 7 τορπιλάκατοι, 3 κανονιοφόροι, 4 ναρκοθεύδεις και 16 ταχύπλοα. Επίσης ένας μεγάλος αριθμός από καΐκια και μικρά σκάφη. Η ελληνική συμβολή στη μάχη της Δωδεκανήσου ήταν η συμμετοχή των έξι ελληνικών αντιτορπλικών: 1) του θρυλικού «Βασίλισσα Όλγα» με επικεφαλής τον πλωτάρχη Γ. Μπλέσσα, 2) του «Αδρίας» με επικεφαλής τον αντιπλοίαρχο Ι. Τούμπα, 3) του «Θεμιστοκλής» με επικεφαλής τον πλωτάρχη Ν. Σαρρή, 4) του «Κανάρης» με επικεφαλής τον αντιπλοίαρχο Ε. Ζαρπά, 5) του «Μιαούλης» με επικεφαλής τον πλωτάρχη Κ. Νικητιάδη και αντιπλοίαρχο τον Ε. Μπουντούρη και 6) του «Πίνδος» με επικεφαλής τον πλωτάρχη Δ. Φοίβα.

Επίσης του υποβρυχίου «Κατώνης» με επικεφαλής τον αντιπλοίαρχο Β. Λάσκο, που δεν ανήκε στην επιχειρησιακή δύναμη της Δωδεκανήσου. Ο μεγάλος φόρος αίματος 123 νεκροί αξιωματικοί και ναύτες («Αδρίας» = 21, «Β. Όλγα» = 70 και «Κατώνης» = 32) και οι αγώνες του ελληνικού ναυτικού αναστήλωσαν τις ελπίδες στους νησιώτες, ότι στα νησιά αυτά θα ξαναγύριζε η ελευθερία.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΣΤΟ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

- Α) 4 αγγλικά καταδρομικά έπαθαν ζημιές: «Penelope», «Carlisle», «Sirius», «Auroga».
- Β) Βυθίστηκαν 1 ελληνικό ανυτορπλικό, το «Βασίλισσα Όλγα», και 5 αγγλικά τα «Intrepid», «Panther», «Hurworth», «Eclipse», «Dalverton».
- Γ) έπαθαν ζημιές 1 ελληνικό ανυτορπλικό, το «Αδρίας» και 3 αγγλικά τα «Hursley», «Rockwood» και «Penn».
- Δ) Απωλέσθηκαν 1 ελληνικό υποβρύχιο, το «Κατώνης» και 2 αγγλικά, τα «Trooper» και «Simoon».
- Ε) Έπαθαν ζημιές 4 αγγλικά υποβρύχια, τα «Unrivalled», «Torbay», «Unsparring» και «Unseen».
- ΣΤ) Απωλέσθηκαν, έπαθαν ζημιές ή συνελήφθησαν 11 ταχύπλοα.

ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ

- 1 ανυτορπλικό «Euro
- 1 ναρκοθέτιδα Legnano
- 1 Αποβατικό αρ. 730
- Το βοηθητικό στόλου Porto di Roma.
- Τα ρυμουλκά Tavolara, Domenico, Pe 30, Portobuso, Po.
- Ναρκαλιευτικό Camogli.
- Πλοίο φυγείο Ivorea
- Εμπορικά Bucintoro και Prode.
- 1 πλωτή δεξαμενή
- Το πλοίο υποστήριξης υποβρυχιών A. Volta.
- Τα Mas 534, 555, 559. Το 522 αυτομόλησε στους Γερμανούς.
- Τα Ms 12, 15, 26, 23, 26.
- Αρκετά πλοία καταφεύγοντας στην Τουρκία, την Κύπρο και τη Χάιφα, γύρισαν στην Ιταλία μετά τον πόλεμο.

ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

- 9 εμπορικά πλοία, 14 αποβατικά, 13 τορπιλάκατοι και ταχύπλοα, μία πλωτή δεξαμενή και 5 εξοπλισμένα καΐκια.

Από την εφημερίδα "THE TIMES" 1/12/43. (συλλογή: Peter Schenk)
From "THE TIMES", 1/12/43 (collection: Peter Schenk)

*Μεταφορά τραυματία. (σλλογή: Peter Schenk)
Carrying an injured soldier (collection: Peter Schenk)*

*Άγγλοι αιχμάλωτοι μεταφέρουν εφόδια από το πιτύκι (σλλογή: Peter Schenk)
English war prisoners carrying supplies from Pitiki (collection: Peter Schenk)*

*Άγγλοι αιχμάλωτοι (σλλογή: Peter Schenk)
English war prisoners (collection: Peter Schenk)*

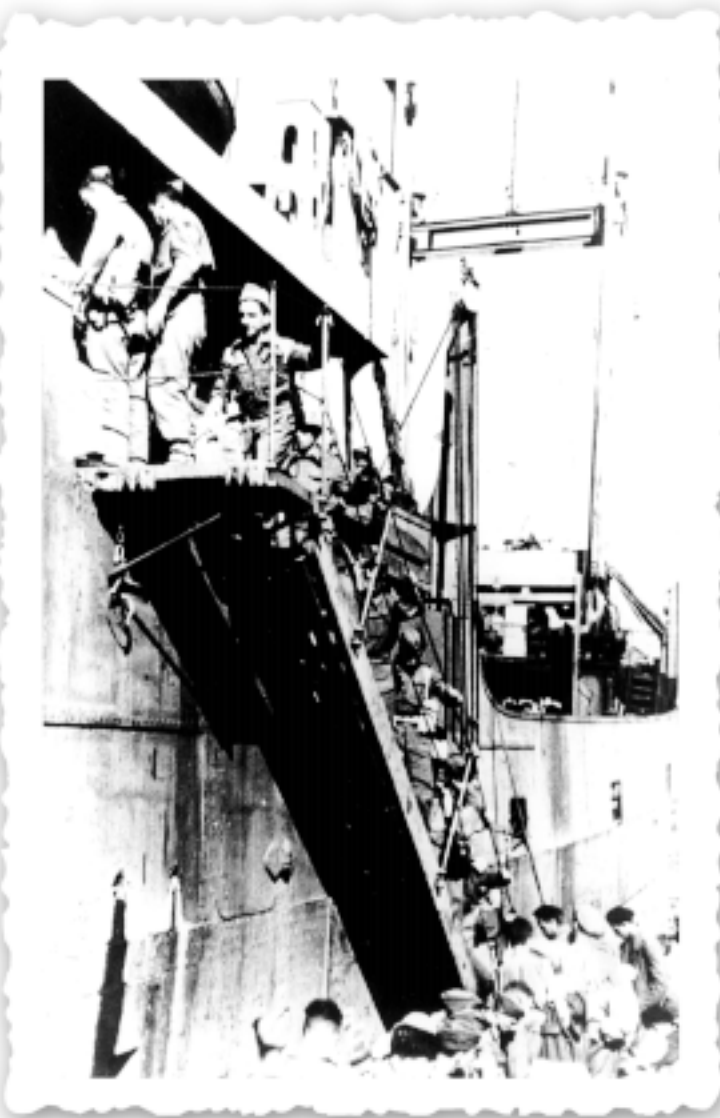
Ινδοί αιχμάλωτοι στον 'Αι Γιώργη (συλλογή: Peter Schenk) - Indian war prisoners in Aghios Georgios (collection: Peter Schenk)

(συλλογή: Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

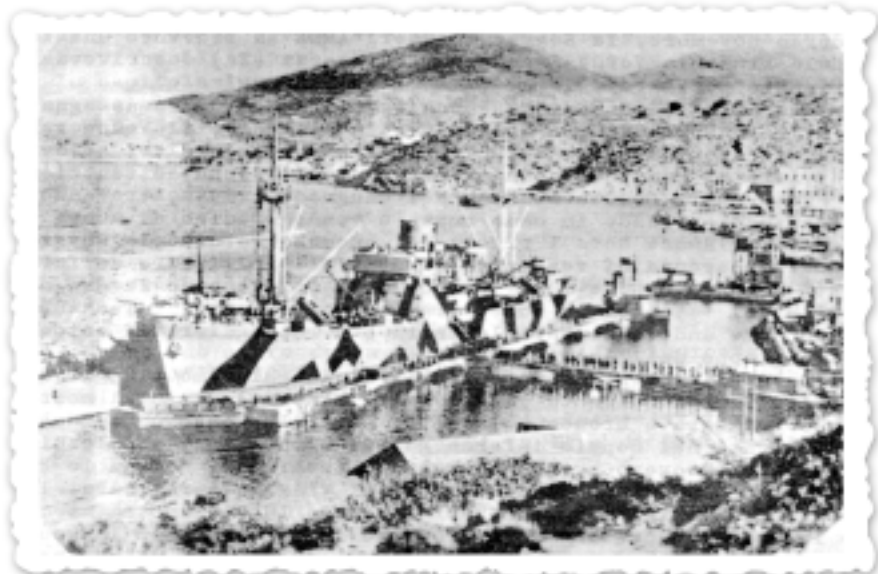
Άγγλοι αιχμάλωτοι επιβιβάζονται σε γερμανικό μεταγωγικό πλοίο για την μεταφορά τους στον Πειραιά. (συλλογή: Peter Schenk)
English war prisoners are boarding a German transport ship, which will convey them to Piraeus (collection: Peter Schenk)

Ο μεγάλος ηττημένος άγγλος ταξίαρχος Tinley, οδηγείται στην αιχμαλωσία. (συλλογή: Peter Schenk)
The dramatic defeated English Brigadier Tinley is being led towards imprisonment (collection: Peter Schenk)

Αιχμάλωτοι στον αεροναύσταθμο. (συλλογή: Peter Schenk)
War prisoners at the aircraft base (collection: Peter Schenk)

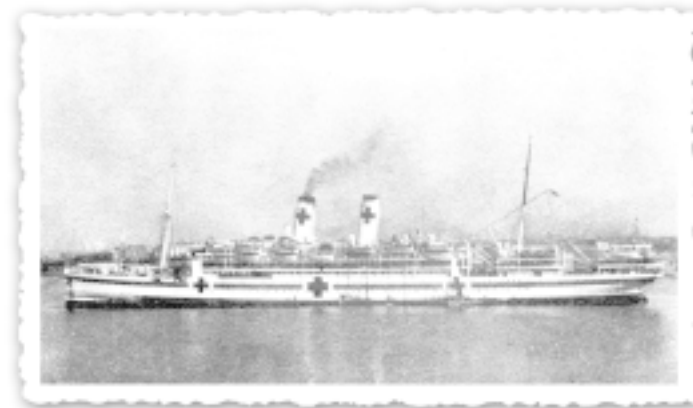
Αιχμάλωτοι επιβιβάζονται στο μεταγωγικό Leda (πρώην ιταλικό Leopardi) στη ναυτική βάση του Αγίου Γεωργίου (Notiziario dei reduci)
 War prisoners boarding the transport ship Leda (former Italian Leopardi) at the naval base of Aghios Georgios (Notizario dei reduci)

Οι Άγγλοι αιχμάλωτοι μόλις εφθάσαν στον Πειραιά
 The English war prisoners have just arrived at Piraeus

Το νοσοκομειακό πλοίο Gradisca αναχωρεί από το Λακκί για να μεταφέρει αιχμαλώτους στον Πειραιά. (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
 The hospital ship Gradisca is leaving from Lakki transferring war prisoners to Piraeus (collection: Tassos Kanaris)

Το πλοίο "Gradisca" - The ship "Gradisca"

XII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

THE GERMAN OCCUPATION

L'OCCUPAZIONE TEDESCA

DIE ZEIT UNTER DER DEUTSCHEN BESATZUNG

Α) ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Οι Γερμανοί μόλις κατέλαβαν το νησί, αμέσως εκτέλεσαν ορισμένους Ιταλούς αξιωματικούς. Οι αιχμάλωτοι κλείστηκαν στα στρατόπεδα αιχμαλώτων, νησιτικοί χωρίς καμιά φροντίδα. Αμέσως μετά άρχισαν οι μεταφορές προς τον Πειραιά. Στις 27/3/1945 στο νησί υπήρχαν 1.334 Γερμανοί στρατιώτες, 1.548 ναύτες και 616 Ιταλοί. Κατά την διάρκεια της γερμανικής κατοχής υπήρξαν δύο διοικητές, πρώτα ο συνταγματάρχης Βόλφ και αργότερα ο συνταγματάρχης Κοσέλα. Γενικά η συμπεριφορά των Γερμανών προς τους κατοίκους του νησιού θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επειικής, ίσως επειδή δεν υπήρξαν σαμποιάζ και άλλες δολιοφθορές από τους κατοίκους.

Η γερμανική κατοχή εκτός των αρνητικών της είχε και κάποια θετικά:

I. Εκπαίδευση. Λόγω της αντιπάθειας που είχαν οι Γερμανοί στους Ιταλούς, αλλά και λόγω των αγγλικών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, άφησαν ελεύθερο το φρόνημα των νησιωτών στα σχολεία και έτσι άρχισε ξανά η ελληνική εκπαίδευση, τον Οκτώβριο του 1944.

II. Το τέλος της ιταλικής κατοχής Η φασιστική Ιταλία δεν υπολόγισε σωστά το αποτέλεσμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ήταν λάθος η συμμαχία της με τη Γερμανία και η κυνική επίθεση στην Ελλάδα. Έτσι σίγουρα μετά τον πόλεμο η μοίρα των Δωδεκανήσων θα άλλαζε. Η γερμανική κατοχή έβαλε βίαιο τέλος στην ιταλική κατοχή και με το τέλος του πολέμου οι νησιώτες αναδάρρησαν. Οι ντόπιοι Ιταλοί και οι φασίστες δεν μπορούσαν πια να αντισταθούν. Τι θα γινόταν αν νικούσαν οι Άγγλοι με συμμάχους τους Ιταλούς; Ποιό θα ήταν το μέλλον των νησιών; Ευτυχώς όμως το τέλος του πολέμου έφθασε. Στις 9 Μαΐου 1945 στη Σύμη οι Γερμανοί παραδίδουν τα νησιά στους συμμάχους.

Οι Δωδεκανήσιοι πλήρωσαν ακριβά τις ξένες επεμβάσεις, η δίνη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ισοπέδωσε τα πάντα, μια καινούργια όμως εποχή άρχιζε και μαζί της πλησίαζε και η ώρα της απελευθέρωσης. Μετά από μία δίχρονη αγγλική κατοχή, το 1947 αρχίζει η ελληνική στρατιωτική διοίκηση και το 1948 γίνεται επιτέλους η ενσωμάτωση των νησιών στην Ελλάδα. Τα χρόνια της

γερμανικής κατοχής ήταν δύσκολα για τους νησιώτες, με κύρια χαρακτηριστικά την πείνα και το φόβο. Εξοντώθηκε όλη η Εβραϊκή Κοινότητα της Ρόδου και της Κω, 1.700 περίπου άτομα.

Οι Δωδεκανήσιοι αντιστάθηκαν, όσο μπορούσαν και όσο τους επέτρεπε η διαμόρφωση του εδάφους των νησιών.

Ο Ιερός Λόχος, με τις επιχειρήσεις του, δημιούργησε πολλά προβλήματα στους κατακτητές,

Οι τελευταίες σφαίρες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ευρώπη έπεσαν στα Δωδεκάνησα.

Την 8^η Μαΐου 1945, ο διοικητής των γερμανικών στρατευμάτων στη Δωδεκάνησο, στρατηγός Wagener, παραδίδεται άνευ όρων στη Σύμη στους αντιπροσώπους Αγγλίας, Γαλλίας και τον Ιερό Λόχο.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΗ ΛΕΡΟ

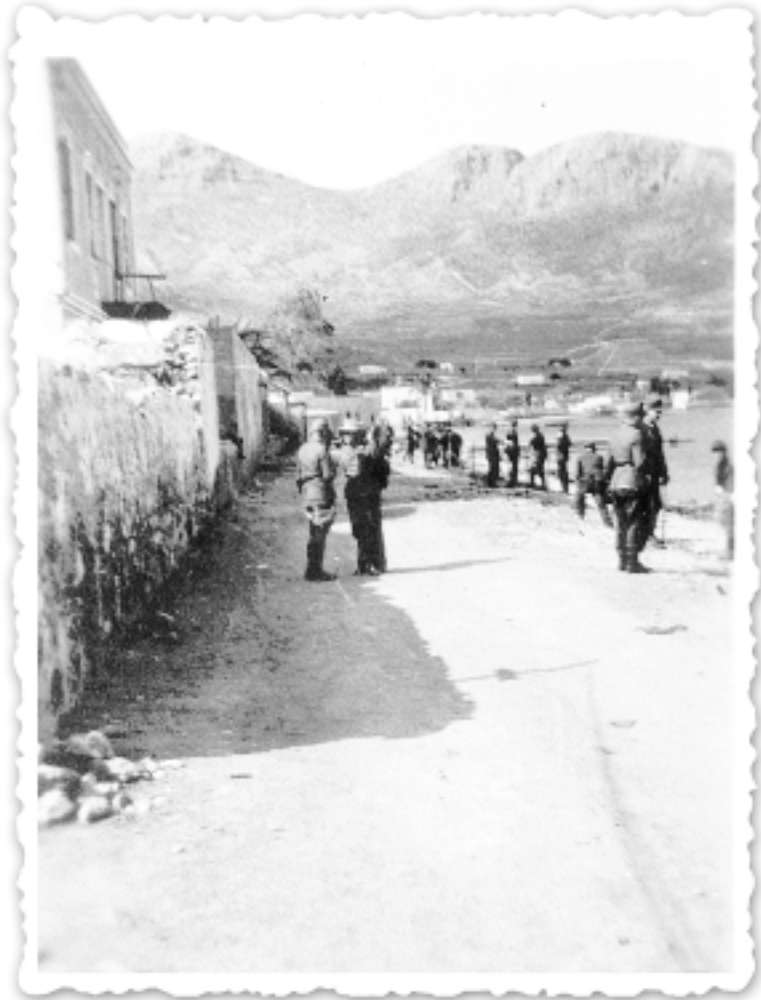
Στις 10 Μαΐου 1945 ομάδα από 12 Ιερολοχίτες υπό τον αντισυνταγματάρχη Μεσσηνόπουλο και τον διοικητή της Δύναμης 281 συνταγματάρχη Turnbull, έφθασαν στη Λέρο.

Στο νησί ο Γερμανός διοικητής, συνταγματάρχης Coscella, παραδόθηκε στους Άγγλους και τους 12 Ιερολοχίτες του αντισυνταγματάρχη Μεσσηνόπουλου, που έφθασαν στο νησί στις 9 Μαΐου.

Μαζί τους ήταν και ο Λεριός Ιερολοχίτης Θεολόγος Αγγέλου. Όλο το νησί τους υποδέχθηκε με εκδηλώσεις χαράς, φωνάζοντας Χριστός Ανέστη. Το νησί ήταν γεμάτο από ελληνικές σημαίες. Το γεγονός φαίνεται να μην άρεσε στους

Άγγλους και με πρόφαση ότι θα δημιουργηθούν ταραχές υποχρέωσαν το τμήμα των Ιερολοχιτών να επιστρέψει στη Σύμη.

Οι Άγγλοι στη Λέρο άρχισαν αμέσως να καταστρέφουν αδιάκριτα τα οχυρωματικά έργα των Ιταλών. Αλλά το χειρότερο είναι ότι πέταξαν στη θάλασσα τεράστιο πολεμικό υλικό, που εκτός από όπλα υπήρχαν μηχανές και οχήματα, που ήταν απαραίτητα για την κατεστραμμένη τότε Λέρο.

Άλιντα (συλλογή: Τάσου Κανάρη) - Alinda (collection: Tassos Kanaris)

Ο Γερμανός επιλοχίας Curt Gulz (συλλογή: Peter Schenk)
The German Sergeant Major Curt Gulz (collection: Peter Schenk)

Κάτοικοι της Λέρου το 1945.
Φωτογραφία τραβηγμένη από γερμανό στρατιώτη. (συλλογή: Peter Schenk)
Inhabitants of Leros in 1945.
The picture was taken by a German soldier (collection: Peter Schenk)

*Η έλλειψη καυσίμων αναγκάζει τους Γερμανούς να χρησιμοποιούν όλα τα μέσα (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The shortage of petrol forced the Germans to use all transport means (collection: Tassos Kanaris)*

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

(συλλογή: Τάσου Κανάρη)
(collection: Tassos Kanaris)

Αερόφωνο (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Aerophone (collection: Tassos Kanaris)

*Λακκί 1945 Γερμανοί αξιωματικοί του ναυτικού (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
German naval officers in Lakki, 1945 (collection: Tassos Kanaris)*

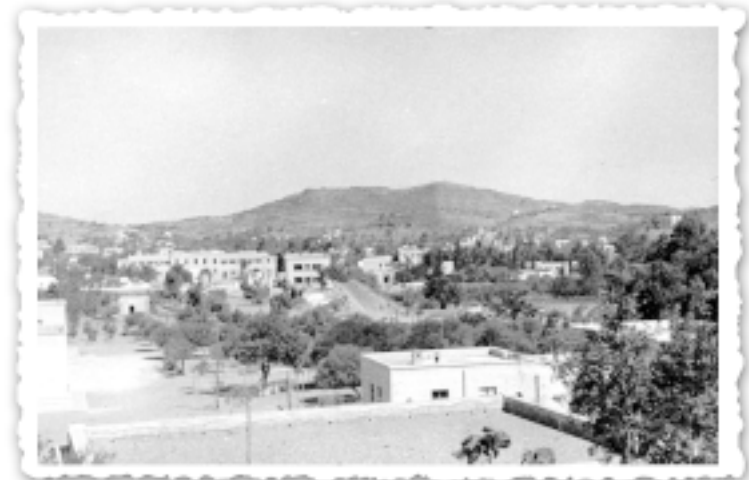
Περίπολος (συλλογή: Τάσος Κανάρης)
Patrol (collection: Tassos Kanaris)

Είκόνες από την ζωή των Γερμανών στρατιωτών στην Λέρο (συλλογή: Τάσου Κανάρη) - Pictures of German soldiers' life on Leros (collection: Tassos Kanaris)

Ιταλικά τρόφιμα (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
: Italian food (collection: Tassos Kanaris)

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

Πρωϊνή αναφορά (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Morning report (collection: Tassos Kanaris)

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

Χριστούγεννα 1945 (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Christmas in 1945 (collection: Tassos Kanaris)

Τα γερμανικά πλοιάρια Mini και Sirius που έκαναν τη συγκοινωνία
Δωδεκανήσου. (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The German boats Mini and Sirius, which served the sea transport of Dodeca-
nese (collection: Tassos Kanaris)

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

Υπολοχαγός Nellessen (συλλογή: Peter Schenk)
Lieutenant Nellessen (collection: Peter Schenk)

Από αριστερά. Τρίτος ο υπολοχαγός Ehlenberger, υπολοχαγός Weiss, λοχαγός John, υπολοχαγός Schindelka, υπολοχαγός Birhle, υπολοχαγός Farber. (συλλογή: Peter Schenk)
Third from the left is Lieutenant Ehlenberger and follow: Lieutenant Weiss, Captain John, Lieutenant Schindelka, Lieutenant Birhle and Lieutenant Farber (collection: Peter Schenk)

*Ο υπολοχαγός Weiss στα Άλιντα (συλλογή Peter Schenk)
Lieutenant Weiss in Alinda (collection: Peter Schenk)*

*Το σπίτι του Weiss στα Άλιντα. Φαίνεται ο ίδιος μαζί με άλλους αξιωματικούς. (συλλογή Peter Schenk)
Weiss's house in Alinda. He and other officers can be seen clearly in the photo (collection: Peter Schenk)*

Λέρος 1945. Δεξιά ο στρατιωτικός διοικητής Λέρου συνταγματάρχης Koschella. Στο κέντρο ο πλωτάρχης Hufschmidt, διοικητής των ναυτικών πυροβόλων, και αριστερά ο υπολοχαγός Kuhl. (συλλογή: Peter Schenk)
 Leros, 1945. On the right is Colonel Koschella, military Commander of Leros. In the center is Lieutenant Commander Hufschmidt, responsible for the naval guns and on his left Lieutenant Kuhl (collection: Peter Schenk)

Ο Weiss σαν διοικητής Καλύμνου παραδίδεται στους συμμάχους (συλλογή: Peter Schenk)

Weiss was surrendered to the Allies as Kalymnos' commander (collection: Peter Schenk)

Ο τελευταίος Γερμανός κυβερνήτης Δωδεκανήσου ταξίαρχος Wagener (συλλογή: Peter Schenk)
 Brigadier Wagener, the last German Governor of Dodecanese (collection: Peter Schenk)

Στρατιωτικοί γερμανικοί χάρτες του 1945. Αριστερά ο χάρτης του βορείου στρατιωτικού τομέα επονομαζόμενου "τομέας Λέρου".
 Δεξιά γερμανικός στρατιωτικός χάρτης της Λέρου.
 German military maps of 1945. The map of the north military section called "Leros section" (left). The German military map of Leros (right)

Β) ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ, ΚΑΤΑΣΚΟΠΙΑ, ΦΥΓΑΔΕΥΣΗ

Με την παράδοση των Αγγλοϊταλών στη Λέρο πολλοί στρατιώτες προσπάθησαν να φύγουν με κάθε μέσο από το νησί. Μερικοί τα κατάφεραν, αλλά πολλοί πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Μεταξύ 18 και 20 Νοεμβρίου εστάλησαν δύο αγγλικά ταχύπλοα στη Λέρο για περιουλλογή και φυγάδευση Άγγλων και Ιταλών, που ήταν κρυμμένοι στο νησί.

Α) Το ένα με τον Στ. Καζούλη και το Γιαννάκο Παπαζαχαρίου, που έφθασε βράδυ στον όρμο του Αγίου Νικόλα, σε μία περιοχή κοντά στο Παρθένι και αποβίβασε το λοχαγό Greenwood, με βοηθό κάποιον Ν. Σπάνια ή Σπανό. Στο τέλος λόγω κακής συνεννόησης το κλιμάκιο έφυγε με βάρκες και μερικούς μόνο φυγάδες για τους Λειψούς.

Β) Το άλλο κλιμάκιο αποτελούνταν από τους δύο άνδρες, τον λοχαγό Smith και το βοηθό του Όμηρο Παπαζαχαρίου από την Κω. Βγήκαν στη Βαδιά Λαγκάδα, μια περιοχή κοντά στον Ξηρόκαμπο. Μόλις όμως έφθασαν στην παραλία έπεσαν σε ναρκοπέδιο και βρήκαν και οι δύο τραγικό θάνατο. Τα οστά τους έμειναν εκεί έως το 1946, που καθαρίστηκε η περιοχή και δόθηκαν στις οικογένειες για να ταφούν. Έτσι ο Όμηρος Παπαζαχαρίου είναι ο μόνος νεκρός Έλληνας σε ειδική επιχείρηση στη Λέρο την περίοδο της γερμανοκρατίας.

ΚΑΤΑΣΚΟΠΙΑ.

Στις απέναντι από την Κω Μικρασιατικές ακτές, στην Αλικαρνασσό (σήμερα Μπόνιτρουμ), είχε εγκατασταθεί η συμμαχική υπηρεσία κατασκοπίας, με ασυρμάτους στην Κω και τη Λέρο. Η επικοινωνία γινόταν με τη βάρκα «Παλαμίδα» του Γ. Τρικοίλη. Στη Λέρο, σε κτήμα της οικογένειας Ζαρίφη, στην Κόκκαλη έγινε ένα ειδικό καταφύγιο και εκεί μέσα κρύφτηκε ο Έλληνας ασυρματιστής Κώστας Μαυρογιώργης, από τον Ιούνιο έως τον Δεκέμβριο του 1944. Από τότε μέχρι και το τέλος της γερμανικής κατοχής στις 9 Μαΐου κρύφθηκε στο σπίτι του Μιχάλη Σαμάρκου, απέναντι από τη γερμανική διοίκηση. Ένα άλλο επεισόδιο κατασκοπίας είναι η ολιγοήμερη επίσκεψη του ιερολοχίτη υπολοχαγού Νικ. Καίσαρη στις 30 Οκτωβρίου 1944. Ο υπολοχαγός έφερε ασύρματο μαζί του και κρύφθηκε σε μια σπηλιά κάτω από το κάστρο. Αφού ολοκλήρωσε την αποστολή του έφυγε.

Όμηρος Παπαζαχαρίου - Omheros Papazachariou

Η βαδιά Λαγκάδα - The Deep Lagada

*Το εκκλησάκι του Αϊ- Νικόλα
The chapel of Aghios Nikolaos*

*Ο κόλπος του Αϊ- Νικόλα
Aghios Nikolaos bay*

*Ο χώρος διαφυγής στην Αγία Κιουρά
The way of escaping to Aghia Kioura*

*Ο κόλπος του Αϊ- Νικόλα όπως φαίνεται από την
ΠΡΧ 906 στην Μοπλόγουρνα
View of Aghios Nikolaos bay from Battery 906 in Moplogourna*

Ο ασυρματιστής Κ. Μαυρογιώργης κ'Α. Φίλαμης (Μ. Σαμάρκος)
The radio operator K. Mavrogiorgis (A. Filamis) (M. Samarkos)

Ο χώρος πού κρυβόταν ο ασύρματος
The location of the hidden radio

Η έδρα της γερμανικής αστυνομίας - The headquarters of the German police

Το σπίτι της οικογένειας Ζαρίφη στην Κόκκαλη
The house of Zarifis family in Kokkali

Το σπίτι του Μ. Σαμάρκου - The house of M. Samarkou

Γ) Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ SUNBEAM

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ R.M.B.P.D. ΣΤΟΝ ΚΟΛΠΟ ΤΟΥ ΛΑΚΚΙΟΥ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1944

Μια σημαντική ειδική επιχείρηση έγινε στη Λέρο από τους Βρετανούς πεζοναύτες της ομάδας R.M.B.P.D. (Royal Marine Boom Patrol Detachment), της διμοιρίας Earthworm, με υποδιοικητή τον υπολοχαγό J. Richards και τρεις ομάδες από δύο άτομα με τα ειδικά κανό. Η ομάδα του Richards μεταφέρθηκε από το Καστελλόριζο με το M.L. 360 στο αγκυροβόλιο στο Σερισέχ, στον κόλπο της Μανδάλια, 60 χλμ. ανατολικά της Λέρου. Εκεί έμειναν καμουφλαρισμένοι επάνω σε καΐκια αρκετές ημέρες περιμένοντας διαταγές για επιθέσεις στη Λέρο ή τη Ρόδο. Το απόγευμα της 16^{ης} Ιουνίου 1944 έφθασε στη βάση το M.L.360 με κατασκοπευτικές φωτογραφίες του ναύσταθμου του Λακκίου. Σ' αυτές φαινόταν: 1) το πλοίο μεταφοράς πυρομαχικών «Anita», 2) το πλοίο ανεφοδιασμού «Carola» 3) δύο πρώην ιταλικά αντιτορπλικά και 4) ορισμένα μικρά σκάφη συνοδείας. Αφού επιλέχθηκε ο στόχος, το απόγευμα της Παρασκευής στις 17 Ιουνίου, το M.L. 360 μετέφερε τα τρία κανό με τα πληρώματα τρία χλμ. έξω από την είσοδο στον κόλπο του Λακκίου. Η κάθε ομάδα αποτελούνταν από ένα κανό με δύο πεζοναύτες, που διέθεταν 8 νάρκες Λίμπει με βραδυφλεγείς πυροσωλήνες διάρκειας χρόνου έκρηξης 4 1/2 ωρών. Επίσης ο κάθε άνδρας είχε αυτόματο όπλο Sten με σιγαστήρες, σιλέτα και δίκτυα παραλλαγής για να κρύψουν τα κανό. Για να συνεννοούνται μεταξύ τους είχαν ειδικά όργανα, που μιμούνταν τις φωνές πάπιας και κουκουβάγιας. Τα κανό με τα πληρώματα είχαν το κάθε ένα δικό του όνομα: α) Η «Γαρίδα» με πλήρωμα τους Horner και Fisher, β) Ο «Καρχαρίας» με πλήρωμα τους Richards και Stevens και γ) Ο «Σολωμός» με πλήρωμα τους King και Raff. Πέρασαν το φράγμα που έκλεινε την είσοδο του κόλπου, πρώτα η «Γαρίδα» και αργότερα τα άλλα δύο που ακολουθούσαν σε μεγάλη απόσταση. Ο «Σολωμός» εντοπίστηκε, αλλά ευτυχώς χωρίς συνέπειες. Έτσι το πλήρωμα έβαλε τις νάρκες στα ύφαλα ενός αντιτορπλικού. Η «Γαρίδα» πλησίασε το «Ανίτα» και έγινε αντιληπτό από τους σκοπούς. Ο δεκανέας Horner τους ξεγέλασε λέγοντάς τους ότι είναι περίπολος της ειδικής γερμανικής ομάδας των Βραδεμβούργων (Brandenburger patroller !!!) και απομακρύνθηκε. Ο «Καρχαρίας» κατόρθωσε

να τοποθετήσει τις νάρκες του στα τρία πλοία συνοδείας και σε ένα αντιτορπλικό και να απομακρυνθεί ασφαλώς. Μετά την τοποθέτηση των ναρκών οι έξι επιδρομείς αναχώρησαν για να κρυφθούν στις ακτές της Καλύμνου, περίπου 2 1/2 χλμ. μακριά. Από εκεί άκουσαν τις εκρήξεις των ναρκών. Οι Γερμανοί πίστευαν ότι ήταν υποβρύχιο και έριχναν βόμβες βυθού. Το επόμενο βράδυ του Σαββάτου, στις 18 Ιουνίου, τα σκάφη συναντήθηκαν με το M.L. 360 που τους μετέφερε πίσω στην βάση στο Σερισέχ.

Η επιχείρηση θεωρήθηκε επιτυχημένη. Αποτέλεσμα ήταν η βύθιση των σκαφών συνοδείας. Τα αντιτορπλικά ρυμουλκήθηκαν για επισκευές στον Πειραιά, όπου τα αποτελείωσαν τα αεροπλάνα της RAF.

Ο δεκανέας Horner (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Corporal Horner (collection: Tassos Kanaris)

*Στη γέφυρα του M.L. 360 (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
On the bridge of the M.L. 360 (collection: Tassos Kanaris)*

*Άνδρες των αγγλικών ειδικών μονάδων σε συγκέντρωση στη Ρόδο το 1999
Men of the English Special Forces at their reunion on Rhodes, 1999*

*Το M.L. 360 καμουφλαρισμένο (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The M.L. 360 camouflaged (collection: Tassos Kanaris)*

*Η επίδειξη της επιχείρησης Sunbeam με παρόμοιο σκάφος.
Demonstration of the Sunbeam operation with the use of a similar boat*

XIII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΠΡΟΣΩΠΑ

PERSONAGES

LE PERSONE

PERSÖNLICHKEITEN

Ο κυβερνήτης Mario Lago - Governor Mario Lago

VITTORIO EMANUELE III
PER GRAZIA DI DIO E PER VOLONTA' DELLA NAZIONE
RE D'ITALIA IMPERATORE D'ETIOPIA

Visto il R. D. L. 28 Agosto 1924, n. 1355, convertito nella legge 16 Giugno 1927, n. 985;

Visto il Nostro Decreto 20 Dicembre 1923, n. 2958, e successive modificazioni;

Visto l'art. 3 n. 2 della legge 31 Gennaio 1926 n. 100; Ritenuta la necessità urgente ed assoluta di provvedere;

Visto il R. D. 22 Ottobre 1936, col quale l'Ambasciatore Mario Lago, Governatore delle Isole Italiane dell'Egeo, è collocato a riposo, a decorrere dal 1.º Novembre 1936;

Sentito il Consiglio dei Ministri;

Sulla proposta del Nostro Ministro Segretario di Stato per gli Affari Esteri, di concerto con gli altri Nostri Ministri Segretari di Stato;

ABBIAMO DECRETATO E DECRETIAMO :

de Vecchi nobile Cesare Maria Conte di Val Cismon, Nostro Ambasciatore, è nominato Governatore delle Isole Italiane dell'Egeo con tutti i poteri civili e militari.

Durante il tempo in cui l'Ambasciatore de Vecchi di Val Cismon ricoprirà la carica anzidetta sarà considerato fuori ruolo conservando il posto attualmente occupato dopo il pari grado Aloisi barone Pompeo, nonchè lo stipendio del grado stesso e la relativa indennità di servizio attivo, a carico del bilancio del Ministero degli Affari Esteri. Il presente Decreto, che sarà presentato al Parlamento per la sua conversione, avrà effetto dal 15 Novembre 1936. Il Ministro proponente è autorizzato alla presentazione del relativo disegno di legge.

Ordiniamo che il presente Decreto, munito del sigillo dello Stato, sia inserito nella Raccolta ufficiale delle leggi e dei decreti del Regno d'Italia, mandando a chiunque spetti di osservarlo e di farlo osservare.

Dato a Roma, addì 22 Novembre 1936-XV.

MUSSOLINI

VITTORIO EMANUELE

Ciano - Paolo di Revel
Rossoni - Bottai - Solmi
Lantini - Alfieri - Benni.

Registrato C. C. 28 - XI - 36-XV.

Reg. 379 - foglio 144.

Το διάταγμα διορισμού του De Vecchi σαν κυβερνήτη Δωδεκανήσου.
The decree which appointed De Vecchi Governor of the Dodecanese

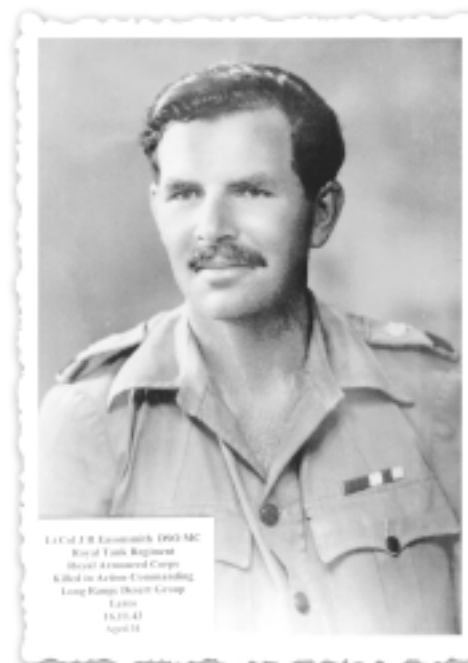

*Ο κυβερνήτης Cesare Maria de Vecchi
Governor Cesare Maria de Vecchi*

*Ο τελευταίος Ιταλός κυβερνήτης I. Campioni
The last Italian Governor I. Campioni*

Ο άγγλος
αντισυνταγματάρχης
M. French
(συλλογή: Τάσος Κανάρης)
The English Lieutenant
Colonel M French (collec-
tion: Tassos Kanaris)

Ο Άγγλος
αντισυνταγματάρχης του
LRDG J.R. Easonsmith
(συλλογή: Τάσος Κανάρης)
The English Lieutenant
Colonel of LRDG, J.R.
Easonsmith (collection:
Tassos Kanaris)

Το αγγλικό νεκροταφείο της Λέρου
The English cemetery of Leros

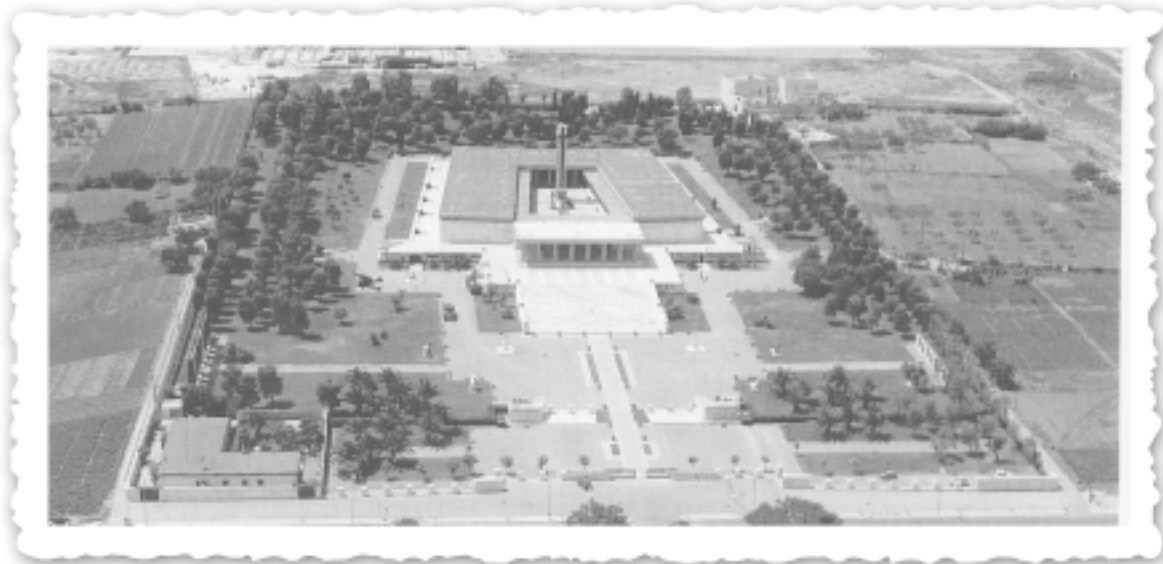
Μία τραγική φωτογραφία που τραβήχτηκε στις 8 Μαρτίου του 1945 λίγο πριν τη γερμανική παράδοση. Οι Γερμανοί εκτέλεσαν 4 Ιταλούς που προσπάθησαν να διαφύγουν στην Τουρκία. Τα ονόματα είναι: 1) Cotugno Francesco, 2) Panico luigi, 3) Fricano Rosario, 4) Servi Corrado. (Notiziario dei reduci)
A tragic photo, which was taken on the 8th of March 1945, just a while before the German surrender. The Germans executed 4 Italians who tried to escape in Turkey. Their names were: 1) Cotugno Francesco, 2) Panico Luigi, 3) Fricano Rosario, 4) Servi Corrado (Notizario dei reduci)

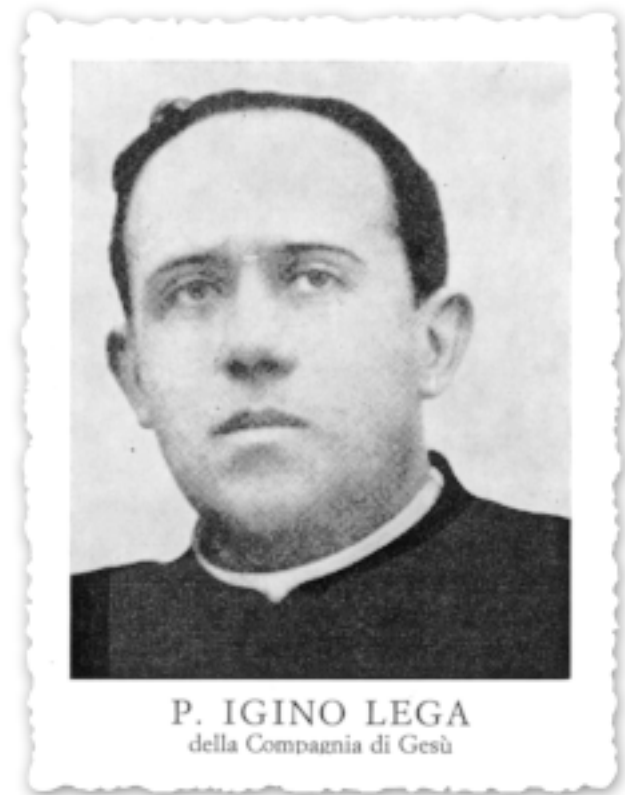
*Ο στρατιωτικός διοικητής αντισυνταγματάρχης Li Volsi (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The military commander Lieutenant Colonel Li Volsi (collection: Tassos Kanaris)*

*Ο ταγματάρχης Λόρδος Jellicoe
The Major Lord Jellicoe*

*Το στρατιωτικό νεκροταφείο στο Bari. Εκεί βρίσκονται θαμμένοι όλοι οι Ιταλοί στρατιώτες των Δωδεκανήσων.
The military cemetery in Bari. There are buried all the Italian soldiers killed in the Dodecanese*

*Ο ιερέας Iginò Lega
(συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The priest Iginò Lega (collection: Tassos Kanaris)*

*Ο ναύαρχος Mascherpa, τελευταίος Ιταλός διοικητής της Λέρου.
Admiral Mascherpa, the last Italian governor of Leros.*

*Ο τάφος του ναυάρχου
Mascherpa
Admiral Mascherpa's grave*

*Παρασημοφόρηση από
το ναύαρχο Mascherpa
(Notiziario dei reduci)*

*Decoration by Admiral
Mascherpa (Notiziario dei
reduci)*

Ο λοχαγός Josef Bunte διοικητής του 780ου λόχου (συλλογή: Peter Schenk)
Captain Josef Bunte, commander of the 780th company
(collection: Peter Schenk)

Ο ταγματάρχης Silvester Von Saldern αρχηγός της ομώνυμης ομάδας που αποβιβάστηκε στον Κρυφό και κατέλαβε την ΠΡΧ Ciano και τα Άλινια.
(συλλογή: Peter Schenk)
Major Silvester Von Saldern led a group, which was named after him, and landed on Krifos. He occupied the Battery Ciano as well as Alinda
(collection: Peter Schenk)

Ο αρχηγός των επιχειρήσεων κατάληψης των Δωδεκανήσων F.W. Müller.
(συλλογή: Peter Schenk)
The leader of the operation for the occupation of Dodecanese, F.W. Müller.
(collection: Peter Schenk)

Από αριστερά ο υπολοχαγός H.Kühl και ο λοχαγός Alfred Palis διοικητής
πυροβολικού Λέρου (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
From the left: Lieutenant H. Kuhl and Captain Alfred Palis, commander of
Leros' artillery (collection: Tassos Kanaris)

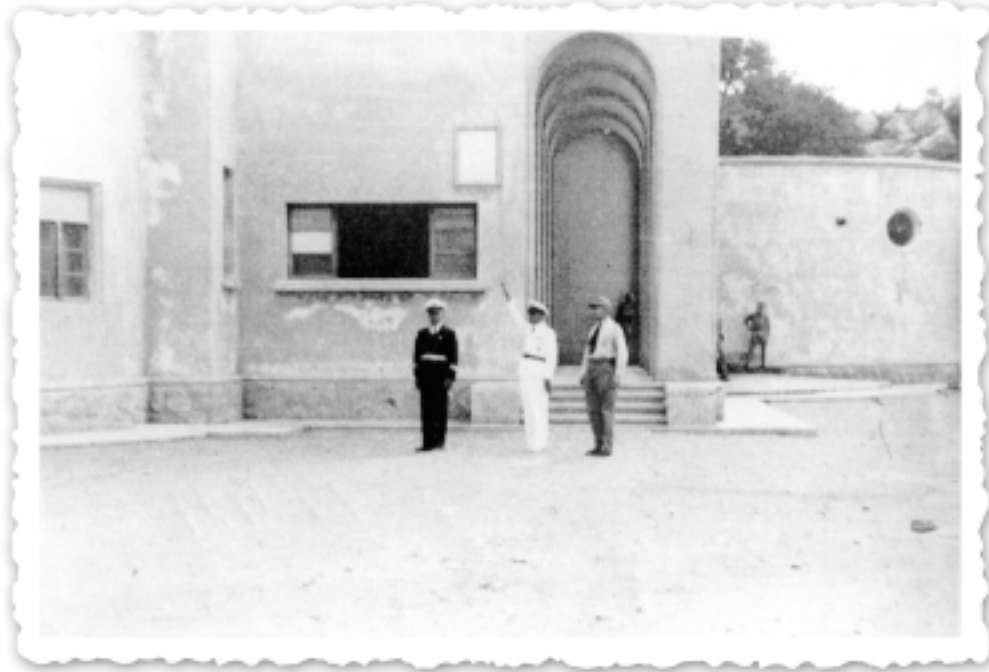

Ο υπολοχαγός Helmunt Kühl με το αγγλικό τζιπ (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Lieutenant Helmunt Kuhl on the English jeep (collection: Tassos Kanaris)

*Η ανώτατη ηγεσία της Λέρου. Στο κέντρο ο λιμενάρχης Julius Fetzer και δίπλα του ο συνταγματάρχης
Koschella στρατιωτικός διοικητής Λέρου. (συλλογή: Peter Schenk)*
*The High Command of Leros. In the centre is the Harbour Master Julius Fetzer and next to him
Colonel Koschella, military commander of Leros (collection: Peter Schenk)*

Λακκί, Δημοικό Σχολείο, Οκτώβριος/44. Από
αριστερά ο πλωτάρχης Julius Fetrer Λιμενάρχης
Λακκίου. Στο κέντρο ο Αντιπλοίαρχος Herman
Bennecke ναυτικός διοικητής Δωδεκανήσου.
(συλλογή: Τάσου Κανάρη)
At the Primary school of Lakki, October 1944. On the
left is Lieutenant Commander Julius Fetrer, Harbour
Master of Lakki. In the centre is Commander Herman
Bennecke, Naval Commander of Dodecanese
(collection: Tassos Kanaris)

XIV.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

THE ENGLISH OCCUPATION

L'OCCUPAZIONE INGLESE

DIE ZEIT UNTER DER BRITISCHEN BESATZUNG

ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Μετά τη γερμανική παράδοση και την αποχώρηση του Ιερού Λόχου οι Άγγλοι έμειναν περίπου δύο χρόνια στα νησιά, που πέρασαν στη βρετανική στρατιωτική διοίκηση, υπό την ηγεσία του στρατηγού Paget.

Το 1945, επιβαίνοντας στο «Αβέρωφ», σε μια συμβολική πράξη, επισκέφθηκε τη Ρόδο ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός. Όλο το νησί τον υποδέχθηκε στο λιμάνι, με εκδηλώσεις υπέρ της ενώσεως με την Ελλάδα, παρουσία της Αγγλικής αστυνομίας.

Ο στρατηγός Paget διατήρησε το ιταλικό φορολογικό και διοικητικό σύστημα, εκτός από τους φασιστικούς και ρατσιστικούς νόμους. Η παλιά αγγλική πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» εφαρμόστηκε στα Δωδεκάνησα. Διατήρησαν τους Ιταλούς υπαλλήλους στις θέσεις τους και κράτησαν διφορούμενη στάση. Ο Ελληνικός πληθυσμός είχε κουρασθεί από τους διάφορους κατακτητές και σωτήρες και δεν είχε άλλη υπομονή. Άρchiσαν να δημιουργούνται ανιδράσεις και δημιουργήθηκε η οργάνωση (Ε.Μ.Π.Α.) με στόχο την άμεση ένωση με την Ελλάδα.

Τελικά και οι Άγγλοι θα φύγουν και στις 31 Μαρτίου 1947, δηλαδή 90 ημέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης και ανέλαβε ο Έλληνας στρατιωτικός διοικητής.

Το εμβλημα της Αγγλικής δύναμης (Force 281) που δημιουργήθηκε το 1944 και παρέμεινε μετά την γερμανική παράδοση.
The emblem of the English Force 281, which was established in 1944 and was still active after the German surrender

ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 1

Ἡμεῖς, Στρατηγός BERNARD CHARLES TOLVER PAGET, K.C.B., D.S.O., M.C.

ΕΠΕΙΔΗ τὰ ἐδάφη τῆς Δωδεκανήσου κατελήφθησαν ἢ μέλλουσι μετ' ὀλίγον νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ Συμμαχικῶν Δυνάμεων διατελουσῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἡμῶν,

καὶ ΕΠΕΙΔΗ ἀπόκειται εἰς ἡμᾶς ὡς Ἀρχιστρατηγὸν ἐν τῇ Μέσῃ Ἀνατολῇ ὅπως ἐξασφαλίσωμεν τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἐδάφη,

Διὰ ταῦτα διατάσσομεν τὰ ἀκόλουθα :

Ἄρθρον Ἰον. Ἐναρξίς τῆς κατοχῆς.- Ἡ παρούσα προκήρυξις ὡς καὶ αἱ μεταγενέστεραι τοιαῦται θὰ ἰσχύουν εἰς ἕκαστον τμήμα τῆς περιοχῆς ἀπὸ τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ἢ καὶ μεταγενεστέρως ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς υπογραφῆς αὐτῶν. Τὰ τμήματα ταῦτα τῆς περιοχῆς θὰ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἡμῶν στρατιωτικὴν δικαιοδοσίαν.

Ἄρθρον Βον Δυνάμεις κατοχῆς, δημοσία τάξις καὶ ἀσφάλεια.- Πάντες οἱ κάτοικοι τῆς ἐν λόγῳ περιο-

χής προειδοποιούνται διά τής παρουσίας όπως απέχουσι πάσης πράξεως ήτις θά ήδύνατο νά επιφέρη διατάραχην τής δημοσίας τάξεως ή νά παραβλάψη τά συμφέροντα τών δυνάμεων τών Συμμάχων ή νά είναι όφελιμος εις τούς έχθρούς αυτών. Δέον νά συμμορφώνται προθύμως προς πάσας τās διαταγās τās εκδιδόμενας κατ' εξουσιοδότησιν ήμών.

Πάν πρόσωπον τό όποιον παραβαίνει οίανδήποτε τών ως άνω διαταγών θά παραλέμνηται ένώπιον Στρατιωτικού Δικαστηρίου συσταθησομένου κατ' εξουσιοδότησιν ήμών, έν ή δέ περιπτώσει κριθή ένοχον υπό τού Δικαστηρίου, θά υπόκειται εις τήν ποινήν τού θανάτου ή εις ήν ήπιωτέραν ποινήν ήθέλωμεν εγκρίνη.

Άρθρον 3ον. Κείμενοι Νόμοι.- Οί νόμοι, τά έθιμα, ως και πāν δικαίωμα και πāσα περιουσία έν τή έν λόγω περιοχῃ θά είναι πλήρως σεβαστά συμφώνως προς τό Διεθνές Δίκαιον, έφ' όσον αί άνάγκαι τού πολέμου επιτρέπουσι.

Άρθρον 4ον. Αποτέλεσμα ειρηνικής Συμμορφώσεως προς τās Διαταγās.- Έφ' όσον οί κάτοικοι τών έν λόγω έδαφών παραμένωσι φιλήσυχοι και συμμορφώνται προς τās ήμετέρας διαταγās, δέν θά ύφίστανται άνάμειν τινα εις τά έργα των πέραν τής αναποφύκτου τοιαύτης ένεκα στρατιωτικών άναγκών.

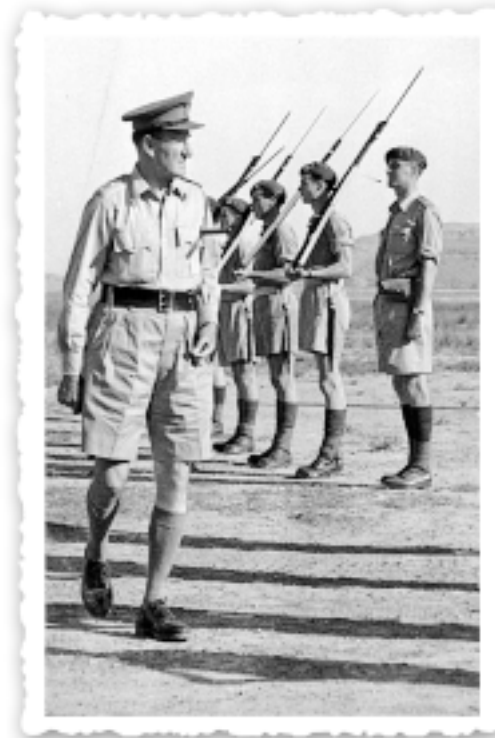
Άρθρον 5ον. Δημοσίευσις Προκηρύξεων.- Αντίγραφα τής παρουσίας προκηρύξεως ως και μεταγενετέρων τοιούτων, τών Διαταγών και Κανονισμών τών άφορώντων τούς κατοίκους θά τοιχοκολλώνται εις πάντα

τά Δικαστικά καταστήματα και πάντας τούς Άστυνομικούς Σταθμούς έντός τής περιοχής ήτις θά τελή υπό τήν δικαιοδοσίαν ήμών.

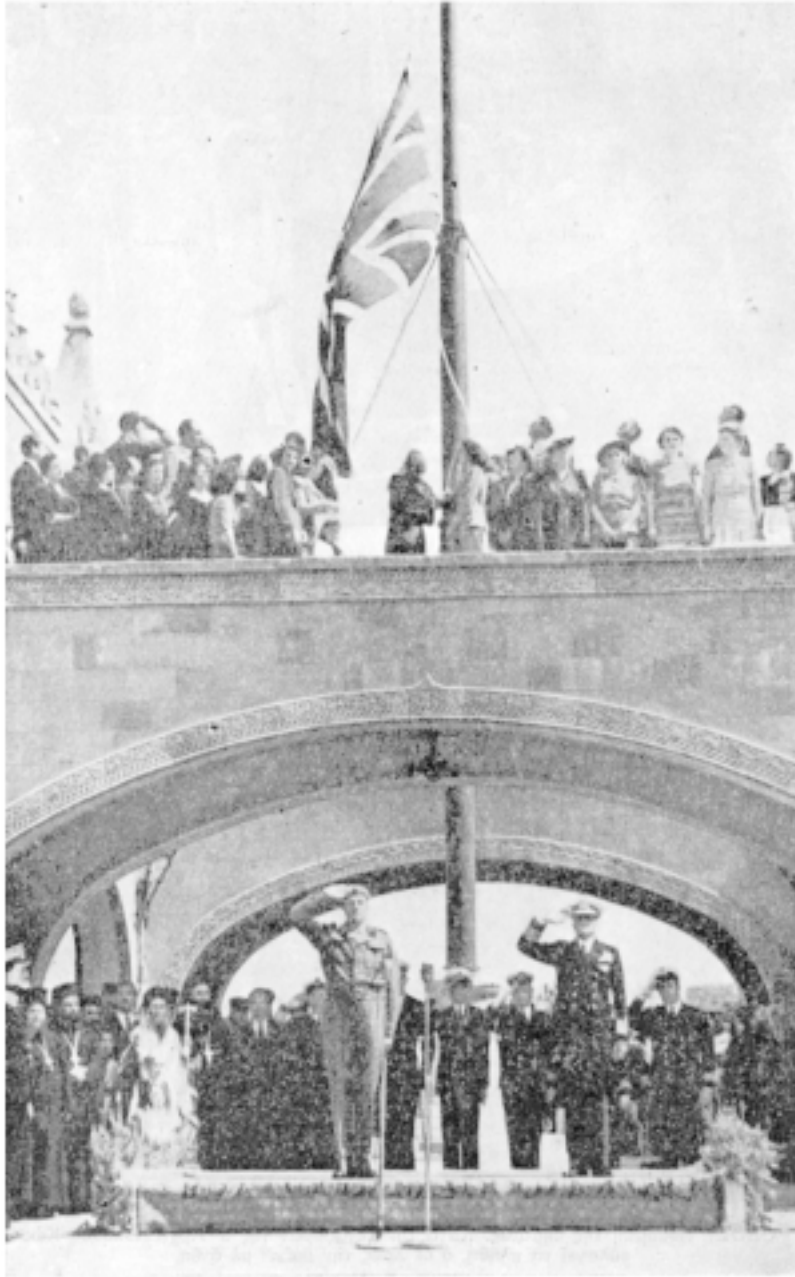
Άρθρον 6ον.- Ούδέν δικαίωμα ή προνόμιον τού Φασιστικού Κόμματος θ' αναγνωρίζεται, ούδεμία δέ διάταξις νόμου θά εφαρμόζεται ποιουμένη διάκρισιν εις βάρος φυλής ή θρησκεύματος.

B. PAGET

Άρχιστρατήγος Δυνάμεων Μέσης Άνατολής

Στρατηγός B. Paget - General B. Paget

*Ρόδος 1947: Ο ταξίαρχος Πάρκερ παρουσία του ανιναυάρχου Ιωαννίδη υπογράφει το πρωτόκολλο της παράδοσης της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα.
: Rhodes, 1947: Brigadier Parker, in the presence of vice-Admiral Ioannides, is signing the protocol for the cession of Dodecanese to Greece*

*Ρόδος 1947: Ο ταξίαρχος Πάρκερ μαζί με τον ανιναύρχο Ιωαννίδη χαιρετίζουν την αγγλική σημαία που υποσιέλλεται.
Rhodes, 1947: Brigadier Parker along with vice-Admiral Ioannides are saluting as the flag is striking*

XV.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

**ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

THE LIBERATION AND INCORPORATION OF DODECANESE WITH GREECE
LA LIBERAZIONE E L'INCORPORAZIONE DEL DODECANNESO ALLA GRECIA
DIE BEFREIUNG UND DIE RÜCKKEHR DES DODEKANES ZU GRIECHENLAND

ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

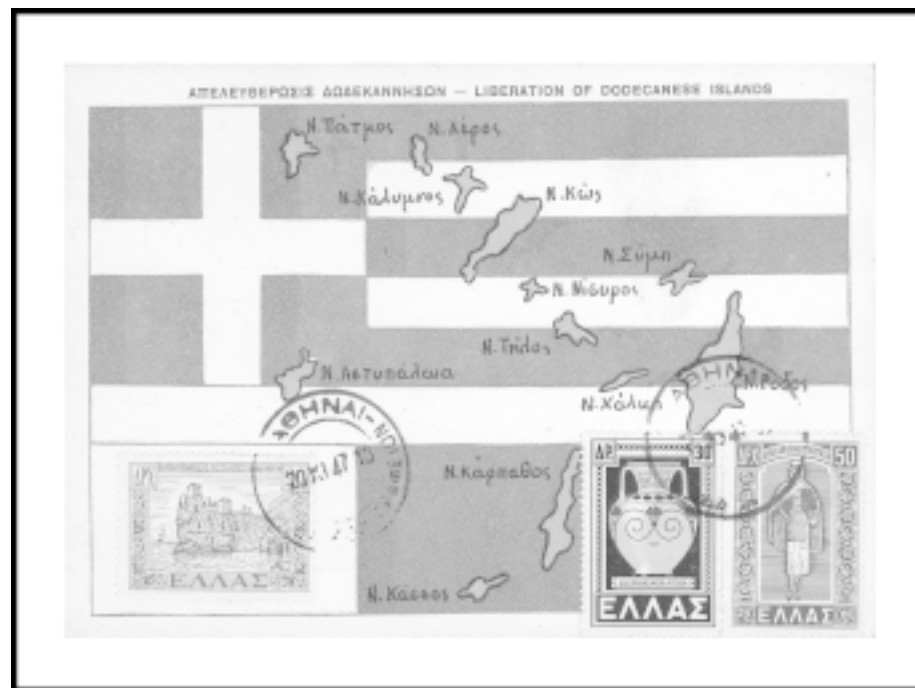
Στις 27 Ιουνίου 1946, το Συμβούλιο των Υπουργών των Εξωτερικών των τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων αποφάσισε η Δωδεκάνησος να περιέλθει στην Ελλάδα. Η σχετική συνθήκη εγκρίθηκε κατά τη διάσκεψη ειρήνης των Παρισίων, τον Αύγουστο του 1946. Έτσι, στις 10/2/1947, τα Δωδεκάνησα εκχωρήθηκαν στην Ελλάδα, αφενός για την συνεισφορά της στην παγκόσμια σύρραξη, στο πλευρό των συμμάχων και νικητριών δυνάμεων και αφετέρου και κυρίως γιατί ήταν Ελληνικά. Η εκχώρηση έγινε βάσει του άρθρου 14, της συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων, με την Ιταλία, της 10ης Φεβρουαρίου 1947. Το γεγονός έγινε γνωστό στα Δωδεκάνησα μέσα σ' ένα πανδαιμόνιο χαράς. Μετά την εκχώρηση, η Ελλάδα, με τον νόμο 518, της 3^{ης}-9^{ης} Ιανουαρίου 1948 (ΦΕΚ 7 Α/1948), προσάρτησε τη Δωδεκάνησο και καθόρισε και τη μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας θαλάσσια συνοριακή γραμμή. Μετά από 213 χρόνια κυριαρχίας των ιπποτών του Αγίου Ιωάννη, 390 χρόνια τουρκικής κατοχής, 31 χρόνια ιταλικής κατοχής και από 2 χρόνια γερμανικής και αγγλικής, τα Δωδεκάνησα απελευθερώνονται. Στις 7 Μαρτίου 1948, γιορτάστηκε επίσημα η ενσωμάτωση στην Ελλάδα. Στις 31 Μαρτίου 1947 έφθασε η πολυπόθητη ώρα της ύψωσης της ελληνικής σημαίας. Ο Άγγλος ταγματάρχης P.N. Dolan θα παραδώσει τη διοίκηση της Λέρου στον Έλληνα υπολοχαγό Γ. Μ. Γεωργανιά.

Η υποστολή της αγγλικής και η ύψωση της ελληνικής σημαίας έγινε στις δώδεκα ακριβώς σε ένα παραλήρημα χαράς. Εξίμισι περίπου αιώνες μετά από πολέμους και κακουχίες τα Δωδεκάνησα είναι επιτέλους Ελληνικά. Από τότε η μοίρα των νησιών είναι συνδεδεμένη με εκείνη της Ελλάδας.

Κανένας κατακτητής δεν κατόρθωσε να αλλοιώσει τον ελληνικό χαρακτήρα και την πίστη για την ελευθερία των νησιωτών, όπως αναφέρει και ο καθηγητής κ. Ζ. Τοιρπανλής στο βιβλίο του «Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα 1912-1943». Όμως τι απέμεινε τελικά από την τεράστια ιταλική προσπάθεια;

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος σάρωσε τα πάντα και έφερε την τελική λύση στο δράμα των νησιών. Μόνο αυτός, όπως σωστά είχε διαβλέψει ο Βενιζέλος, μπόρεσε να ρυθμίσει ένα ζήτημα, το οποίο η διεθνής διπλωματία, επί σειρά

ετών, το χρησιμοποιούσε, ως προϊόν για ανταλλαγή. Οι διαφημιζόμενες, μεγάλες επιτυχίες της Ιταλίας αποδείχθηκαν σαθρά κατασκευάσματα. Οι κάτοικοι, αμετακίνητοι στις παραδόσεις τους, με την πρώτη ευκαιρία απέβαν, ως σώμα αναφομοίωτο, την ιταλική νομενκλατούρα και τους Ιταλούς εποίκους. Έμειναν μόνο και μένουν, ως σήμερα, τα οικοδομικά συγκροτήματα, που οι κατακτητές ανέγειραν στη Ρόδο, την Κω και τη Λέρο και τα μικρά κτίρια, στα άλλα νησιά.

Η άφιξη στη Ρόδο του πρώτου Έλληνα στρατιωτικού διοικητή ανιναυάρχου Περικλή Ιωαννίδη.
: The first Greek Commander-in-chief, vice-Admiral Perikles Ioannidis, is arriving at Rhodes

Κοπέλες με τοπικές φορεσιές. - Girls in local costumes.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Έν Ρόδω τῆ 31 Μαρτίου 1947

Ἄριθ. φύλλου 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διάγγελμα τῆς Στρατ. διοικ. Διοικήσεως πρὸς τὸν λαόν τῆς Δωδεκανήσου

ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Με θερμότητα χαρῆς, καὶ θερμὴν ὑπερηφάνειαν, ἐκδηλώνω πάλιν τὴν Διοίκησιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, τὴν ἡμετέραν καὶ ἀνεξαρτήτως εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

Μετὰ τὴν αἰώνιον ἀνεξαρτήτως, εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

Ἐκ μέρους τῆς Μορφῆς Ἑλλάδος εἰς εἴρησιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

Τὴν Διοίκησιν, τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

καὶ ἀνεξαρτήτως. Ἐκ μέρους τῆς Μορφῆς Ἑλλάδος εἰς εἰρήσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

Ἐκ μέρους τῆς Μορφῆς Ἑλλάδος εἰς εἰρήσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

Ἐκ μέρους τῆς Μορφῆς Ἑλλάδος εἰς εἰρήσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

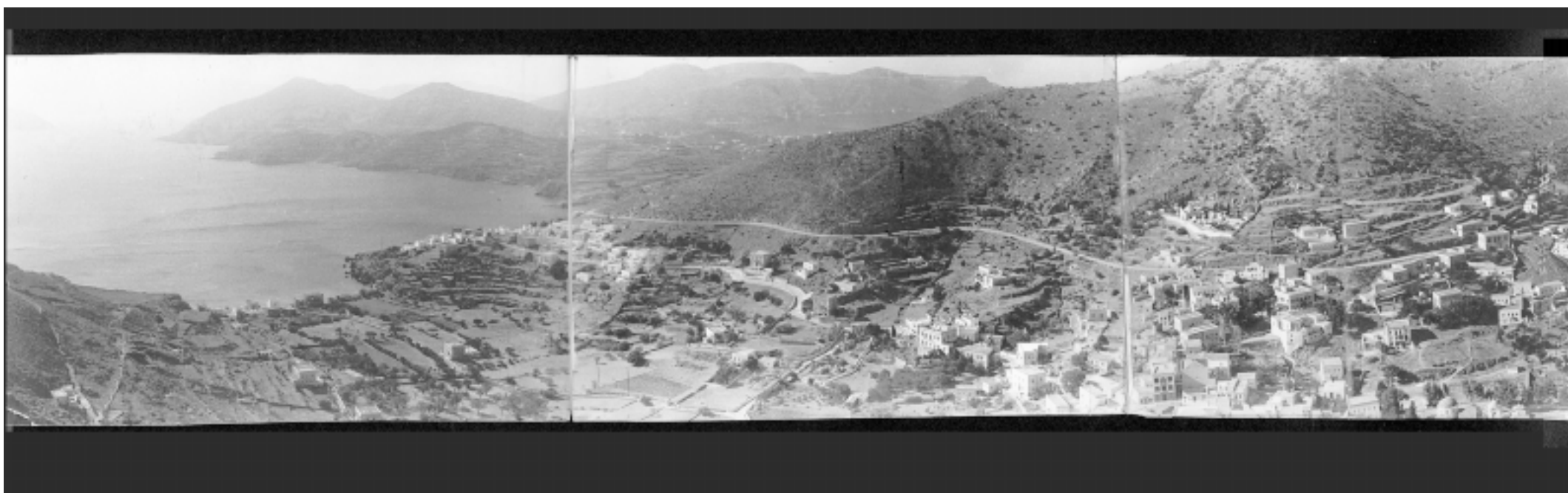
Ἐκ μέρους τῆς Μορφῆς Ἑλλάδος εἰς εἰρήσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτήτως ἑλθεῖν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν, καὶ ἑνωθῆναι μετὰ τὴν ἑλληνικὴν Διοικήσιν.

- Ζήτω τὸ Ἔθνος!
- Ζήτω ἡ Πατρίς!
- Ζήτω ἡ ἑνωτικὴ καὶ ἀνεξαρτήτως Διοικήσιν!

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
Λογ. Υποστράτηγος ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

*Μετάλιο αφιερωμένο στην ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στις 31 Μαρτίου 1947.
A medal dedicated to the 31st of March 1947, the day the Dodecanese was incorporated with Greece .*

Πανόραμα από το κάστρο το 1947. (συλλογή: Δημητρίου Καλανδράνη) - Panorama from the castle, 1947 (collection: Dimitrios Kalandranis)

Το ελληνικό ναρκαλιευτικό "Λέρος" το 1947 στη Ρόδο. - The Greek minesweeping boat "Leros" in Rhodes, 1947.

XVI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΛΕΡΙΟΙ ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ

VOLUNTEERS FROM LEROS

VOLONTARI DI LERO

FREIWILLIGE VON LEROS

ΛΕΡΙΟΙ ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ.

Οι νέοι της Λέρου πάντα έτρεξαν σαν εθελοντές στην πρώτη γραμμή, όταν η πατρίδα το ζητούσε. Από την ελληνική επανάσταση έως και το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πλήθος νέων πολέμησαν για την Ελλάδα ενώ το νησί τους ήταν σκλαβωμένο.

ΔΑΥΙΔ ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑΣ

Ένας από τους Λέριους εθελοντές είναι ο ταγματάρχης Δαυίδ Διαμαντάρας (1895/1956) παράδειγμα αγωνιστή και πατριώτη. Κατετάγη στον ελληνικό στρατό το 1915, έλαβε μέρος στον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο και στην εκστρατεία της Ουκρανίας. Από το 1919 έως το 1922 πήρε μέρος στις επιχειρήσεις της Μικράς Ασίας. Οι Ιταλοί τον εξόρισαν από τη Λέρο. Τιμήθηκε με πολλά παράσημα και διακρίσεις. Σήμερα το όνομά του φέρει ένας δρόμος και το στρατόπεδο στο Λακκί

ΛΕΡΙΟΙ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΝ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΤΟ 1940/1941.

Αγγέλου Θεόδωρος	Ήουκος Σπυρίδων	Κώτης Γεράσιμος	Μπουρδούσης Χριστόδουλος	Πολυχρόνης Θωμάς
Αγγέλου Νικόλαος	Καϊρης Βασίλειος	Κώτης Κλεάνθης	Μυκονιάτης Μιχαήλ	Πουλημένος Κωνσταντί- νος
Αναγνώστου Ελευθέριος	Κάκρης Στέργος	Λάππας Γαβριήλ	Νεμποτάκης Εμμανουήλ	Σαββίδης Δημήτριος
Βενετούλιας Γεώργιος	Καλογερόπουλος Γεράσιμος	Λεοντίδης Θεολόγος	Νεμποτάκης Ιωάννης	Σαράκος Ηλίας
Βεργής Νικόλαος	Καλογερόπουλος Ευστράτιος	Λιβαδιανός Εμμανουήλ	Νεμποτάκης Νικόλαος	Σιδέρης Θεολόγος
Γερασίμου Σταύρος	Κανδίογλου Ευάγγελος	Λουρουργάς Φραγκίσκος	Νομικός Εμμανουήλ	Σκοπελίτης Ιωάννης
Γεωργαντής Γεώργιος	Κανής Δημήτριος	Μαγγανάς Κωνσταντίνος	Παγώνης Νικόλαος	Στολιδάκης η Δαίμονας
Γεωργίου Εμμανουήλ	Κανής Χαράλαμπος	Μαγριπλής Ιωάννης	Παπαελευθερίου Κων/νος	Σταύρος
Γιουζέπας Φραγκίσκος	Καράγγελος Νικόλαος	Μαϊκός Ιπποκράτης	Παπαελευθερίου Νικόλαος	Συμεών Σίμος
Δαλαρής Νικόλαος	Καραθανάσης ή Χαλβάς Μιχ.	Μαϊκός Μιχαήλ	Παπαελευθερίου Προκλής	Συμεών Φραγκίσκος
Δημητράκης Ιωάννης	Καρανικόλας Γεώργιος	Μαϊκός Νικόλαος	Παπαζαχαρίου Πολυχρόνης	Τομπάκος Ευστράτιος
Δημητράκης Φώτιος	Καραντάνης Σταύρος	Μαυράκης Κωνσταντίνος	Παραπόλας Γεώργιος	Τομάζος Ελευθέριος
Διαμαντάρας Σταύρος	Κασδοβασίλης Εμμανουήλ	Μαυρομάτης Μιχαήλ	Παραπόλας Μιχαήλ	Τσαλουμάς Αργύριος
Εμμανουήλ Δημήτριος	Καστής Νικόλαος	Μαυρουδής Σταύρος	Παραπόλας Νικόλαος	Φωτιάδης Ιωάννης
Ευαγγέλλου Απόστολος	Καστής Στυλιανός	Μαυρουδής Κωνσταντίνος	Παραπόλας Σωτήριος	Χάκλος Γεώργιος
Ευαγγέλου Μιχαήλ	Κοκώνης Εμμανουήλ	Μερκούρης Νικόλαος	Πέρρος Δημήτριος	Χαιτσηδάκης Σταμάτιος
Ζαμπέλης Γεώργιος	Κοντραφούρης Δημήτριος	Μιχαλόπουλος Εμμανουήλ	Πειράς Θεόδωρος	Χαιτσημιάλης Γεώργιος
Ζαχαράκης Ιωάννης	Κουβάς Μιχαήλ	Μαρτάκης Βασίλειος	Πειράς Νικόλαος	Χρυσούλης Περούλης
Ζαχαράκης Σταμάτιος	Κουταλίδης Γεώργιος	Μαρτάκης Γεώργιος	Πιζάνης Ιωάννης	
Ζαχαρίου Εμμανουήλ.	Κουτούζος Σταμάτιος	Μαρτάκης Κωνσταντίνος	Πολίτης Βασίλειος	

ΛΕΡΙΟΙ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΝ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1941/1945.

ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ

Αγγέλου θεολόγος του Σταύρου.
Αντιμαχήτης Σταύρος του Γεωργίου.
Βασιλικός Αλέξιος του Νικολάου.
Βενέτος Ιωάννης του Εμμανουήλ.
Γαρηφαλής Γεώργιος του Παντελή.
Γερασίμου Χρήστος του Εμμανουήλ.
Γιάνναρος Μιχαήλ του Γεωργίου.
Γρύμπιλος Ζαχαρίας του Νικήτα.
Διαμαντάρας Ελευθέριος του Ιωάννου.
Διαμαντής Νικόλαος του Αθανασίου.
Δράκος Μάρκος του Εμμανουήλ.
Δράκος Νικόλαος του Αθανασίου.
Ευαγγέλου Ιωάννης του Γεωργίου.
Ζώρζου Ανδρέας του Αριστείδη
Καραντάνης Θεμιστοκλής του Εμμ.
Κόλιας Ευθύμιος του Δημητρίου.
Κορίας Γεώργιος του Νικολάου.
Κουνούπης Ευστράτιος Δημητρίου.
Κουρεπίνης Δημήτριος του Νικολάου.
Κουτούζος Δημήτριος του Νικολάου.
Κουτούζος Ιάκωβος του Γεωργίου.
Λιβανός Αντώνιος του Ιωάννου.
Λιβανός Μάρκος του Ιωάννου
Λίνδος Χρήστος του Ξενοφώντος
Λίνδος Χριστόδουλος του Κων/νου.
Λίρας Γεώργιος του Σταματίου.
Μαυρουδής Διομήδης του Γεωργίου.
Ντελιγιώργης Αλέξανδρος του Σταύρου.

Ντελιγιώργης Γεώργιος του Σταύρου.
Οικονόμου Σιδεράς του Αθανασίου.
Ολυμπίτης Γεώργιος του Ιωάννου.
Παπαδόπουλος Ιωάννης του Γεωργίου.
Παραπονιάρης Γρηγόριος του Εμμ.
Σίμος Βασίλειος του Ιωάννου
Σούλος Ιωάννης του Μιχαήλ.
Σπανός Χρήστος του Ιωάννου.

ΙΙΙ. ΟΡΕΙΝΗ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΡΙΜΙΝΙ

Αράπης Γεώργιος του Εμμανουήλ.
Βασίλειος Βασιλείου του Κων/νου.
Ευαγγέλου Δρόσος του Γεωργίου.
Θεοχάρης Νικόλαος του Χρήστου.
Καραγκιόζης Αντώνιος του Κων/νου.
Κουλιανός Βασίλειος του Γεωργίου
Μαραβέλιας Νικόλαος του Κων/νου.
Μινιώτης Ιωάννης του Αριστοφάνη.
Σούλος Θεόδωρος του Μιχαήλ.
Χαιζηλίας Δημήτριος του Ευσταθίου.
Χαιζής Εμμανουήλ του Ζαφειρίου.

ΣΤΡΑΤΟΣ

Ανέμης Μαρίνος του Χρήστου.
Καστρονής Φώτιος του Κων/νου.
Μπουρδούσης Χριστόδουλος του Γεωρ.
Βαλσαμής Γεώργιος του Εμμανουήλ.
Μακρής Εμμανουήλ του Νικολάου.
Χαρινός Νικόλαος του Αντωνίου.
Θεοχάρης Δημήτριος του Εμμανουήλ.

Μπουγιούκας Αλέξανδρος του Μάρκου.
Ηλίας Λεωνίδα του Στυλιανού.
Χαρινός Εμμανουήλ του Νικολάου.

ΝΑΥΤΙΚΟ

Βενετούλιας Φώτιος του Σταματίου.
Γαμπιέρης Αντώνιος του Νικολάου.
Εμμανουήλ Σταύρος του Αντωνίου
Ευαγγέλου Εμμανουήλ του Δημητρίου.
Ευαγγέλου Θρασύβουλος του Δημητρίου.
Κάρλας Κων/νος του Ιωάννου.
Καρπαθάκης Αλέξανδρος του Μιχαήλ.
Λουλουργάς Θεόδωρος του Αντωνίου.
Λουλουργάς Μιχαήλ του Αντωνίου.
Μαράτος Θεολόγος του Προκλή.
Ματσούρης Κων/νος του Εμμανουήλ.
Ντελιγιώργης Μιχαήλ του Σταύρου.
Παλατιανός Εμμανουήλ του Γεωργίου.
Πυροβολικός Νικόλαος του Γεωργίου.
Ρεμπούλης Κων/νος του Ιωάννου.
Τσακιριός Χρήστος του Αναστασίου.
Τσιγαδάς Χρήστος του Δημητρίου.
Φραντζέσκος Εμμανουήλ του Αθανασίου.
Χριστοδούλου Δημήτριος του Χρήστου.

ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γιανναράς Γεώργιος.
Καστής Ζανής του Αντωνίου.
Μαυρής Σταύρος του Αδαμαντίου
Παραπονιάρης Αθανάσιος του Βασ.

Το διάσημο της "
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΡΕΙΝΗΣ
ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ
RIMINI", που έφεραν
οι άνδρες της απο το
1944.

The insignia of
Rimini's "Greek High-
land Brigade", which
represented its men since
1944

Το διάσημο του "ΙΕΡΟΥ ΛΟΧΟΥ", που έφεραν οι άνδρες του απο το 1943.
The insignia of the "Greek sacred squadron", which represented its men since 1943

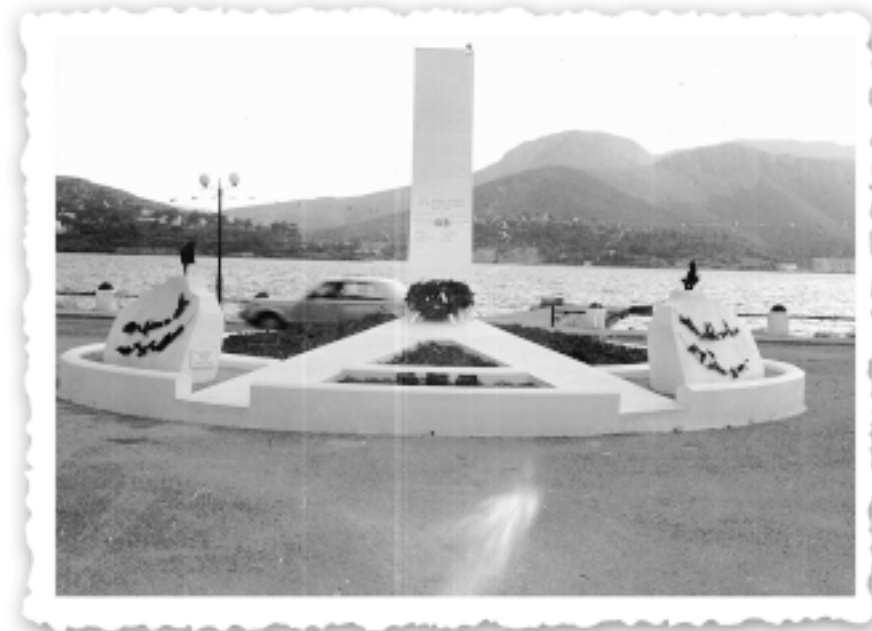
Ο διοικητής του Ιερού Λόχου Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες.
Colonel Christodoulos Tsigantes, Commander of the Greek sacred squadron

Ο ταγματάρχης Δαβίδ
Διαμαντίρας.
Major David Diamantaras

Ρίμνι - Rimini

Λακκί - Lakki

Παλαιοί πολεμιστές. - Veterans

*Ζαχαρίας Γρύμπιλος
Zaharias Gribilos*

*Ζώρζος Μιχαήλ
Zorzos Michael*

*Αντώνιος Καραγκιόλης
Antonios Karagiolis*

*Απόστολος Ευαγγέλου
Apostolos Evagelou*

*Αλέξανδρος Καρπαθάκης
Alexandros Karpathakis*

*Αλεξ. Ντεληγιώργης
Alexandros Nteligiorgis*

*Β. Βασιλείου
V. Vassiliou*

*Β. Κουλιανός
V. Koulianos*

*Ζαννής Καστής
Zannes Kastis*

*Ανδρέας Ζώρζου
Andreas Zorzos*

*Β. Σίμος
V. Simos*

*Γρηγόρης Παραπονιάρης
Grigoris Paraponiaris*

Ελευθέριος Διαμαντάρας
Eleftherios Diamantaras

Εμμ. Φραιζέσκος
Emmanuel Fratzeskos

Ιωάννης Λεβεντιανός
Ioannis Leventianos

Κων/νος Κάρλας
Konstantinos Karlas

Εμμ. Κοκκώνης
Emmanuel Kokkonis

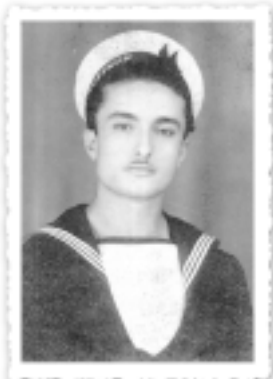
Ευστράτιος Κουνούπης
Evstratios Kounourpis

Ιωάννης Μινιώτης
Ioannis Miniotis

Αντώνης Λιβανός
Antonis Livanos

Εμμ. Παλαιανός
Emmanuel Palatianos

Θεμιστοκλής Καραντάνης
Themistokles Karantanis

Ιωάννης Σούλος
Ioannis Soulos

Χριστόδουλος Μπουρδούσης
Christodoulos Bourdoussis

Νικόλαος Κωσταντάρας
Nikolaos Konstantaras

Νικόλαος Δράκος
Nikolaos Drakos

Πέτρος Βαλαμής
Petros Valsamis

Χαιζηλίας - Σούλος - Κωσταντάρας
Chatzilias-Soulos-Konstantaras

Νικόλαος Τσαλουμάς
Nikolaos Tsaloumas

Σταύρος Αντιμαχίτης
Stavros Antimachitis

Σταύρος Πέτρου
Stavros Petrou

Λίνδος - Γρύμπιλος
Lindos-Gribilos

Χρήστος Λίνδος
Christos Lindos

Μιχάλης Ντεληγιώργης
Michalis Nteligiorgis

Χρήστος Σπανός
Christos Spanos

Σούλος - Δράκος
Soulos-Drakos

XVII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

**Η ΔΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ
ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ MULDER**

THE TRIAL AND EXECUTION OF GENERAL MULLER

IL PROCESSO E L'UCCISIONE DEL GENERALE MULLER

DER PROZESS UND DIE HINRICHTUNG VON GENERAL MÜLLER

Η ΔΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ FRIEDRICH WILHELM MULLER.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ.

Friedrich Wilhelm Muller, Γερμανός στρατηγός καριέρας, που γεννήθηκε στις 29/8/1887.

1/3/1939 = Συνταγματάρχης, διοικητής του 105^{ου} συντάγματος πεζικού.

1/8/1942 = Υποστράτηγος, διοικητής 22ας μεραρχίας πεζικού στην Ελλάδα.

3/10/1943 = Καταλαμβάνει την Κω.

16/11/1943 = Καταλαμβάνει τη Λέρο.

24/11/1943 = Καταλαμβάνει τη Σάμο.

1/7/1944 = Διοικητής οχυρού Κρήτης.

29/1/1945 = Διοικητής 4^{ης} στρατιάς στα Βαλκάνια.

ΠΡΟΑΓΩΓΕΣ

1/1/1942 = Ταξίαρχος

1/8/1942 = Υποστράτηγος

1/7/1943 = Ανιστράτηγος

1/7/1944 = Στρατηγός πεζικού.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Πλήθος παρασήμων και μεταλλίων. Ανώτερο όλων ο χρυσός γερμανικός σταυρός με φύλλα δρυός και ξίφη.

Η ΔΙΚΗ

Αμέσως μετά το τέλος του πολέμου συστήθηκε στην Ελλάδα δικαστήριο εγκληματιών πολέμου για να δικάσει αυτούς που βαρύνονταν με αξιόποινες πράξεις. Τελικά όμως στο ελληνικό δικαστήριο εγκληματιών πολέμου έφθασαν ελάχιστοι εγκληματίες για να απολογηθούν για τις πράξεις τους, παρά το ότι η συμμαχική επιτροπή εγκληματιών πολέμου στο Λονδίνο έκρινε μετά την εκτίμηση των στοιχείων που προσκόμισε η Ελλάδα, την εγγραφή στους καταλόγους εγκληματιών 1.127 Γερμανών, 470 Ιταλών, 242 Βουλγάρων και 410 Αλβανών. Στο τέλος παραδόθηκαν στην Ελλάδα μόνο 9 Γερμανοί, 1 Ιταλός και 1 Βούλγαρος. Μεταξύ των Γερμανών ήταν και ο Muller, που δικάστηκε στην Αθήνα τον Νοέμβριο 1946 μαζί με τον στρατηγό Bruno Brauer, με Πρόεδρο του στρατοδικείου τον Φ. Παπαγεωργίου. Η δίκη των δημίων της Κρήτης Bruno

και Muller θεωρήθηκε η ελληνική Νυρεμβέργη. Εξακόσιοι (600) μάρτυρες εξετάστηκαν για να συνταχθεί το παραπεμπτικό βούλευμα. Η αίθουσα του δικαστηρίου συνδέθηκε με το ραδιοφωνικό σταθμό και μετέδιδε καθημερινά την δίκη. Οι εγκληματίες φυλάγονταν στις φυλακές Αβέρωφ, ο Muller φορούσε την πράσινη γερμανική στολή του στρατηγού. Αυτό προξένησε έντονες αποδοκμασίες από τον κόσμο που ήταν μέσα και έξω από το δικαστήριο. Διορίστηκαν συνήγοροι υπεράσπισης εξ επαγγέλματος. Οι κατηγορούμενοι προσπάθησαν να ζητήσουν αναβολή της δίκης και θεώρησαν το δικαστήριο αναρμόδιο να τους δικάσει. Όλα αυτά βέβαια δεν εμπόδισαν την δίκη και στο τέλος ο Muller κηρύχθηκε ένοχος ηθικής αυτουργίας για τα κάτωθι εγκλήματα:

- 1) Για το φόνο 471 ατόμων στις 14/9/1943 στη Βιάννο, ποινή: θάνατος.
- 2) Για το φόνο 25 ατόμων στις 24/8/1944, ποινή: θάνατος.
- 3) Για το φόνο 60 ατόμων στις 16/9/1944, ποινή: θάνατος.
- 4) Για τον εμπρησμό των χωριών της Βιάννου με θανάτους, ποινή: θάνατος.
- 5) Για τον φόνο 600 ατόμων στις επαρχίες Αμαρίου και Κισσάμου με θανάτους, ποινή: θάνατος.
- 6) Για τον εμπρησμό χωριών των επαρχιών Αμαρίου και Κισσάμου με θανάτους, ποινή: θάνατος.
- 7) Για κλοπές στα χωριά Βιάννου και στα χωριά Κισσάμου και Αμαρίου από 2 φορές, 10 ετών ειρκτή.

Επίσης για τους εμπρησμούς που δεν συνέβησαν θάνατοι, επιβλήθηκε στους κατηγορουμένους η ποινή των 20 ετών πρόσκαιρων δεσμών.

Οι ποινές συγχωνεύτηκαν στην ανώτερη, δηλαδή στην ποινή του θανάτου.

Τόπος όπου θα εκτελεσθεί η ποινή των κατηγορουμένων ορίστηκε η περιοχή Αθηνών. Το δικαστήριο στο σκεπτικό της απόφασης ανέκρουσε το ελαφρυντικό της προσταγής από τους ανωτέρους, όπως ισχυρίστηκαν οι κατηγορούμενοι, «καθ' όσον αι ομαδικαί θανατώσεις αθώων και οι ομαδικοί εμπρησμοί

κωμοπόλεων και χωρίων αποτελούν πράξεις προσβάλλουσες παν ανθρωπίνον αίσθημα». Σε αίτηση της υπεράσπισης να θεωρηθούν οι κατηγορούμενοι αιχμάλωτοι πολέμου, για να γίνει η εκτέλεση της ποινής τους έπειτα από τρείς μήνες, το δικαστήριο κρίθηκε αναρμόδιο να αποφανθεί. Ο επίτροπος Ν. Ζαχαρίας στις 9/12/1946 ανακοίνωσε σε ιδιαίτερο δωμάτιο του δικαστηρίου την απόφαση στους κατηγορούμενους. Επειδή ο Muller δικάστηκε για εγκλήματα που διέπραξε σε ελληνικό έδαφος δεν αναφέρθηκαν τα εγκλήματα στα τότε ιταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα, όπως η εκτέλεση όλων των Ιταλών αξιωματικών της Κω και οι εκτελέσεις στην Λέρο. Η ποινή του θανάτου όμως υπερκάλυπτε και την ιταλική δικαιοσύνη. Η εκτέλεση έγινε στο Γουδί την αυγή της 20^{ης} Μαΐου 1947. Σήμερα ο τάφος του Muller βρίσκεται στο γερμανικό νεκροταφείο της Ραμπεντόζας έξω από την Αθήνα. Εκεί βρίσκονται θαμμένοι περίπου 10.000 Γερμανοί στρατιώτες, που σκοτώθηκαν στην Ελλάδα. Ο τάφος του είναι απλός, χωρίς καμία διάκριση από τους άλλους Γερμανούς στρατιώτες, που σκοτώθηκαν στη Λέρο και τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα. Δεν γνωρίζω, αν ο Muller πίστευε στην νίκη του ναζισμού ή αν αναλογίστηκε ποτέ τί ωφέλησαν αυτοί οι πόλεμοι και τί άφησαν πίσω τους. Σίγουρα όμως πέρα από κάθε ηρωισμό ή ιδεολογία, άτομα αυτού του είδους είναι στυγνοί εγκληματίες και ανεξάρτητα απ' ότι δηλώνουν τους αρέσει να σκοτώνουν και τα υπόλοιπα είναι απλό άλλοθι. Ο στρατηγός Brauer λίγο πριν φθάσει ο Muller στην Κρήτη έλεγε στους Κρητικούς «λέτε ότι είμαι εγώ εγκληματίας, τώρα που θα έλθει ο Muller θα δείτε τί σημαίνει εγκληματίας» και πράγματι το κατάλαβαν.

*Ο Müller προσέρχεται στο δικαστήριο.
Muller entering the court.*

*Ο Müller απολογείται με τη
βοήθεια του διερμηνέα.
Muller is confessing with the
help of an interpreter.*

*Ο τάφος του Müller στο γερμανικό νεκροταφείο στο Διόνυσο Αττικής.
Muller's grave at the German cemetery, which is located in Dionysos of Attica*

*Τα ονόματα των νεκρών στρατιωτών στα Δωδεκάνησα.
The names of the soldiers killed in Dodecanese*

XVIII.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ
CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΕΡΟ

WANDERING IN MODERN LEROS
L'ITINERARIO NELLA LERO MODERNA
WANDERUNGEN IM HEUTIGEN LEROS

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ ΛΕΡΟ

Α) ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ.

Η Λέρος είναι ένα πανέμορφο νησί του Νοτιοανατολικού Αιγαίου, με κάμπους που φθάνουν έως τη θάλασσα, δαντελωτές ακτές και πλήθος γραφικών κόλπων με μικρούς παραλιακούς οικισμούς. Έχει δύο λιμάνια, την Αγία Μαρίνα και το Λακκί.

Το σημαντικότερο αξιοθέατο είναι το Μεσαιωνικό κάστρο με την εκκλησία της Παναγιάς, που δεσπόζει στην κορυφή του βουνού, που βρίσκεται βόρεια του Πλατάνου. Υπάρχουν άλλα δύο μικρότερα κάστρα, το Μπρούζι στην είσοδο του κόλπου των Αλίντων και τα υπολείμματα ενός άλλου στα Λέπδα, του Παλαιόκαστρου με τα κυκλώπεια τείχη. Στο Παρθένι βρίσκονται τα ερείπια του ναού της Αρτέμιδος. Στη Γούρνα βρίσκεται το γραφικό εκκλησάκι με το νησάκι του Αγίου Ισιδώρου. Στον Πλάτανο και την Αγία Μαρίνα υπάρχουν αρκετά νεοκλασικά δίπατα σπίτια, στα Άλιντα το Πατριαρχείο και ο πύργος του Μπελλένη, που σήμερα στεγάζει το μουσείο «Μανόλης Ήουχος».

Αξιόλογες εκκλησίες είναι της Αγίας Παρασκευής και της Ευαγγελίστριας. Το νησί έχει πληθυσμό 8.061 άτομα (απογραφή 1991)

Η Λέρος εκτός τις πολλές φυσικές ομορφιές, διαθέτει πολύ καλή επικοινωνία με τα άλλα νησιά και την πρωτεύουσα γι' αυτό και αναπτύσσεται γρήγορα στον τομέα της τουριστικής οικονομίας.

Β) ΤΟ ΛΑΚΚΙ.

Το Λακκί διαθέτει ένα μοναδικό φυσικό λιμάνι, η αξία του οποίου είναι γνωστή από την αρχαιότητα.

Οι Ιταλοί αμέσως κατάλαβαν την αξία του κόλπου του Λακκίου, που το ονόμασαν Portolago. Το 1913 έγινε το πρώτο υπόστεγο για αερόστατα, το οποίο διαλύθηκε αργότερα. Το 1916 /1918 λειτούργησε σαν αγγλική ναυική βάση. Τον Απρίλιο του 1926 έφθασε και προσθαλασώθηκε ο διάσημος Ιταλός πιλότος Μαρκήσιος Francisco De Pinedo, με το υδροπλάνο του "GENNARIELLO" στην επιτυχημένη προσπάθειά του να φθάσει με αεροπλάνο στην Αυστραλία. Το Νοέμβριο του 1926 ο De Pinedo επέστρεψε στη Λέρο

κατά την επιστροφή του στην Ιταλία. Αυτό όμως που άλλαξε την όψη του Λακκιού ήταν όταν έγινε ο μεγάλος ιταλικός ναύσταθμος στον Αι Γιώργη με τον αεροναύσταθμο στα Λέπδα. Στην συνέχεια οι εγκαταστάσεις στην Γωνιά και η κατασκευή της πόλης του Λακκιού ολοκλήρωσαν τις επεμβάσεις στον κόλπο

Η πόλη άρχισε να κτίζεται από τον κυβερνήτη Mario Lago και ολοκληρώθηκε από τον τέτταρχο του φασισμού κυβερνήτη της Δωδεκανήσου Cessare Maria de Vecchi, στα μέσα της δεκαετίας του '30, για τις στρατιωτικές ανάγκες του ναύσταθμου. Διαθέτει τα στοιχεία μιας μοντέρνας πόλης χωρίς να χαρακτηρίζεται στενά από το φασιστικό -αποικιακό καθεστώς που το δημιούργησε. Δυστυχώς ακόμη και σήμερα λίγοι γνωρίζουν ότι η αρχιτεκτονική του Λακκιού αποτελεί μια σημαντική περίπτωση «διεθνούς στυλ», τυπικό δείγμα ιταλικού ορθολογισμού (razionalismo). Ο πύργος του ωρολογίου, σύμφωνα με τον καθηγητή Α. Αντωνιάδη, είναι μοναδικός στο είδος του σε αρμονία αναλογιών στον κόσμο. Το σχέδιο της πόλεως βασίζεται σε ελεύθερη σύλληψη, με 2 περιφερειακούς άξονες που έχουν αφετηρία την παραλία και έναν κεντρικό άξονα που συνδέει τις δύο βασικές πλατείες. Αυτό το δίκτυο ενώνεται με μικρότερους εγκάρσιους δρόμους. Όλο το σύνολο έχει σχήμα πετάλου. Εντός αυτού του δικτύου υπάρχουν όλα τα αναγκαία κτίρια για την ομαλή λειτουργία αυτής της πρότυπης μικρής πόλης. Δύο κτίρια μόνο έχουν διαφορετικό στυλ και διαφέρουν από τα άλλα λόγω του μεγέθους και της επιβλητικότητάς τους. Αυτά είναι το σημερινό ΠΚΠΑ, πρώην στρατόπεδο του 10^{ου} συντάγματος με τη φασιστική μορφοπλασία, ιδίως στην είσοδό του και το κτίριο κοντά στο μνημείο του «Βασίλισσα Όλγα», πρώην κτίριο της ιταλικής ναυτικής διοίκησης με τα νεογοτθικά στοιχεία στην πρόσοψη. Η πολιτική διάσταση αυτής της πολεοδομικής και οικοδομικής δραστηριότητας ονομάστηκε «πολιτική του λίθου» και την αναλύει ο καθηγητής Ζαχ. Τοιρπανλής ως εξής: *"Μέσα από μνημειακές κατασκευές που ο χρόνος δύσκολα εξαφανίζει, επιδιώκεται η επιβεβαίωση και η διαχρονικότητα της εξουσίας. Τα δημόσια κτίρια παραμένουν αμετακίνητοι μάρτυρες της εποχής εκείνης και δεν έχασαν, έστω και σε άλλα χέρια, τον λειτουργικό ρόλο τους. Τότε κανείς διαπιστώνει την άμεση*

συνειρμική σύνδεση ή και την απλή υπόμνηση για την ιταλική διέλευση από τα νησιά.

Η πολεοδομική αυτή δραστηριότητα βοηθήθηκε από το φασιστικό καθεστώς, που για ελάχιστη αποζημίωση απαλλοτριώναν τα οικοπέδα και τα σπίτια. Επίσης ελάχιστοι ήταν και οι μισθοί των εργατών».

Οι Ιταλοί στα Δωδεκάνησα έφτιαζαν το κτηματολόγιο και μεγάλα δημόσια έργα, που εντυπωσιάζουν ακόμη και σήμερα. Βέβαια τα περισσότερα έργα έγιναν για στρατιωτικούς σκοπούς, εις βάρος της γεωργίας και κτηνοτροφίας. Οι ιταλικοί ρυθμοί είναι προσεγμένοι και αρμονικοί, ξένοι όμως στο νησιώτικο ύφος και την απλότητα. Μεγάλος αριθμός κυρίων έπαθαν σοβαρές ζημιές κατά τη διάρκεια του πολέμου και επισκευάσθηκαν από τους κατοίκους και το ελληνικό κράτος.

Σήμερα λόγω αλλαγής οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών πολλά κτίρια εγκαταλείφθηκαν π.χ. το αγροτικό χωριό San Marco στην Καταβιά, και τα λουτρά της Καλλιθέας στη Ρόδο. Δυστυχώς με την εγκατάλειψη των λουτρών καταστράφηκε ένα θαυμάσιο έργο και δεν συνέβαλαν μόνο οικονομικοί παράγοντες για να συμβεί αυτό. Ο Σ. Ι. Αγαπητίδης « Δωδεκάνησος Σελ. 68 », στην τετράτομη μελέτη του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως διαλύει αρκετούς μύθους για τα ιταλικά έργα. «Αλλά και τα αληθώς χρήσιμα έργα (οδικόν δίκτυον Ρόδου, δημόσια κτίρια, κτλ.) αποτελούν εις την πραγματικότητα δημιουργίαν των Δωδεκανησίων, καθόσον εγένοντο επί κτημάτων των νησιωτών απαλλοτριωθέντων χωρίς πραγματική αποζημίωσιν, με σχεδόν αναγκαστικήν εργασίαν των εκπρολεταρισθέντων Δωδεκανησίων αγροτών και ναυτικών και με πόρους αντιληθέντας κατά το μέγιστον τμήμα των από την βαρείαν φορολογίαν των κατοίκων. Πράγματι μόνον το 1/6 των δαπανηθέντων διά τα έργα των νήσων ποσών (Ανερχομένων συμφώνως προς τους ιταλικούς υπολογισμούς εις 440.500.000 λιρέτας του 1940) προήλθεν από ενίσχυσιν του μητροπολιτικού ιταλικού προϋπολογισμού, η οποία πολλάκις καίτοι αναγραφόμενη δεν επραγματοποιείτο, διότι η απόδοσις των τοπικών φορολογιών και διάφοροι άλλοι παρεισπράξεις εις βάρος των Δωδεκανησίων εκάλυπτον τας τακτικές και εκτάκτους δαπάναις του προϋπολογισμού των νήσων. Χαρακτηριστικόν είναι επί του προκειμένου ότι εντός

μιάς πενταετίας τα δημόσια έσοδα των νήσων υπερδιπλασιάσθησαν.»

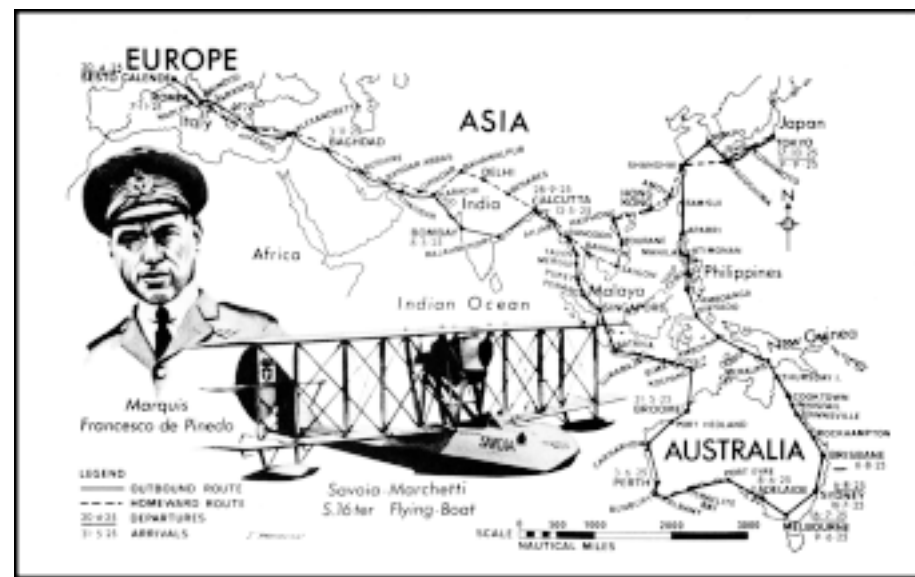
Οι Ιταλοί ζήτησαν να συμψηφιστούν τα έργα στα Δωδεκάνησα στη συνολική αποζημίωση για τις καταστροφές που υπέστη η Ελλάδα από τον πόλεμο και την ιταλική κατοχή. Ο Σ. Ι. Αγαπητίδης απάντησε σ' αυτό το αίτημα:

"Τα επιχειρήματα ταύτα εκρίθησαν ικανά δια να παύση να γίνεται λόγος περι υπολογισμού της αξίας των ιταλικών έργων της Δωδεκανήσου εις τα προς την Ελλάδα πολεμικάς επανορθώσεις, αι οποίαι άλλωστε ωρίσθησαν εις πολύ χαμηλόν επίπεδον".

Στα Δωδεκάνησα πολλοί κατακτητές άφησαν μνημεία στο πέρασμά τους και ασφαλώς όλα πρέπει να θεωρηθούν ιστορικά μνημεία, να προστατευθούν και να αναδειχθούν.

Δυστυχώς η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη της δεκαετίας του '70 και η άναρχη οικοδομική δραστηριότητα κατά τη δικτατορία αλλοίωσαν την εικόνα των ιταλικών πόλεων της Ρόδου και της Κω, ευτυχώς λιγότερο στο Λακκί.

Σήμερα για ιστορικούς λόγους η πόλη του Λακκιού πρέπει να διατηρηθεί, να αναστηλωθεί και να πάρει πάλι ζωή. Ελπίζω να μην είναι ήδη αργά.

Η πτήση του F. De Pinello

Τα διατάγματα γιά τη δημιουργία του Δήμου Λακκίου

Num. 196 — Costituzione del Comune di Portolago.

N O I
MARIO LAGO

GOVERNATORE DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO

Visti i RR. DD. LL. n. 1355 del 28 agosto 1924 e n. 1441 del 6 agosto 1926;

Riconosciuta l'opportunità di staccare dal Comune di Lero la frazione di Portolago e di costituirla in Comune autonomo;

In virtù dei poteri conferitici;

DECRETIAMO :

ART. 1 — La frazione di Portolago è costituita in Comune sotto la denominazione di «Comune di Portolago (Lero)».

ART. 2 — Il confine del Comune predetto ha inizio dall'insenatura di Cefalù fino alla Chiesa di S. Pietro esclusa e seguita per Colle della Palma - sentiero sulla linea di dislivello fino a quota 132 di S. Giovanni - Colle Sant'Irene - Bivio Porta Vecchia - Pozzo del Turco.

Tutto il territorio a sud ed a ponente di questa linea apparterrà al nuovo Comune.

I confini sono esattamente specificati sulla carta al 10.000 che munita della Nostra firma fa parte integrale del presente Decreto.

ART. 3 — Il presente Decreto entrerà in vigore il 1.0 gennaio 1933, sarà notificato ai Comuni interessati e resterà affisso all'albo del Governo per un mese.

Rodi, li 19 Novembre 1932 - Anno XI.

IL GOVERNATORE
LAGO

Num. 197 — Comune di Portolago (Lero).

N O I
MARIO LAGO

GOVERNATORE DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO

Visti i RR. DD. LL. n. 1355 del 24 Agosto 1924 e n. 1441 del 6 Agosto 1926;

Visto il N. D. n. 52 del 29 marzo 1930;

Visto il N. D. n. 196 in data odierna;

Considerata la necessità di provvedere alla sistemazione del Comune di Portolago, di nuova istituzione, con un Commissario straordinario;

In virtù dei poteri conferitici;

DECRETIAMO :

ART. 1 — Il Comm. Francesco Bertionelli è nominato Commissario Straordinario del Comune di Portolago.

ART. 2 — Il presente Decreto entrerà in vigore il 1.0 gennaio 1933.

Rodi, li 19 Novembre 1932 - Anno XI.

IL GOVERNATORE
LAGO

Η σφραγίδα του κινηματογράφου
ROMA στο Λακκί.
The stamp of cinema ROMA,
which was in Lakki

Λακκί (Notiziario dei reduci) -Lakki (Notiziario dei reduci)

Λακκί (συλλογή: Αντώνη Μαΐλη)

Το στρατόπεδο του 10 συντάγματος στο Λακκί: (συλλογή Αντώνη Μαΐλη)

Το UJZ 142 πρώην ιταλικό Filia Pia (σλλογή: Τάσου Κανάρη)
UJZ 142, formerly Italian Filia Pia (collection: Tassos Kanaris)

(σλλογή: Τάσου Κανάρη)
(collection: Tassos Kanaris)

(σλλογή: Τάσου
Κανάρη)

(collection:
Tassos Kanaris)

(σλλογή: Τάσου Κανάρη)
(collection: Tassos Kanaris)

Ο ΑΓΙΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, ΣΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ - *SAINT FRANCIS, NOW AGHIOS NIKOLAOS*

*Η καθολική εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου.
The catholic church of St. Francis*

*Η εκκλησία βομβαρδισμένη (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
The church partly destroyed by bombardments (collection: Tassos Kanaris)*

1989

*Σήμερα η
Εκκλησία
ονομάζεται Άγιος
Νικόλαος.*

*Today the church is
devoted to Aghios
Nikolaos*

2002

Β) ΛΕΡΟΣ ΑΝΟΙΚΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Μία μοναδικότητα που διαθέτει η Λέρος είναι η στρατιωτική αρχαιολογία. Είναι απίστευτο το μέγεθος και ο αριθμός των οχυρωματικών έργων σε ένα τόσο μικρό χώρο. Και είναι αδύνατον να μην εντυπωσιάσουν τον επισκέπτη αυτοί οι σιωπηλοί μάρτυρες του χρόνου. Τα πρώτα μεγάλα έργα στο νησί ήταν στρατιωτικά και άρχισαν με την κατασκευή του αεροναυστάθμου στα Λέπιστα το 1923. Τα περισσότερα όμως έργα, λιμενικές εγκαταστάσεις, κτίρια και δρόμοι έγιναν στο τέλος της δεκαετίας του '30. Την ίδια εποχή κατασκευάστηκαν και οι περισσότερες πυροβολαρχίες και λοιπές οχυρώσεις. Με τη γερμανική επίθεση πολλές πυροβολαρχίες έπαθαν σοβαρές ζημιές, αλλά αυτό που προξένησε τη μεγαλύτερη καταστροφή ήταν κατά την διάρκεια της αγγλικής κατοχής, όταν όλες οι πυροβολαρχίες αναϊνάχθηκαν πριν παραδοθούν τα νησιά στην Ελλάδα.

Από το άφθονο στρατιωτικό υλικό που έμεινε, μεγάλες ποσότητες υλικού και μηχανών πειτάχτηκαν στη θάλασσα ανοικτά της Λέρου. Την ίδια περίοδο άρχισε και η εκποίηση των οχημάτων και η ανέλκυση ναυαγίων για διάλυση, που συνεχίστηκε μέχρι τη δεκαετία του '50. Χιλιάδες τόνοι μετάλλων μεταφέρονταν στην Αθήνα για λιώσιμο. Τα στρατιωτικά κτίρια εγκαταλείφθηκαν, οι πυροβολαρχίες ξεγυμνώθηκαν από τα κανόνια τους, η φτώχεια και οι καταστροφές ανάγκασαν τους άστεγους κατοίκους του νησιού να παίρνουν την ξυλεία και τα οικοδομικά σίδερα από τις εγκαταλελειμμένες πυροβολαρχίες με αποτέλεσμα μεγαλύτερη καταστροφή. Παρ' όλα αυτά κοιτάζοντας και σήμερα αυτά τα οχυρά αισθάνεσαι δέος και αναλογίζεσαι όλα αυτά που συνέβησαν εκείνες τις 52 ημέρες της μάχης.

Παρ' όλες τις καταστροφές ακόμα και σήμερα η Λέρος αποτελεί ένα ανοικτό μουσείο στρατιωτικής αρχαιολογίας. Κανένα μέρος στην Ελλάδα δε διαθέτει τόσες πυροβολαρχίες σε τόσο μικρό μέρος. Εκτός από αυτές που απαγορεύεται η είσοδος, οι άλλες είναι επισκέψιμες. Στη Σκουμπάρδα, τη Μοπλόγουρνα και το Μάρκελλο ο δρόμος είναι χωρίς ασφαλτό.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Για τον ενδιαφερόμενο που επιθυμεί να επισκεφθεί τις πυροβολαρχίες σήμερα υπάρχουν τέσσερις βασικές διαδρομές με αφειτηρία την πλατεία.

Ι . ΛΑΚΚΙ ΞΗΡΟΚΑΜΠΟΣ.

Αφού περάσουμε το σχολείο, φθάνουμε στα Τεμένια. Εκεί ήταν η βιομηχανική ζώνη και βρίσκεται σήμερα αριστερά μας το κτίριο της ΔΕΗ (πρώην SIER). Δίπλα του βρίσκεται ο χώρος που κάποτε ήταν το εργοστάσιο αεριούχων ποτών Dogliani. Αμέσως μετά ήταν το ξυλουργείο του ιταλού Pengo, που διέθετε τη μοναδική ηλεκτρική μηχανή κοπής και επεξεργασίας ξύλου. Εκεί κοντά ήταν και το καθολικό νεκροταφείο. Σήμερα στο νεκροταφείο που λειτουργεί υπάρχουν ακόμη μερικοί ιταλικοί τάφοι.

Συνεχίζοντας δεξιά μας βλέπουμε το ψυχιατρικό νοσοκομείο, που κάποτε ήταν ο ιταλικός αεροναύσταθμος G. Rosseti. Διακρίνονται τα κτίρια και ένας από τους δύο γεραμούς που κάποτε σήκωναν τα υδροπλάνα. Τα τρία μεγάλα υπόστεγα αεροπλάνων δεν υπάρχουν πλέον, το ένα βρίσκεται σήμερα στο Ταϊό και αποτελεί το αεροπορικό μουσείο. Από αυτό το σημείο αριστερά ξεκινάει και ο ασφαλοστρωμένος δρόμος προς το όρος Τσίγκουνα, που υπάρχουν τα κτίρια στρατωνισμού της πρx. 113. Επιστρέφοντας στον κύριο δρόμο φθάνουμε στον Ξηρόκαμπο, Από εκεί αρχίζει και ο δρόμος προς τη Σκουμπάρδα στην πρx. 262 και στην πρx. Αγ. Γεώργιος. Ο δρόμος είναι ασφαλοστρωμένος μόνο στην αρχή της διαδρομής. Στην κορυφή του βουνού υπάρχει ωραία θέα όλου του Αιγαίου με αρκετά υπολείμματα από τις οχυρώσεις.

Από τον Ξηρόκαμπο συνεχίζει ο δρόμος προς το Διαπόρι και το φωτοηλεκτρικό σταθμό FT3. Διακρίνεται το παρατηρητήριο. Η διαδρομή είναι κυρίως σε μη ασφαλοστρωμένο δρόμο. Από το Διαπόρι έως τις πρx 281 και 388 πρέπει να πάμε με τα πόδια, γιατί δεν υπάρχει δρόμος, αλλά αξίζει τον κόπο, διότι στα κτίρια στρατωνισμού διακρίνονται ακόμη τα σκίτσα που έγιναν την περίοδο της κατοχής.

Τάφοι Ιταλών. - Graves of Italians.

*Είσοδος του νεκροταφείου στα Τεμένια.
Entranceway of the cemetery at Temenia.*

*Μπουκάλια που εμφιάλωναν αναψυκτικά στο εργοστάσιο Doliani της Λέρου.
Bottles, which bottled refreshers in Leros' factory Doliani*

*Διαφήμιση των τσιγάρων της εταιρείας T.E.M.I.
Advertisement of T.E.M.I. cigarettes.*

SOCIETÀ ANONIMA
.T.E.M.I.
 RODI (EGEO)

ERAMANTI

**LE OTTIME SIGARETTE
 DI PURO TABACCO ORIENTALE**

SIGARETTE ORIENTALI

DI
RODI
 (EGEO)

TIPICI IN VENDITA IN ITALIA
RODI-10 SIG^{RE} L.3
SAMSOON
 10 SIG^{RE}
L.3.60

SIGARETTE
 RODI

EVANNITELLI

*Διαφημίσεις των τσιγάρων της εταιρείας Τ.Ε.Μ.Ι. που διέθεται παράρτημα στη Λέρο.
 Cigarette advertisements of the foreign company T.E.M.I., which also owned a store on Leros*

ΤΣΙΓΚΟΥΝΑΣ - *TSIGOUNAS*

ΣΚΟΥΜΠΑΡΔΑ - SKOUMBARDA

(Notiziario dei reduci)

Τα πυροβόλα των 152/40 mm. - Guns of 152/40 mm

Ο ίδιος χώρος σήμερα - The same place today

Παρατηρητήριο. - Observation post.

ΔΙΑΠΟΡΙ ΠΡΧ 281 - DIAPORI - BATTERY 281

Στενό Λέρου - Καλύμνου. - The strait between Leros and Kalymnos

*Άνδρες της ΠΡΧ 281 (Notiziario dei reduci)
Men of the Battery 281 (Notiziario dei reduci)*

ΔΙΑΠΟΡΙ ΠΡΧ.388 - *DIAPORI - BATTERY 388*

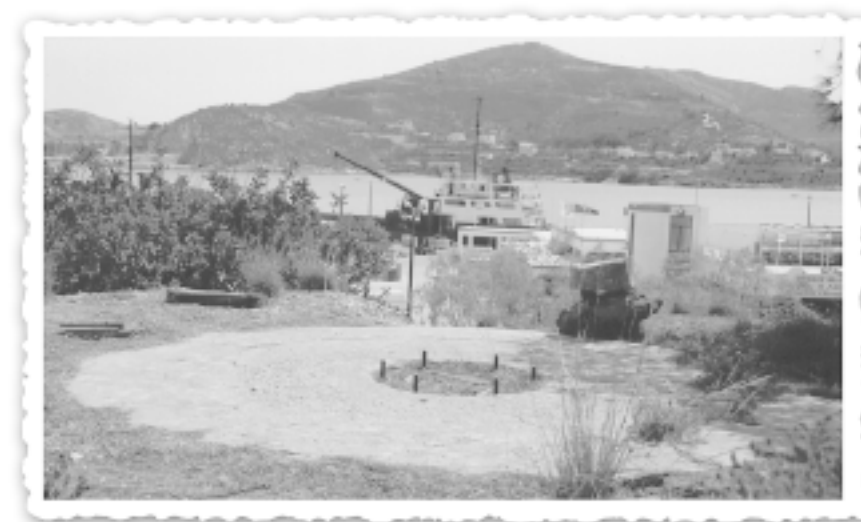
Γερμανικές τοιχογραφίες που παραμένουν ακόμη στην ΠΡΧ 281 (συλλογή: Peter Schenk)
German wall paintings still remaining in Battery 281 (collection: Peter Schenk)

II. ΛΑΚΚΙ - ΠΑΤΕΛΛΑ

Στη διαδρομή προς την Πατέλλα περνάμε πρώτα από το μνημείο του «Βασ. Όλγα» αριστερά μας. Στα δεξιά βλέπουμε το ογκώδες κτίριο της ναυτικής διοίκησης με τη μεγάλη αποθήκη δίπλα του. Σχεδόν αμέσως πάντα δεξιά υπάρχει το κτίριο της ΥΝΤΕΛ και αμέσως μετά το κτίριο διαμονής του διοικητή της βάσης. Εκεί έμενε και ο τελευταίος διοικητής ναύαρχος Mascerra. Τα κτίρια στη Γωνιά ήταν τα πρώτα που κτίστηκαν πριν από την πόλη του Λακκιού, αλλά συνέχισαν να κτίζονται και αργότερα. Αριστερά μας φαίνεται η αποβάθρα που έδεναν οι τορπιλάκατοι. Ακριβώς από πάνω στην κορυφή του λοφίσκου υπάρχει η βάση του αντιαεροπορικού πολυβόλου.

Αφού περάσουμε τη Γωνιά φθάνουμε στα Μερικιά. Εκεί βρίσκονται εγκαταλελειμμένες οι μεγάλες υπόγειες αποθήκες πυρομαχικών και τα συνεργεία. Εδώ τελειώνει και ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος. Συνεχίζοντας αριστερά είναι το Κατσούνι. Εκεί υπάρχουν κτίρια στρατωνισμού και ο χώρος της μηχανής που τραβούσε τα ανθυποβρυχιακά δίκτυα, υπάρχει επίσης και η κολόνα που τύλιγε το καλώδιο με τα διάφορα εμπόδια που έκλειναν την είσοδο του κόλπου. Είναι εμφανείς οι βάσεις των πυροβόλων της 250ης και 227ης πρ. και το μισογκρεμισμένο παρατηρητήριο.

Επιστρέφοντας προς τον κεντρικό δρόμο και συνεχίζοντας φθάνουμε στην πρ. Ducci όπου υπάρχουν κάποια κτίρια, το ένα με θωρακισμένα παράθυρα και πόρτες. Εδώ είναι εμφανές το αποτέλεσμα από τις ανατινάξεις. Συνεχίζοντας σε πολύ άσχημο δρόμο φθάνουμε στην κορυφή της Πατέλλας. Στο χώρο αυτό ήταν κάποτε η διοίκηση της FAM DI CAT, δηλαδή η διοίκηση και ο συντονισμός ολόκληρου του αντιαεροπορικού συστήματος. Διέθετε και αερόφωνα για τον εντοπισμό αεροπλάνων με παρατηρητήρια υπό την διοίκηση του αντιπλοιάρχου V. Spigai. Σήμερα η στέγη του παρατηρητηρίου είναι γκρεμισμένη. Υπάρχουν τα υπολείμματα, όπου κάποτε βρισκόταν το μεγάλο αεροφώνο αλλά και ο στρογγυλός χώρος του μικρότερου αερόφωνου. Διακρίνεται η θέση του αντιαεροπορικού πολυβόλου 37/54, ενός από τα 3 πιο σύγχρονα αντιαεροπορικά πολυβόλα. Διακρίνονται ακόμη τα κτίρια στρατωνισμού και διοικήσεως.

Βάση πυροβόλου στη Γωνιά. - A gun base in Gonia

Αποθήκες στη Μερικιά. - Storehouses in Merikia.

ΜΕΡΙΚΙΑ - MERIKIA

*Ένας Βετερανός Ιταλός που επέστρεψε (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
A Italian Veteran who came back (collection: Tassos Kanaris)*

ΚΑΤΣΟΥΝΙ - KATSOUNI

*Αντιαεροπορικό
πυροβόλο στον Γέρακα.
An anti-aircraft gun at
Gerakas*

*Ο χώρος της μηχανής που τραβούσε το δίκτυο.
The location of the machine dragging the net*

*Υπολείμματα από το σύστημα πρόσδεσης του ανθυποβρυχιακού δικτύου.
Remains of the fastening system of the anti-submarine net.*

Το παρατηρητήριο. - Observation post

ΠΡΧ ΔΟΥΚΚΙ - BATTERY ΔΟΥΚΚΙ

ΠΑΤΕΛΛΑ - PATELA

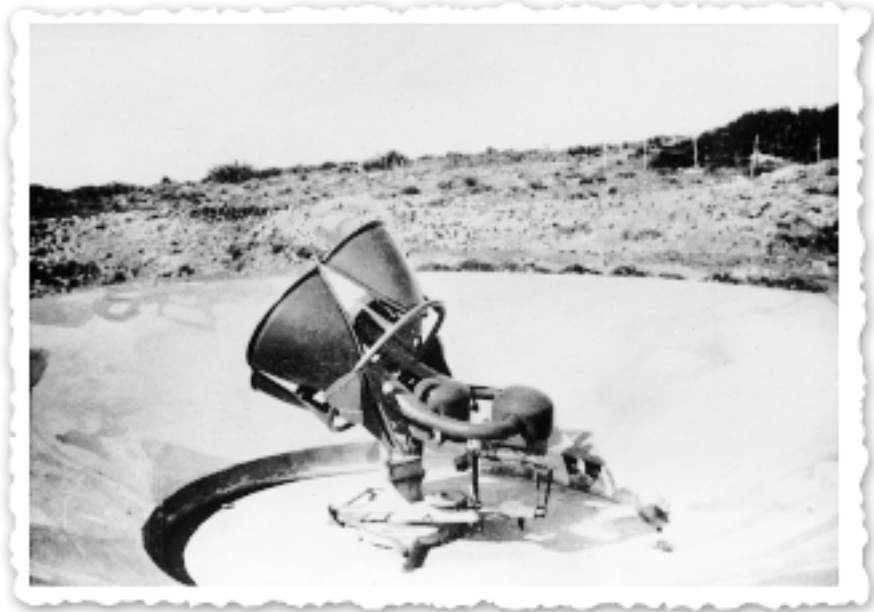

Αερόφωνο (συλλογή: Τάσου Κανάρη)
Aerophone (collection: Tassos Kanaris)

(Notiziario dei reduci)

Αερόφωνο - Aerophone

Σήμερα - Today

A/A δίκανο των 37 mm. - An anti-aircraft double-barreled gun of 37 mm

Σήμερα - Today

Κτήρια στρατωνισμού. - Military camps

Παρατηρητήριο - Observatory post

*Τα κτήρια
στρατωνισμού
στην Πατέλα το 1942.
(Notiziario dei reduci)*

*Military camps in
Patela, 1942
(Notiziario dei reduci)*

III. ΛΑΚΚΙ - ΚΡΟΜΜΥΔΙ

Από το Λακκί η οδός που αρχίζει από την πλατεία Π. Ρούσου, περνάει τον Άγιο Ιωάννη Θεολόγο, φθάνει στις Πλάκες και αριστερά φθάνει στο Κρομμύδι. Εκεί είναι η πρx. 248 και κοντά είναι η πρx. 508.

IV. ΛΑΚΚΙ - ΠΑΡΘΕΝΙ.

Στη διαδρομή προς τον Πλάτανο, στο ύψος της άγκυρας, αν στρίψουμε δεξιά φθάνουμε στη Βίγλα που βρίσκεται η πρx 306. Είναι από τις περισσότερες εντυπωσιακές οχυρές θέσεις του νησιού. Υπάρχουν οι σήραγγες εισόδου στις θέσεις πυροβόλων και το κτίριο στρατωνισμού. Αν στρίψουμε αριστερά στο ύψος της άγκυρας, φθάνουμε στον Άγιο Νικόλαο το μικρό. Εκεί βρίσκεται ο ιταλικός ασύρματος με τις τρεις πανύψηλες κεραίες. Το κτίριο σήμερα είναι εγκαταλελειμμένο και ανοικτό. Από την άγκυρα ακολουθώντας τον ανώτερο δρόμο φθάνουμε στη Ράχη που ακόμη φαίνονται οι θέσεις της 21ης πρx.

Από τη Ράχη μπορούμε να πάμε στη Γούρνα ή στα Άλινια στον πύργο του Μπελλένη, που στεγάζει το αξιόλογο μουσείο «Μανόλης Ήουκος», που είναι το μοναδικό μουσείο νεότερης ιστορίας της Δωδεκανήσου. Το μουσείο έχει μία θαυμάσια λαογραφική συλλογή, υπολείμματα από το ένδοξο πλοίο μας «Βασίλισσα Όλγα». Επίσης συλλογή αντικειμένων και όπλων από τη μάχη της Λέρου και ένα ιατρείο από την εποχή του μεσοπολέμου.

Από το μουσείο προς τις Παναγιές υπάρχουν υπολείμματα του γερμανικού αποβατικού στην θάλασσα. Ο δρόμος σταματάει στα δύο Λυσκάρια. Αμέσως μετά είναι ο κόλπος του Κρυφού, αλλά δεν υπάρχει πρόσβαση.

Ακολουθώντας τον δρόμο προς το Παρθένι, στην Καμάρα και τη Σμαλού θα συναντήσουμε μερικές από τις ιταλικές αποθήκες, που χρησιμοποιούνται και σήμερα. Αμέσως μετά ένας μη ασφαλοστρωμένος δρόμος οδηγεί προς τις πυροβολαρχίες στη Μουπλόγουρνα πρx. 906, με εμφανή τα σημάδια των ανατινάξεων, αλλά και ένα μεγάλο κτίριο στρατωνισμού με ζωγραφίες και επιγραφές στους τοίχους του.

Στο Μάρκελλο βρίσκεται η πρx. Farinata, υπάρχει επίσης ένα πολύ καλά διατηρημένο παρατηρητήριο και το κτίριο διοίκησης.

Στο Παρθένι υπάρχουν πολλά κτίρια που σήμερα λειτουργούν, αλλά απαγο-

ρεύεται η είσοδος. Στην αποβάθρα διακρίνονται ακόμη οι σιδηροτροχιές για τα βαγόνια που μετέφεραν τις νάρκες και τις τορπίλες. Αμέσως μετά είναι το λιμανάκι της Ρίνας, εκεί είχε καταφύγει το «Inocea», που το ανακάλυψαν και το βύθισαν οι Γερμανοί. Ένα μικρό τμήμα γλίτωσε από τη διάλυση και βρίσκεται μισοβυθισμένο κοντά στην ακτή. Επίσης υπάρχουν ακόμη οι δέστρες, όπου έδεναν τα πλοία και υπολείμματα από το ανθυποβρυχιακό δίκτυο.

Προχωρώντας προς το Μπλεφούτι, στο ύψωμα υπάρχουν υπολείμματα της πρx. 888. Στον Ασφούγγαρο, πρx. 899, υπάρχει το κτίριο στρατωνισμού, που στην πρόσοψη υπάρχει η επιγραφή «Siamo orgogliosi di occupare un posto di combattimento, di sacrificio e di dovere», δηλαδή «Είμαστε υπερήφανοι που βρισκόμαστε σε μια θέση μάχης, θυσίας και καθήκοντος». Μοιάζει περισσότερο να γράφτηκε για να το πιστέψουν, παρά ότι το ένωσαν. Κοντά εκεί είναι και ο κόλπος της Βαγιάς, που αποβιβάστηκαν Γερμανοί. Απέναντι στο νησάκι Στρογγυλή βρίσκεται βυθισμένο σε βάθος έξι μέτρων το γερμανικό αποβατικό. Κλείνοντας την περιήγηση στις οχυρές θέσεις της Λέρου, ο επισκέπτης είναι αδύνατον να μην εντυπωσιαστεί, αλλά και να μην αναλογισθεί το παράλογο του πολέμου.

ΠΡΧ 306 ΒΙΓΛΑ - *BATTERY 306 VIGLA*

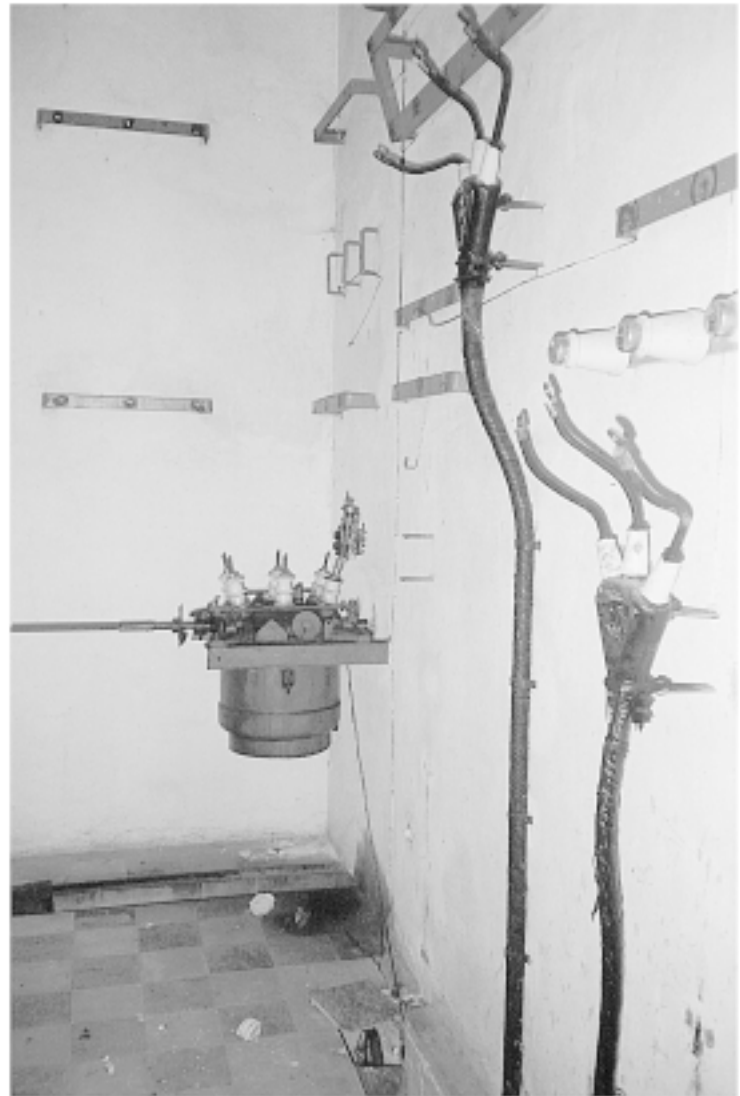

Ο ΑΣΥΡΜΑΤΟΣ ΣΗΜΕΡΑ - *THE RADIO TODAY*

(συλλογή: Ιωάννη Παραπονιάρη) - (collection: Ioannis Paraponiaris)

Ασύρματος - Radio

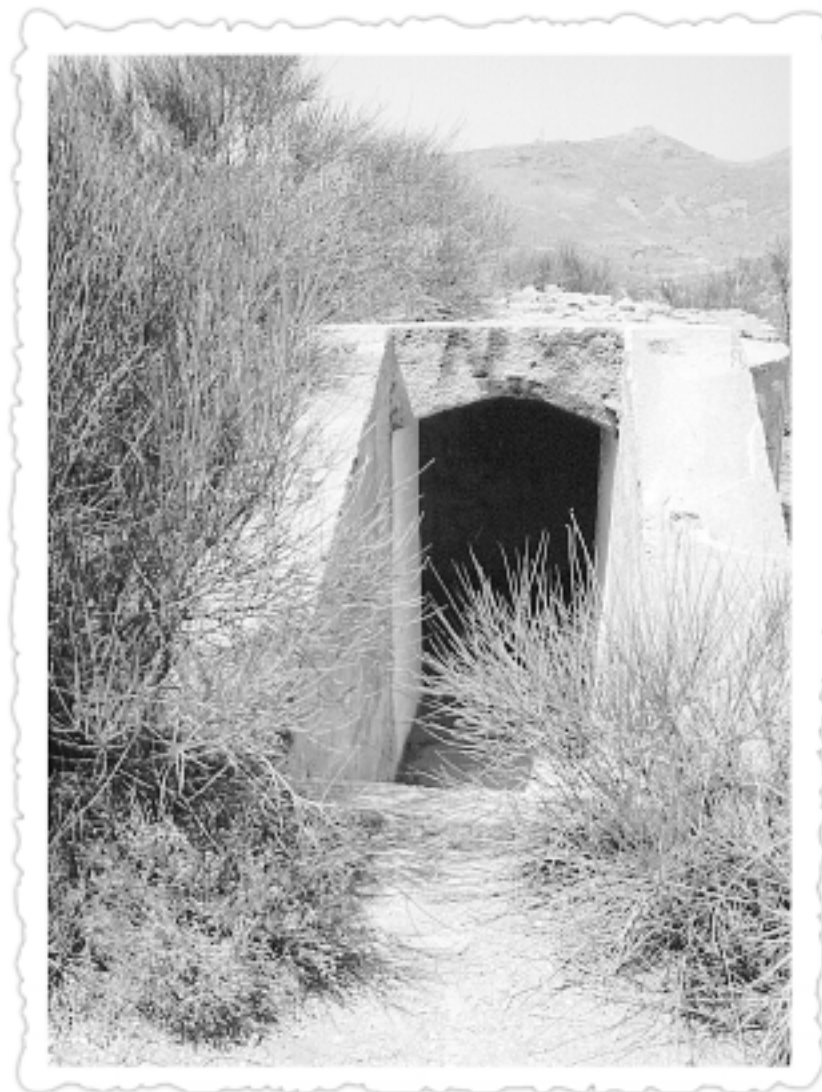

Άνδρες της ΠΡΧ 248 (Notiziario dei reduci) - Men of the battery 248 (Notizario dei reduci)

PAXH - RAHI

*Πυροβόλο στη Ράχη (συλλογή: Peter Schenk)
A gun on Rahi (collection: Peter Schenk)*

Σήμερα - Today

Σήμερα - Today

ΠΙΤΥΚΙ - PITIKI

Το Πιτύκι από τη Θάλασσα. - Pitiki's view from the sea.

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

Σήμερα - Today

(συλλογή: Τάσου Κανάρη) - (collection: Tassos Kanaris)

(σλλογή: Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

(σλλογή: Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

*Γερμανοί εξετάζουν τα ιταλικά πυροβόλα στο Πιτύκι.
Germans examining the Italian guns in Pitiki*

(συλλογή: Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

(συλλογή: Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

*Γερμανοί κατεβαίνουν από το Πιτύκι (συλλογή: Peter Schenk)
Germans descending Pitiki (collection: Peter Schenk)*

(συλλογή Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

ΜΕΡΟΒΙΓΛΙ - MEROVIGLI

*Το Μεροβίγλι όπως φαίνεται από το Κάστρο.
Merovigli's view from the castle.*

*Ο ηλεκτρολόγος Pietro Cavezzole (M.O.V.M.)
The electrician Pietro Cavezzale (M.O.V.M.)*

Το επεισόδιο με τον P. Cavezzole. - The incident with P. Cavezzale.

*Βάση πυροβόλου στο Μεροβίγλι.
A gun base at Merovigli*

*Πιθανόν η σπηλιά του Tinley.
Probably Tinley's cave*

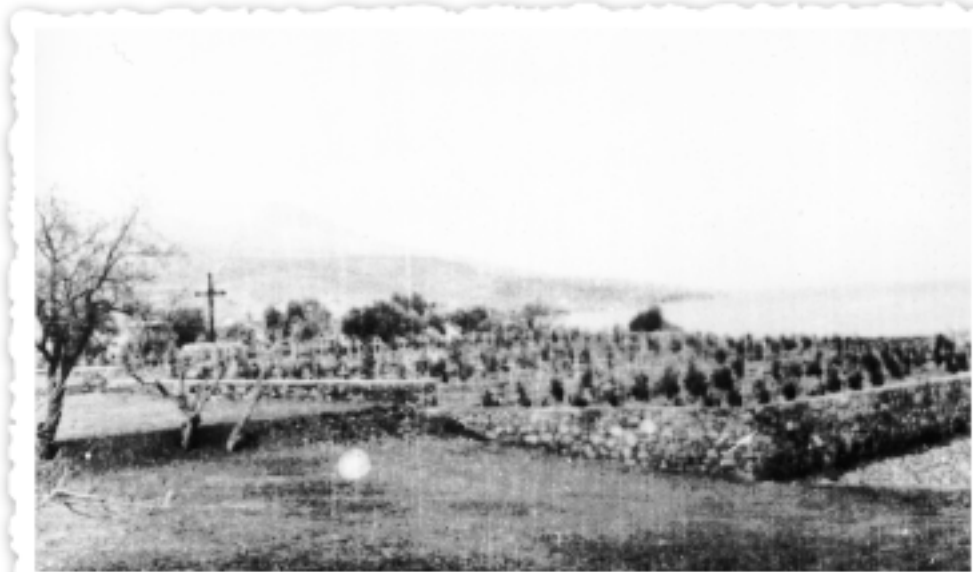
ΜΟΥΣΕΙΟ "ΜΑΝΟΛΗΣ ΗΣΥΧΟΣ" - ΠΥΡΓΟΣ ΜΠΕΛΛΕΝΗ
THE MUSEUM "MANOLIS ISICHOS" - THE TOWER HOUSE BELLENI

ΕΝΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ - *REMINDEERS OF VASSILLISSA OLGA*

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ - *GERMAN CEMETERY*

(συλλογή: Peter Schenk)
(collection: Peter Schenk)

(συλλογή: Peter Schenk)
(collection: Peter Schenk)

Η γερμανική ηγεσία της Λέρου με τον
πρώτο διοικητή συνταγματάρχη Wolf
(συλλογή: Peter Schenk)
The German leadership of Leros with
its first commander, Colonel Wolf
(collection: Peter Schenk)

(συλλογή: Peter Schenk) - (collection: Peter Schenk)

Σήμερα - Today

Σήμερα
Today

ΠΡΧ. CIANO - ΚΛΕΙΔΙ - BATTERY CIANO - KEY

Ο τάφος του F.P. στα Τεμένια.
F.P.'s grave at Temenia

Ο υπολοχαγός F.
Pizziconi εκτελέσθηκε
από τους Γερμανούς (
Notizario dei reduci)
Lieutenant F. Pizziconi
who was executed by
the Germans (Notizario
dei reduci)

Ο διοικητής της ΠΡΧ.
Ciano Daniele Pieti.
Εκτελεσθηκε από τους
Γερμανούς
(Notizario dei reduci)
Daniele Pieti, Comander
of the Ciano battery. He
was executed by the Ger-
mans (Notizario dei reduci)

Κατεστραμμένα πυροβόλα (συλλογή: Peter Schenk)
Destroyed guns (collection: Peter Schenk)

Σήμερα - Today

ΠΑΡΘΕΝΙ - PARTHENI

Δέστρες - Destres

Σημαδούρα που συγκρατούσε το ανθυποβρυχιακό δίχτυ.
A buoy holding the anti-submarine net.

Τμήμα του ανθυποβρυχιακού δικτύου.
Part of the anti-submarine net.

ΠΡΧ. FARINATA - BATTERY FARINATA

Παρθένι. Το λιμάνι της Ρίνας με το "A Volta" και το "Asmara"
(συλλογή Τάσος Κανάρης)
Partheni. "A Volta" and "Asmara" at the harbour of Rina
(collection: Tassos Kanaris)

Υπολείμματα του πλοίου "Ivoreia" - Remains of the ship "Ivoreia"

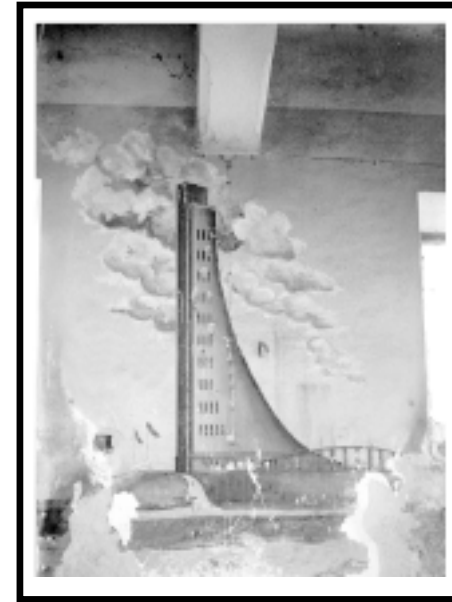

ΠΡΧ. 906 ΜΟΠΛΟΓΟΥΡΝΑ - BATTERY 906 ΜΟΡΠΛΟΓΟΥΡΝΑ

*Λειτουργία από τον ιερέα Inigo Lega.
Liturgy by the priest Inigo Lega*

*Γερμανικές τοιχογραφίες
German wall paintings*

ΠΡΧ. 899 - BATTERY 899

(Notiziario dei reduci)

XIX

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

CHAPTER - CAPITOLO - KAPITEL

ΝΑΥΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΛΚΥΣΕΙΣ

SHIPWRECKS AND RAISINGS

RELITTI E DISINCAGLI

WRACKS UND BERGUNGEN

ΠΛΟΙΑ ΠΟΥ ΔΙΕΦΥΓΑΝ

Τα μόνα ιταλικά πλοία του ναύσταθμου της Λέρου που δεν βυθίστηκαν από την γερμανική επίθεση και διέφυγαν ήταν :

Α) Οι τορπιλάκατοι MAS. 520, 521, 523, 545.

Β) Οι μοτοζάιτες MZ 729, η MZ 722.

Γ) Τα ναρκαλιευτικά καΐκια «Leda», «Squalo», «Audacemente».

Δ) Το ρυμουλκό «Maria Cerretti».

Ε) Η κανονιοφόρος AZIO

Οι τορπιλάκατοι επειδή ήταν ταχύπλοα εύκολα ξέφυγαν από τη Λέρο, έφθασαν στο τουρκικό λιμάνι της Σκαλανόβας και από εκεί μεταφέρθηκαν στο Sighayk και μετά στη Σμύρνη. Η MZ. 729 έφθασε στο τουρκικό λιμάνι Kulluk και από εκεί στο Καστελόριζο όπου την επιτάξαν οι Άγγλοι και τη χρησιμοποίησαν μέχρι το τέλος του πολέμου. Η MZ. 722 πριν παραδοθεί η Λέρος είχε αποσταλεί στη Σάμο και από εκεί λόγω των γεγονότων δεν επέστρεψε στη Λέρο, αλλά κατόρθωσε να φθάσει έως τη Χάιφα και το Port Said. Αφού υπηρέτησε με τους συμμάχους έως το τέλος του πολέμου το 1945, τελικά επέστρεψε στην Ιταλία. Επίσης το ρυμουλκό «Maria Cerretti» και τα MAS 523 και 545, που οι Τούρκοι επέτρεψαν να φύγουν, κατόρθωσαν να φθάσουν στην Αίγυπτο.

Μετά το τέλος του πολέμου όλα αυτά τα πλοία γύρισαν στην Ιταλία και εντάχθηκαν στο νεοσύστατο ιταλικό πολεμικό ναυτικό, όπου υπηρέτησαν μέχρι το 1950 περίπου και μετά διαλύθηκαν. Η MZ. 729 διατηρήθηκε μέχρι το 1984.

ΝΑΥΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΛΚΥΣΕΙΣ

Μετά τον πόλεμο πολλές εταιρίες ασχολήθηκαν με την περιουλογογή ναυαγίων, κυρίως για ανακύκλωση, αλλά και επειδή μερικά ήταν επικίνδυνα για τη ναυσιπλοΐα. Ανελκύσεις άρχισαν αμέσως από την αγγλική κατοχή και συνεχίστηκαν έως το 1955 περίπου. Η πλώρη του ιταλικού αντιτορπιλικού «Euro» στο Παρθένι ανεγκύθηκε το 1956.

Σύμφωνα με τον κατάλογο που συντάξε ο Ι. Μελισσηνός αναφέρονται τα ναυαγία και οι ανεγκύσεις έως το 1950 περίπου.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΕΡΟΥ

Α) ΑΝΕΛΚΥΣΘΕΝΤΑ ΥΠΟ ΤΟΥ Ο.Α.Ν.		
ΠΛΟΙΟ	ΕΚΤΟΠΙΣΜΑ (τόνοι)	ΠΕΡΙΟΧΗ
1) Φορτηγίδα σιδηρά Αρ. 12	40	Λακκί
2) Φορτηγίδα σιδηρά Αρ. 13	30	»
3) Φορτηγίδα σιδηρά Αρ. 18α	40	»
4) Φορτηγίδα σιδηρά Αρ. 19	50	»
5) Καν/φόρος Legnano	700	»
6) Pilot boat Αρ. 21	30	»
7) Pilot boat Αρ. 22	30	»
8) Φορτηγίδα	30	»
9) Γερανός	420	»
10) Citta di Savona	2.500	»
11) Πλωτή δεξαμενή	3.000	»
12) Γερμανικό αποβατικό	170	»
13) ξύλινο	60	»
14) Φορτηγίδα	138	»
15) »	60	»
16) »	40	Παρθένι
17) »	40	Αρχάγγελος
18) Βυθοκόρος	500	Παρθένι
19) Αγγλικό αποβατικό αρ. 25		Λακκί
20) φορτηγίδα αρ.18	60	»
21) Φορτηγίδα - Βυθοκόρος	300	»
22) Porto Basso	230	»
23) Αγγλικό αποβατικό	40	»
Β) ΥΠΟ ΑΝΕΛΚΥΣΗ Η ΔΙΑΛΥΣΗ		
1) Μεταφ/κον IVOREA	3.274	Παρθένι
2) Αντ/κον EURO	1.200	»
3) Μεταφ/κον PORTO DI ROMA	470	Λακκί
4) Γερμανικό L.C.T.	250	»
Γ) ΜΗ ΑΝΕΛΚΥΣΘΕΝΤΑ		
1) Αντ/κον Intrepid	1.400	Λακκί
2) Αντ/κον Βασ. Όλγα	1.400	»
3) Φορτηγό	2.000	»
4) Ιταλ. τορπιλάκατος	40	»
5) Γερμ. L.C.T.	100	Πιτύκι
6) Γερμ. L.C.T.	100	Αγ. Μαρίνα
7) Γερμ. L.C.T.	100	Στρογγυλή

ΝΑΥΑΓΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΝΤΟΠΙΣΘΕΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ.

Από ότι είναι γνωστό μέχρι σήμερα υπάρχουν ακόμη ορισμένα ναυάγια που έχουν εντοπισθεί σε βάθος λιγότερο από 60 μέτρα.

- 1) Το «Βασίλισσα Όλγα» διαλύθηκε το 1956. Παραδόξως όμως ακόμη και σήμερα υπάρχουν στο βυθό κοντά στον Άγιο Γεώργιο, στον κόλπο του Λακκίου σε βάθος 32μ. απομεινάρια του πλοίου. Φαίνεται ότι ακόμη και ο διαλυτής σεβάστηκε το ηρωικό πλοίο και θέλησε να μην το καταστρέψει εντελώς αφήνοντας κάποια υπολείμματα. Από τα υπολείμματα του πλοίου πολλά μικρά κομμάτια ανελκύθηκαν και βρίσκονται σήμερα συντηρημένα στο μουσείο Μανόλης Ήουκος, στην Βίλα Μπελλένη στα Άλινα.
- 2) Στις Παναγιές, στον κόλπο των Αλίντων, είναι εμφανή τα υπολείμματα του γερμανικού αποβατικού, που καταστράφηκε εκεί.
- 3) Στη νησίδα Στρογγυλή υπάρχει ακόμη σπασμένο στη μέση γερμανικό αποβατικό.
- 4) Στο Παρθένι κοντά στην είσοδο υπάρχει το ιταλικό πλοίο ποντίσεως ανθυποβρυχιακών εμποδίων.
- 5) Στη Ρίνα ανατολικά της εισόδου υπάρχουν ακόμη έξω από το νερό τα ανθυποβρυχιακά δίκτυα. Εκεί κοντά ανακάλυψα και ένα μικρό τμήμα 4Χ3 μέτρα από λαμαρίνες πλοίου που οι ψαράδες μου είπαν ότι ανήκε κάποτε στο ιταλικό πλοίο ψυγείο «Inogea».
- 6) Στα Μερικιά κοντά στο ναυτικό όμιλο υπάρχουν τα υπολείμματα ενός αποβατικού.
- 7) Το καλύτερα διατηρημένο αλλά και εντυπωσιακό ναυάγιο που έχει ερευνηθεί, είναι ένα γερμανικό αεροπλάνο Ju 52 στα Άλινα σε βάθος 44 μέτρα. Βρίσκεται εκεί από τις 13/11/1943 αναποδογυρισμένο με εμφανή κτυπήματα στο αριστερό φτερό, τα οποία πιθανώς προκάλεσαν την πτώση του.

Σε μεγαλύτερο βάθος υπάρχουν αρκετά αεροπλάνα, διότι κατά καιρούς οι ψαράδες της Λέρου βγάζουν κομμάτια στα δίκτυα τους. Και βέβαια υπάρχουν ακέραια τα ναυάγια των αντιτορπιλικών «Eclipse», «Hurhuorth» και η πλήρη του «Αδρία». Λόγω του μεγάλου βάθους δεν έχουν εντοπισθεί ακόμη με ακρίβεια. Βρίσκονται μεταξύ Καλύμνου και Λέρου. Το αγγλικό υποβρύχιο «Trooper» πιθανώς να βρίσκεται βυθισμένο κοντά στη Λέρο. Ενώ το υποβρύχιο «Simoon» πιθανώς κοντά στην Κω. Δυστυχώς και τα δύο υποβρύχια βυθίστηκαν άγανδρα και μέχρι σήμερα δεν έχουν εντοπισθεί, ώστε να μάθουμε τα αίτια της καταστροφής τους.

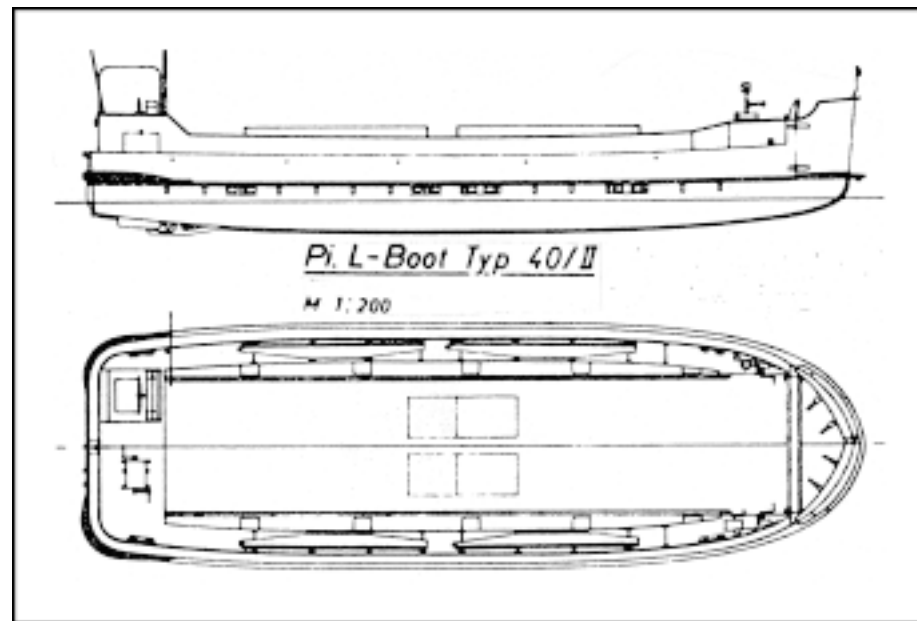
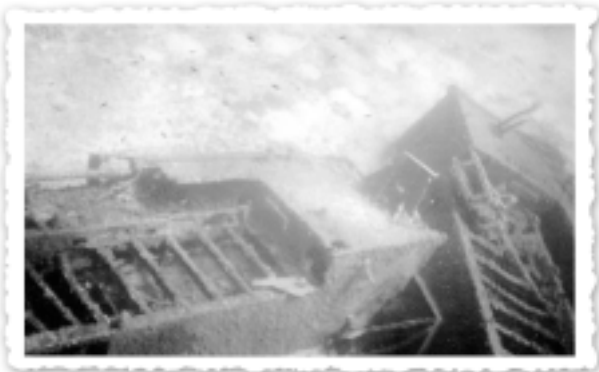

*Η κανονιοφόρος AZIO όταν επέστρεψε στην Ιταλία μετά το τέλος του πολέμου, μετετρέπει σε υδρογραφικό πλοίο.
When the gunboat AZIO returned to Italy after the war, it was converted into a hydrofoil*

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΑΠΟΒΑΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΝΗΣΙΔΑ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ
THE WRECK OF THE GERMAN LANDING CRAFT IN THE ISLET STROGILLI

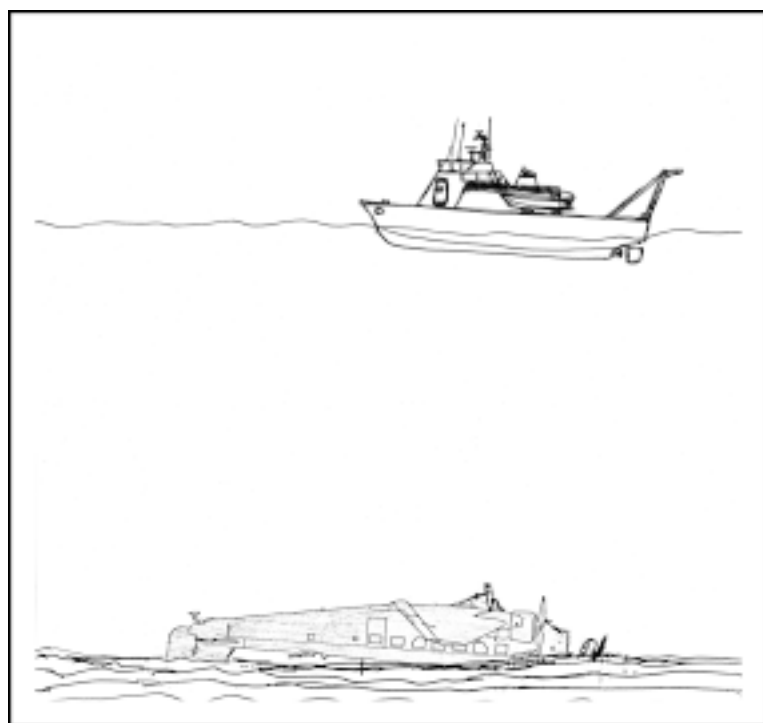

Νήσος Στρογγυλή - The islet Strogilli

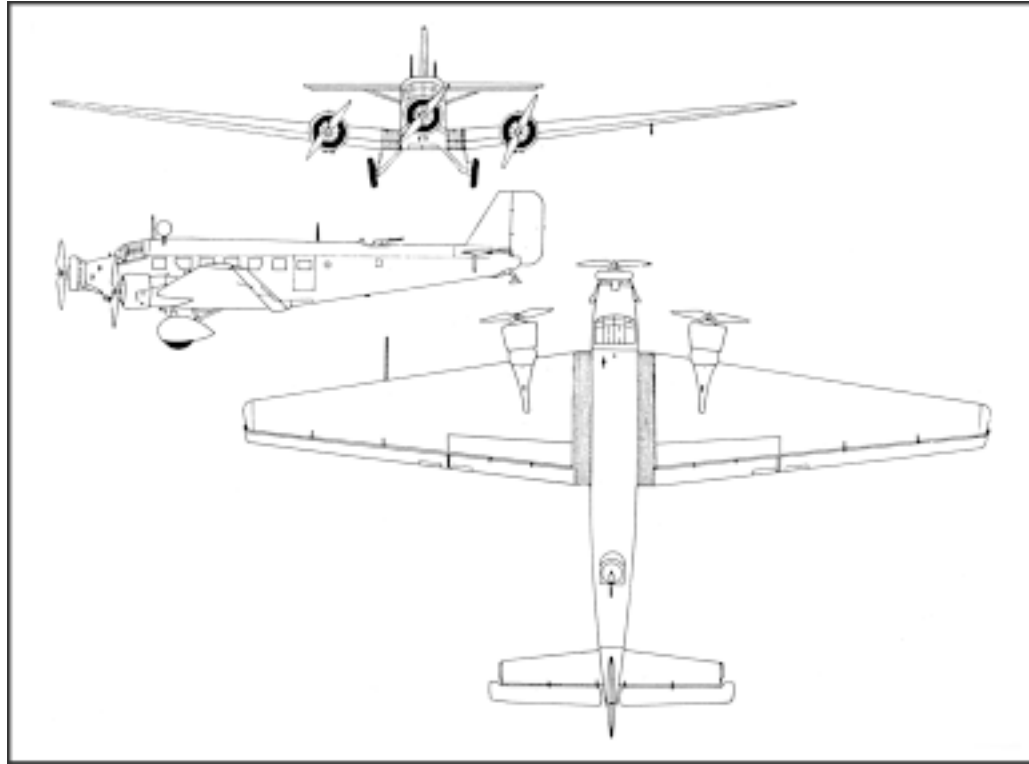
Το βυθισμένο γερμανικό σκάφος. - The sunken German craft.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΜΕΤΑΓΩΓΙΚΟ ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ JU 52 ΣΤΑ ΑΛΙΝΤΑ (ΣΥΛ. ΒΑΣΙΛΗ ΜΕΝΤΟΥΓΙΑΝΝΗ)
GERMAN TRANSPORT AIRCRAFT JU 52 IN ALINDA (COLLECTION: VASSILLIS MENTOYIANNIS)

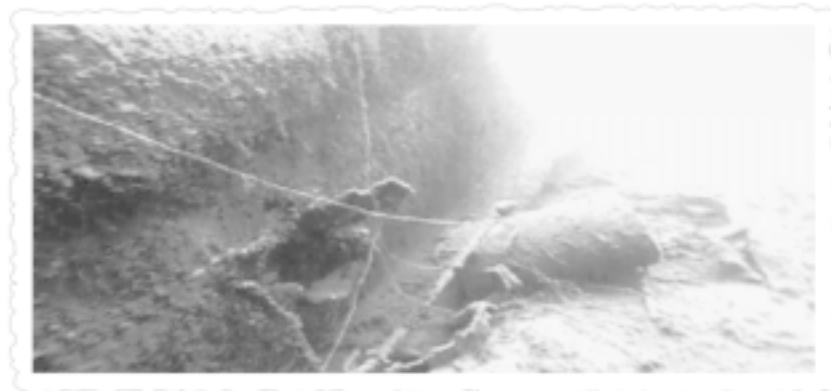
Σχέδιο του συγγραφέα. - Author's drawing

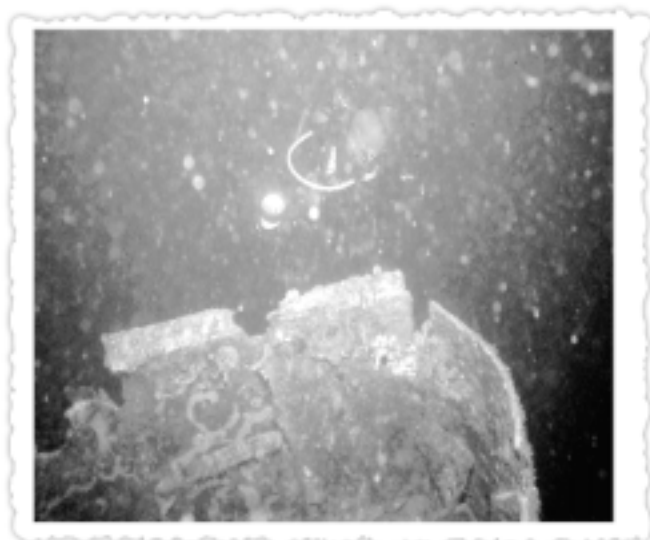

Υπολείμματα του Βασίλισσα Όλγα στο βυθό. - Remains of Vassillissa Olga on the sea bed.

**ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ ΣΤΟ ΒΥΘΟ.
*REMAINS OF VASSILLISSA OLGA ON THE SEA BED.***

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ F 129 - *THE SUNK OF F 129*

*Το γερμανικό αποβατικό F 129 μία μέρα πριν βυθιστεί
(συλλογή: Peter Schenk)
The German landing ship F129 a day before its sinking
(collection: Peter Schenk)*

Το F129 καίγεται. - The F 129 on fire.

*Υπολείμματα του γερμανικού
αποβατικού στις Παναγιές.
Remains of the German landing ship
in Panagies*

*Το Ιταλικό πλοίο που
τοποθετούσε το δίκτυ που
έφραζε την είσοδο στο Παρθένι.*

*The Italian ship, which was
spreading the net blocking the
access to Partheni.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
CONTENTS
INDICE
INHALT

(Ελληνικά).....σελ.000
(inEnglish).....σελ.000
(inItalian).....σελ.000
(inDeutsch).....σελ.000

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χαιρετισμός Δημάρχου Λέρου.....	σελ.000
Χαιρετισμός Προέδρου και Δ.Σ Πνευματικού κέντρου Λέρου.....	σελ.000
Προλογικό σημείωμα.....	σελ.000

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σύντομη ιστορία της Δωδεκανήσου.....	σελ.000
--------------------------------------	---------

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σύντομη ιστορία της Λέρου (Ελληνικά).....	σελ.000
Σύντομη ιστορία της Λέρου (Αγγλικά).....	σελ.000
Σύντομη ιστορία της Λέρου (Γερμανικά).....	σελ.000
Σύντομη ιστορία της Λέρου (Ιταλικά).....	σελ.000

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Ιταλική κατάληψη του 1912, το συνέδριο της Πάτμου και η επιχείρηση στα Δαρδανέλια.....	σελ.000
---	---------

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εικόνες της Λέρου.....	σελ.000
------------------------	---------

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Λέρος στρατηγική βάση.....	σελ.000
α) Ο αεροναύσταθμος G. Rosseti.....	σελ.000
β) Η βύθιση του «Έλλη».....	σελ.000
γ) Η τραγωδία του υποβρυχίου «Germa».....	σελ.000
δ) Οι αεροπορικές επιδρομές του Hamilton.....	σελ.000
ε) Η ναυμαχία του ακρωτηρίου Σπάθα.....	σελ.000
στ) Επιχειρήσεις υποβρυχίων καταστροφών.....	σελ.000

6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ιταλική ανακωχή και προετοιμασία για μάχη.....	σελ.000
--	---------

7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

α) Η βύθιση του αντιτορπιλικού Β.Ο.....	σελ.000
β) Η βύθιση του Intrepid.....	σελ.000
γ) Η αποκοπή της πλώρης του «Αδρία».....	σελ.000

8. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Οι δυνάμεις των αντιπάλων.....	σελ.000
--------------------------------	---------

9. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

α) Η μάχη της Λέρου.....	σελ.000
β) The battle for Leros , by Peter Schenk.....	σελ.000

10. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Απολογισμός και απώλειες της μάχης.....	σελ.000
---	---------

11. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μεταφορές αιχμαλώτων.....	σελ.000
---------------------------	---------

12. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Γερμανική κατοχή	
α) Εικόνες από τη γερμανική κατοχή.....	σελ.000
β) Αντίσταση, κατασκοπία, φυγάδευση.....	σελ.000

13. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Τα πρόσωπα.....	σελ.000
-----------------	---------

14. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Αγγλική κατοχή.....	σελ.000
---------------------	---------

15. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Απελευθέρωση και ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα.....	σελ.000
---	---------

16. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Λέριοι εθελοντές.....	σελ.000
-----------------------	---------

17. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η δίκη και η εκτέλεση του στρατηγού Muller.....	σελ.000
---	---------

18. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

α) Οδοιπορικό στη σύγχρονη Λέρο.....	σελ.000
β) Η Λέρος ανοικτό μουσείο στρατιωτικής αρχαιολογίας.....	σελ.000

19. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ναυάγια και ανελκύσεις.....	σελ.000
-----------------------------	---------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.000
---------------------------	---------

CONTENTS

Compliments by the Mayor of Leros.....	pag.000
Compliments by the President and the Board of Leros Cultural Centre.....	pag.000
Introduction.....	pag.000
1. CHAPTER	
Brief historical account of Dodecanese.....	pag.000
2. CHAPTER	
Brief historical account of Leros (in Greek).....	pag.000
Brief historical account of Leros (in English).....	pag.000
Brief historical account of Leros (in German).....	pag.000
Brief historical account of Leros (in Italian).....	pag.000
3. CHAPTER	
The Italian occupation in 1912, Patmos convention and the operations in Dardanelles.....	pag.000
4. CHAPTER	
Pictures of Leros.....	pag.000
5. CHAPTER	
Leros: a strategic base.....	pag.000
a) The aircraft base G. Rosseti.....	pag.000
b) The sinking of "Elli".....	pag.000
c) The tragedy of "Gemma" submarine.....	pag.000
d) The air raids of Hamilton.....	pag.000
e) The sea fight in promontory Spatha.....	pag.000
f) Underwater operations.....	pag.000
6. CHAPTER	
The Italian truce and the preparation for battle.....	pag.000
7. CHAPTER	
a) The sinking of the destroyer "Vassillissa Olga".....	pag.000
b) The sinking of "Intrepid".....	pag.000
c) The cut of "Adrias" bow.....	pag.000

8. CHAPTER

The forces of the opponents.....	pag.000
----------------------------------	---------

9. CHAPTER

a) The battle of Leros.....	pag.000
b) The battle for Leros, by Dr. Peter Schenk.....	pag.000

10. CHAPTER

Review and casualties of the battle.....	pag.000
--	---------

11. CHAPTER

Transportation of war prisoners.....	pag.000
--------------------------------------	---------

12. CHAPTER

The German occupation	
a) Pictures of the German occupation.....	pag.000
b) Resistance, espionage, escape.....	pag.000

13. CHAPTER

Personages.....	pag.000
-----------------	---------

14. CHAPTER

The English occupation.....	pag.000
-----------------------------	---------

15. CHAPTER

The Liberation and Incorporation of Dodecanese to Greece.....	pag.000
---	---------

16. CHAPTER

Volunteers from Leros.....	pag.000
----------------------------	---------

17. CHAPTER

The trial and execution of General Muller.....	pag.000
--	---------

18. CHAPTER

a) Wandering in modern Leros of today.....	pag.000
b) Leros: an open museum of military archaeology.....	pag.000

19. CHAPTER

Shipwrecks and raisings.....	pag.000
------------------------------	---------

BIBLIOGRAPHY	pag.000
---------------------------	---------

INDICE

Saluto del Sindaco di Lero.....	pag.000
Saluto del Presidente e del C.D. del centro culturale di Lero.....	pag.000
Nota del prologo.....	pag.000

1. CAPITOLO

Breve storia del Dodecaneso.....	pag.000
----------------------------------	---------

2. CAPITOLO

Breve storia di Lero (greco).....	pag.000
Breve storia di Lero(iglese).....	pag.000
Breve storia di Lero (tedesco).....	pag.000
Breve storia di Lero (italiano).....	pag.000

3. CAPITOLO

L'occupazione Italiana del 1912, il congresso di Patmo e l'operazione Dardaneli.....	pag.000
--	---------

4. CAPITOLO

Immagini di Lero.....	pag.000
-----------------------	---------

5. CAPITOLO

Lero base strategica	
a) Idroscalo G. Rosseti.....	pag.000
b) L'affondamento di Elli.....	pag.000
c) La tragedia del sottomarino Gemma.....	pag.000
d) L'incursioni aeree del Hamilton.....	pag.000
e) La battaglia navale di capo Spata.....	pag.000
f) Operazioni di distruzioni subacquee.....	pag.000.

6. CAPITOLO

L'armistizio Italiano e la preparazione per la bataglia.....	pag.000.
--	----------

7. CAPITOLO

a) L'affondamento del cacciatorpediniere.....	pag.000.
b) L'affondamento dell' Intrepid.....	pag.000.

c) Il troncamento della prua dell'Andria.....	pag.000.
---	----------

8. CAPITOLO

Le forze degli avversari.....	pag.000.
-------------------------------	----------

9. CAPITOLO

a) La battaglia di Lero.....	pag.000.
b) The battle for Leros by Peter Schenk.....	pag.000.

10. CAPITOLO

Il reso conto delle perdite della battaglia.....	pag.000
--	---------

11. CAPITOLO

Trasporti dei prigionieri.....	pag.000.
--------------------------------	----------

12. CAPITOLO

L'occupazione tedesca	
a) immagini dell'occupazione tedesca.....	pag.000
b) resistenza, spionaggio , aiuto ad evadere.....	pag.000

13. CAPITOLO

Le persone.....	pag.000
-----------------	---------

14. CAPITOLO

L'occupazione inglese.....	pag.000
----------------------------	---------

15. CAPITOLO

La liberazione e l'incorporazione del Dodecaneso alla Grecia.....	pag.000
---	---------

16. CAPITOLO

Volontari militari di Lero.....	pag.000
---------------------------------	---------

17. CAPITOLO

Il processo e l'uccisione del generale Muller.....	pag.000
--	---------

18. CAPITOLO

a) l'itinerario nella Lero moderna.....	pag.000
b) Lero museo aperto di archeologia militare.....	pag.000

19. CAPITOLO

Relitti e disincagli.....	pag.000
---------------------------	---------

BIBLIOGRAFIA	pag.000
---------------------------	---------

INHALT

Vorwort des Bürgermeisters von Leros.....	σελ.000
Vorwort des Vorsitzenden des Kulturvereins von Leros.....	σελ.000
Einleitung.....	σελ.000
1. KAPITEL	
Kurzer historischer Abriss des Dodekanes.....	σελ.000
2. KAPITEL	
Kurzer historischer Abriss von Leros (Griechisch).....	σελ.000
Kurzer historischer Abriss von Leros (Englisch).....	σελ.000
Kurzer historischer Abriss von Leros (Italienisch).....	σελ.000
Kurzer historischer Abriss von Leros (Deutsch).....	σελ.000
3. KAPITEL	
Die italienische Besetzung 1912, die Übereinkunft von Patmos und die Operationen in den Dardanellen.....	σελ.000
4. KAPITEL	
Bilder von Leros.....	σελ.000
5. KAPITEL	
Leros als strategische Basis.....	σελ.000
a) Der Seeflughafen G. Rosetti.....	σελ.000
b) Die Versenkung der "Elli".....	σελ.000
c) Die Tragödie des U-Boots "Gemma".....	σελ.000
d) Der Luftangriff von Hamilton.....	σελ.000
e) Die Seeschlacht von Kap Spatha.....	σελ.000
f) U-Boot Jagd Unternehmungen.....	σελ.000
6. KAPITEL	
Der italienische Seitenwechsel.....	σελ.000
7. KAPITEL	
Die Versenkung des Zerstörers " Vassillissa Olga".....	σελ.000
Die Versenkung der " Intrepid".....	σελ.000
Die Beschädigung der " Adrias".....	σελ.000

8. KAPITEL

Die Kräfte der Gegner.....	σελ.000
----------------------------	---------

9. KAPITEL

a) Der Kampf um Leros.....	σελ.000
b) Der Kampf um Leros, von Dr. Peter Schenk.....	σελ.000

10. KAPITEL

Rückblick und Verluste der Kämpfe.....	σελ.000
--	---------

11. KAPITEL

Abtransport der Gefangenen.....	σελ.000
---------------------------------	---------

12. KAPITEL

Die Zeit unter der deutschen Besetzung	
a) Bilder der deutschen Besetzungszeit.....	σελ.000
b) Widerstand, Spionage, Flucht.....	σελ.000

13. KAPITEL

Persönlichkeiten.....	σελ.000
-----------------------	---------

14. KAPITEL

Die Zeit unter der britischen Besetzung.....	σελ.000
--	---------

15. KAPITEL

Die Befreiung und die Rückkehr des Dodekanes zu Griechenland.....	σελ.000
---	---------

16. KAPITEL

Freiwillige von Leros.....	σελ.000
----------------------------	---------

17. KAPITEL

Der Prozess und die Hinrichtung von General Müller.....	σελ.000
---	---------

18. KAPITEL

a) Wanderungen im heutigen Leros.....	σελ.000
b) Leros: ein offenes Museum militärischer Archäologie.....	σελ.000

19. KAPITEL

Wracks und Bergungen.....	σελ.000
---------------------------	---------

BIBLIOGRAPH	σελ.000
--------------------------	---------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

- 1) Λεριακά. Δ.Οικονομόπουλου. 1888
- 2) Λεύκωμα των Δωδεκανήσων. Γ.Δρακίδου.1913
- 3) Βασίλισσα Όλγα, Ιστορία ενός ανυποτακτικού, Α. Κύρου 1946.
- 4) Ναυτική Ελλάδα. Απρίλιος 1948, Αρ. 186. Σελ. 7 - 8.
- 5) Λέρος η Μάλια του Αιγαίου, Μ. Σαμάρκου, Αθήνα 1974
- 6) Ιστορία και Λαογραφία της Λέρου, Γιάννη Π. Γεωργίου, Αθήνα 1982.
- 7) Δελτίο συλλόγου αρχιτεκτόνων Αρ. 4-5, Ιούλιος / Οκτώβριος 1985.
- 8) Το πανόραμα της Λέρου, Μανόλη Α. Ήθουκου, Λέρος 1989.
- 9) Ρόδος και νεότερα κείμενα 4, Cesare Maria De Vecchi, Μαν. Δ. Παπαϊωάννου, Ρόδος 1992.
- 10) Από την ιταλική αποικιοκρατία στο διεθνές στυλ του Λακκίου της Λέρου, Λεριακά Νέα αρ. 218, Οκτώβριος 1994.
- 11) Το ναυτικό στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Τόμος Α΄, Επιμέλεια - εισαγωγή - οσόλια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 1995.
- 12) Ο ελληνικός στρατός στην Μέση Ανατολή 1941 - 1945, Γ.Ε.Σ., Αθήνα 1995.
- 13) Βασίλισσα Όλγα, ένα ανυποτακτικό στη δίνη του πολέμου, Κ. Μεταλληνού, 1996.
- 14) Ιερός Λόχος 1942 - 1945, Ι. Κ. Μανέτα, 4η Έκδοση, Αθήνα 1996.
- 15) Ιστορία του συντάγματος δωδεκανησίων εθελοντών. Μ. Π. Κλαδάκη. Αθήνα 1996.
- 16) Δωδεκάνησος. Υπουργείο Εξωτερικών - Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1997.
- 17) Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα 1912 - 1943, Ζαχ. Τσιρπανλή, Ρόδος 1998.
- 18) Αναμνήσεις από την αντίστασή μου κατά των Γερμανών 1943 - 1945, Ιάκ. Δ. Ζαρίφη, Ρόδος 1999.
- 19) Γεγονότα στο Αιγαίο μετά την ανακωχή. Λέρος 1999. (Είναι η μετάφραση του Ιταλικού αρ.4)
- 20) Λακκί Λέρος, Ιταλική πόλη του μεσοπολέμου, Αναστ. Δάφνη, Ε. Μάμαλη, υπεύθυνος Ν. Χολέβας.

ΙΤΑΛΙΚΑ

- 1) Almanacco Navale 1943, Υπουργείο Ναυτικών, 1943.
- 2) Avvenimenti in Egeo dopo l' armistizio, USMM. II Έκδοση, A. Levi, G. Fioravanzo, Ρώμη 1972.
- 3) Dimensione cielo Bombardieri, Edizioni Bizzarri, Roma 1972.
- 4) Lero. V. Spigai, Πέμπτη έκδοση, Livorno 1975.
- 5) Le operazioni delle unita italiane nel Settembre - Ottobre 1943, S.M.E.U.S., Ρώμη 1975.
- 6) Aeroplani del tutto il mondo. Vol. II, III, A. Mondatori, 1976.
- 7) Il quadrumviro scomodo. Luigi Romersa. Milano 1983.
- 8) Per la patria e la liberta, A. Bartolini, Mursia 1986.
- 9) Tutte le navi militari d' Italia 1861 - 1986, USMM., F. Bargoni, 1987.
- 10) Una sigaretta sotto il temporale. Angelo Martelli. 1988.
- 11) Oltre le nubi il sereno, Alberto Briganti, Edizioni dell'Ateneo, 1988.
- 12) Ricordi di un ex marinaio. Gianfranco Vernaccini. Milano 1991
- 13) I militari italiani internati nei campi di concentramento del terzo Reich 1943 - 1945. S.M.E.U.S. Gerhard Schreiber. Ρώμη 1992.
- 14) La resistenza dei militari italiani all' estero. Isole del Egeo. Pasquale Iuso. Ministero della difesa 1994.
- 15) Decima MAS. Immagini di storia Holia editrice 1995.
- 16) M.A.S. e mezzi d' assalto di superficie italiani, USMM. III Έκδοση, E. Bagnasco 1996.
- 17) La marina nella guerra Italo - Turca, U.S.M.M., Roma 1998.
- 18) Ettore Muti giu dagli occhi verdi, Araceli Ansaldo, 1998.
- 19) Sommergibili Italiani (Τόμος I), U.S.M.M. A.Turbini, O. Miozzi, Ρώμη 1999.
- 20) Gino Manicone, Nei cieli del Levante, Casamari 1999.
- 21) Notiziario dei reduci. Τεύχη (1-107) Ιανουάριος 1981-Δεκέμβριος 2000.

ΑΓΓΛΙΚΑ

- 1) Long road to Leros. L.M. Gander. London 1945.
- 2) Five Ventures. C. Buckley. London 1954.
- 3) The Queen's own Royal West Kent regiment 1920-1950. H.D. Chaplin. London 1954.
- 4) The Mediterranean and Middle East. Tome V. C. J. C. Molony. London 1973.
- 5) War in the Aegean, Peter Smith, Edwin Walker, London 1974.
- 6) The Aegean mission. Jeffrey Holland. London 1988.
- 7) Raiders from the sea. John Lodwick. London 1990.
- 8) After the battle, Ap. 90, London 1995.
- 9) Improvise and dare. J. S. Guard. Sussex 1997.
- 10) He who dares. D. Sutherland. England 1998.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

- 1) Der Landser - Grossband, Ap. 735
- 2) Der Landser - Grossband, Ap. 475
- 3) Kampf um die Agais, Peter Schenk, Hamburg 2000.

